

colorchecker CLASSIC

x-rite

100mm

15031. V. O. e. 1.

✓

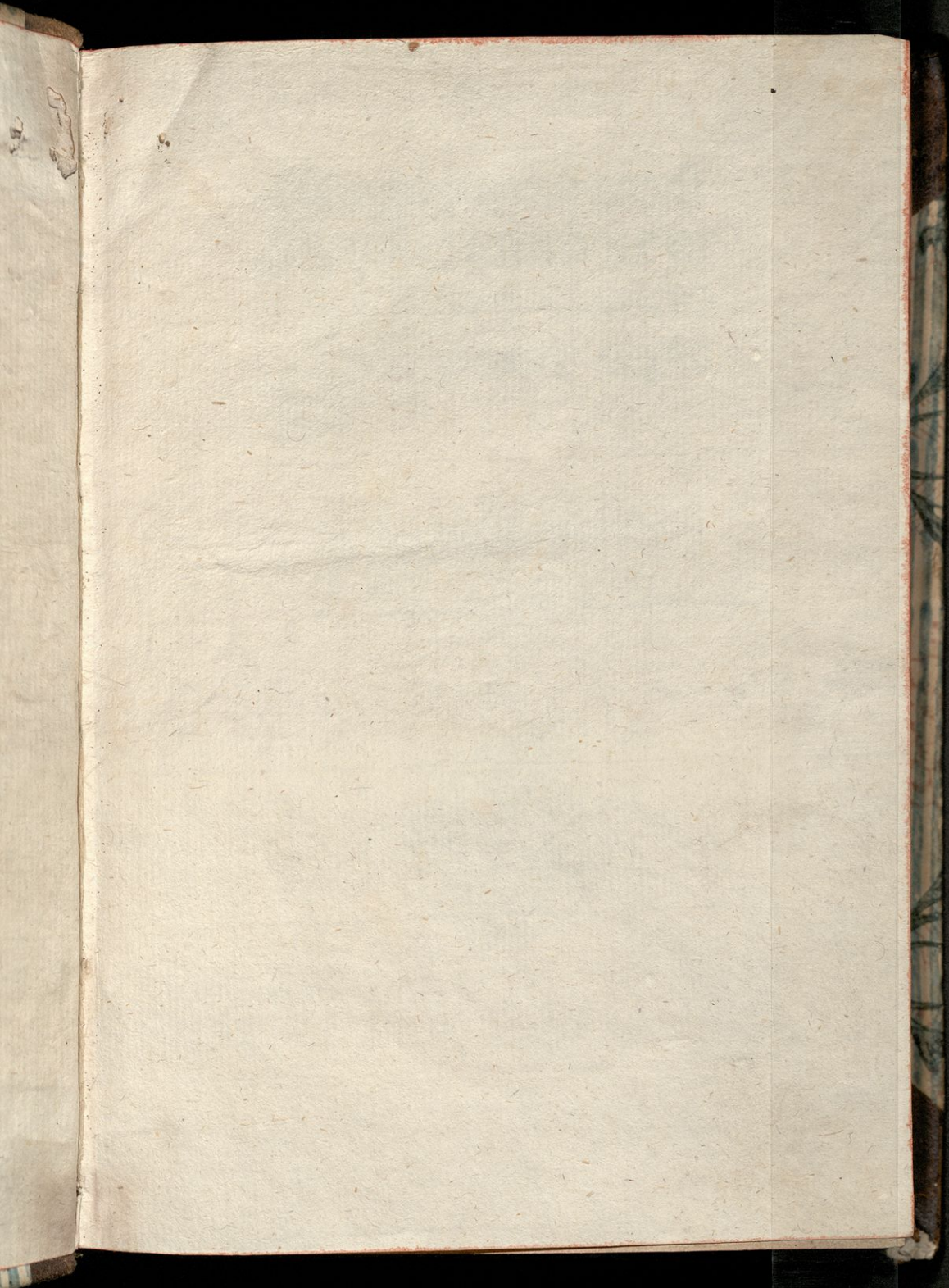
8^e

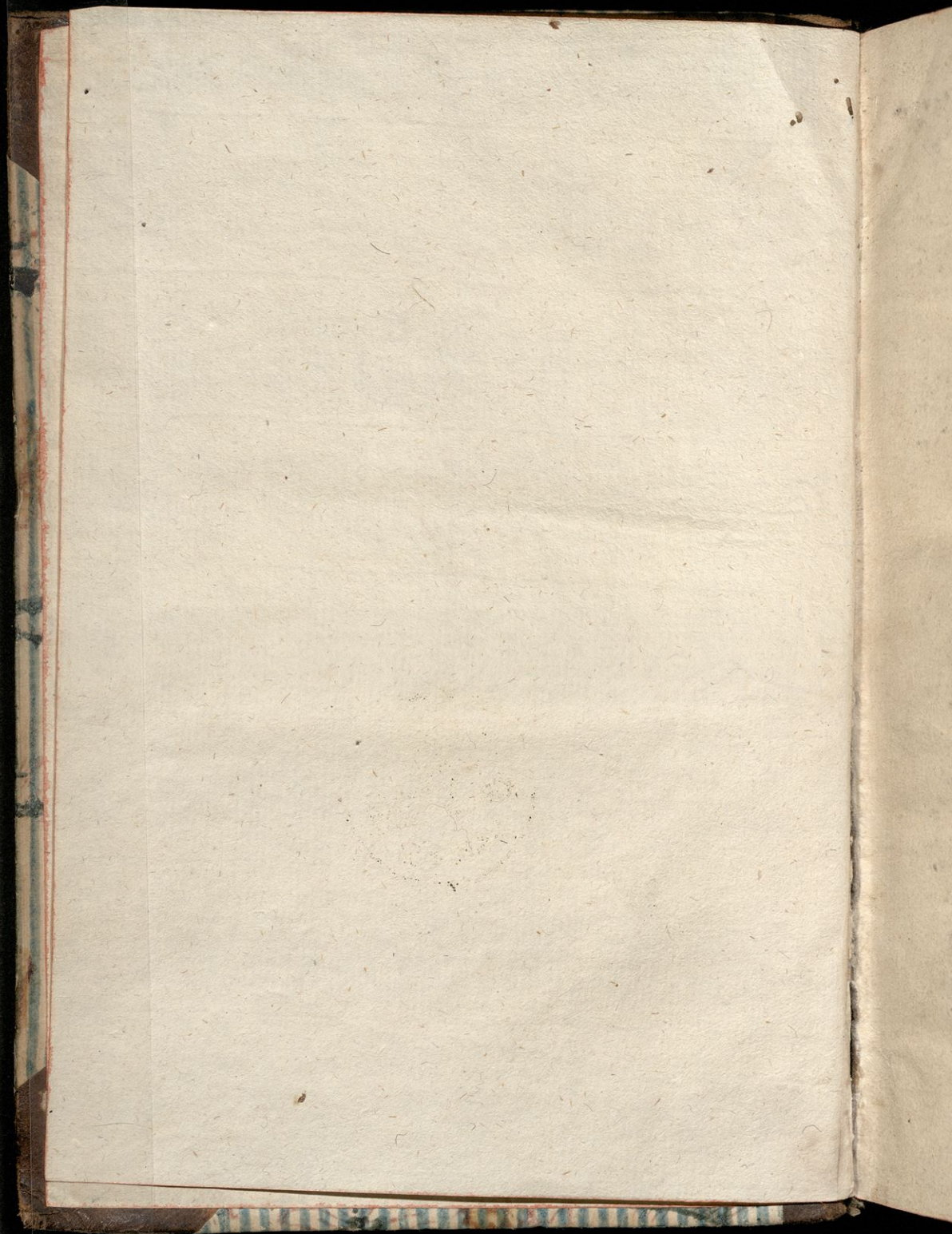
8²⁰

IV

8

1

Manipulus curatorū
officia sacerdotū scdm
ordinē septē sacramēto
rum per breuiter cōple
ctens

~~Ex libris A. D. 1626.~~
~~Pl. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.~~

Ex libris Domus S. Joannis Baptistae
in Laibach

Handwritten text, likely a title or heading, possibly reading "The History of the County of York" or similar, though the ink is very faded and difficult to decipher.

Two lines of faint handwritten text, possibly a subtitle or a section heading.

Two lines of faint handwritten text, possibly a section heading or a paragraph start.

Two lines of faint handwritten text, possibly a section heading or a paragraph start.

Two lines of faint handwritten text, possibly a section heading or a paragraph start.

Manipulus Curatorum

Tractatus de piculis ptingentib⁹ circa sacramentū
eucharistie ⁊ de remedys eorundem ex dictis sancti tho
me de aquino feliciter incipit.

Primum periculū est q si sacerdos morte
vel gravi i infirmitate
pocupet anteq missaz fini at. tūc i dīdū q aut pigit
ante consecrationē corporis ⁊ sanguis. aut post psecra
tionē vtriusq vel vnius illoz Si ante consecrationē
nō oportet q missa p aliū suppleat. qz adhuc de essenti
alibus nihil actū est. Si autē post psecratōez vtriusq
vel alterius acciderit tūc dz ali⁹ sacerdos supplere ⁊ in
cipe vbi alter dimisit Ita hētur in decre. vii. q. i. para.
Pontifices Nec dz vnq fieri nisi extra parenti necessi
tate vel grauedine primi sacerdotis.

Secundum periculum est si sacerdos re
colit se aliqd cir
ca mediā noctē pmedisse vel excomunicatū fu
isse. Ad quid dicendū q si sacerdos nō pcessit ad psecra
tionē tutius et melius est missaz dimittere oīo. nisi de
gravi scādalo timere. Si autē pcessit iā ⁊ facta est cō
secratio tūc nō dz dimittere sed pficere cū dolore mag
no ⁊ proposito cōfitendi ⁊ absolutōz petēdi ab excomu
nicatione ⁊ satisfaciēdi ⁊ sic absolutōz consequi ab in
uisibili pōtifice qrtū ad hūc actū vt pfiat diuina myste
ria inchoata.

Tercium periculum est Si recordat se es
se in peccato mortali
li Ad quod dicendū est q siue sit an psecratōz
siue p nō oportz q dimittat maxie vbi cēt scandalū.
sed debet min⁹ conteri et dolere cum proposito con
fitendi ⁊ satisfaciēdi quando poterit bono modo.

Mortuum periculū est Si sacerdos non
recolit se dixisse v
ba psecrationis oī vl' aliqua quod debeat fac
re in tali casu. Sicendum quod sacerdos aut recolit
se nō dixisse verba p̄babiliter ⁊ quasi cert⁹ aut dubita
tione solū Si p̄babiliter recolit vel etiam certificatus
tunc tali casu debet resumere. ⁊ reincipere ab illis verbis
consecrationis. ⁊ sic totū per ordinem psequi ⁊ p̄ficere
nec mutetur ordo. Si autē nō bene recolit tūc in tali
casu nō debet mēte turbari. nec debet esse scrupulosus.
quia que sepius cōsueuimus dicere etiā cū dicta fuerit
nō recolimus quādoq;. Ideo talē dubitationē postpo
nendo pcedat. Sed si illa verba que non recolit se dix
isse nō sunt de necessitate sacramēti. nō estimo q̄ pro
pter hoc debet resumere mutando ordinē sacrificij. sed
debet pcedere ⁊ p̄ficere quod incepit.

Mortuum periculū est Si minister vel
ipse celebrans posu
erit aquā in calice p vino. Ad quod dicendū q̄
si ante verba cōsecrationis hoc cognoscit cōsecrato iaz
corpore debet mutari materia ⁊ poni vinū ⁊ sic post p
pleri. Si autē post consecrationē vtriusq; scilicet cor
poris ⁊ sanguinis hoc cognoscit si nondū sumpsit cor
pus domini. tunc debet aquā illam inuentā in calice p
icere in piscinam ⁊ ponere vinū in calice. ⁊ sic resume
re a cōsecratione sanguinis ⁊ psequi vsq; in finem Si
autē sumpsit corpus dñi anteq̄ cognoscat tūc debz ap
ponere aliā hostiā ⁊ vinū in calice. ⁊ sic debet resume
re a consecrōe vtriusq;. Causa autē quare oportet acci
pere aliā hostiā ⁊ consecrare est. quia hostiā nō consen
crari s̄ solū sanguinē. verba que dicunt in canone sup

corpus ⁊ sanguinē non essent. umentia soli ꝑsecrati
om sanguinis. Dimittere etiam sacramentū impsecrātū
oīo nō licet. Sed inuicquid iterum ꝑnunicabit sumē
do illā hostiā scđ az. Dicendū q sic etiā posito q aquāz
illam que erat in calice sumpsisset. quia ꝑceptū de ꝑce
ptione sacri ꝑponderat illi quod scilicet mandat q a
ieiunio sumatur. Idē habetur in summa ꝑisani. Idē
sentire videtur beatus bernhardus in epistolari suo ꝑ
te prima epla. xxvj. vel circa ad guidonem abbātē de
tribus fontibus.

tertium periculū est Qd si sacerdos vel
minister non posuit
aquāz in vino Ad quod dicendum q sacerdos
aut ꝑcipit hoc ante ꝑsecrationē ⁊ tunc aquam appōdere
⁊ ꝑsequi debet sicut faciebat ante Aut ꝑcipit hoc post
ꝑsecrationem ⁊ tunc non debet apponere aquam san
guini. quia sequeretur corruptio specierum ex aliq ꝑar
te. s. debet ꝑsequi totum. Quia appositio aque nō est
de necessitate sacramenti. s. debet ꝑnitere graniter ille
ex cuius negligentia hoc ꝑtingit.

Optimum periculū est Si aliquādo ꝑ
pter frig⁹ qđ sa
cerdos patitur in manibus hostia vel pars ho
stie cadat in calicem. Ad quod dicendum q in tali cas
su non est magnum periculum. quia q vna pars mit
titur in calicem ⁊ alia nō ꝑrinet ad significationē cor
poris christi mystici. vnde imperfectio in his non facit
mutationem in sacrificio. nec debet ex hoc aliquid de
precedentibus iterari. licet debeat cauēri in quantum
potest.

Trauiū periculū est. si musca vel aranea
cadat aut repereat in ca
lice. ad quod dicendū si cōtingat añ cōsecratōz
dz mutari vinū Si autē post cōsecrationē hoc p̄rigat
debet aīal caute capi ⁊ diligenter lauari ⁊ postea cōbu
ri ⁊ cineres cū ablutōe in sacrario debēt mitti. Vt si fu
erit musca vel animal non venenosū. dz tūc sumere s̄a
guinē. Si autē aranea grossa de cuius veneno timeat
p̄babiliter. vel etiā venenū dep̄hēdat esse positū vl' fu
isse in calice. nō dz sumere. nec alteri dare ne calix vite
vertatur in mortē. sed dz diligenter in vasculo aliquo
ad hoc apto cū alys reliquys conseruari. Et ne sacm̄
maneat imp̄fectū debet vinū iterum apponere in cali
ce ⁊ de nouo resumere a cōsecratione sanguinis ⁊ sa
cramentū p̄ficere. ⁊ hoc est v̄x si venenū dep̄hēdat
in fine sumpto iā corpore videt tūc faciendū sicut d̄cūz
est supra in periculo quito. vt scilicet alia hostia conse
cretur. ⁊ sic totum perficiatur.

Onum periculū est Si sanguis de calice
cadat aut effūdāt vl' in
toto vel in parte scilicet aliqua stilla. Ad quod
dicēdūz. sicut legit de conse. di. ij. ex decretis secunda p
te q̄ si per negligentiaz sanguis stillauerit in tabula q̄
est ad pedes sacerdotis vel in terra que est iuxta pedes
stillā illa lambatur et terra vel tabula illa radat ⁊ ra
sum comburatur. ⁊ cinis iuxta altare cōdatur. ⁊ sacer
dos quadraginta diebus peniteat. Si autem stilla ad
secundum līntheamē peruenerit quatuor diebz penite
at. si vsq; ad tertiū nouē diebus peniteat. si ad quar
tum. xx. diebus peniteat. ⁊ līntheanū que stilla teti

git tribus vicibus calice supposito lauentur. et aqua illa sumatur et bibat a ministro. nisi sit ab hominabilis et tunc iuxta altare de recodi et illa ps lintheaminu debz scindi et coburi. et cineres in sacrario poni.

Decimū periculum est Si aliquis hostiā euomeret Ad quod dicendū sicut legit in penitētia li. Bede. Si quis p ebrietatem vel voracitatem eucaristiā euomerit. lx. diebus peniteat. Epūs autem. xc. diebus peniteat. Si etiam causa infirmitatis euomerit septem diebus peniteat.

Ad decimū periculum est Si negligētia sacerdotis mus comedat hostiā vel aliud animal. Ad quod dicendum sicut legitur ex cōcilio aurelianēsi qui negligēter custodierit sacrificiū ut mus vel aliud animal illud comedat. xl. diebus illud peniteat. Et si animal potest capi statim extrahant species de vētre eius et animal comburatur. et in sacrario cineres ponantur. Hic incidentaliter monetur dubiū. an tale animal irrationale comedit realiter corpus christi siue ipsum xpm. Ad hoc quondā aliqui doctores consueuerūt dicere q̄ immediate q̄ cito brutum animal suscipit sacramentū tam cito desinit ibi esse corpus christi. Et opinionis v̄t fuisse magister snaz. iij. di. viij. c. i. in fine. Sed iaz dicūt doctores cōmuniter Et hoc etiam sine omni ambiguo teneat q̄ tam diu species sacramētales mutare nō fuerint per digestionem siue calorem naturalē stomachi. aut alias quomō alio modo tādū remanet sub eis corpus christi immo totus cristus. Recte nāq̄ est sicut est

ex speciali pactu diuino q ad vltimā dispositionē cor-
poris humani ipsa aīa rationalis a deo creando corpori
ei infundit. et infundendo creat atq in eodem. q̄dū
dureat. huiusmodi dispositio cōseruat. Sic etiā est di-
uinum pactum secundum doctores q q̄dū manet spe-
cies panis et vini post cōsecrationem tādū manet sub
eis realiter xps. Alias enim nō esset ecclesia certa quādo
ibi xps esset et quando non. Istud etiā potest appli-
cari de vomitu alicuius cōmunicantis.

Modicum periculū est Si xps hostie cō-
secrate ceciderit
nec inuenire possit. aut si eucharistia p̄dita fue-
rit Ad quod dicendū q in hoc casu sacerdos debz. xxx.
diebus penitere. Et eadem p̄ua videt̄ dign⁹ sacerdos
per cuius negligentia hostie putrescunt.

Redecimū periculū est Si hostia inue-
nita fuerit sub pal-
la vel corporali et dubitet̄ si est cōsecrata aut nō
Ad qd dico q in h̄ casu sacerdos in fine misse post rece-
ptionem sanguinis potest eam recipere. Et idē est de ali-
qua parte hostie si inuenta fuerit in altari et dubitetur
vtrum sit cōsecrata. vel etiā dyaconus vel subdyaco-
nus si essent presentes et ieiuni. et alias mente dispositi
recipere possent et os lauare bibendo.

Ecimum quartū periculū est Quādo
in spē carnis vel pueri vel alterius rei. Ad qd dicendū
q tal' apparitio q̄ fit miraculose q̄q̄ p̄tigit ex pte vi-
dentiū. quoz oculi mutantur tali mutatione ac si ex-
presse exterius viderint carnē vel puerū vel sanguinē

Nulla tamē transmutatiōe facta ex parte sacramēti. Et
hoc contingit quando vni videtur sub specie panis, al-
teri sub specie carnis vel pueri. Et tunc si sacerdoti ap-
pareat in specie panis sumere debet in tēpore suo quan-
tumcūq; alteri in specie altera videat̃ et appareat, quā-
doq; talis apparitio est nō per solā immutatiōē vide-
tūm, sed per speciē reālē exteri⁹ existentem. Et hoc es-
se videtur quando sub tali specie ab oīb⁹ videtur et nō
ad horā, sed per longum tps. Et in tali casu vbi ipi sa-
cerdoti vel alteri appareat in tali forma, nullo modo
esset sumendū ab eo cui sic apparet. Sed tūc queritur
quid faciet sacerdos celebrās si sibi in tali forma appa-
rere. Tūcquid si non accipet peccabit. Quia dictū est
supra q; semp vtrāq; speciē sacramenti sumere debz. Vi-
cendū q; in tali casu iterum debet aliam hostiam acci-
pere et de nouo resumendo consecrare. Sed ponatur q;
iterum alia cōsecrata appareat sibi sub forma pueri vl'
carnis. Tūc dicunt aliqui q; vsq; ad terciā vicē de-
bet temptare. Sed si semper sibi appareat sub tali for-
ma non debet amplius consecrare, s; nec aliquo modo
talem speciem sumere, nec tūc peccat, quia tūc aliud
facere non potest, nisi hoc contingerz et ex peccato suo
vel infirmitate, et tūc dz conteri aut etiam penitere
et non sumere sub illa specie, nisi species in panis speci-
em vertetur quod in vitaspattrum legitur semel factūz.
Sed non ad eundem doctorum, quia quando dicitur
supra q; sacerdos tribus diebus vel triginta vel quadra-
ginta peniteat hec penitētia sic dz intelligi q; illo die a
pñiāz abstineat et ultra h; ieiunet vl' faciat aliq; aliā
pñiāz sūm arbitriū imponētis qui pēsare dz cōditōz, cul-
pā merita pñōe et negocy et sūm h; pl⁹ vl' min⁹ imponere

Item secundo nota q̄ vbiq̄ fuerint species eucaristie ibi adhuc est eucaristia. ⁊ sunt reuerēter reservāde nisi multa abhominatio esset. vt etiā sup̄a dictū est in viij. ⁊ xj. periculis. Quod si sacerdos infra missam aduertit hostiā non esse triticeam vel corruptam. Respō deo s̄m petrum q̄ si ante consecrationē aduertit remota illa hostia aliam ponat. ⁊ a canone reincipiat. Si vero post consecrationē idē faciat ponēdo aliā hostiā ⁊ eam sumendo ⁊ nihilomin⁹ postea primā illā hostiamumat aut alys sumendā tradat. aut reuerēter resuet. Si vero aduerterit postq̄ sumpserit. in isto casu variantur doctores: Thomas tñ in tertia parte tenet q̄ debet aliam hostiam ponere ⁊ consecrare ⁊ sumere. quia preceptum de p̄ceptione sacramenti maioris ē p̄deris. q̄ preceptum quod a ieiuniis sumatur.

Laus Deo.

Tabula

Tabula sequentis operis

quod Manipulus curatorum nūcupat feliciter incipit

Iber iste prima sua diuini

l sioe in tres partit partes. In prima pte agit de sacramētis. et de his que ptiuent ad iporū sacramentorū administratōem. Et diuidit pars illa pncipal in. vij. tractatus. quorū pmiū est de sacramētis i generali. et hz tria capla

o Institutiōe sacramētorū. Capitulū primū
De efficacia et frute sacramētorū in generali ij.
De numero sacramentorū iij.

Tractatus secūdus prime

partis de baptismo: et habet octo capitula.

Quid est baptismus et vnde dicat baptismus i.
De materia baptismi ij. De forma baptismi iij.
De ministro baptismi iij.
De suscipiētibz baptismū v. De ritu baptismi vi.
De effectu baptismi vij. De annexis baptismo viij.

Tractatus tercius prime

partis de confirmatiōe. Et habet septem capitula

Quid est confirmatio Cap. i.
De materia confirmatiōis ij.
De forma sacramenti pfirmatiōis iij.
De ministro confirmatiōis iij.
De suscipiētibz confirmatiōem v.
De ritu cōfirmatiōis vi. De effectu cōfirmatiōis viij.

Tractatus quartus prime

partis de eucharistia. Et habet vndecim capitula.

Quid est eucharistia. et vnde dicat. Cap. i.
De ministro eucharistie ij. De materia eucharistie iij.
a z

Tabula

De forma eucharistie: et de forma cōsecratōis sanguis	iiij.
De loco ubi missa debet celebrari.	v.
Quo tempore debet missa celebrari.	vi.
Quoties debet in die missa celebrari	vii.
De vestibus quibus sacerdos induitur i missa	viii.
Quibus debet dari sacramentū eucharistie	ix.
De ritu quo debet dici missa	x.
De defectibus qui possunt euenire in missa	xi.

Tractatus quintus prime

partis de ordinibus. Et habet quinque capitula.	
Quid est ordo	Cap. i.
Quot sunt ordines	ii.
An in quolibet ordine impmatur caracter	iii.
In quo actu impmatur caracter in quolibet ordine	iiij.
Que requirunt in suscipientibus ordines	v.

Tractatus sextus prime par

tis de extrema vinctōe. Et habet septem capitula.	
De materia sacramēti extreme vinctōis	Cap. i.
Que sit forma extreme vinctōis	ii.
Quis sit minister extreme vinctōis.	iii.
Quis sit effectus extreme vinctōis	iiij.
Quibus debet dari istud sacramentū	v.
In quibus partibus corporis debet fieri istud sacram	vi.
Si hoc sacramentū debeat iterari	vii.

Tractatus septimus prime

partis habet duas partes sub se. Prima est de sponsalibus.	
Et habet quinque capitula.	
Quid sint sponsalia et unde dicant	i.
Qualiter contrahantur sponsalia	ii.
In qua etate possunt contrahi sponsalia.	iii.
Qui sint effectus sponsaliorū	iiij.

Tabula

In quibus casibus dissolunt sponsalia

v.

Secunda pars septimi tracta

tus de matrimonio. et habet octo capitula.

Quid est matrimoniū.

Capitulū i.

Qualiter contrahitū matrimoniū

ij.

Quādo ubi et ābus hīs fuit institutū

iiij.

Que fuit causa institutōis matrimoniū

v.

Qui possunt contrahere matrimoniū

vi.

Quot modis dicitū matrimoniū

vij.

Que impediūt matrimoniū

viiij.

De impedimento erroris matrimoniū.

De impedimento conditōis

De impedimēto voti

De impedimento cognatōis carnalis.

De impedimento cognatōis spiritualis.

De cognatōe legali

De impedimento criminis.

De impedimēto disparitatis

De impedimēto violētie

De impedimēto ordinū.

De impedimēto ligaminis.

De impedimento publice honestatis iusticie.

De impedimēto affinitatis

De impedimēto ipotētie coeūdi

De impedimēto interdicti ecclie

De his q̄ p̄hūr bānis p̄missis qđ est interdictū ab ecclia.

Secunda particula princi

palis huius operis habet quattuor tractatus. Prim⁹ est de penitētia in generali. Et habet q̄ttuor capitula.

Quid est penitētia et unde dicat. ⁊ q̄t sunt ei⁹ species I.

De solēni penitētia ij.

De publica penitētia iiij.

De priuata penitētia

iiij.

Tractatus secundus secū

de partis p̄ncipal de contritōne habet. viij. capitula

Quid est cōtritio Cap. I.

De q̄ntitate cōtritōis ij

a 3

Tabula

De ei⁹ q̄litate iij. Quantū d³ durare p̄tricio iij
De q̄bus debet esse contritio v.
Que sūt cause i⁹ductiue p̄triciois vi De effectu p̄triciois viij

Tractatus tercius de con

fessioe habz. vi. capla. De institutioe p̄fessiois I.
Qui tenet ad p̄fessioez ij De tpe q̄ tenet hō p̄fiteri. iij
Cui d³ hō p̄fiteri. iij. De q̄b⁹ d³ fieri p̄fessio v.
Qual⁹ d³ esse cōfessio vi. De iteratioe p̄fessiois viij.
Quō d³ se sacerdos habere ad confitentē viij.
De interrogatioib⁹ fiendis in confessione ix.
De p̄ate clauū z effectu p̄fessiois x. De sigillo p̄fessiois. xi

Tractatus quartus secun

de p̄r p̄ncipal⁹ de satisfactioe habēs sex capla p̄ncipalia.
Quid est satisfactio Capitulū i.
De elemosina Cap. ij. Et habet q̄ttuor capitula sub se.
De q̄ d³ fieri elēosina i. Quis p̄t facere elemosinā ij.
Cui dāda est elēosina. iij Qual⁹ debet fieri elemosina. iij.
De ieiunio Caplm terciū et p̄ncipale q̄rti tractatus : habens
sub se quattuor capitula siue considerata.
Quot modis dicit⁹ ieiuniū Capitulū I
Quā fuit institutū ij. Quot requirunt⁹ ad ieiuniū iij.
Quot bona facit ieiuniū iij.
De oratioe Caplm. iij. et p̄ncipale quarti tractatus
Que penitencia debet imponi. p̄ vnoquoq⁹ p̄ctō v.
Utrū vnus possit satisfacere p̄ alio vi.

Tercia pars p̄ncipalis to

tius opis est de articul⁹ fidei. et habet q̄ttuor capla p̄ncipalia
De articulis fidei Capitulū I
De petitiōibus oratiois dñice ij.
De decem p̄ceptis p̄ ordinem iij.
De doribus beatorū. Capitulū quartū et vltimū

Actoris epistola

Incipit feliciter doctissimi

ac famosissimi viri dñi Guidonis de mōte Rotherij liber: qui
Manipul⁹ curatorū vulgariter appellat^r .in quo pñecessaria
officia eorum quibus cura animarū cōmissa est fm septem sa
cramentorū ordinem breuiter ptractantur.

Actoris epistola

Euerendo in christo

pñi ac dño dño Richardo diuina puidētia sã
cte valētine sedis epō. suorū deuororū min⁹
Guido de mōte Rotherij cū deuota z hūili
recōmēdatōe se totū suis obsequijs mācipa

tū. Fōs sapie dei vbi dispositōe mirabili cūcta ordinās z di
sponēs militātē ecclīaz ordinauit z disposuit ad istar ecclīe tri
ūphātis. Quō figuratiue fuit oñsuz legislatori Moysi qñ fuit
sibi pceptū edificare tabernaculū i deserto. iuxta etēplar qd fue
rat sibi in mōte dñmōstratū. Tabernaculū enī in h⁹ mūdi desēto
zstructū ē militās ecclīa ad istar supne iherlīm ordiata. Cuius
qdē militātē ecclīe fūdamēta i mōtibz sc̄tis pp̄ha remēorans
p mōtes p̄latos supiores aplis succedētes īlinuat. q̄ ad modū
sp̄irituū supme hierarchie: medīos: inferiores vicz p̄latos il
lumināt: p̄ficiūt et purgant: vt sic medij a supioribz illuminati
sciētījs p̄fecti v̄tutibz et erroribz expurgati: inferiores secula
res. s. z laicos sili mō illuminēt: p̄ficiāt et purgēt: qd facere ne
qunt nisi fuerint diuina grā z doctrīna ibuti. Nec ḡ attēdēs et
vigili meditātōe pp̄sāns seqns opusculū de instructōe neo
phitorū curatorū cōposui. rudi qdem stilo s̄z vtili. nō curans
de vborū ornatu s̄z de aīaz p̄modo et p̄fectu. Quō qdem opu
sculū ad vos q̄ estis sacrosctē ecclīe lumīare p̄clarū. q̄ lucetis
velut lucerna lucēs i firmamēto ecclīe militātis: q̄ radio diui
ne sapiētie: exemploqz v̄te sanctissime: ac sacculo correctōis
charitatiue subditos vestros illuminatis: p̄ficitis et pur
gatis: duri humiliter destinandum vt lima correctōis ve
stre politum prodeat in publicum: quod sine illa non auder.

Prologus

Suscipiat pater et dñe reuerēde cū affectu beniuolo p̄sent opusculū qđ offert hūilitas: p̄minatur affect⁹: ac charitas p̄suadet. Correctūq; et emēdatū si vñe dñatōni videt cōicare placeat curat⁹ neophit⁹: vt q̄ nesciūt addiscāt. et q̄ sciunt scire se gaudeāt et ad maiora cōscēdāt. Uestrā reuerēdā p̄sonaz cōseruet de⁹ eccl̄ie sue sc̄tē. cui me hūiliter recōmēdo. Scriptuz Thuroli anno dñi. D. cccxxiiij.

Incipit prologus.

q̄ **T**lia s̄m qđ dicit p̄pheta Malachias. c. ij. imo dñs p̄ Malachiā. Sacerdotis labia custodiūt sciētīā: et legē req̄rūt de ore ei⁹. Angel⁹ enī dñi exercitū ē. xi. q̄ i. Sacerdotib⁹. Idcirco ne sacerdotib⁹ legē euāgelice p̄tingat id qđ dñs cuidā sacerdoti legē moysayce p̄ Osee p̄phetā p̄mīnat dicens. Quia tu sciētīā repulisti repellā te ne sacerdotio sūgar⁹ mihi. dignū duxi ad instructōem neophitōz sacerdotuz marie curatozū scribere aliq̄ p̄ q̄ possint se in executōe sui offici cū dirigere ⁊ deo debere mīstrare. Nemo autē de p̄sumptōis te meritate me iudicet: q̄ ego pctōz ignorās et insci⁹ p̄sumā sacros sacerdotes q̄ sacre legē p̄fessores sunt īstruere aut īformare. Cōfusus tñ de illi⁹ adiutorio q̄ ora mutoz apit ⁊ līguas īfantū dīfertas facit et loq̄. tēptabo breuīt aliq̄ scribere vt dem mag⁹ p̄fectis et p̄tiorib⁹ materiā altiora et subtiliora ac mag⁹ vtilia scribēdi: sūlis puo caniclo q̄ latratu suo magnos lepōrarios īcitāt ad currēdū. Cōfido enī q̄ ille q̄ dedit aīne Baalam loq̄lā mihi rōnali creature īfundet grām. ne venerabiles sacerdotes erubescāt a me eoz seruitore mīnimo edoceri. sed p̄siderēt illud p̄bū eximij doctoris Augustini. Ego iā sex et sexaginta annozū etatis nō erubescerē a puero anniclo edoceri. Licet enī vt dicit Seneca. p̄cūdolum sit senes addiscerētū mag⁹ p̄cūdolum est eos ignorare. Quō autē q̄libz si velit suū officiū debite exeq̄ dī scire illa q̄ ad suū officiū spectant. Officiū autē sacerdotū maxime curatoz p̄sistit ī q̄ttuor s̄m q̄ttuor etymologias īstī⁹ noīs sacerdos q̄ habētur a Damasceno. Quia sacerdotes sunt mīstrarū celebratores. idō dicit sacerdos q̄si sacra dīcēs. Cōfessionū auditores. et ideo

Diuisio huius operis.

Ordo sacerdos quasi sacer dux. Plebis doctores. ideo ordo sacerdos
quasi sacra docēs. Sacramentorum ministratores. et ideo ordo sacerdos qui
si sacra dās. Ergo propter primum debet habere tantum de scientia quod sciāt re
cte et distincte legere et congrue pronūciare et accētuate: et ad minus
grammaticaliter intelligere ea quae in missae officio continentur. Propter
secundum debet habere tantum de scientia quod sciāt numerum sacramentorum: et que
sit debita forma cuiuslibet sacramenti: et modum ea debite mi
strandi potissime de sacramentis quae ad eos spectant. Propter ter
cium debet habere tantum de scientia quod sciāt discernere inter lepra et lepra
id est in peccatum et peccatum. et imponere penitentias salutes. Propter
quartum debet habere tantum de scientia quod sciāt ad minus populum sibi commissum
in articulo et alijs rudimentis fidei informare. Omisso autem primo quod
illud spectat ad grammaticam et satis suppono quod domini episcopi nullum
ad sacerdotum ordinem promoueat nisi sufficienter fuerit in grammati
calibus informatus. Et quod de his agatur quando dicetur de sacro eucharistie
de alijs tribus in hoc libello est agendum. Quae libellum volui vocari
manipulum curatorum. eo quod sacerdotes potissime curati domini libel
lum istum habere per manus ut videant ea quae circa officium eorum sunt agenda.

Finit prologus

Diuisio huius operis

Indidit ergo opusculum hoc in tres partes. In quarum pri
ma agit de sacramentis et his quae pertinent ad sacramento
rum administrationem. In secunda de penitentibus et his quae per
tinent ad confessionum audientiam et penitentiarum impositionem. In ter
cia de articulo fidei et quae pertinent ad populi informationem. Quan
tum ad primam partem primo videbunt aliqui de sacramentis in generali.
Secundo de quolibet eorum in speciali. Et primo de sacro baptismi.
Secundo de sacro confirmationis. Tercio de sacramento eucharistie.
Quarto de sacro ordinis. Quinto de sacramento extreme unctionis
Sexto de sacramento matrimonij.

Tractatus primus de sacra

mentis in generali. Et habet tria capitula

De institutione sacramentorum

Capitulum primum

Tracta. I. prime partis

Wantū ad sacramen

q

ta in generali p̄rio videndū ē de eorū instituti
one. Scōdo de eorū efficacia ⁊ virtute. Tercō
de eorū nūero et distinctōe. Sciendū est q̄q̄ sa
cramēta oīa noue leḡs fuerūt imēdiate istitu
ta a christo. q̄d pbāt doctores sic. Illi⁹ ē sacra alicui⁹ leḡs isti
tuere cui⁹ ē legē dare ⁊ p̄dere. s; christ⁹ fuit imēdiate p̄ditor in
stitutor ⁊ dator noue leḡs. vt diffuse pbat apl's i epla ad Ga
lathas: et habet i Isaiā dicēte. Dñs rex nr̄. dñs legiser nr̄. ipe
veniet ⁊ saluabit nos. Ergo ad solū christū p̄tinuit noue legis
sacra istituere. Un̄ sacrm̄ baptisimi istituuit qñ baptisimū a Jo
hāne in Jordane suscepit. Tūc ei vt dic̄ Beda: tactu sue mū
dissime carnis vim regeneratiuā p̄tulit aq̄s. Licz aut̄ tunc sa
cramentū baptisimi istituierit: tñ null⁹ ad susceptōes baptisimi
erat obligatus vsq; post resurrectōes. qñ in die ascēsiōis dixit
apl's. Eūtes docete oēs gētes baptizātes eos in noīe p̄ris ⁊
filij et sp̄s sc̄i Matth. vlti. ⁊ Mar. vi. Eūtes in mūdū vn̄
uersūz p̄dicate euāgelij oīi creature. q̄ crediderit et baptiza
tus fuerit salu⁹ erit. q̄ vero nō crediderit cōdemnabit̄ Sa
cramentū aut̄ cōfirmatōis istituuit qñ ip̄osuit man⁹ sup̄ capita
puulorū: et apl's phibētib; dixit. Sinite puulos veīre ad me
Licz aliq̄ doctores dicāt q̄ sacrm̄ cōfirmatōis istituuit i die p̄
cheuocōis qñ misit visibilib; sp̄m̄ sc̄m sup̄ aplos. p̄mū tñ repu
to veri⁹. Sacramētū aut̄ eucharistie istituuit in die cene qñ
post comestōes agni pascat panē ⁊ vinū in suū corp⁹ ⁊ sangui
nē sua ineffabili p̄tate p̄uertit dicēs. Accipite ⁊ p̄medite h̄ est
corp⁹ meū. Et sup̄to calice dixit. Bibite ex h̄ oēs. h̄ ē calix s̄c̄
guis mei. Sacrm̄ aut̄ penitētie istituuit qñ exordij sue salu
berrime p̄dicatōis assumpsit dicēs. Penitētiā agite appropi
q̄bit enī regnū celoz. Q; aut̄ essent p̄ctā sacerdotib; p̄fitenda
figuratiue istituuit. qñ decē leproso ab eo mūdāt̄ p̄cepit dicēs
Luc. xviij. Ite oīdite vos sacerdotib;. Licz enī teste p̄pheta
Ezech. xviij. q̄ dic̄ i p̄sona dei. Quacuq; hora igemuerit pec
cator oīm iniquitatū ei⁹ n̄ recordabor. Licz p̄ctā in p̄ritōe di

De sacramētis in generali.

mittant: tñ pctā sunt nihilomin⁹ sacerdotib⁹ cōfīrēda si possi/
bilitas occurrat. Sacrm ordīs instituit qñ i die cene postq̃
cōicauit aplos dixitq̃ eis. h̄ facite i meā cōmēoratōez. Tūc ei
fm̄ doc. oēs aplos i p̄sbitos ordiauit. Sacrm h̄o ordīs chri/
stus instituit septupl⁹ fm̄ q̃ septē sunt ordīes. q̃tuoꝝ nō sūt sa/
cri z mīoꝝes. vt hostiariat⁹. lectorat⁹. exorcistat⁹ z acolitatus
Et tres sacri z maioꝝes. vt subdyaconat⁹: dyaconat⁹: z p̄sbi/
terat⁹. q̃ oēs dicūt vnū sacrm. q̃ ad vnū puta p̄sbitatū p̄nci/
palit̄ ordiaūt. Ordīnē hostiariat⁹ instituit qñ fecit flagellū de
funicul⁹: et elecit de tēplo vēdētes z emētes. Ordīnē lectorat⁹
instituit qñ legēdo p̄ba Isaie p̄dicauit dicēs. Spūs dñi sup
me: eo q̃ vñxerit me. paupib⁹ euangelizare mīsit me zc. Ordī/
nē exorcistat⁹ instituit qñ demōes ab hoīb⁹ obsessis eici p̄cepit
Ordīnē acolitat⁹ instituit qñ p̄dicādo dixit. Ego sum lux mū/
di. Ordīnē aut̄ subdyaconat⁹ instituit qñ p̄ cenā pedes disci/
puloꝝ suozū lauit. Ordīnē dyaconat⁹ velut leuita vigilare
monuit. Ordīnē p̄sbiterat⁹ instituit qñ discipulis suis corpus
z sanguinē p̄buit sumendū dicēs. Nec q̃tēs feceris i mei me/
morā faciat. Dūq̃ p̄i corp⁹ z sāguinē suū i ara cruc⁹ semet
ipm̄ hostiā obtulit zc. Sacrm aut̄ extreme vñctōis institu/
it qñ aplos mīsit vngere ifirmos et sanare. Un̄ illd̄ qd̄ dicūt
aliq̃ doctozes. s. q̃ b. Jaco. instituit istd̄ sacrm qñ dixit i canōi/
ca sua. Infirmit̄ q̃s ex vob̄ i ducat p̄sbitos ecclīe z oꝝet sup̄ eū
vngētes eū oleo i noīe dñi. Salua eoz̄ reuerētia n̄ r̄puto vez
p̄p̄t̄ rōez i p̄ncipio h̄ capli dictā. Eredo enī q̃ illd̄ dictū bñ
Jaco. n̄ fuit institutio sacri s; p̄mulgatio. Un̄ be. Jaco. n̄ fuit
institutoꝝ h̄ sacri s; solū p̄mulgatoꝝ. De sacro aut̄ m̄rimoniū
qñ fuerit institutū z vez fuerit institutū a xpo i carnato ē dubiū
cū m̄rimoniū fuerit institutū i statu inocētie. z fuit i tpe qd̄ fuit
añ i carnatōez sic et post incarnatōez. Et iō ad h̄mōi dubita/
tōis solutōem sciēdū est: q̃ matrimoniū p̄t trib⁹ modis cōfide/
rari. Uno mō. put est officiū nature. Alio modo put est reme/
diū carnalis cōcupiscētie. Tercio modo put est signū alicui⁹
rei. s. p̄iūctōis christi z ecclesie. quā significat p̄iūctio animo/
rū viri z vxoris. et coniunctōis nature humane et diuine in

Tracta. I. prime partis.

psonā filiū dei: quā significat coniunctio corporū. Primoniū pmo et scdo modis consideratū n̄ ē sacrm̄. put hic loqmur d̄ matri monij sacramēto. Tercio mō consideratū est m̄rimoniū sacrm̄. et sic fuit institutū a christo qm̄ i vtero virginis voluit n̄ram naturā diuine nature vnire i vnitatē sui suppositi seu p̄sone. quā vniōnē significat m̄rimoniū. Sic enī i actu m̄rimonialī vir et vxor sūt duo i carne vna. sic due nate. s. hūana et diuina sūt i p̄sona vna vici i p̄sona filiū. Et istō sufficiat d̄ institutōe sacroꝝ.

De efficacia et vtute sacroꝝ in generali.

Cap. II.

Efficacia et vtute sacroꝝ sciēdū est qd virtus sacroꝝ i generali: qd postea dicet de vtute cuiuslibet i speciali cōsistit in duobus. s. i auferēdo culpā et p̄ferēdo ḡtiā. Omne enī sacrm̄ noue leḡs nisi sit ober. i. impedimētū ex pte recipiētis aufert culpā si inuenit eā: et p̄fert vl̄ auget gratiā. Et p̄ h̄ differūt sacramēta noue leḡs a sacramētis antiq̄ legis qd sacra veter̄ leḡs sacro circūcisōis excepto q̄tū erat ex pte opis opati nullā vtutē habebāt q̄ntū ad ablutōē culpe et colatōem gr̄e. s. totā vtutē et efficaciam habebāt ex pte opis opant̄. Sacra aut̄ noue leḡs nō solū habēt efficaciam ex pte opis opati. imo etiā ex pte opis opant̄. Op̄ opant̄ vocat̄ op̄ exercitātū circa sacra suscipiēt̄ sacrm̄. Op̄ opatū vocat̄ op̄ exercitātū circa sacra. Sic op̄ opatū i baptismo ē asp̄sio vl̄ imersio aq̄ et platio vborū. Et qd sacra noue leḡs q̄ntū ē ex pte opis opant̄ p̄ferunt gr̄iā et sint causa gr̄e: patz p̄ diffinitōē sacri positā a m̄grō sentētiā i q̄to li. di. i. q̄ tal̄ ē. Sacrm̄ ē inuisibil̄ gr̄e visibil̄ forma. vt ei⁹ similitudinē gerat et causa existat. Utz aut̄ sit gr̄e causa sine qua nō aut̄ ppter quā indigerz studio maioris considerationis q̄ ptineat ad p̄sens opusculū. et ideo relinquo. Est et alia virtus sacramentozū noue leḡs. qd qdam coꝝ impmūt caracterē in suscipiētibz ea. sicut baptism⁹ cōfirmatio et ordo. Et est caracter q̄daz potestas specialis p̄ quā suscipiēs sacrm̄ potest aliqd̄ facere vl̄ recipe. qd nō poterat an̄. Sicut baptizat⁹ p̄ recipe alia sacra ecclesie: qd nō potest facere nō baptizatus. Et ordinatus potest exercere officiū sui ordinis qd nō potest facere nō ordinatus. Et cōfirmatus tenetur audacter

De sacramētis ī generali.

confiteri fidē christi tpe psecutōis fidei. ad quod nō tenet nō cōfirmatus nisi forte in spēali inq̄reret de fide. Alia aut sacra scz eucharistia: extrema vinctio z m̄rimoniū nō impmūt caractere: et p̄nt multotiēs iterari. Sic hō p̄t multotiēs cōicare z multotiēs cōfiteri z m̄lrotiēs inungi. z mortua vna vxore cū alia p̄here. Sed sacra q̄ impmūt caractere nō p̄nt nec debent iterari. Sic null⁹ dz bis baptizari vl cōfirmari. vl eodē ordīe ordiari. Et est rō. qz p̄t eoz sp̄ manz. s. caracter q̄ ē indelibil. Et istud sufficiat de vtute z efficacia sacramētoz in generali.

Capitulū III. De numero sacramentozū

q Tantū aut ad numez sacramētozū sciēdū est q septē sunt sacramēta. s. baptismus. cōfirmatio: eucharistia penitētia: extrema vinctio: ordo z m̄rimoniū. Distinctio z sufficientia hoz sacramētoz dat a qbusdā doctoribz tal. Sicut est in vita corpali. sic suo mō debet esse in vita spūali. In vita aut corpali sic videm⁹ q pmo generat hō. scdo auget. tciō nutrit. q̄to venit ad tantā pfectōem vtutis q p̄t sibi silez generare. z sic gen⁹ humanū multiplicat. Et qz sanitas homis pōt impediri p infirmitatē. ideo homo indiget medicina duplici. vna p̄tra infirmitatē. alia p̄ reliqas infirmitatis. Et sicut ī vita corpali qnqz sunt necessaria. s. generatio augmētū nutrimentū multiplicatio z medicina. sic ī vita spūali qlis est vita fideliz viuētū in fide et vnitate ecclie sunt qnqz necessaria. s. spūalis generatio q fit ī baptismo p quā hō regenerat ch̄isto. Spirituale augmētū qd fit in cōfirmatōe in q grā baptismal augetur. Spirituale nutrimentū qd dat in eucharistia que est cibus spūalis anime. Et quia fideles indigēt multiplicari spūritualiter z corporaliter. q̄ntum ad multiplicatōez spūalem accipit sacramētū ordinis. p qd m̄stri ecclie multiplicant. Quātū ad multiplicatōez corpale accipit sacramētū m̄rimoniū qd ordinat ad multiplicatōem fideliz. Spūalis medicina ē sacramētū penitētie p̄ spūalem infirmitatē q est pctm. Contra reliquias peccatoz est extrema vinctio. Et sic patz numerus et sufficientia septē sacramētozū. Et ista sufficiat de sacramētis in generali.

Tracta. II. prime partis

Tractatus secundus prime

partis de baptismo. Et habet octo capitula

Nunc dicendum est de

n sacramentis in speciali. Et primo de baptismo
Circa quod consideranda sunt octo. Primo quid est baptis-
mus. Secundo de materia eiusdem. Tercio de
forma. Quarto de ministro baptismi. Quinto de
susceptibus baptismi. Sexto de ritu baptismi. Septimo
de effectu baptismi. Octavo de annexis baptismi.

Quid est baptismus? et unde dicatur. Cap. I.

b Baptismus est ablutio corporis exterioris cum prescripta. i. tarta-
ta forma yborum facta. ita tamen quod illa ablutio materialis
quod fit exteriori in corpore est signum ablutiois spiritualis quam deus
facit interiori in mente. Et dicitur baptismus a baptizo as. quod idem est quod ab-
luo is. Unde baptismus grece idem est quod ablutio latine.

De materia baptismi Capitulum II

m Materia baptismi est aqua simplex elementaliter. Quod autem ista
aqua sit propria materia baptismi tota ratio est ex institutione
christi qui instituit baptismum fieri in aqua elementaliter. Si enim instituis-
set baptismum fieri in vino vel in aliquo alio liquore. vinum vel ille alius li-
quor esset propria materia baptismi. Aliquod tamen congruenter assignatur a docto-
ribus quod christus instituit baptismum magis fieri in aqua quam in aliquo alio
liquore. Quare una est. quod sacramentum maxime necessitatis dicitur habere mate-
riam maxime convenientem. ne propter defectum materie aliquis impediret a suscepti-
one baptismi. sed baptismus est sacramentum maxime necessitatis. quod sine bap-
tismo nullus potest saluari. ideo ne ullus posset se excusare a susceptioe
baptismi propter defectum materie vel caritatem eius baptismus dicitur habere ma-
teriam maxime convenientem. talis autem materia est aqua quod invenitur in quolibet terra et de
facili potest haberi. Possit se aliquis excusare si materia baptismi ef-
ficeretur vinum vel oleum vel lac vel alius liquor preciosior qui non inveniret in omni
terra. nec possit ita quolibet defacili haberi. Alia congruentia siue ratio quod
aqua est propria materia baptismi assignatur a doctoribus talis. quod proprie-
tas aqua maxime est convenientis baptismi. Est enim aqua mundificativa

De baptismo

sordidū. refrigeratiua estuantū. puia. i. lucida ocul' intuentiūz
Sic baptisim' mūdāt sordes aīe. id vocat baptisim': qz bap/
tism' grece idē ē qd lotio latine. Un baptizare idē ē qd laua/
re. Baptismus enī refrigerat estū carnal' concupiscentie. illumi/
nat oculos mētis respectu diuīe noticie. Arguūt qd doctores
sic. Illud ē ppa matia baptisimi cui' ppetas marie uenit bap/
tismo. s. aq rē. gaq ē ppa matia baptisimi. Utz aut aq sit bñ/
dicta l' nō nihil facit ad baptisimū. qz ita bñ pōt fieri baptisim'
i aq nō bñdicta sicut i aq bñdicta. Sz aq baptisimal' in ecclia
bñdicūt ppe solēnitatē et maiorē reuerētiā ad baptisimū. Qz
etiā aq sit calida vl' frigida nihil ad baptisimū. s. sp vitandū ē
piculū baptizādi. Sz nūqd i aq roseacea vl' i aq ardēte vl' i
alijs aqs distillatis possz fieri baptisim' si aq elemētal' inueni/
ri nō possz. Dicēdū ē q nō. qz tales aq nō sunt ppe aq s. hūo/
res illorū corporū a qbz distillant. In lirinio aut si aq nō pos/
sit inueniri possz fieri baptisim'. cū lirinūū nihil aliud sit nisi aq
colata p cineres. Et ppe eandē rōez dicūt aliq doctores q i v/
rina ppe defectū aq possz baptizari. qd m. nō credo esse veruz
qz vīna nō est aq s. humor resolut' a cibus comest'. Et idē di/
co de salina. i. c. Hō vt apponeret. de bap. Sz nōne i bro/
dio carniū possz fieri baptisim' vbi aliq alia aq nō possz inueni/
ri. Dicēdū ē. qz aut tāta resolutio carniū ē facta i brodio illo q
definit ibi esse por spēs aq. z ē alia spēs d nouo generata. z tūc
nō pōt ibi fieri baptisim'. aut nō ē ibi tāta resolutio facta carni/
um. z tūc fieri pōt. z i tali brodio baptizari. Qñ aut tal' resolu/
tio sit facta aut qñ nō: pōt ppedi i spissitudine. Si aut sit tāta
spissitudo illi' brodiū qnta ē i cutico vl' aliqntulū minor nō cre/
do q possit i illo brodio baptizari. Si aut nō sit spissitudo s.
brodiū sit aliqntulū pingue. credo q tūc in illo brodio posset
baptizari. Et idē dico de luto. s. si aq expmat ex illo luto. i illa
aq expssa pōt fieri baptisim'. Si nix etiā liqfieret. in illa aq liq/
facta a nix posset baptizari. Solet aut ab aliqbz tal' q/
stio fieri. si esset vnus puer baptizandus iuxta vnuz puteum
profundum. et ille qui deberet puerum baptizare non habe/
ret cum quo extraheret aquam de puteo. nec posset aliunde

Tracta. II. prime partis

aquā habere. et puer esset i piculo mortis: nūquid debz puez
pūcere ad puteū: dicēdo. Baptizo te i noīe pīs et filiū z spūs
sancti. Dicēdū est q nō. qz fm qd dicit bñs paul⁹. Nō sūt fa
cienda mala ut eueniāt bona. Licz gex h istud bonū eueniret
q aīa istī⁹ pueri saluaret. tñ ille q pūcerz istū puez faceret istd
malū q peccaret mortāl. z sic qntū i se esset dānaret aīaz suā.
z qlibz ex ordie charitatē tenet plus diligere aīaz suā qz aīam
cuiuscūqz alteri⁹. Et si dicat q talis possz postea pteri z pfi
ri de isto pctō: et sic nō dānaret aīa sua. Dicendū q istud ē fa
tūū dicere. qz null⁹ cert⁹ est de vita sua. vñ iste nō ē certus an
statim postqz piecerit puerū vel etiā in ipō actu piectōis mo
riat. Tñ hīe talē spem ē pprie tēptare deū. qz certū est q talis
si pūciat puez peccat mortāl. incertū est aut si de⁹ daret sibi
spaciū pfitēdi. Quare faciēdū ē fm pñliū bñ Augu. dicētis.
Tene certūz dimitte icertū. d. pe. di. vii. c. ij. habiū ē loco suo

De forma baptismi Capitulu III.

c Irea formā baptismi sciēdū est q alia forma vtunt
greci in baptizādo: et alia forma vtunt latini. Nā gre
ci vtunt tali forma. Baptizet seru⁹ christi tal i noīe pīs z fi
liū et spūs sancti amē. Latini aut vtunt tali forma. baptizo te in
noīe pīs et filiū z spūs sancti amē. Et qzuis ex vtraqz forma seqt
baptism⁹. nā greci ita bñ baptizati sunt sic latini. qd patz. qz
qñ redeūt ad vnitatē fidei ecclie romane nō rebaptizāt. tñ for
ma latinoz cōueniēti⁹ est qz grecoz. qd prz q ad nūc ex duo
bus. Pñō qz illa forma baptismi cōueniēti⁹ ē q magis concor
dat cū vbis christi istituētis baptismū. sz christ⁹ instituēs ba
ptismū dixit aplis vt recitat bñs Matthe⁹ i euangelio suo
vlti. ca. Ite docete oēs gētes baptizātes eos i noīe pīs z filiū
z spūs sancti. Et cū istis vbis magis pcordat vbi istd baptizo:
qz h vbi baptizet. qz h vbi baptizo ē actiuū. z istud vbi bap
tizet est passiuū. z istud pñcipiū baptizātes descēdit ab actiuo
z nō a passiuo: quare cōueniēti⁹ est forma latinoz que dicit
baptizo. qz forma grecoz que dicit baptizetur. Secūdo po
test patere idem sic. Illa forma est cōueniēti⁹ forma bap
tismi: in qua et per quam magis exprūuntur ea que sunt

De baptismo

necessaria in baptismo. sed talis ē forma latinorū p̄ p̄p̄atōem
ad formā grecorū. q̄ i baptismo ē necessaria virt⁹ dei p̄feren-
tis efficacīā baptismi. i istud tāgīt i vtraq; forma cū d̄r. i no-
mine p̄ris i filij i spūsc̄ti. Est etiā ibi necessaria p̄sona susci-
piētis baptismū. i ista exp̄mit i forma grecorū. cū d̄r. ku² ch̄ri-
sti tal. In forma aut latinorū exp̄mit cū d̄r te. Etiā ē ibi neces-
saria p̄sona mīstri baptisantis. q̄ nō exp̄mit ad min⁹ explicite i
forma grecorū. In forma aut latinorū exp̄mit explicite. cū d̄r
baptizo. q̄re p̄ueniētior ē forma latinorū q̄ grecorū. Verisile
enī est q̄ forma q̄ vtrūq; romana ecclīa: q̄ disponēte d̄no oīm ec-
clesiaz caput ē i magistra. extra de bap. 7 ei⁹ esse. c. maiorese.
sit p̄ueniētior q̄cūq; alia. Est ḡ debita forma baptismi. Bap-
tizo te i noīe p̄ris i filij i spūsc̄ti Amē. Q; aut noīat p̄so-
na baptizāda v̄l q̄ ponat ibi ego i nomē: dicēdo. Petre vel
maria ego baptizo te rē. nō sūt de esse forme. qm̄ sine ip̄is pos-
set fieri baptism⁹. tū debēt poni i forma p̄pter maiore exp̄ssio-
nē. nō em̄ ē necessariū q̄ exp̄sse ponat. Ista aut forma p̄t p̄fer-
ri in latino v̄l in q̄cūq; alio ideomate. Utz aut possit aliqd
imutari circa istā formā Sciēdū ē q̄ ille q̄ immutat aliquid
circa istā formā aut itēdit mutare ritū ecclīe: i sic nō est bap-
tismus. aut intēderet illud facere qd̄ facit ecclīa: s; ex iḡrātia
v̄l inaduertētia aliqd circa istā formā mutaret. Et tūc circa
h̄ sciēdū ē q̄ tal mutatio p̄t fieri q̄nq; modis. Uno mō tota-
lit mutādo verba ip̄i⁹ forme: i tūc nō fit baptism⁹ ex tali for-
ma. sic si diceret. baptizo te in noīe genitoris i geniti i p̄cedē-
tis ab vtroq;. Licet enī ex p̄mū v̄lu loq̄ndi genitor significz
p̄rez. i genit⁹ significet filiū. i p̄cedēs ab vtroq; significet spi-
ritūsc̄tū. Tū p̄p̄e loq̄ndo in diuis genitor i genit⁹ i p̄cedēs
exp̄ssius significāt act⁹ notionales q̄ ip̄as p̄sonas. in forma
aut baptismi debz fieri mētio exp̄ssa de p̄sonis. Alio mō pōt
fieri mutatio circa formā baptismi. trāspōnēdo v̄ba ip̄i⁹ for-
me. sicut si diceret sic. Baptizo te ego in noīe p̄ris i filij i spi-
ritūsc̄ti amē. v̄l q̄cūq; alio mō trāspōnēdo. Et tūc cū manet
idē sensus verborū ex tali mutatōe nō impediret baptismus.
Alio mō p̄t fieri mutatio circa ip̄az formā baptismi addēdo

Tracta. II. prime partis

aliqd ad ipam formā. Et tūc aut talis additio corrūpit sensū
verboꝝ forme. sicut mutabat formā Arn^o dicēdo sic. Bap-
tizo te i noīe p̄ris maioris: ⁊ filiū minoris ⁊ spūsc̄i. Tal' ad-
ditio corrūpit sensū verboꝝ forme cū tollat eq̄litate p̄sonaz
⁊ sic nō fit baptis̄mus. Aut tal' additio nō corrūpit sensū ver-
boꝝ forme. imo nō obstāte tali additōe adhuc manet idē sen-
sus v̄boꝝ. Et tūc si ille q̄ addit aliqd intēdit mutare formam
ecclie nihil facit: cū nō baptizet i fide ecclie. Si aut nō inten-
dit mutare formā ecclie. s; ex qdā fatua deuotōe addat aliqd:
vt sic. Baptizo te i noīe p̄ris ⁊ filiū ⁊ spūsc̄i amē. et b̄tē vir-
ginis: ut b̄tā virgo adiūuet te. v̄l aliqd aliud tale. tal' additio
nō ipedit baptis̄mū. Alio mō p̄t mutari forma baptis̄mi di-
minuēdo de ea aliqd. Et tūc si dimīnuat dictio itēgra q̄cūq;
sit illa de oīb; istis. baptizo te i noīe p̄ris ⁊ filiū ⁊ spūsc̄i amē
nihil facit. q; oīa ista verba sunt de esse forme. Si aut nō di-
minuat dictio itēgra s; p̄s dictōis. tūc aut dimīnutio tal' fit
i p̄ncipio dictōis. sic de ista dictōe p̄ris v̄l q̄cūq; alia subtra-
bat p̄ma l̄ra v̄l p̄ma syllaba: tal' dimīnutio ipedit baptis̄mū
cū tollat sensus verboꝝ. Si aut tal' dimīnutio fiat de fine di-
ctōis. sic de ista dictōe patris remoueat s; v̄l aliqd aliud tale.
tal' dimīnutio n̄ ipedit baptis̄mū: cū maneat idē sensus v̄boꝝ
sicut narrat i decretis de p̄se. di. iij. c. Retulerūt. q; qdā sacer-
dos ignar^o lingue latine baptizabat sub ista forma verboꝝum.
Baptizo te i noīe patria ⁊ filia ⁊ spūsancta amē. Et dicit pa-
pa i decreto illo q; vere baptizabat. Alio mō p̄t fieri mutatio
circa formā baptis̄mi interrūpēdo verba ip̄i^o forme. ⁊ tūc si
sit tāta interrūptio q; ipa impediāt intentōem baptizātis. sic
si de mane diceret. Ego baptizo te. et postea iret ad expediē-
dum negocia sua. ⁊ quādo rediret diceret. in nomīe p̄ris et fi-
liū ⁊ spūsc̄i amē: nihil faceret. Si aut nō sit tāta interrūptio
q; impediāt intentionē baptizātis. sicut si diceret. baptizo te
in nomīe patris. Et hoc dicto dicat astantib; tacete v̄l ora-
te: vel aliqd tale. ⁊ postea p̄ficeret. ex hoc nō ipedit baptis̄m^o.

De ministro baptis̄mi

Capitulū III

De baptismo

Minister baptismi est duplex. Un⁹ extra casum neces
sitatis. et iste est sol⁹ sacerdos. qz ad solū sacerdotem
extra casuz necessitatis ptinet baptizare. Cui⁹ rō as
signat a doctoribz talis. Ille est p⁹p⁹us et mīster ordinari⁹ sa
cramētoz q⁹ habet prātē sup corp⁹ christi vez. s; sacerdos so
l⁹ est talis. g sol⁹ sacerdos ē p⁹p⁹ri⁹ et ordinari⁹ mīster sacramē
tozū. Q⁹ aut ad illū ptineat mīstratio seu dispēsatio sacramē
toz q⁹ habz prātē sup corp⁹ christi vez. pbat sic. qz ad illū p
tinet ordinatio corpis christi mīstici: qd ē ecclia. i. gregatio
fidelīū q⁹ habz prātem sup corp⁹ christi vez. sed dispēsatio sa
cramētoz ptinet ad ordinatōz corpis xpi mystici. g dispēsare
sacramēta ptinet ad illū q⁹ habet prātem sup corp⁹ christi ve
rū. s; talis est sol⁹ sacerdos. qre ad solū sacerdotē ptinet dispē
sare et mīstrare sacramēta. Ali⁹ ē mīster baptismi ī casu neces
sitat⁹. et iste pt esse tā vir q⁹ mīlier. tā fidelis q⁹ infidel⁹. Hoc ei
interest iter baptismū et alia sacramēta. q⁹ mīster baptismi pt
esse ali⁹ q⁹ sacerdos. nō aut mīster alioz sacramētoz. Et ratio
isti⁹ est. qz baptism⁹ est sacramētū maxime necessitat⁹. nō aut
alia sacramēta. qz sine baptismo null⁹ pt esse salu⁹. nulla enīz
sine baptismo sal⁹ ē. Sine aut alijs sacramētis saluant mlti
Arguūt g doctores sic. Illud sacramētū qd est tāte necess⁹. a
tis q⁹ sine ei⁹ susceptōe null⁹ saluari pt debet habere mīstruz
ita cōm q⁹ p⁹p⁹ defectū mīstri null⁹ ab ipi⁹ susceptōe excuset
sed sacm baptismi est tāte necessitat⁹ q⁹ sine ei⁹ susceptōe nul
lus saluari pt. dicēte christo saluatore nro in Johē. c. iij. *Si
si q⁹s renat⁹ fuerit ex aq⁹ et spūscō nō pt introīre in regnū dei.*
Ideo sacramētū baptismi debet habere ministrū ita cōmu
nem q⁹ nemo ppter defectum ministri excusetur a susceptōe
baptismi. Et idcirco in casu necessitatis tam vir q⁹ mulier.
tam fidelis q⁹ infidelis: sicut iudeus: paganus: heretic⁹: bap
tizare potest: dūmodo baptizet in aqua. et debite proferat ver
ba forme baptismi. et habeat intentōnem faciēdi illud quod
facit ecclia. Licet infidelis non crederet illud valere. ita ta
men q⁹ semper deferendū est ceteris paribus digniori. Unde
infidelis in presentia fidelis nō debet baptizare. mulier etiam

Tracta. II. prime partis.

in pſentia viri nō debz baptizare. nō p mor^o etiā ad ſacroſoz
dines i pſentia p mori. Laic^o etiā i pſentia clerici tōſurati nō
debz baptizare. Et ratō iſtoz ē: qz ille q baptizat i pſona chri
ſti baptizat: ⁊ reſentat ei^o pſonā q pfecti^o reſentat p fidelez
qz p iſidele. p viz qz p mlierē. p p morū qz p nō p morū. ⁊ p tō
ſuratū qz p nō tōſuratū. Sciendū ē tñ q in illo q baptizat re
qūit intētio baptizādi. ſ. faciēdi illud qd itēdit ſeu facit ecclia
alit nō eſz baptiſm^o. Quis alia neceſſaria ad baptiſmum ſint
ibi. Nō autē reqūit tal intētio q baptizās intēdat baptiſmū
valere baptizato ad vitā etnā. imo cū intētiōe ſria. ſ. cū inten
tiōe q baptiſm^o nihil valet. Sufficit em̄ q baptizās intēdit
facere illud qd facit ecclia qd cūqz ſit illud ⁊ valz baptiſmus
Et nūqd ſi aliqz mīm^o vl^o q cūqz ali^o ludēdo aſpgat aquā ſu
p aliqz nō baptizatos. dicēdo. Baptizo vos i noie p̄ris ⁊ fi
lii ⁊ ſpūſcti amē. tales erūt baptizati. Dicēdū ē q talis aut
intēdit baptizare intēdēdo facere qd facit ecclia. licet de h̄ fa
ciat truſas ⁊ deriſiōes ſuas. Et tūc tal^o qūis gūit peccet faci
endo irreuerētiā ſacram̄to. tñ ſe p̄fert baptiſmū. Si autē nō
intēdat i mēte ſua facere qd facit ecclia nihil facit. Nunqd
etiā i caſu neceſſitatis aliqz p̄t baptizare ſeipm. Dicēdū ē q
ille caſus ponit in qdā decretali incipiente. Debitū. extra de
bap. ⁊ ei^o effec. vbi narrať de qdā iudeo q p̄t iudeozū metū
nō erat auſus vocare aliquē fidelem. ſz accipiens aquā dixit.
Baptizo me i noie p̄ris et filii ⁊ ſpūſcti amē. Et ad huius
euidētiā notādū ē q triplex ē baptiſm^o. ſ. flumīs. flāminis et
ſanguinis. Flumīs. ſ. qñ aliqz baptizat i flumie ſiue i aqua
⁊ iſte eſt ſacramētū ecclie. Et de iſto loqmur hic. Et loqndo
de tali baptiſmo null^o p̄t baptizare ſeipm. Et rō reddit a pa
pa i illa decretali. qz baptiſmus eſt qdaz generatio ſpūal. Et
ideo ſicut ſeipm null^o p̄t generare corpaliter dicēte brō Au
guſtino i libro de trinitate. Null^o gignit ſeipz corpalz. ita nul
lus ſeipm p̄t generare ſpūalz: baptizādo viz ſeipm. Et ē ali^o
baptiſm^o. ſ. flāminis qñ ſpūſctūſ mūdāt ⁊ abluīt aīaz alicui^o
inuiſibilit a p̄tō. Et tali baptiſmo p̄t aliqz baptizare ſeipm
diſponēdo ſeipm ad grām dei. ⁊ ſic nō baptizatus adultus

De baptismo

habēdo deuotōem ad baptisimū ⁊ essendo ī pposito q si habe
ret opportunitatē suscipet sacrm baptisimi. ⁊ si moriat ī tali p
posito saluat. nec est h̄ verbū qd est sup̄ allegatū. Nisi q̄s re
nat⁹ fuerit ex aq̄ et sp̄s sancto nō p̄t itroire ī regnū dei. qz ītel
ligendū est renat⁹ ex aq̄ in p̄nulis ī re. S; in adultis vel ī re
vel in voto. Et licet iste nō sit regenerat⁹ ex aq̄ ī re. est t̄m ī vo
to. Et est ali⁹ baptisim⁹. s. baptisim⁹ sanguis. s. qn̄ aliq̄s n̄ bap
tizat⁹ suscipit mortē p̄ fide xpi. Et tal⁹ baptisim⁹ p̄ficat ad sa
lutē dū t̄m habeat baptisim⁹ aq̄ ī voto: si ille q̄ sustinet mortē
est adult⁹. Sicut habet ī legēda b̄tē Katherine d̄ illis retho
rib⁹ q̄ ad ei⁹ p̄dicatōez p̄uersi fuerūt. q̄s impator fecit p̄buri.
Si aut̄ nō sit adult⁹ nō requirit tale votū. s; sufficit mors tole
rata p̄ christo. sicut fuit de innocētib⁹. Et tali baptismo nū
lus p̄t se baptizare. qz nulli licitū est interficere seipm p̄ q̄cunq;
causa. Nec est h̄ de Sāfione ⁊ rasia q̄ interfecerūt seipos. D;
vt dicit b̄t̄s Hiero. Factū eoz nō est trahēdū ad p̄sequētiā
qz p̄uilegia paucorū nō faciūt legē p̄munē. Nunqd̄ etiā ī mī
stro baptisimi requirit bonitas vite. s. q̄ sit sine pctō mortali. Di
cendū q̄ ista q̄stio intelligēda ē de sacerdote. qz vt dictū est p̄
pus mīster baptisimi ē. Ad hui⁹ solutōez sciēdū ē q̄ q̄ntū ad
effectū baptisimi nihil facit bonitas vl̄ malicia mīstri. qz siue
sit bon⁹ siue mal⁹ p̄fert vt dictū ē ver⁹ baptisim⁹. S; q̄ntū ad
mīstrū vt̄m peccet vel nō in baptizādo. Dicēduz ē q̄ aut sa
cerdos baptizat in casu necessitat⁹ sine solēnitate. sic faceret
vna vetula. ⁊ tūc aliq̄ nō peccat mortalit̄ si baptizat existēs in
peccato mortali. Aut baptizat extra casum necessitat⁹ ⁊ cū so
lēnitate: ⁊ tūc peccat mortalit̄ si baptizat existēs ī pctō morta
li. qz facit irreuerētiā sacramēto. Uez est qz dñs Durād⁹ qn̄
dā ep̄s aniciēsis: ⁊ postea ep̄s Podiēsis ī frācia. ⁊ mgr̄ in the
ologia celeberrim⁹. ⁊ insup̄ ordinis p̄dicatoz. q̄ fuit doctor sa
cri palaciū dicit ī q̄rto suo sacramētali. qz quomodocūq; sacer
dos existēs ī pctō mortali baptizet peccat mortal̄. vtz eius
opinio sit vera nescio. t̄m scio q̄ bñ ē dura. Sciēdū ē q̄ mi
nīster baptisimi debz esse vnus. Et ratio assignat cōmūiter a
doctorib⁹. qz baptizans baptizat in p̄sona christi q̄ est vna.

Tracta. II. prime partis

persona. Et idcirco persona baptizantis debet esse una. vñ plures
nō possunt baptizare vnū. Et si dicat q vn⁹ posset baptiza-
re ples dicēdo. Ego baptizo vos ī noīe p̄ris et filij ⁊ spūs sc̄i
amē. Ergo a fili ples posset baptizare vnū dicēdo. Nos bap-
tizam⁹ te ī noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ spūs sc̄i. Dicendū q nō ē sile. qz
cū dicit baptizo vos idē est ac si diceret. baptizo te ⁊ te. qñ au-
tē dicim⁹ nos baptizam⁹ te idē est ac si diceret. ego ⁊ tu bapti-
zam⁹. qz differētia est int̄ nos ⁊ vos. qz nos idē est qd ego et
tu. vos aut̄ idē est qd te ⁊ te. Ideo dicēdo vos nihil mutat ī
forma. sed dicēdo nos mutat aliqd ī forma. Solet aut̄ ab
aliqb⁹ poni tal casus. ponat q hic sint duo. qz vn⁹ sit mur⁹
⁊ ali⁹ sit manc⁹. ⁊ sit ibi vn⁹ puer baptizad⁹ ⁊ mur⁹ aspgat eū
aq ⁊ manc⁹ pferat verba. qrit vnū talis puer sit baptizatus
Dicendū ē q aut istī baptizāt ī forma grecoz aut baptizant ī
forma latinoz. Si baptizāt ī forma grecoz: tūc dicūt aliq
doctores q talis puer nō est baptizat⁹. qz vt sup dictū ē bap-
tizans ī qcūq forma baptizet baptizat ī persona christi. vt di-
cit br̄s Iohes baptista dicēs de christo. Qui me misit bap-
tizare mihi dixit. sup quē videris spm̄ descēdentē hic ē q bap-
tizare vnus est christ⁹. qre optet q ille q baptizat sit vn⁹ ī qcūq
forma baptizet. Alij aut̄ doctores sicut Iohes scot⁹ ⁊ sui seq̄
ces dicūt q si baptizet ī forma grecoz q est vere baptizatus.
qz vt dicūt. licet ille q baptizat baptizet ī persona christi cui⁹ ē
vna persona. baptizat tñ ī noīe trinitatis ī q sunt psone ples
⁊ sic nō triat baptismō fm formā grecoz si sint ples bap-
tizantes. Que istaz opinionū sit verior nescio. sed meo iudicio
papa est p̄sulēd⁹ sup hoc. ad quē maiores q̄stioēs potissime
circa articulos fidei tringētes sunt referēde. extra de bap. et
ei⁹ effec. c. maiores. Si aut̄ baptizent ī forma latinoz dicūt
pm̄iū q si oēs doctores q nō baptizāt ppter rōnem supradī-
ctā de differētia de nos ⁊ vos. q est rō venerabil⁹ doctoris sc̄i
Thome de aqno ī vltima pre summe. Assignat rō tal a magro
Bernardo britone. qz ī sacramēto maxime veritatis nil debet
esse falsitatis. sed baptismus est sacm̄ maxime veritatis. qz in

De baptismo

baptismo nil debet esse falsitas. Si isti vterent forma latinorum quod vult romana ecclesia et sibi adherentes: esset talis baptismus falsitas. quia magister dicens. ego baptizo te. id est abluo te in nomine patris et filii et spiritus sancti. ipse mentiretur. quia ipse non baptizat. id est non abluit. imo hoc facit mutus. quare manifestum est quod talis baptismus est nullus. Hanc autem rationem conantur soluere aliqui doctores dicentes. quod si ille mancus non diceret ego baptizo. sed diceret. nos baptizamus te. et sic non diceret falsum imo verum. quia ista oratio. nos baptizamus te vera est per synodochen. Sicut si essent duo scriptores qui scripsissent unum librum. ita quod unus ipsorum scripsisset medietatem: et alius aliam medietatem. unus eorum posset vere dicere. nos scripsimus istum librum. Et simili cum mutus in baptismo tali aspergat siue infundat aquam. et mancus proferat verba: uterque potest vere dicere nos baptizamus te. Hoc autem nihil valet. quia ad hoc quod aliquod propositio verificetur per synodochen. de duobus oportet quod ambo fecerint actum eiusdem rationis. quia si fecissent diversarum rationum una propositio non potest verificari de his. sicut si unus scripsisset pergamenum de quo scriptus est liber: et alius scripsisset librum. ista propositio nos scripsimus librum istum nullo modo potest verificari. Sic est de istis dicendo. Nos baptizamus te. quia infundere aquam et proferre verba sunt actus diversarum rationum. ideo nullo modo de eis potest dicta propositio verificari. Et hec sufficiant de ministro baptismi.

De suscipiendis baptismum Cap. V.

baptismus debet suscipi tam viri quam mulieres omnes. quia si ne baptismus vel in re vel in voto ut dictum est supra nullus potest saluari. Sed aliter est de adultis et aliter de pueris. quia in adulto qui recipit baptismum requirit intentio propria suscipiendi illud quod offert ecclesia. quia nemo ex aqua et spiritu sancto renascitur nisi volens saltim in adultis: et sue voluntatis arbitris. in. c. Omnis. de consensu. di. iiii. In paruulo sufficit fides et intentio eorum qui eum offerunt ad baptismum. Sed nunquid potest aliquis in ventre matris baptizari. sic sit una mulier pregnant de uno puero. et parturiedo sit in periculo mortis. nunquid in ventre eius debet puer baptizari. Dicendum quod non. Cuius ratio assignatur a doctoribus talis. quia ille qui suscipit baptismum debet suscipi a manibus ministri ecclesie:

Tracta. II. prime partis.

et spargi aqua vel immergi in aqua. sed ista non possunt fieri circa
existentem in utero matris. que existens in utero matris non potest
nec debet baptizari. vide super. c. quoniam in maternis: in princi-
pio. de pse. di. iij. ubi dicitur. quod ille qui secundum Adam adhuc natus non est
secundum Christum regenerari non potest. Et in. c. si quicquid est in hofe. Sed
ponatur quod aliqua pars pueri appareat extra. nunquid talis puer si
timeatur de periculo ita quod non possit expectari quod totaliter nascatur
potest baptizari. Dicendum quod illa pars que apparet extra autem
caput aut alia pars corporis. si illa pars que apparet sit caput. tunc
caput debet aspergi aqua dicendo. Baptizo te in nomine patris et fi-
lij et spiritus sancti amen. et est vere baptizatus. et si nascatur postea non
debet amplius baptizari. Et ratio est. quia caput est principalis pars
corporis. et in eo viget omnes sensus corporis. Si autem illa pars que
apparet est alia pars quam caput. sicut manus vel pes: tunc dicunt
aliqui doctores quod illa pars debet aspergi aqua et baptizari. et est
vere baptizatus. nec si nascatur postea amplius debet baptizari. Et
ratio est. quia baptisimus fit propter animam: non propter corpus. Anima
autem quantum ad essentiam suam est tota in toto: et tota in quolibet par-
te corporis. et ideo quicunque pars corporis baptizata fuerit totus
est baptizatus. Alij autem dicunt quod talis pars debet aspergi aqua
et baptizari. sed si puer nascatur postea debet baptizari sub ista
forma. Si tu es baptizatus ego te non baptizo. sed si tu non es
baptizatus ego te baptizo in nomine patris et filij et spiritus sancti amen.
Quis istorum verus dicat nescio. sed tamen credo quod istud ultimum
sit securus. Sed nunquid si aliquis sit sanctificatus in utero ma-
tris debet baptizari. Dicendum est quod sic. non quidem propter culpam
quam haberet sed ut ascriberetur in numero fidelium in susceptio-
ne characteris baptismalis. et ut impleretur preceptum Christi de susce-
ptione baptismi. Sed nunquid filij iudeorum parvi sunt bapti-
sandi inuitis parentibus. Dicendum quod aliqui doctores sicut Iohes
scotus et dominus Durandus episcopus auiciensis et sui sequaces dicunt quod sic.
dicunt enim quod principes et domini terrarum in quibus habitant iudei pos-
sunt eis auferre filios suos. et eis inuitis facere eos baptizari
cum iudei sint eorum serui. et secundum leges filij seruorum sunt res dominorum
quorum sunt serui. ita quod domini possunt eos vendere vel impignora-

De baptismo

rare. Arguunt igitur sic. maius est aliquem posse obligare vel addicare
re seruituti alicuius domini temporalis quam seruituti dei. cui omnis homo debet in
re naturali tenetur seruire. sed domini terrarum in quibus habitant iudei
videre possunt filios iudeorum et tradere eos alteri domino inuitis pa-
rentibus. ergo possunt eos parentibus inuitis tradere. fuituri christi
sunt. quod fit per susceptorem baptismi. Alij vero doctores sicut be-
atus Thomas de aquino et sui sequaces dicunt quod filij iudeorum puu-
li non sunt inuitis parentibus baptizandi. et hoc propter periculum quod
posset contingere. quia quando isti puuli qui inuitis parentibus essent bap-
tizati essent adulti cum ples naturaliter sequitur patrem ipsi forte ab-
negarent baptismum et redirent ad iudaismum. verisimile enim est quod si
iudeorum filij paruuli essent inuitis parentibus baptizandi christi
anissimi reges et impatores qui precesserunt et fuerunt tanti zelatores
fidei iudeorum filios fecissent baptizari. et etiam summi pontifices
iducerent reges et principes in quorum terris habitant iudei ad hoc faci-
endum. Quis istorum verum dicat lectoris iudicio relinquitur. Sed nun-
quid furiosi et amens debent baptizari. Dicendum est quod isti furiosi
aut fuerunt a natiuitate ita quod nunquam habuerunt vsum rationis. aut
habuerunt aliquando vsum rationis. sed amiserunt propter aliquam causam.
Si fuerunt furiosi a natiuitate non sunt baptizandi. quia ut dictum
est in adulto qui debet baptizari requiritur fides et intentio suscipien-
di illud quod prefert ecclesia. sed tales non possunt habere fidem nec intenti-
onem. cum supponatur eos nunquam habuisse vsum rationis. Tales si pos-
sunt suscipere baptismum. Si autem non fuerunt furiosi a natiuitate
sed habuerunt aliquando vsum rationis. vel habent aliquando lucida in-
terualla. tunc si in tempore quando habebant vsum rationis: vel tempore quando habebant
lucida interualla habuerunt fidem et deuotionem ad baptismum. et pe-
tierunt ipsum debent baptizari si necessitas sit quandoque sint in furia.
Si autem tempore quando habebant vsum rationis: vel tempore quo habebant luci-
da interualla non habebant fidem et deuotionem ad baptismum nec pe-
tebant ipsum non debent baptizari. Et idem dico de demoniacis. quia
si aliquando essent demoniaci habebant fidem et deuotionem ad baptismum
et petebant ipsum debent baptizari. si autem non habebant non debent
baptizari. Sile iudicium est de frenetico. Utz autem aliquis dor-
mies debet baptizari. Dicendum est quod si possit excitari non debet

Tracta. II. prime partis

baptizari in somno. sed si nō possit excitari tūc distinguendum est put supra. qz aut tpe vigilie habuit deuotionez ad baptis-
mū et petijt ipm. et tūc debet baptizari. aut nō habuit fidem
z deuotōe m ad baptisnū. z tūc nō debet baptizari dormiēs
Sed qd si sit vnū mōstrū qd habeat duo corpa pūcta dz ne
baptizari vt vna psona vel vt due. Dico q cū baptisnū fiat
ppter aīam z nō ppter corpū qntūcūqz essent duo corpa si so-
lū esset vna aīa debz baptizari vt vna psona. Sed si esset due
anime debet baptizari ut due psone. Sed quō sciat vtrū sit
vna aīa vel due. Dico q si sint duo corpa sunt due aīe. sed si
est vnū corpū est vna aīa. Et idō si sint duo pectora z duo ca-
pita supponendū est esse duas aīas. Si aut esset vnū pectus
z vnū caput qntūcūqz alia mēbra esset duplicata erit vna aīa

Deritu baptisimi

Cap. VI

baptismus fit duobz modis. Uno mō imergendo in
aquam. alio mō aspgendo aqua. Quis aut sit melior
modū. Dicedū q si nō timeat de piculo vel ppter de-
bilitatē baptizātis vel pueri vl aliqd aliud. meliū fit immer-
gēdo in aq qz in aspgendo. L^o rō assignat. qz baptisnū signi-
ficat sepulturā christi. Unū dīc apls. Cōsepulti estis christo p
baptisnū. s; meliū figurat sepultura qn fit imergēdo qz qn fit
aspgēdo. s; meliū fit imergēdo qz aspgēdo. Sciēdū ē q vnus
qz debet fuare ritū ecclie sue. nec dz ipm mutare. Utz aut
reqrat trina imersio vl sufficiat vna. Dicedū q sufficit vna. i.
c. ppter. de pse. di. iiii. Sed ceteris paribz meliū fit p trinā. i. c.
postq. di. iiii. z glo. qz baptisnū dat i noīe trinitatē: q trinitas
meliū rēpntat p trinā imersionē vel aspersionē qz p vnā. ita tū
q verba nō finiāt aīqz oēs tres imersiones sunt pplete. In b
aut q fiat vna vl trina qlibet debet fuare ritū ecclie sue. ut dī-
ctū est supra de alio.

De effectū baptisimi

Cap. VII.

effectū pncipalis baptisimi est delere omnē culpā taz
originalē qz actualē z cōferre grām: z apire ianuā re-
gni celestis. in q differt a circūcisioe. qz licet aī passio
nē christi circūcisio deleat culpā originalē et cōferret gratiā.

De baptismo.

in ianuā regni celestis apire nō poterat. Et ista ē sentētia Be-
de q̄ dicit i omelia sua de circūcisōe dñi. Scire debz fratnū
tas v̄ra q̄ idē salūtiferē curatōis remediū olim circūcisio i le-
ge ē originale peccati vuln⁹ agebat. qd̄ nūc tpe reuelate gr̄ie
baptism⁹ agere p̄suenit. excepto q̄ ianuā regni celestis apire
nō poterat. Sciēdū autē q̄ baptism⁹ aliter opat̄ i puul⁹ z alit̄ i
adultis. qz in puulis nihil requirit̄ a pre īp̄oz. Sed i adultis re-
quirit̄ a pte eoz q̄ nō ponāt obicē. i. q̄ nō habeāt p̄iā dispositi-
onē. i. q̄ nō accedāt fictē ad baptismū. s; accedāt cū debita de-
uotōe. Ad solū autē baptism⁹ p̄fert gr̄am: imo oibz suscipiēti-
bus ipm̄ tā puul⁹ q̄ adult⁹ q̄ nō ponūt obicē p̄fert oēs vtutes
tā theologicās q̄ morales. Et si nō q̄ntū ad vsū ad min⁹ q̄ntū
ad habitū. Et ista ē sentētia p̄cilij general⁹. z habet i p̄stinu-
tōibz dñi Clemētis q̄nti. extra de sum. trini. z fide catho. c. si
dei catholice. Est autē z ali⁹ effect⁹ baptismi. qz p̄ ipm̄ p̄h̄it co-
gnatio spūal q̄ impedit m̄rimoniū p̄hendū z dirimit iā p̄tra-
ctū. de h̄ tñ dicit̄ infra qñ dicit̄ de matrimonio. Per baptis-
mū imp̄mit etiā character vt dictū est supra. et iō baptism⁹ nō
debet iterari. imo pena illi⁹ q̄ iteraret fm̄ leges ē decapitatio
L. ne sanctū baptismā iteret. l. ij. Scdm̄ vero canōes ē q̄ nō
possit p̄moueri ad sacros ordines.

De annexis baptismo. Capitulū VIII

Baptismū autē qñ fit cū debita solēnitatē p̄cedūt cathe-
cismus z exorcismus. Et ē cathecism⁹ idem quod in-
structio. qz in cathecismo instruit̄ baptizandus de fi-
de z merito fidei. Unde baptizādo petit sacerdos: qd̄ petis
ab ecclesia. Et ip̄e si est adultus respōdet fidem. Si autē sit
paruulus alij respōdent in p̄sona eius. videlicet patrini. z tūc
sacerdos petit. fides qd̄ tibi p̄stabit. z ille respondet vitā eter-
nam. Et tunc dicit sacerdos. Hec est vita eterna zc. Et i isto
cathecismo facit tria sacerdos baptizando. Primo mittit di-
gitos in aures eius. et ponit d̄ salina in ore eius. et significat
q̄ baptizāndus debet habere aures aptas ad audiendū verbū
dei et documenta fidei. Positio saline in ore eius significat
q̄ debet esse p̄mptus ad respondendū z ad loq̄ndū de fide. qz

Tracta. II. prime partis.

locutio fit mediante salua. Secundo facit sibi crucem i fronte
et in pectore: et significat qd baptizad⁹ debz hñe et recipe fidem
christi i corde. qd significat crux facta i pectore: et i ore pfiteri
fidē christi. Nec dñz erubescere fidē christi. qd significat crux
facta in fronte. qz i fronte statim apparz secundia. qz fm qd dicit
apls Ro. x. Corde credit ad iusticiā. ore aut pfessio fit ad salu
tē. Tercio ponit ei sal i ore. qd significat sapiētiā. iuxta doctri
nam apli ad Col. iij. Dñs fmo ei⁹ dñz esse sale diuine sapie pdi
tus. Exorcism⁹ idē ē qd adiuratio. qz adiurat demon vt exe
at de ala baptizadi. vt det locū spūscō adueniēti. Et fac tria
sacerdos baptizādo. qz pmo facit ei crucē i fronte cū pollice. et
hoc masculo et femie dicēdo. christus uiuit christ⁹ regnat etc.
Et significat qd baptizad⁹ psignat vt sit rēplū dei siue habi
taciū spūscō. Scdo facit ei crucem de sputo ad aures et ad
nares et ad os dicēdo. Effeta qd ē apñe. et significat qd bap
tizad⁹ debet hñe aures cordis clausas ne audiat suggestiōes dy
aboli. et debz habere os clausus ne loq̃tur mala verba: et dñz sic
viuere. vt sit fm doctrinā apli bon⁹ odor christi i vita sua. vl
istud significat qd tal⁹ dñz emittere fumū deuote orōis p quā ef
fugat demon. Iuxta verbū Raphaeli Thobia. iij. c. Fum⁹
ei⁹ effugat omne gen⁹ demonior. Et ista sūt cū sputo. i. sputo
christi. q significat p sputū. fm qd dñz glo. sup illo verbo Jo
hā. ix. Lutu fecit ex sputo et linxit oculos meos. Nā sic sputū
emittit ab interioribz cordis. ita fili⁹ dei gignit ex substantia
pñis. Tercio facit ei crucē de oleo exorcizato in spatul et i pe
ctore. et significat qd baptizad⁹ debet esse fortis ad lucrandū a
dyabolū: et ad portandū onera penitētie. et ista sūt mediāte o
leo diuine gratie. Post baptismū aut sacerdos facit tria bap
tizato. Primo ungir eū crismate. et significat virtutē grē spū
sancti quā sumpsit i baptismo. Scdo tradit ei vestē albā. et si
gnificat innocētiā baptismalē. Tercio tradit ei cereū incensū
et significat lumē fidei qd dat i baptismo. Sciēdū autē qd
ista nō sunt de essentia baptismi. qz sine ipis bñ pñ dari bap
tismus in casu necessitatis. Sed in tali casu si baptizatus super
uixerit debet portari ad ecclesiam. et ibidem cathecizari et

De cōfirmatione

exorcizari ppter ritū ecclie seruandū. Nō aut debet baptizari iterū si sit certū qd sit recte baptizatus. si aut nō sit certū debet baptizari sub ista forma. Si tu es baptizatus ego nō te rebaptizo. sed si tu nō es baptizatus ego te baptizo ī noīe p̄ris et filij et spūs sancti Amē. Et hec sufficiāt breuiter de baptismo.

Tractatus tercius prime

partis de cōfirmatione. et habet septē capitula.

Via spiritualemente

q
neratōez seqtur augmētū spūale. iō postq̄ de spūali generatōe q̄ fit ī baptismo dictū est restat dicere de spūali augmēto qd fit ī cōfirmatōe. Circa quā cōsiderāda sunt se

ptē. Primo qd est cōfirmatio. Secūdo de materia cōfirmatōis. Tercio de ei⁹ forma. Quarto de ei⁹ mīstro. Quito de suscipiētibz cōfirmatōez. Sexto de ei⁹ ritu. Septio de ei⁹ effectū.

Quid est cōfirmatio

Capitulum I

c
Cōfirmatio p̄t sic diffiniri. Cōfirmatio ē cōsignatio facta cū crismate in fronte baptizati ab ep̄o. cū certa forma verborū ad audacter cōfitemdū nomen christi.

De materia cōfirmatōis

Cap. II.

m
Materia sacramēti cōfirmatōis vt p̄t patere ex dicta diffinitōe ē crisma. in q̄ crismate sunt duo. s. oleū oliuaz et balsam⁹. Et rō q̄re ista duo sunt materia hui⁹ sacramēti est institutio christi q̄ instituit ista duo esse materiā hui⁹ sacramēti licet enī nō inueniat̄ ī euāgelij q̄ christ⁹ istud sac̄m instituerit. tñ b̄tus Pet̄⁹ q̄ fuit vicari⁹ christi et pastor et rector vniuersalē ecclie docuit pmulgauit et p̄dicauit christū instituisse. Et licet ista pmulgatio nō inueniat̄ ī canonicis. i. ī eplis beati Petri. tñ dñs papa habet ī decretis romane ecclie. et p̄t haberi ex obfuar̄ia p̄meua totius ecclie vniuersalē a tpe b̄ti Petri apli vsqz nūc. q̄ qd obfuar̄ia p̄eminet auctoritati cuiuscūqz cū vniuersalē ecclia regat̄ a spūs sancto et errare nō possit. Et si q̄

Tracta. III. prime partis

ratur. quare euāgeliste in euāgelijis nō posuerūt materias et formas sacramētorū. Ad h̄ r̄nder b̄r̄is Dyonisi⁹ in libro de celesti ierarchia dicens. q̄ euāgeliste voluerūt hoc facere ne materie et forme sacramētorū venirēt in derisionē infidelium. q̄ fm qd dicit saluator. margarite nō sunt ponēde añ porcos. Ser-
cus aut̄ est de baptismo. q̄ baptism⁹ est sacramētū maxie necessitatis. q̄ sine baptismo nemo p̄t saluari. Idcirco optuit q̄ forma ei⁹ esset oīb⁹ cōmunis et manifesta. Idcirco euāgeliste posuerūt eā exp̄sse i euāgelijis. Assignat aut̄ a doctorib⁹ talis ratio q̄re crisma ē p̄p̄a materia hui⁹ sacramēti. q̄ i crisma te vt dictū est sunt duo. s. oleū oliuaz et balsam⁹. et p̄p̄tates maxie istoz cōueniūt huic sacramēto. q̄ oleū oliuaz ē nutrimentū splendoris. et iō ponit i lāpade vt lumē possit ibi durare. Et idcirco oleū ē signū maioris noticie luminis fidei quā debet habere p̄ alijs p̄firmat⁹. q̄ ip̄e tenet se exp̄sse obijcere p̄secutorib⁹ fidei et p̄fiteri fidē etiā absq̄ h̄ q̄ requirat. Cū p̄firmato d̄r in p̄s. Inueni dauid seruū meū: in baptismi suscep-
tōe. oleo sc̄to meo v̄nci eū: i p̄firmatōe. man⁹ em̄ mea auxilia-
bit ei. in fidei p̄secutōe. Balsam⁹ aut̄ rōe sue fragrantie signifi-
cat odorē bone fame et opiniōis q̄ debz esse i p̄firmato. Cū in
Ecclesiastico. xliiij. c. Sic cynamomū et balsamū aromatizās
odorē dedi. Arguit ḡ doctores sic. Illud est p̄p̄a materia sa-
cramēti cui⁹ p̄p̄tates maxie p̄ueniūt effectui ip̄i⁹ sacramēti. sed p̄p̄tates olei et balsami maxie p̄ueniūt effectui sa-
cramēti p̄firmatōis. Sciendū aut̄ q̄ ista optz p̄mo esse sc̄ti-
ficata seu b̄ndicta ab ep̄o añq̄ sint. p̄p̄a materia hui⁹ sacramēti. Et rō assignat a venerabili doctore sc̄to Thoma de aq̄no
i q̄ro suo. Quia i illis sac̄is q̄ christ⁹ recepit in corpe suo n̄
requiritur sc̄tificatio materie eoz. q̄ ip̄e tactu sui sc̄tissimi cor-
pis sc̄tificauit ea. Et ideo q̄ christ⁹ fuit baptizat⁹ nō requirit
de necessitate sac̄i q̄ aq̄ p̄us b̄ndicat añq̄ sit materia baptis-
mi. q̄ vt dicit Beda. christ⁹ suemūdisime carnis tactu vim
regeneratiuā cōtulit aq̄s. Quia etiā christ⁹ suscepit sac̄m ex-
charistie i seip̄o: nō requirit q̄ p̄us panis et vinū b̄ndicant añq̄
sint materia sacramēti eucharistie. Sz in ill̄ sac̄is q̄ christ⁹

De cōfirmatōne

nō suscepit in semetipso requirere qd pcedat materie sc̄ificatio. et ideo qz ch̄ist⁹ nō suscepit sac̄m p̄firmatōis in seipso. ideo in p̄firmatōe requirere materie sc̄ificatio. Et idē dico de sac̄o ordi nis ⁊ sac̄o extreme v̄ctōnis. qz optz qd pcedat materie sc̄ifi catio. Alia aut ratio assignat ab eodē doctore i vltima pte sū me. qz in illis sacramētis in q̄bo requirere mīster specialit̄ p̄seca tus requirere qd materia sacramēti p̄formet se habeat ad mīstruz sacramēti. sed in sacramēto p̄firmatōis requirere mīster sp̄aliter p̄secratus. s. ep̄us. q̄re i sacramēto p̄firmatōis requirere materia specialit̄ cōsecrata. igit̄ i alia materia nō p̄t fieri h̄ sacramētū.

De forma sacramēti p̄firmatōis Cap. III.

Prima aut hui⁹ sacramēti sunt verba q̄ ep̄s dicit q̄n fa cit crucē in frōte p̄firmādi cū crismate. q̄ verba sunt ista. Cōsigno te signo crucis: ⁊ p̄firmo te crismate sa lutis. in noīe p̄ris ⁊ fili⁹ ⁊ sp̄s sc̄i amē. Et q̄ ista forma sit cō ueniēs forma hui⁹ sacramēti p̄t sic p̄b̄ari. Illa forma ē p̄ue niēs forme sacramēti p̄ quā ⁊ in q̄ exp̄mūt verba ea q̄ sūt ne cessaria ad sac̄m p̄firmatōis: s; i ista forma exp̄mūt ea q̄ sūt ne cessaria ad sac̄m p̄firmatōis. qz i p̄firmatōe ē necessari⁹ mī ster p̄ferēs sac̄m. Et iste exp̄mūt cū dicit. Cōsigno ⁊ p̄firmo. Est etiā ibi necessaria p̄sona suscipiētis sac̄m. que exp̄mītur cum dicit te. Est etiā ibi necessaria materia sacramēti. que ex p̄mītur cū dicit crismate. Est etiā ibi necessaria virtus dei cō ferens efficacīā sacramēto. que exp̄mītur cū dicit. in nomine patris ⁊c. Effectus etiā sacramēti exprimitur in ista forma. sed istud videbit̄ infra quādo agetur de effectu hui⁹ sac̄i. q̄ re manifestū est qd ista forma cōueniens est forma hui⁹ sac̄i.

De ministro p̄firmationis Capitulum III

Mīster hui⁹ sacramēti cōfirmatōis est episcopus solus. Cuius ratio assignatur a doctoribus talis. sicut est in policia corporali bene ordiata. ita suo modo debet esse in policia spiritali. sed sic est in policia corpali bene ordinata qd p̄mouere aliquē ad statū et gradum excellē tie super alios. sicut facere milite p̄tinet ad illum qui habz cu ram cōmunitatis. scz ad principem. Quia ergo cōfirmatus

Tracta. III. prime partis.

¶ sacramētū pfirmatōis ponit ī statu excellētie sup alios. qz pfirmat^r efficit miles christi. iō pferre sacm pfirmatōis pti net ad solū epm q habet curā toti^r pmiūrat^r in sua dyocesi.
S; vtz ī casu necessitat^r ali^r qz eps possit pfirmare. Dicen^r dū q ī matia isti^r sacramēti sibi pñant doctores ad iuicē. Dicunt em aliq doctores q papa pōt pmittere cuiūqz fideli viro q mltret sacm pfirmatōis. r assignāt talē rōez. Ille q tenet locū christi ī terris r habet plenitudinez pñtis in ecclia dei pōt dispēlare in sacramētis oib^r q nō fuerūt instituta a christo. sed nō legīt in toto canōe noni testamēti q christ^s instituit sacm pfirmatōis dāri a solis epis. q papa q habz plenitudinē pñtis in ecclia: r tenet locū christi ī terris pōt ordiāre q sacramētū pfirmatōis ab alio qz ab epō pferat. Alij aut doctores dicūt pñū. dicūt enī q papa nō pōt pmittere alicui nisi esset eps q pferret sacm pfirmatōis. Et assignāt talē ratōem. qz in illis que sunt de necessitate sacramēti nō pñt aliqd p papā imutari. s; eps est d necessitate sacramēti pfirmatōis r minister sacramēti. r iō nō pōt p aliquē fieri puta q ali^r qz epus pferat istud sacramētū. Maior isti^r ratōis pcedit ab omib^r. minorē aut isti pbāt sic. qz sic de necessitate sacramēti isti^r est q materia ei^r sit sc̄ificata: nec aliqz possz istd mutare. ita de necessitate sacramēti est q ei^r minister sit sc̄ificat^r. q sc̄ificatio fit in epali psecratioe. qz sol^r eps de necessitate sacri ē minister hui^r sacramēti. Alij aut doctores tenēt viā mediā r dicūt q dñs papa nō pōt pmittere cuiūqz fideli indifferenter q pferat sacramētū pfirmatōis. s; omī sacerdoti pōt pmittere. Et rōem pmi dicti assignāt. qz nulli pōt pmittere q habeat pñtē sup corpus christi mysticū ad min^r q ad dispēlatōez sacramētoz nisi habeat pñtē sup vtz corp^r christi. qz pñs sup corp^r christi mysticū descēdit a pñte sup corp^r christi vtz. s; sol^r sacerdos habet pñtē sup corp^r christi vtz. iō soli sacerdoti pōt cōmittere q habeat pñtem sup corp^r christi mysticū. r h in dispēlando sacramēta. Sed mlttrādo sacm cōfirmatōis habetur pñt ās sup corpus christi mysticū. qz soli sacerdoti pōt pmittere q sit minister sacramēti pfirmatōis. Rōnem scōi dicti assignāt

De cōfirmatōne

ex q̄dam decreto in q̄ legit̄ q̄ Gregori⁹ papa cōmisit q̄busdā
sacerdotib⁹ anglie q̄ vngerēt baptizatos in frōte cū crismate
sed in tali vinctōe p̄fert sac̄m cōfirmatōis. q̄re p̄t p̄mitti sacer
dotib⁹ a papa q̄ p̄ferāt h̄mōi sac̄z. Et istō vltimū p̄puto h̄i⁹

De suscipiētib⁹ cōfirmatōem

Cap. V

Incrāmētū cōfirmatōis debēt recipe oēs baptizati tā
viri q̄ m̄lieres. q̄z sec⁹ est de militia seculari ⁊ de mi
litiā spūali. q̄z militiā secularē nō debēt recipe mulie
res. s̄z soli viri. q̄z m̄lieres n̄ sūt apte ad pugndū corpāl. Mi
litiā aut̄ spūalē p̄nt recipe oēs indrūt tā viri q̄ m̄lieres. q̄z
tam viri q̄ m̄lieres sunt apti ad pugnandū spūaliter ⁊ p̄secu
tores fidei. sed militiā spūalē dat̄ i cōfirmatōe. q̄re sac̄m istud
possunt recipe tā viri q̄ etiā m̄lieres. Et h̄ est q̄d dicit apl⁹.
In christo iesu neq̄z mascul⁹ neq̄z fēla. vult dicere q̄ ad chri
stū nō est differētia iter masculū ⁊ feminā. Sed nūq̄d pue
ri sunt cōfirmādi. Dicēdū q̄ sic cū icipiūt h̄re vsum rōnis. q̄z
tūc sunt apti ad p̄fiteūdū fidē christi. Et in sac̄o isto dat̄ spūs
sct⁹ ad robur. vt fides christi audacter recipiat ⁊ p̄fiteat.

Sz nūq̄d sine p̄cto p̄t aliq̄s obmittere ne vnq̄z recipiat istō
sac̄m cōfirmatōis. Dicēdū q̄ sine isto sacramēto p̄t q̄s esse sal
uus. q̄z multi nō cōfirmati saluant. sed si occurrit opportunitas
suscipiēdi istud sacramētū q̄libet debet ip̄m suscipe. ⁊ si sine
causa rōnabili obmittat ip̄m suscipe peccat mortalit̄ nisi sus
cipiat ip̄m. Et rō huius p̄t esse ista. q̄z q̄libet q̄ntū ē i se debz
se disponere ad suscipiēdum gr̄az vel ei⁹ augmētū si sit capax
ei⁹ p̄ q̄d p̄fert gr̄a vel auget. sed in sac̄o cōfirmatōis si digne
suscipiat cōfert gr̄a vel auget. q̄z q̄libet habita opportunitate
debet suscipe istud sac̄m. Et iō sacerdotes habētes curā aīa
rū debēt instruere p̄rochianos suos. vt q̄n ep̄s fuerit p̄sens i
parrochia sua suscipiat istud sacramētū

De ritu cōfirmatōis. Capitulū VI.

Ritus ist⁹ sacramēti cōfirmatōis ē q̄ aliq̄s cōfirmatus
inungit̄ p̄ modū crucis ab ep̄o i frōte cū crismate sub
forma verborū supraposita. Cōsigno te x̄c. Et iste ri
tus est p̄ueniēs. Cui⁹ ratio ē. q̄z i ritu sacramēti debēt signari

Tractā. III. prime partis

virtus et effectus sacramenti. modo virtus et effectus istius sacramenti confirmationis est quod per ipsum datur spiritus sanctus ad audacter fidem christi profitendum. et quod per ipsum confirmatus efficiatur pugil christi. Et ista assignantur in ritu huius sacramenti. Nam per unctionem significatur quod confirmatur in confirmatione efficiatur pugil christi. Nam antiquitus pugiles inungebantur. Per alia autem signatur quod confirmatus debet audacter confiteri fidem christi. Nam a possessione fidei christi posset aliquis impediri propter duo. scilicet propter secundam vel propter timorem. Contra primum fit confirmatio cruce cuius crismate in fronte. ut scilicet non erubescat confiteri fidem christi. quia in fronte primo apparet verecundia. quod quando homo secundum frons incipit primo rubescere. ideo contra ruborem verecundie inungitur frons. Sed contra timorem fit etiam crux in fronte. quod quando timet homo incipit frons et tota facies pallescere. ideo contra timorem munus homo confirmatur signo crucis. Alapa autem quod datur confirmatio non est de necessitate sacramenti. sed solum propter memoriam datur. Locus autem unctionis debet aliquando panis lineo. mundo inuolui propter reuerentiam sacramenti.

De effectu confirmationis

Cap. VII.

Effectus huius sacramenti confirmationis est. quod ut dictum est supra: in eo datur spiritus sanctus et robur ad audacter profitendum nomen et fidem christi. unde nisi sit obex. id est impedimentum ex parte suscipientis in isto sacramento datur noua gratia vel antiqua augeatur. Est etiam alius effectus istius sacramenti. quod per ipsum si bene et digne suscipiatur peccata oblata mortalia et venialia dimittuntur. Per istud etiam sacramentum imponitur character ut dictum est superius. id est istud sacramentum non potest nec debet bis suscipi. immo quod bis illud scilicet suscipiet mereret secundum leges decapitari ut dictum est superius de baptismo. Sciendum autem quod character confirmationis presupponit characterem baptismi. quod nullus potest accipere istud sacramentum nisi fuerit baptizatus. Per istud etiam sacramentum contrahitur cognatio spiritualis sicut per baptismum que impedit matrimonium contrahendum et dirimit iam contractum. De hoc enim dicitur infra quando dicitur de matrimonio. Et hec de sacramento confirmationis dicta sufficiant.

De eucharistia

Tractatus quartus prime

partis de eucharistia. Et habet undecim capitula.

Est quā dictum est de

P generatōe spūali q̄ fit i baptismo. ⁊ augmento spūali qd̄ fit i p̄firmatōe. dicēdū ē de spūali nutrimento qd̄ dat i sacro eucharistie. Circa qd̄ cōsiderāda sunt undeciz. P̄mo qd̄ ē eucharistia. Scōdo de ministro eucharistie seu misse q̄s ⁊ q̄lis debet esse. Tercio de materia sacri eucharistie. Quarto de forma eucharistie. Quinto de loco i q̄ dz missa celebrari. Sexto de tpe q̄ dz celebrari missa. Septimo q̄tēs dz missa celebrari i die. Octauo de vestibus q̄b̄ debet indui sacerdos in missa. Nono cui debet dari sacramentū eucharistie. Decimo de ritu misse. Undecimo de defectibus q̄ possunt occurrere in missa

Quid est eucharistia. ⁊ vñ dicat **Cap. I**

Eucharistia p̄t sic notificari. Eucharistia ē sac̄z corporis ⁊ sanguis christi p̄teroz sub sp̄bo panis ⁊ vini. p̄tute p̄boz a sacerdote. platoz. Et dz ab eu qd̄ ē bonū: ⁊ charis qd̄ ē gr̄a. qz i illa p̄tinet ille q̄ ē fons gr̄e. s. christ⁹. de c⁹ plenitudine oēs accepim⁹ gr̄az p̄ gr̄a. vt dz Johis. caplo. i.

De ministro eucharistie **Cap. II.**

Minister sacri eucharistie. i. mīster q̄ p̄t ⁊ debz celebrare missam est sacerdos rite ⁊ legitime ordiat⁹. sine peccato mortali existēs: et cui nō est phibitum celebrare missaz. Dico q̄ p̄t ⁊ debz. qz multi possent q̄ nō debēt celebrare. sic sacerdotes heretici vñ etcōicati. vñ scismatici vñ degdati. qz si celebrarēt veracit̄ pficiūt corp⁹ christi. tñ peccāt mortaliē in dicēdo missaz. Et nō solū ipi celebrātes. imo oēs q̄ audiūt missaz eoz si sint notorie tales. Dico rite ⁊ legitime ordinar⁹. qz null⁹ nisi sit rite ⁊ legitime ordinatus i sacerdotē pōt missam celebrare. Intelligēdū est tñ q̄ aliq̄s nō rite ⁊ legitime ordiat⁹ p̄t esse duobz modis. Uno mō q̄ i ordiatōne sua obmitrat aliqd̄ quod sit de essentia ordinis. sicut q̄ non ordinēt

Tracta. III. prime partis.

ab epō: vel q̄ qñ ordinat man⁹ ei nō inunganť. vel q̄ nō tra-
dat sibi calicē. vel q̄ ordinās nō dicat vba debita ⁊ statuta. vť
q̄ nō habeat ordinādi intētiōez. Et tal' nullo mō p̄t celebrare
missam. qz talis nō est sacerdos. Alio mō q̄ in ordinarōe sua s̄-
uatis oib⁹ q̄ sunt de essentia ordis siue ordinarōis. ⁊ talis
p̄t bñ celebrare. tñ credo q̄ nō debz potissime si ex sua negli-
gētia fuit aliqd tale omisus. Quid aut sit de essentia ordis
ordinarōis. ⁊ qd de solēnitare nō ē p̄ntis specularōis. qz scire
istud magis spectat ad ep̄m q̄ ad simplicē sacerdotē. Dico etiā
siue p̄ctō mortali existēs. qz null⁹ i p̄ctō mortali existēs debz
celebrare missas. Notandū tñ q̄ aliquē esse i peccato morta-
li p̄t esse duob⁹ modis. Uno mō q̄ sit i peccato mortali noto-
rio. Alio mō q̄ sit i peccato mortali occulto. P̄rio mō si sit
notori⁹ heretic⁹ scismatic⁹ vť excōic⁹. symoniac⁹ vť forni-
cari⁹. nō solū ip̄e peccat i celebrādo vt dictū ē. imo oēs q̄ au-
diūt ei⁹ missam. Et rō est. qz ista q̄ttuor crimia maxime repu-
gnant huic sacro. Nā i h sacro est secretū fidei. ⁊ iō repellunt
heretici. Est vīculū charitat⁹. iō repellūt scismatici ⁊ excōica-
ti. Est etiā vas grē. vñ vocat eucharistia. ⁊ iō repellūt symoni-
aci. q̄ grāz emūt ⁊ vēdūt. Est ec̄ eleuāf hoīez ad statū spūale.
⁊ iō repellūt notori⁹ fornicari⁹. q̄ oēs sūt carnales Et dicūt no-
tori⁹ fornicari⁹ nō p̄t suspitōez vť alia siḡ. pbabilia. s̄ q̄ sunt
fm̄ iuris ordinē p̄denari de tali crimie. vť spōte i iudicio p̄fes-
si: vel canonice p̄uicti. vť p̄t euidentia facti. Et voco eviden-
tia facti qñ factū ē ita notoriū q̄ nō idiget testib⁹ cū nlla pos-
sit tergiversatōe celari. Si sit i p̄ctō mortali occulto tūc scien-
dū est q̄ aliquē esse i p̄ctō mortali occulto p̄t esse trib⁹ modis.
Uno mō qz iā p̄misit vel scit se p̄misisse tpe p̄terito aliquod
p̄ctm mortale de q̄ nō dolet neq̄ penitet neq̄ p̄terit. Et talis
sic celebrās nō solū peccat mortalit̄: imo mortalissime. Et de
tali dicit apls q̄ q̄ māducāt ⁊ bibit idigne: iudiciū. s. mortis
eternę sibi māducāt ⁊ bibit. Alio mō q̄s potest esse i peccato
mortali occulto. s. q̄ p̄misit aliqd p̄ctm mortale qd nō fuit cō-
fessus. tñ nō recolit de illo p̄ctō. ⁊ tūc tal' aut diligēter exami-

De eucharistia

navit p̄sciam suā añq̄s poneret se ad celebrādū. 7 nullo mō po-
rui recordari de isto p̄ctō. 7 ē i p̄posito q̄ si recordaret cōfiteret̄
illō p̄ctm̄ 7 faceret p̄nias de ip̄o. 7 i generali doli de oibz p̄ctis
oblitis. 7 iste nō solū nō peccat i celebrādo. imo virtute sacri
misse meret̄ veniā. 7 absoluit a p̄ctō tali. Et ita intelligit̄ istō
verbū eximij doctoris Augustini q̄ sacm̄ istō vivificat mor-
tuos. i. illos q̄ isto mō existētes in p̄ctō mortali celebrāt. Tñ
si postea recordet̄ de tali p̄ctō tenet̄ de illo cōfiteri. Et iō q̄libz
añq̄s ponat se ad celebrādū diligēter examinare debz p̄sciaz su-
am si sit i p̄ctō mortali v̄l ne. Et ita p̄cipit b̄t̄s Paul⁹ dicēs
Probet. i. examinet seipm̄ hō. 7 sic de pane illo edat 7 de calice
bibat. Si aut̄ aliq̄s existēs i p̄ctō mortali de q̄ nō recordat̄ ex-
ponat se ad celebrādū añq̄s examinaverit aliq̄ mō p̄sciaz suā. cre-
do q̄ peccat. qz ē trāsgressor p̄cepti apli iā dicti. illi⁹ scz. pro-
bet aut̄ seipm̄ hō. Tercio p̄t aliq̄s esse i p̄ctō mortali. s. q̄ re-
cordat̄ se detinēre aliq̄ p̄ctm̄ mortale p̄misisse. 7 tūc aut̄ iste
habz iā i p̄nti copiā p̄fessoris aut non habet. si sic habeat co-
piā p̄fessoris tenet̄ añq̄s celebret cōfiteri. 7 nisi p̄fiteat̄ peccat
mortalit̄ in celebrādo. Nec sufficit sibi p̄fessio generalis q̄ sit
in p̄ncipio misse. qz ista cōfessio extēdit se solū ad p̄ctā venia-
liā 7 nō mortaliā. maxime ad illa de q̄b hō recordat̄. Si aut̄
talis nō habeat copiā p̄fessoris: aut iminet sibi necessitas cele-
brādi aut n̄. puta qz sit curat⁹: 7 est dies dñica v̄l alia dies so-
lennis. 7 ppl̄s sibi p̄missus vult audire missaz. 7 esset scādālū i
p̄plo nisi iste celebret. vel forte aliq̄s prochiā⁹ su⁹ ē infirmus
p̄culose 7 req̄rat istū q̄ det sibi corp⁹ christi. 7 iste n̄ habz ho-
stiā p̄secratā quā det sibi. v̄l iminet sibi aliq̄ alia necessitas le-
gitima celebrādi. sicut si sunt nuptie v̄l aliq̄ aliō tale. in istis
casibz 7 silibz ip̄e tenet̄ cōteri 7 penitere de p̄ctō suo: 7 esse i p̄-
posito p̄fitēdi ip̄m qñ habebit opportunitatē. 7 dicat missaz
suā i noīe dñi. qz christ⁹ q̄ est summ⁹ sacerdos absoluit eum.
7 postea p̄fiteat̄ qñ habebit copiā p̄fessoris. Si aut̄ iste q̄ sic
v̄l dictū ē existit in peccato mortali. 7 nulla iminet necessitas
celebrādi. nullo mō se exponat ad celebrādū. qz absq̄ dubio si
celebraret mortalissime peccaret. Sz pone q̄ aliq̄s sacer-

Tractā. III. prime partis.

dos accipiat pecunias ab aliq̃ vt dicat missas de regez vñ ali
qm̃ alia missas. nūqd̃ tal' sacerdos h̃z necessitatē legitimā cele
brādi. ita q̃ posset celebrare ī pctō mortali existēs absq̃ eo q̃
psiteat qñ nō habz copīā pfessoris. Dico saluo meliori psilio
vel iudicio q̃tū mibi videt q̃ null⁹ sacerdos d̃z recipere pecuni
am p̃ dicēda missa. ita q̃ intētio sua sit q̃ missam eq̃paret pre
cio pecunie. tñ qz fm̃ qd̃ dicit apl's. Si spūalia vob semiam⁹
nō ē mix si tpalia vñā metam⁹. Nō est phibitū qñ sacerdos p̃
sustētatōe vite sue nō p̃ p̃cio misse recipiat pecuniā ab eo p̃ q̃
dicit missam. ⁊ maxime qñ sacerdos nō habz reddit⁹ sufficiē
tes p̃ sustētatōe vite sue. S; nūqd̃ tal' receptio pecunie ē le
gitima necessitas celebrādi excusans ipm̃ q̃ existēs ī peccato
mortali posset dicere missas absq̃ pctō sine s̃ q̃ psiteat si non
habeat copīā pfessoris. Dico saluo meliori iudicio q̃ iste sa
cerdos aut ē obligat⁹ rōe sui bñficij sibi collati p̃ supiorē vñ p̃
illū q̃ habz iuspatronat⁹ ī illo bñficio ad dicēdū q̃libz die mis
sam. sicut sunt illi q̃ habēt ppetuas vicarias aut capellanas
ī aliq̃ ecclesia. Et de tali idē videt mibi dicēdū. sicut dixi sup̃
de curato cui iminet necessitas celebrādi. s. q̃ doleat seu pte
rat ⁊ peniteat de pctō suo. ⁊ sit ī pposito psitēdi. ⁊ celebret ī
noie dñi. ⁊ psiteat qñ occurreret sibi cōfessor. Aut iste sacerdos
rcipit pecuniā p̃ dicēda aliq̃ alia missa singlari. sicut sunt mlti
q̃ recipiūt pecūias p̃ missis rogat. sicut p̃ vna missa vñ plu
ribz de regez vñ de scōspū vel de btā ṽgine vñ de lfirmis: et
sic de alijs. Et de isto dico q̃ iste nullo mō existēs ī pctō mor
tali añq̃ psiteat debz exponere se ad celebrādū missas. qz pec
caret mortali ī dicēdo missas. Nec existēs ī tali statu d̃z reci
pere pecuniā p̃ dicēda missa statim. imo d̃z se excusare dicendo
Amice n̄ sū pñc bñ disposit⁹ ad celebrādū missas. s; qñ de
vult q̃ ero bñ disposit⁹ libēter faciā qd̃ petis. iō parcas mibi
Et si aliq̃s instāte req̃rat q̃ statī dicat missā si recepit pecuniā
restituat statī eā sibi. ⁊ nullo mō se exponat ad celebrādū. Dixi
etiā sup̃ ī descriptōe misse q̃s ⁊ q̃lis d̃z esse mister misse cui nō
ē phibitū celebrare. qd̃ dixi p̃t aliq̃s religiosos q̃b fm̃ isti
tutōez sue religiōis inbibet q̃ nō celebret q̃s diu sunt ī aliq̃bus

De eucharistia

penitentijs p qbusdā pctis pteritis. Sz nunqd angelus p
esse mīster hui⁹ sacri. i. nūqd angel⁹ p t psecrare. Dicēdū est q
angel⁹ neqz bon⁹ neqz mal⁹ de sua natura p celebrare siue cō
secrare. qz nō ē susceptibil⁹ character⁹ sacerdotal⁹. Qui⁹ rō ē. qz
character⁹ sacerdotal⁹ p supponit caractē baptismalē. Tū null⁹
p ordiari i sacerdotē nisi sit baptizat⁹. Arguūt g̃ doctores sic
Null⁹ p suscipere characterē sacerdotalē nisi baptizat⁹. sz āgel⁹
nō p baptizari. qz ille q baptizat optz q aspgat aqua. sz ange
lus nō p aspgi aq cū nō sit res corpea. quare āgel⁹ nō p bap
tizari. z p pseqns nō p i sacerdotē ordiari. Et si dicat. licz an
gelus nō sit res corpea. tū p assumere corp⁹. et sic i illo corpe
baptizari. sicut aīa rōnalis nō est corpea. z tū baptizat i cor
pe. Dicēdū est q nō ē sile. qz alit vnū aīa corpi. z alit angelus
qz aīa vnū corpi vt forma materie. angel⁹ aut nō vnū sic sed
solū vt motor mobili. z ideo aīa baptizato corpe baptizatur.
Nō aut angel⁹ qz aīa z corp⁹ faciūt vnū suppositū. nō sic an
gel⁹ cū corpe qd assumit. Et iō cū fm phm i pēmio metaph.
Actōes sunt suppositorū. z ideo aīa corpe baptizato baptiza
tur. nō aut angel⁹. z sic p cōseqns aīa p suscipere characterē bap
tismalē. nō aut angel⁹. idcirco psecrare nō p. Sed qd si an
gel⁹ pntaret vnā hostiā dicēdo eā esse consecratā. nūqd illa
hostiā debz adorari. Dicēdū q si angel⁹ mal⁹ rēpntet eā nō
est adorāda. nisi paret p certo q esset psecrata rite. sz si āgel⁹
bon⁹ pntaret eā essz adorāda. Et rō ē. qz angel⁹ malus teste
saluatore mēdax est z pater mēdaci. q sp nrit decipe homīes
qre nunqz debz sibi credi. Angel⁹ aut bon⁹ sp verax ē z pita
tis alūn⁹. z sp nrit ad saluatōz hoīs. z iō dz sibi sp credi. Ve
rū qz vt dicit apls q angel⁹ mal⁹ sepe trāsfīgurat se i angeluz
lucis. Jō hostia pntata ab angelo sp ē adorāda sub pditōe.
sz si ē rite psecrata. nisi paret p certo q essz angel⁹ bon⁹

De materia eucharistie

Capitulū III.

m Alteria sacramēti mīsse est duplex. viz panis et vini.
Et ratio est quare ista duo sunt materia hui⁹ sacramē
ti. qz istud sacramētū ordiat ad spūalē nutritōz. Rūc

Tracta. II II. prime partis

autē sicut nutritio corporalis consistit in cibo et potu corporali⁹.
et panis habet maxime rationem cibi. et vinum habet rationem potus⁹. ita
nutritio spiritualis consistit in cibo et potu spiritualibus. Et ideo in isto sacra-
mento datur corpus christi sub specie panis in cibum. et sanguis chri-
sti sub specie vini in potum. Et ita dicit ipsemet christus Joh. vi.
c. ubi dicit sic. Caro mea hec est cibo et sanguis meus hec est potus.
Sciendum autem quod panis qui est materia huius sacramenti est panis de
tritico aqua elementaliter confectus. Dico panis. quia in pasta non possit con-
fici corpus christi. Dico etiam de tritico quia in alio pane sicut in pa-
ne de siligine vel de ordeo: vel de alio quocumque grano nisi de tritico
non potest celebrari missa. Dico etiam de aqua elementaliter confecta. quia da-
to quod panis esset de tritico si esset confectus cum alia aqua vel cum alio li-
quore sicut cum vino vel cum lacte vel cum aqua rosacea: et sic de alijs. et vi-
niuersaliter nisi esset confectus cum aqua simplici ex tali pane non posset
confici corpus christi. Sciendum quod ex precepto et usu romane ec-
clesie que disponere debet omnium ecclesiarum caput est magister et magistra. de fo-
ro prope. c. vi. et ideo omnes ecclesie ei tamquam in patri et magistro debent in omnibus
obedire. panis de quo conficitur corpus christi debet esse azim⁹ non fer-
mentatus. quia licet ex vi sacramenti in pane fermentato possit confici cor-
pus christi. nihilominus qui in pane fermentato celebraret mortaliter
peccaret et esset graviter puniendus. Notandum etiam quod vinum quod est
materia istius sacramenti debet esse vinum de vite. quia in alio vino sicut
in vino malorum granatorum vel mororum vel pomorum: vel in quocumque
alio vino nisi in vino de vite non potest celebrari. Notandum etiam
quod in aceto vel in agresta non potest celebrari vel consecrari. et intelligo
de aceto quod est oino acetum. quia in vino aliquantulum acetoso posset
consecrari licet non deberet qui posset habere aliud vinum. Et est ratio. quia non
sunt eiusdem speciei cum vino cum habeant proprias virtutes. In mu-
sto etiam licet possit consecrari. tamen credo quod melius est quod expectetur donec
sit bene defecatum. id est clarificatum. cum mustum ratione limositatis vir potest
bene euelli quando de eo aliquid remaneat in calice. Ratio quare ista duo
scilicet panis de tritico et vinum de vite sunt magis materia huius sa-
cramenti quam alia duo est ista potissima. quia scilicet christus instituit istud
sacramentum in ista materia celebrari. si enim in alia materia instituisse: illa
materia esset propria materia istius sacri. Sed congruenter christus in

De eucharistia

ista materia magis instituit illud sacrum celebrari quam in alia. quod effectus corporalis panis et vini spiritualis maxime puenit huic sacro. panis enim habet naturaliter confortare. iuxta illud psalmus. Et panis cor hominis confortat. Vinum autem habet letificare iuxta eundem. Vinum letificat cor hominis. Et istud sacrum digne sumptum sumentem spiritualiter confortat. ne in via huius mundi deficiat. id vocat viaticum. id est viatores confortat et letificat. Et id vocat eucharistia ab eo quod est bonum et charis quod est gratia. quasi bona gratia quam sumens digne letificat. Sic etiam panis ex multis generis conficitur et vinum ex multis racemis confluit. sic et in precepto corporis et sanguinis christi fideles ad iuicem spiritualiter coniunguntur. Et id vocat communio a con quod est simul et unio quasi sicut unio. Ipse etiam christus propter se generis frumenti dicens Iohannis. xij. Nisi generis frumenti cades in terram etc. Conpauit se etiam vitis dicens Iohannis. xv. Ego sum vitis vera etc. Et id propter sacrum corporis et sanguinis christi in vino de vite et in pane de tritico conficitur

Notandum etiam quod licet aqua non sit de essentia materie huius sacramenti. debet tamen misceri cum vino in calice. scilicet in modica quantitate. quod aqua significat populum. iuxta illud Apocalypsis. xvj. Et aqua multae populi multae. Ideo mittitur aqua cum vino in calice significat spirituale unio nem christi et fidelis populi. quod sit virtute istius sacri. Sed nunquam sacerdos possit in quocumque quantitate ista materia consecrare. Dicitur aliquid doctores quod non. scilicet solum quantum sufficeret sibi et populo sibi commisso. Quorum ratio est. quod cum istud sacrum ordinetur ad usum fidelium sacerdos non potest consecrare populum nisi quantum sufficit usui fidelium. Alii autem doctores dicunt quod non est determinata quantitas ultra quam sacerdos non posset consecrare de pane et vino. imo in quocumque quantitate presens taret sibi panis et vinum in tanta etiam quantitate posset consecrare de pane et vino. Cum enim in forma consecrationis ponatur istud pronomen demonstratiuum hic vel hoc optet quod materia consecrata obiciatur oculis sacerdotis. Unde dicitur quod sacerdos existens in altari non posset consecrare totum panem qui est in platea. vel totum vinum quod est in cellario. scilicet totum panem et totum vinum quod sibi offert in quocumque quantitate esset posset totum consecrare. Et ratio est. quod si prima opinio esset vera. sequeretur quod sacerdos existens in deserto non posset totum hostias consecrare quod posset existens in magna ciuitate. nec etiam sacerdos simplex tot

110

Tracta. III. prime partis

quot posset sacerdos curat^r. q̄ oīa sunt absq̄ rōe dicta. Et re
spōdent ad rōem aliorū r̄ dicūt q̄ differētia ē iter istud sacm̄
r̄ alia sacra. nā essentia aliorū sacramētorū p̄sistit ī dispēlatōe
r̄ vsu materie. sicut essentia baptismi p̄sistit ī aspēctōe aq̄ r̄ pla
tōe forme. r̄ ita ē de alijs sacris. s̄ essentia hui⁹ sacri eucharis
tie p̄sistit ī p̄secratōe materie r̄ nō ī vsu ei⁹. q̄z posito q̄ hostia
p̄secrata nunq̄ sumeret adhuc ess̄ vez corpus. Et ideo lic̄
sacerdos nō debeat cōsecrare nisi tot hostias q̄t sibi et popu
lo suo sunt necarie. tñ si p̄secrarz mille milia oēs essēt p̄secrate

Solet aut̄ ab aliq̄b tal̄ q̄stio moueri circa istā materiam.
Si essent tredecim hostie p̄secrāde r̄ sacerdos n̄ crederet esse
nisi duodecim. nūqd oēs tredecim essent p̄secrate. Ad h̄ respō
det dñs Berengari⁹ archieps p̄postellan⁹ mgr̄ ī theologia
parisiēsis in q̄dā q̄dlibeto suo r̄ dicit. q̄ aut iste sacerdos intē
dit p̄secrare oēs hostias q̄ sunt añ se q̄tquot sunt. tñ nō credit
q̄ sint nisi duodecim. r̄ tūc dicit q̄ oēs sunt p̄secrate. Aut intē
dit p̄cise cōsecrare duodeci r̄ nō p̄les. r̄ nō detmīat q̄ sunt ille
duodecim. r̄ tūc dicit q̄ nulla ē p̄secrata. q̄z cū q̄libet sit p̄se
bil. ita q̄ nō magi vna q̄s alia. r̄ sacerdos nō detmīat se magi
ad istā q̄s ad aliā. r̄ q̄ rōe tu dicis. ista nō ē cōsecrata. ita ego
eadē rōe dico q̄ nec illa. r̄ sic poterit de q̄libz dici. q̄ze neutra
erit cōsecrata. Un̄ qñ sacerdos hz cōsecrare p̄les hostias: nō
dz se detmīate limītare ad certū nūez. s̄ dz h̄re intētoez q̄ p̄se
cret q̄qd ē añ se. Et ista sufficiāt de materia eucharistie.

De forma p̄secratōis eucharistie r̄ sanguis xpi **Ca. IIII**

Omnīū sacramētorū forme p̄sistūt ī x̄bis certis r̄ det
mīatis. r̄ iō forma sacri eucharistie in aliq̄b x̄bis li
mitatis p̄sistit. Ad sciendū aut̄ in q̄b x̄bis consistit
forma isti⁹ sacramēti sciendū q̄ in missa sunt q̄dam x̄ba q̄ sūt
de solēnitate tñ. et q̄dam q̄ sunt de necessitate. Verba q̄ sunt
de solēnitate sunt illa q̄ solū faciūt ad ornātū r̄ ad q̄ndā decor
re missę sicut sunt prose r̄ aliq̄ x̄sus q̄ dicūt īfra gl̄ia ī excels̄
deo r̄ īfra sanc⁹: r̄ īfra agn⁹ dei. Et ista nihil faciūt ad essen
tiā missę. imo credo q̄ qñ dz esse fmo debēt dimitti totaliter
melodie vl̄ ad mīn⁹ abbreviari. q̄z pl⁹ p̄ficat sermo q̄ talia car

De eucharistia

mina: cū ista mulceāt aures corpis. 7 fmo medicef lāguoribz
aīe. Verba q̄ sunt de nccitate sunt illa q̄ directe sunt de officō
misse. Sciēdū q̄ duplex ē nccitas. q̄dā ē necessitas pcepti. et
q̄dā ē nccitas sacri. In missa ḡ q̄dā sunt vba de nccitate pcep
ti 7 q̄dā de nccitate sacri. De nccitate pcepti sunt oīa illa vba
q̄ a brō Petro aplo et ab alijs sūmis pōtificibz successoribz
suis fuerūt iſtituta dici i missa. De necessitate vō sacri sunt il
la vba q̄ christ⁹ i cena ptulit qm̄ sacm̄ istud iſtituit. Et ē dif
ferētia int̄ ista verba. qz si aliq̄s dimitteret ista vba q̄ sunt tm̄
de necessitate pcepti. 7 diceret illa q̄ sunt de nccitate sacri 7 ha
beret int̄tōez pſecrandi pſecrarz v̄e tm̄ mortalissime peccarz.
7 essz ḡuissime puniēd⁹. si vō diceret oīa ista verba q̄ sunt de
necessitate pcepti. 7 dimitterz illa q̄ sūt de necessitate sacri qm̄
tūcūq̄z iſederet pſecrare: nullo mō tm̄ pſecrarz. Cū ḡ fm̄ p̄m
forma sit q̄ dat esse rei. 7 sine q̄ res esse nō p̄t. manifestū ē q̄ illa
sola verba q̄ sunt de necessitate sacri sunt forma huius sacri.
Ista aut̄ verba q̄ntū ad formā cōsecratōis corpis sunt hec.
Hoc ē enī corp⁹ meū. Sciēdū aut̄ q̄ hec dictio enī nō ē d̄ ne
cessitate sacri. qz posito q̄ aliq̄s sacerdos cū int̄tōe cōsecran
di pferat ista verba. h̄ ē corp⁹ meū. 7 n̄ diceret enī vere pſecra
ret. Utz aut̄ opteat q̄ pcedāt aliq̄ alia verba q̄ sūt de itegri
tate forme. Notādū ē q̄ mgr̄ Jōhes scor⁹ i q̄rto suo dic̄ q̄ oīa
illa verba ab illo q̄ p̄die zc. iclusine vsqz ad illū locū. fili mō ex
clusine sūt necessaria ad formā pſecratōis corpis xp̄i. 7 rō sua
ē. qz sacerdos cōsecrās. p̄fert verba cōsecratōis i p̄sona christi
optz ḡ q̄ aliq̄ verba pcedāt verba cōsecratōis p̄ q̄ demōstrat
q̄ sacerdos loq̄t i p̄sona xp̄i. ista at̄ verba sūt verba illa q̄ p̄die
zc. ḡ d̄ necessitate optz q̄ illa verba pcedāt. Et istō declarat ip
se p̄ tale exēplū. Si aliq̄s dicerz. dico xp̄m̄ iesū fuisse mīstruz
circūcisōis dubiū essz vtz illud verbū fuisse dictū a brō pau
lo. sz si ip̄e diceret paul⁹ dicit. dico christū iesū zc. tūc essz cū
ctis audiētibz certū q̄ istō verbū essz dictū a brō paulo. Silz
i p̄posito vt denotet q̄ sacerdos dicit ista vba. sz h̄ ē ei corpus
meū in p̄sona christi optz q̄ pcedāt aliq̄ verba p̄ q̄ dat̄ itelligi
q̄ christ⁹ dicit ista verba. hoc ē enī corpus meū. Ista autem

Tracta. III. prime partis.

verba sunt illa q̄ p̄die rē. Alij aut̄ doctores dicūt vt dictū est
q̄ duplex ē necessitas. s. ncc̄itas sac̄ri et necessitas p̄cepti. Di-
cūt ḡ q̄ de necessitate sacramēti sunt tm̄ ista q̄truoꝝ vba. h̄ est
corp⁹ meū. qz cū istis q̄truoꝝ vbis fieret p̄secratio si sacerdos
diceret ea cū int̄tōe cōsecrādī. Alia aut̄ sunt de necessitate p̄-
cepti. Et si q̄s obmitteret sciēter aliqd̄ eoz peccar̄ mortāl̄.
tm̄ nihilomin⁹ p̄secrar̄. Et r̄ndēt ad ratōez suā qñ dic̄ q̄ sacer-
dos cōsecrās loq̄tur i p̄sona christi. ⁊ iō opt̄ q̄ dicat aliq̄ ver-
ba p̄ q̄ denotet q̄ loq̄t i p̄sona christi. Dico q̄ istō de necessita-
te sac̄ri nō req̄rit s̄z sufficit int̄t̄io sacerdot̄ int̄dēti loq̄ i p̄so-
na christi. et p̄pt̄ ista vba. h̄ est em̄ corp⁹ meū satis oñdūt q̄ sa-
cerdos nō i p̄sona p̄ba loq̄t. qz nullus sacerdos vult dicere q̄
sit corp⁹ suū p̄p̄um. sed loq̄tur i p̄sona christi cui⁹ istō ē cor-
pus. Dicēdū ḡ q̄ forma p̄secratiois corp̄is christi p̄sistit p̄cise
i his vbis. Hoc ē corp⁹ meū. De h̄ aut̄ qd̄ demonstrēt istō p̄-
nomē demonstratiū h̄ cū dicit h̄ ē corp⁹ rē. ē magna dubita-
tio. Al̄d h̄ aut̄ dixerūt aliq̄ doctores q̄ istō p̄nomē h̄ demon-
strat corp⁹ christi. Alij dixerūt q̄ demonstrat substātiā panis.
S̄z istō salua reuerētia dicētiū nōn est rez. ⁊ arguo sic p̄ eos
p̄m sentētiā oīm doctoz ⁊ p̄m v̄itatē. verba sacramētalīa effi-
ciūt illō qd̄ significāt. s̄z vba p̄dicta. s. h̄ ē corp⁹ meū si efficiūt
q̄ corp⁹ xpi sit corp⁹ xpi. qz añq̄ vba ista p̄ferēt iā corp⁹ xpi
erat corp⁹ xpi. nec etiā efficiūt q̄ panis sit corp⁹ xpi. qz ista ē
falsa. substātiā panis ē corp⁹ xpi. ḡ istō p̄nomē h̄ nō demon-
strat corp⁹ xpi nec substātiā panis. Et p̄pt̄ h̄ dicūt aliq̄ q̄ istō
p̄nomē h̄ nihil demonstrat. qz ista vba dicūt recitatiue a sacer-
dote. et iō istō p̄nomē h̄ nō tenet demonstratiue s̄z materialiter
tm̄. S̄z istō nihil ē dictū. qz nō tollit difficultatē. qz licet ista
vba dicāt mō recitatiue a sacerdote p̄secrāte. tm̄ christ⁹ conse-
crās i die cene nō dixit ista vba recitatiue. ⁊ iō qñ dixit ista v-
ba istō p̄nomē h̄ aliqd̄ demonstrabat. ⁊ sic remanet eadē diffi-
cultas q̄ p̄us. Et ideo dicūt aliq̄ q̄ istud p̄nomē h̄ nihil dmo-
stret determinatū sed demonstrēt aliqd̄ indefinīatū. vnde qñ di-
citur. hoc est corpus meū in p̄sona christi optet q̄ precedant
aliqua verba p̄ que detur int̄ligi q̄ christ⁹ dixit hec vba. h̄

De eucharistia

est corp⁹ meuz. ⁊ ē sensus. H⁹ qđ p⁹inet sub illis speciebus qđqđ sit istud est corp⁹ meū. Et si obijciat qđ illud qđ p⁹inetur sub istis spēb⁹ p⁹ toto tpe qđ dicūt verba ē panis. qz corp⁹ christi nō incipit ibi essenisi post platōem vltime syllabe. s. um. qđ nū dicūt sic. H⁹ est zc. sit sensus qđ illud qđ p⁹inet sub istis spēb⁹ sit corp⁹ christi. erit sensus qđ panis ē corp⁹. qđ ē falsum. Dicen dū qđ ista ppositio H⁹ ē zc. sicut ⁊ qlibz alia donec tota pferat nō ē pfecta. nec pfectū sensuz generat in aīo auditoris. ⁊ ideo nō ē iudicādū de ei⁹ veritate qūsqz sit tota plata. Cōstat autē fm fidē qđ istud qđ p⁹inet sub istis spēb⁹ post platōez vltime syllabe est corp⁹ christi. Et iō vere dicūt qđ istud pnomē H⁹ de mōstrat illō qđ p⁹inet sub illis spēb⁹ qđcūqz sit illud. Et ista sufficiant de forma consecratōis corporis christi.

De forma cōsecratōis sanguinis christi.

Alia pars quarti capituli.

c Ircā formā psecratōis sanguis christi sciēdū ē qđ in qbo verbis pstitit forma psecratōis ē duplex opinio. Nā scūs tho. de aqno ⁊ sui seqces dicūt qđ forma psecratōis sanguis pstitit in his verb. Dic ē em calix sanguis mei noui ⁊ eterni testamēti mīsteriū fidei qđ p vobis ⁊ p multis effūdet ī remissionē pctōz. Ita qđ oīa ista verba sūt de essentia forme ⁊ qđ aliqđ istoz verboz dimitteret nihil faceret. Et ratio sua est ista. qz de essentia ⁊ integritate alicui⁹ ppositōis sūt nō solū subiectū ⁊ pdicatū. sed etiā ea qđ sunt detmīatōes subiecti ⁊ pdicati. s. ista verba noui ⁊ etni testamēti vsqz ad pctōz: sūt detmīatōes pdicati. s. calix sanguis mei. qz oīa sūt de essen/ tia ⁊ integritate isti⁹ ppositōis. Dic ē calix zc. qz oīa sūt de essentia forme. Dgr aut Henric⁹ de Bandauo ⁊ sui seqces dicūt. qđ ī istis verbis tm. H⁹ ē calix sanguis mei: pstitit forma cōsecratōis sanguis. ⁊ tūc istis verbis dictis statim ē ibi san/ guis christi. Alia aut vba qđ sequūt. s. eterni ⁊ noui testamēti zc. nō sūt fm istos de essentia forme. nec de necessitate sacri/ s. solū de necessitate pcepti. Un qđ dimitteret aliqđ istoz ver/ boz noui ⁊ etni testamēti licet quē peccaret tm hē psecraret. Et rō istoz ē ista. qz p formas sacramētales nō iporat de ne

Tracta. III. prime partis

cessitate sacramēti nisi illud qđ efficiūt. sed essentia sanguinis
christi i isto sacramēto directe et explicite signat p ista vba. gō
cise pstitit forma psecratiois sanguis i his vbis. Que istarū
opinionū sit verior fateor me nescire. Prīmā tñ reputo securi
orē. et ad eā pfirmādā adducit frater Bernard⁹ d ganachō qñ
dam cleric⁹ claromōtēsis et baccalari⁹ i theologia parisiis in
correctorio suo p magist⁹ Henricū talia duo signa. Prīmū ē
q sacerdos i missa nō oñdit pplo sanguinē christi ad adoran/
dū qusq; ppleuerit oīa vba pdicta. s. h ē calix rē. vsq; i remis/
sionē pctōz. et statim his vbis dict⁹ eleuat calicē ostēdēs san/
guinē christi pplo ad adorādū. in signū q tūc cōpleta est con/
secratio sanguis et añ nō. Scđm signū est q bñs Ambrosi⁹
q est vnus de qttuor doctorib; pncipalib; ecclie i missali suo
scripsit formas sacramētoz oīm lris aureis. et in eodē missali
scripsit oīa vba pdicta aureis lris. g de intētoe bñi Ambrosij
fuit q oīa vba pdicta sunt de forma psecratiois sanguis chri/
sti. Iudicio etiā meo paruo illō videt esse de intētoe illi⁹ decre/
talis Lū marthe. extra de cele. mis. Casus enī decretal⁹ est iste
Quidā eps attēdens et vidēs q in nullo euāgelioz inuenit q
aliq; euāgelistaz posuerit ista verba misterii; fidei. mirabat
q; fuerit tāte audacie q fuit ausus verbis sacramētalib; iter/
ponere ista verba. et sup h cōsuluit dñm papā. Et pstat q in/
tētio sua erat q istud esset de integritate forme. alias qstio sua
esset nulla. q; eodē mō posset qñ de qlibet vbo toti⁹ canonis.
Et papa nō repñedit eū de qstioe illa. imo pmedat. Et g vi/
det q oīa illa verba sunt de integritate forme. Et qcqd sit de
veritate istaz opinionū nescio. cōsulo tñ cuilibet celebrāti q oīa
verba pdicta dicat sub vnico ptextu. et cū actuali intētoe qñcū/
poterit psecrādi. Sciēdū aut q p ista vba isti⁹ forme tan/
gunt qttuor bñficia q recepim⁹ a passioe christi. Qui⁹ passio
nis istud sacm ē rememoriū. iuxta vbu apli Pauli. i. ad
Lthor. ii. dicētis. Quotiescūq; māducabitis panē hūc et calicē
bibetis morrē dñi annūciabitis rē. Prīm⁹ effect⁹ siue p
mū bñficiū passiois christi ē q p ipam sum⁹ a pñte demōis
liberati. Et istud tangit i forma sacramēti cū dicat. Dic ē cal

De eucharistia

lre sanguis mei. Sicut em̄ olim filij isrl' fuerūt de p̄tate ⁊ ser
 uitate pharaōis p sanguinē agni pascal' liberati. sic pplus fi
 delis est a p̄tate demōis liberat' p sanguinē christi. fm̄ qd cō
 fiteb' b'ūs Iohes in Apoca. cap. v. de christo. Redemisti nos
 deo i sanguie tuo. Scdus effect' siue scdm̄ bñficiū qd re/
 cepimus a christi passiōe ē q' p ipam sum' celestis gl'ie here/
 des effecti. Et istud tāgit in forma ista cū dicit. noui ⁊ eterni
 testamēti. Sicut enī pater cōdens testamētū filios heredes
 instituit. sic ⁊ christ' nouū testamētū ordinās fideles instituit
 heredes gl'ie padisi. Et istud testamētū fuit i sua passiōe p̄fir
 matū. q' testamētū morte testatoris p̄firmat. vt dic' apls ad
 Heb. ix. Et h' est qd dicit idem in eadē eplā dicēs de christo
 Noui testamēti mediator est vt morte intercedēte repromissi
 onē accipiāt q' vocati sunt etne hereditatis. Sciēdū autē
 q' lex euāgelica d' nouū ⁊ etnū testamētū ad differētiā legis
 moysayce q' fuit testamētū vet' ⁊ trāsitorijū. Et dicit nouum
 q' noua p̄mittit. s. bona celestia. q' nunq' legūt p̄missa i vete/
 ri testamēto. sed solū bona tpalia. ⁊ ideo q' bona tpalia trāsito
 ria sunt. iō testamētū vet' trāsitorijū fuit. sed q' bona celestia
 etna sunt. iō testamētū nouū vocat eternū. Dicit etiā nouum
 q' nouo mō fuit institutū. s. a sanguie christi. lex ei moysayca fu/
 it instituta cū sanguie aialiū. fm̄ qd legit ⁊ recitat apls i eplā
 ad Heb. ix. c. dicēs. q' postq' Moyses scripsit legē i libro et
 legerat corā omī pplō aspexit libz ⁊ pplm sanguie vituloy et
 hircoy dicēs. h' ē sanguis testamēti. Sz lex euāgelica fuit in
 stituta mediāte sanguie christi. fm̄ qd dicit ipemet christus
 Lu. xxi. dicēs. Dic ē calix noui testamēti i sanguie meo. Et
 istā rōz tāgit apls Heb. ix. Nō ei p sāguinē hircoy aut vitu
 loy. sz p ppriū sāguinē itroiuuit sel' i sc̄tā etna redēptōe iūeta.
 ⁊ iō noui testamēti mediator ē Terci' effect' siue sc̄iū bñficiū
 qd p passiōez xp̄i r̄cepim' ē q' p ipaz sum' d' fide catholica i/
 formati. ⁊ istd tāgit i forma isti' sacramti cū dicit mīsteriū si/
 dei. Sic ē dic' Amb. i li. q' vocat examerō. sanguis extractus
 de subala dextra colūbe valet ad illuminandū oculos corpo
 rales. ita sanguis christi qui exiuit de latere eius dextro pedē

Tracta. III. prime partis

in cruce valet ad illuminādū oculos spūales aīe ad credēdū ea q̄ sunt fidei. Et in hui⁹ figurā velū tēpli qđ occultabat ea q̄ erant itra scrāsanctorū fuit i passioe christi scissum. i. signum qđ ea q̄ erāt occultata ⁊ velata sub vmbra legis ⁊ pphetay fuerūt māifestata et reſerata. Quart⁹ effect⁹ sine q̄rtū bñficiū qđ p passionē christi recepim⁹ ē qđ p ipam sum⁹ a pctis munda-
ti. ⁊ h̄ tangit i forma ista cū dicit. i. remissionē pctōz. Et d̄ h̄ loq̄turbtūs Jōhes in Apoc. i. dicens. Dilexit nos ⁊ lauit nos a pctis nr̄is in sanguīe suo. Ex his patet qđ forma cōse-
cratōis corpis christi p̄sistit p̄cise i his verb. Hoc ē enī corp⁹ meū. Mar. xvi. Mar. xiiij. Jōh. xix. Lu. xxiij. ⁊ i. ad Cho. xi. Forma aut̄ p̄secratōis sanguis p̄sistit i his v̄bis. Hic est calix sanguis mei. ⁊c. vsq; ibi. i. remissionē pctōz. Un̄ q̄uis oīa verba canōis debeāt dici cū maḡ attētiōe ⁊ deuotiōe ⁊ mē-
tis recolectōe. ista tñ v̄ba sp̄alit cū summa deuotiōe ⁊ actua-
li intētiōe q̄rtū possibile est debēt dici. Et si aliq; q̄rat vel du-
bitet q̄re i forma p̄secratōis sanguis nō dicit. hic ē sanguis me⁹. sicut i p̄secratōe corpis dicit. hoc ē corp⁹ meū. Pōt dici qđ causa hui⁹ ē ista. h̄ ei sac̄m ordiat ad vsūz fidelīū: qđ vs⁹ est spūal et sacramental māducatio q̄rtū ad corp⁹. ⁊ spūal ⁊ sacra-
mental pot⁹ q̄rtū ad sanguinē. Et qz homīes magis abhorre-
rēt bibere sanguinē q̄ p̄medere carnes. iō ad remouēdū hor-
rozē nō d̄ i forma p̄secratōis sanguis. Hic ē sanguis meus sicut dicit i forma p̄secratōis corpis christi. h̄ ē corp⁹ meū. s̄
dicit. hic ē calix sanguis mei. Et ē ibi qđā figura quā grāma-
tici vocāt methonomiā. i. qñ ponit p̄tines p̄ p̄teto. sic qñ d̄. bibatis istud vas vini. qz nō ē sensus qđ hō bibat vas: sed qđ
bibat vinū qđ p̄tinet i vase. Siltz qñ d̄. hic est calix sāguinis mei. nō ē sēsus qđ virtute verborū sit ibi calix. qz antea erat ibi.
sed qđ ibi sit sanguis christi. Si aliq; dubitaret q̄re i for-
ma p̄secratōis corpis xp̄i nō d̄. h̄ est corp⁹ meū qđ p vob tra-
det. sicut dicit i forma cōsecratōis sanguis. qđ p vobis effunde-
tur. cū ita bñ fuerit corp⁹ p nob traditū sic sanguis effusus.
Ad h̄ dicēdū ē qđ istō sac̄m est remēoratiūū passiois ⁊ mortis
christi. Ita dicit aplus Paul⁹. i. ad Cho. xi. Quotiescunq;

De eucharistia

māducabitis panē hūc ⁊ calicē bibetis mortē dñi annūciabitis
donec veniat. dies. s. iudiciū. Christ⁹ etiā instituēs s. sacz di-
xit Lu. xxiij. Hoc facite q̄tienscūq; sumitis i meā p̄memora-
tōnem. s. ēi memoriā mee passiōis. Passio autē ⁊ mors christi
meli⁹ rep̄sentat p̄ effusiōez sanguis q̄ p̄ traditōez sui corpis.
ideo dicit i forma p̄secratōis sanguis. q̄ p̄ vob̄ effundet. ⁊ n̄ dicit i
p̄secratōe corpis qd̄ p̄ vob̄is tradet. Notādū etiā q̄ licet ex
p̄tute s̄b orū forme p̄secratōis corpis sub specie panis sit tñ
corp⁹ christi. ⁊ p̄tute forme verborū p̄secratōis sanguis sub
specie vini sit tantū sanguis christi. tñ ex qdā naturali cōco-
mitatīa sub vtrāq; specie ē tot⁹ christ⁹ ver⁹ de⁹ ⁊ ver⁹ hō. ita
dicit in p̄sa de corpe christi. vbi dicit. Caro cibus sanguis po-
tus. manet christ⁹ tñ tot⁹ sub vtrāq; specie.

De loco in q̄ debet missa celebrari Cap. V

Estat oīm philosophorū sentētia q̄ mirabil⁹ ē influē-
tia loci. p̄p̄riū. Et reuera ē mirabil⁹ int̄tū q̄ rē mutat
⁊ alterat a sua natura. sic narrat Aristoteles i libro d̄
plātis. de pomis persici dicit a p̄sa vbi p̄mit⁹ iūuēta fuerunt
Nā illa q̄ nascūt ibi p̄mesta inficiūt. ea autē q̄ nascūt h̄ sūt ad
p̄medendū suavia ⁊ iocūda. Et q̄ patet manifeste q̄tū fac lo-
cus ad mutatōez rei. Et p̄p̄ h̄ fuit p̄ceptū filiis isrl̄ i li. Deu-
tero. xij. c. q̄ nō offerret sacrificiū nisi in loco quē dñs elegiss̄
Si em̄ sacrificiū israeliticū qd̄ de carnib⁹ hircorū vitulorū ⁊
agnorū fiebat offerri nō debebat nisi i loco sc̄to ⁊ mūdo. q̄nto
magis sacrificiū catholicū in q̄ christ⁹ ver⁹ de⁹ et ver⁹ homo
offerret nō d̄z offerri nisi i loco sc̄to ⁊ mūdo. Un̄ loc⁹ in q̄ regu-
larit̄ d̄z missa celebrari ē ecclia. Et ita dicit Aug. Extra ecclē-
siā nō ē loc⁹ veri sacrificij. Et dico regularit̄. q̄ i aliq̄bo casib⁹
p̄t missa celebrari extra eccliam. Notādū autē q̄ ecclia q̄ ad
nūc p̄t duob⁹ modis cōsiderari ⁊ accipi. D̄z vno mō ecclia idē
est qd̄ p̄gregatio fidelū. q̄ p̄gregatur fide ⁊ charitate. ⁊ ita ac-
cipit Aug. eccliaz qñ dicit q̄ extra eccliaz. i. extra fidē ecclie
nō ē loc⁹ veri sacrificij. Alio mō ecclia idē est qd̄ ista domus
material̄ in q̄ dicit̄ hore ⁊ mīsse. ⁊ extra eccliaz sic dicit̄ p̄t in
aliq̄bo casib⁹ missa celebrari. sic i honesto exercitu. v̄l qñ ad ali-

Tracta. III. prime partis

quā festiuitatē vñ ad deuotōez alicui⁹ sancti: vñ obsequi⁹ alic⁹
defuncti: vñ ad aliqñ missaz nouā. vñ ad aliqd aliqd tale puenit
multitudo magna ppli: ⁊ ecclia ē parua. ita q nō p̄t ibi recipi
ppls. p̄t ī cemiterio vñ in aliq alia platea honesta ⁊ mūda eri-
gi altare. ⁊ dī ita decēter aptari ne puluis l' fiat? vñ vñ aliqd
aliqd tale possit ibi aliqd offendiculū īferre. De licētia etiā dy-
ocesani p̄t p̄t aliqñ necessitatē missa celebrari ī domo alic⁹ ī
aliq camera apta ad h. ita tñ q sp celebret sup altare portati-
le qd ponat sup aliqñ tabulā lapideā alicui stipiti annexam
bñdictā ab ep̄o. Et ista tabula dī esse ītegra. q̄ si esset fracta n̄
deberz ibi missa celebrari. nec etiā si esset a stipite amota. īmo
peccaret q̄ ibi celebraret. Ista etiā tabula debz esse lapidea et
nō de aliq alia materia. Et hui⁹ rō ē vna. qz christ⁹ q̄ ibi īmō
lat⁹ vocat⁹ petra. Tñ dicit apl⁹. i. ad Ehoz. x. Petra aut erat
christ⁹. Alia causa ē. qz sepulchz christi qd representat altare fu-
it excis⁹ de petra. vt dī ī Marco. Et p̄t ista eandē rōez cor-
palia debēt esse linea. ⁊ nō de aliq alia materia. qz christ⁹ ī mō
numēto fuit īuolut⁹ in sindōe munda. i. in lino cādidissimō.
Et corpalia significāt illa linteamīa in qbz christ⁹ fuit mor-
tu⁹ īuolut⁹. Calix etiā nō dī esse de vitro. qz de facili possz frā-
gi. nec de ligno. qz lignū ē poros⁹. ⁊ ī poris possz sanguis sub-
ītrare. Nec dī calibe. nec de cupro nec auricalco. qz īducit fa-
stidiū ⁊ nauseā: ⁊ est piculū dī vomitu. Potest aut fieri de au-
ro ⁊ argēto vñ stagno. Sciēdū aut q qñ altare ē totū bñ-
dictū nō op̄z q sit ibi tabula alia. Notādū etiā q altare siue
sit ī ecclia siue extra eccliaz sp dī erigi vsus oriētē. ita q ille q
dicit missaz habeat faciē ad oriētē. Et rō ē vna. qz christ⁹ vo-
cat⁹ oriēs. Lu. i. Visitauit nos oriēs ex alto. Et de christo cā-
tat ecclia. O oriēs splēdor luc⁹ etne. Alia cā ē. qz fm qd dicit
p̄bi. ps oriētāl ē dextra ps celi. Szm at qd dīc xps ī Mat.
xxv. c. statuet bonos a dextris. Ut gī iudicio mereamur poni
a dextris dēm⁹ orare vsus oriētē. Et qz pncipalior oīm orōnū
ē missa. iō q dīc missā dī h̄re faciē vs⁹ oriētē. Q. at ecclia ī q
dī missa sit p̄secrata vñ n̄ nihil fac ad missā. licz p̄t ad solēni-
tatē missē sp si possibile sit d̄beat dici ī ecclia p̄secrata. cū sit m̄

tū honorificū z vtile ecclīaz eē psecratā. qz qñ aliqs cā orōis i
trat ecclīaz psecratā pctrā veialia sibi remittūt. Sciēdū autē q
in nauī nunq̄ debz celebrari missa ppter piculū effusiois san
guinis. In ecclīa etiā sanguis vel seminis effusioe polluta
nō debz missa celebrari. Et si aliqs ibi celebraret gūit pecca
ret. Non tñ ex p̄ efficere irregularis sic fuit declaratū p dñm.
Bonifaciū octauū extra de sen. excō. c. is qui. li. vi. Si etiam
ecclīa essz p̄dicto mō polluta nō posset i cimiterio sibi p̄tiguō
celebrari. qz qñ ecclīa est polluta sūz cimiteriū sibi contiguū
pollutū reputat. nō tñ ecōuerso. id ē si cimiteriū sit pollutuz
q ecclīa sibi p̄tigua sit polluta. cū p̄ncipale trahat annexum
z nō annexū p̄ncipale. vt habet extra de p̄se. ec. vel alta. si ec
clesia. li. vi. Unde in cimiterio cōtiguō z annexo ecclīe pollu
te nō debet aliqs celebrare. nec etiā debet ibi aliquis sepeliri.
Secus esset si cimiteriū nō essz p̄tiguū ecclīe. qz posito q ec
clesia esset polluta cimiteriū nō p̄tiguū ipi ecclīe nō esset pol
lutū. vt patet in ca. p̄allegato. Tempore etiā interdicti nō de
bet dici alta voce nec ianuis aptis missa. nec etiā alie hore i ec
clesia nisi i q̄rtuor festiuitatibz. s. i die natali dñi. in die resurre
ctōis dñi. i die p̄thecostes. i die assumptōis br̄e Marie. Ne
autē ecclīe defraudaret officijs debitz. z ne diuinū officiū negli
gat. z ne fidelīū deuotio minuat. z ne fidelīū deuotio augea
tur. tpe cuiuscūqz interdicti ianuis clausis excōicatis z inter
dictis expulsis. cāpanis etiā n̄ pulsatis dz missa z totū reliquū
officiū diuinū tam diurnū q̄ nocturnū dici submissa voce i
ecclīa. ita q nō possit audiri ab alijs q̄ sunt extra. Dia ista ha
bent extra de sen. excō. et interdic. in. c. alma mater. li. vi. Et q
fr̄iū fecerit ē irregularis z ineligibil. nec etiā ip̄e p̄t eligere. nec
p̄t absolui nisi i articulo mortis tñ nisi p̄ sedē aplicā. vt habet
de sen. ex. c. is q. li. vi. Aliq̄ etiā excōmunicato p̄sente null⁹ dz
celebrare i ecclīa aut alibi. alioq̄n peccaret mortalz. z vltra p̄
esset suspēsus ab ingressu ecclīe. nec possz absolui nisi ab illo q̄
tulit sententiā excōicatis. vt habet extra de p̄ui. c. epoz. li. vi.
Et istud nō dz p̄tēni. qz si suspēsus celebraret essz irregularis.
vt habet exp̄sse extra de sen. ex. si cui. libro. vi.

TRACTA. III. prime partis.

Quo tpe debz missa celebrari Cap. VI.

T dicit Salomō. Quia tps habēt. et hō rōnabilē. res
em̄ penes varietatē tēporū maximā acq̄rūt imutatio
nem. Quō euidentissime p̄r apparere ī lactuca. q̄ cū tpe
sue iunētus frigide et hūide sit nature feruorisq̄ sanguis et co
lere extictiua. exq̄ frōdescit ī humorē p̄uertit ī calidū et siccū
et amay qd̄ obest colericis et sup̄ calefactis. Et q̄ liq̄ de apparz
q̄stū res penes mutatōez tēporū mutant et alterant. Quō satis
pulchre fuit figuratū Exo. xvi. c. vbi legit q̄ māna collectus
tpe debito erat habēs om̄e delectamētū et oēs sapozē suauita
tis. Quā aut̄ colligebat tpe nō debito. s. die sabbati p̄putrebat
et p̄mibz scarebat. Et istō māna erat figura corp̄is christi. sic
d̄r ī hystoria de corpe xpi. vbi d̄r. Qui sacri figura p̄cessit qn̄
dn̄s pluuit māna p̄ribz ī deserto. Sicut ḡ illud māna nō debe
bat colligi nisi ī tpe debito. ita istō sacratissimū sacrificiū nō
debz offerri nisi ī tpe debito et statuto Sciendū ḡ q̄ missa d̄r
celebrari de die et nō de nocte. nisi ī festo natiuitatis dn̄i. in q̄
missa celebrat ī media nocte. qz illa hora fuit nat⁹ christ⁹. de
hō tñ magis dicit īfra. Antiquus etiā ī vigilia resurrectōis di
cebat missa de nocte. Un̄ ī orōe misse adhuc d̄r. De⁹ q̄ hāc sa
cratissimā noctē rē. Rō q̄re missa celebrat de die et nō de nocte
vna ē. qz ī missa rememorat passio christi q̄ fuit facta de die et
nō de nocte. Alia rō ē. qz p̄ noctē figurat stat⁹ p̄cti. p̄ diē sta
tus gr̄e. vt dicit glo. sup̄ istō p̄bū apli ad Rom. xiiij. Abūcia
mus opa tenebray. i. p̄ctā. et īduamur arma lucis. i. vtutes q̄
sunt arma gr̄e. Ad significādū ḡ q̄ ille q̄ dicit missaz debz esse
ī statu gr̄e et sine p̄ctō. ideo d̄r missa de die et nō de nocte. Qua
aut̄ hora debz dici missa norandū q̄ tres sunt hore p̄ncipales
q̄bz d̄r dici missa. s. tertia sexta nona. Et maḡ ī his tribz ho
ris q̄s ī alijs debz dici missa. Rō est. qz vt enī freq̄nt dictū est
missa d̄r ī memoriā passiois christi. christ⁹ ī istis tribz hore
fuit crucifix⁹ et passus. Hora em̄ tertia fuit crucifix⁹ liguis ī
deoz et sentētia Pylati. qz hora tertia clamabāt iūdī. crucifi
ge eū. et ī illa hora Pylat⁹ adiudicauit satisfieri petitiōi eoz.
Hora sexta fuit eleuat⁹ ī cruce. Un̄ d̄r Mar. xv. Erat autēz

De eucharistia

hora q̄si sexta ⁊ crucifixerunt eū. Hora aut̄ nona emisit sp̄m. Un̄ d̄r in Mat̄h. xxvij. Et circa horā nonā exclamauit voce maḡ. ⁊ seq̄tur. ⁊ emisit sp̄m. Et istud itelligo de missa q̄ dicit̄ solēniter in eccl̄ia. q̄ missę particlares possunt dici a puncto aurore vsq; ad sept̄ā. ⁊ i dieb; ieiuniorū vsq; ad nonā. P̄ nonā aut̄ nō debz celebrari missa nisi forsan i dieb; ieiuniorū ⁊ ratio ordinū. Incidētalit̄ aut̄ notādū est q̄ nō solū missa. vtz etiā alie hore canonice dicūt i memoriā passiōis christi. Matutine enī dicunt i memoriā q̄ christ⁹ hora matutinali fuit cap⁹ ⁊ vincit⁹ fuit duct⁹ ad Annā p̄ncipē sacerdotū vbi fuit multipliciter delusus. Et debēt dici matutine media nocte. iuxta h̄ bñ ps. cxvij. Media nocte surgebā ad p̄fūdū tibi ⁊c. P̄ia d̄r in memoriā q̄ christ⁹ illa hora i domo cayphe ligat⁹ ad colūnā fuit durissime ⁊ ḡuissime flagellat⁹. ita q̄ fm qd̄ p̄dixerat Isaias p̄pheta a plāra pedis vsq; ad p̄ticē nō erat sanitas i eo Tercia aut̄ dicit i memoriā q̄ illa hora christ⁹ fuit ductus ad pylatū. ⁊ crucifix⁹ fuit linguis iudeorū clamatiū ⁊ dicentiū. Tolle tolle crucifige eū. Et fuit illd̄ ipletū ps. xxi. Apuerunt sup me os suū sic leo rapiēs ⁊ rugiēs. Sexta d̄r i memoriā q̄ i illa hora xp̄s expoliat⁹ ⁊ illusus ⁊ a militib; fuit clauat⁹ i cruce. ⁊ tūc fuit ipletū illd̄ ps. xxi. Foderūt man⁹ meas ⁊ pedes meos. Nona d̄r i memoriā q̄ i illa hora christ⁹ felle ⁊ aceto potat⁹ expirauit dicēs. P̄ i man⁹ tuas mēdo sp̄m meū. et fuit ipletū illd̄ ps. lxxvij. Dederūt i escā meā fel. ⁊ in siti mea potauerūt me aceto. Vespera aut̄ dicūt i memoriā q̄ i illa hora xp̄s fuit dat⁹ a pylato nobili decurioni Ioseph. ⁊ p̄ eū fuit d̄ cruce deposit⁹. Cōpletoriū d̄r in memoriā q̄ christ⁹ illa hora a matre sua tristissima ⁊ alijs sc̄tis m̄lierib; lamētat⁹ ⁊ aromatib; cōdit⁹ fuit posit⁹ i sepulchro. Et sic bonū est ⁊ congruū vt q̄libz septē horaz dicere in hora det̄miata. Iuxta illd̄ ps. cxvij. Septies in die laudē diri tibi. Vtz q̄ p̄p̄ rei familiaris occupatōnez vlt̄ p̄p̄ hūanā fragilitatē neq̄t istud seruari. seruet̄ tñ illud qd̄ ordinatū est extra de cele. mis. c. p̄sbyter. vbi d̄r sic. P̄sbyter matutinali officio expleto. s. media nocte mane p̄sum sue seruitur⁹. v̄idelic; p̄mā: terciā: sextā: nonā: vespam qz

Tracta. III. prime partis.

psoluat. Ita tñ vt horis ppetetibz iuxta possibilitatē aut a se aut a scholaribz publice ppleant. Deinde pacti horis visitatis infirmis si voluerit ercat ad op⁹ rurale ieiun⁹. Et dicant om̃s iste hore p modū q̃ p̃cipit extra eo. ti. c. Dolētes. vbi p̃cipit q̃ officiū diuinū tā diurnū q̃ nocturnū dicat studiose p̃ter e deuote. z q̃ scient trāsgredit istū modū atq; mādatuz sciat se mortāl⁹ peccare. vtpote qz est trāsgressor p̃cepti ecclie. Notā dū aut q̃ null⁹ dicat missaz q̃usq; dixerit matutinū. s; p̃gruū ess; z necessariū q̃ p̃ma dicat añ missaz. Alie etiā hore p̃ter ve sp̃as z p̃pletoriū possunt dici añ missam. Notādū q̃ sacerdos nō debet dicere seu facere officiū p volūtate sua. s; de tpe vel de sanctis de quibz agit in illa terra.

Quoties debet i die missa celebrari **Ca. VII.**
e H̃q̃ dictū ē q̃ missa debz celebrari de die. restat dicere q̃ties in die debz dici missa. Et est sciendū q̃ p̃m quod d̃r extra de cele. mis. c. c. s̃sulūisti. null⁹ debz dicere missam nisi semel in die. Valde em̃ felix est q̃ digne celebrat vnā. Excipit dies natiuitatis dñi. q̃ die celebrātur tres. ita q̃ vn⁹ sacerdos pōt illa die celebrare tres missas. vt h̃f de p̃se. dist. i. c. xvi. nocte sancta. Et ratio q̃re dicunt illa die tres. Vna ē p̃p̃t myste/riū. qm̃ p̃ istas tres rēp̃sentant tres stat⁹. s. añ legē. sub lege. et stat⁹ gr̃ie. Illa missa q̃ cantat i media nocte rep̃ntat statū qui fuit añ legē. qm̃ tot⁹ mūd⁹ erat i tenebris. Vñ i missa illa cantat illa p̃phetia Isa. ix. Popul⁹ gētiū q̃ ābulabat i tenebris vidit lucē magnā. Scda missa q̃ cantat i auroza significat statū q̃ fuit sub lege. in q̃ statu inceperūt christuz scire p̃p̃t dicta legi et p̃phetaz. s; nō habebāt p̃fectā noticiā de eo. Et iō cantat in auroza. qm̃ icipit apparere lux diei s; nō clare. Vñ i illa missa cātat. Lux fulgebit. Tercia missa d̃r i claro die. z significat statū gr̃ie i q̃ sum⁹. Et d̃r officiū. Puer nat⁹ ē nob. Alia cā ē ad rep̃ntādū tres natiuitates christi. Nā p̃ma d̃r ad rēp̃sentādū natiuitatē etnā q̃ nascit ex deo p̃fe. Vñ d̃r i introitu. Dñs dixit ad me fili⁹ me⁹ es tu. Et d̃r illa missa de nocte qm̃ ē tps obscurz ad designādū q̃ illa natiuitas ē nobis occulta. Scda dicit ad rēp̃sentādū natiuitatē sp̃ualē q̃ nascit christ⁹ i

De eucharistia

aiabo iustoz p graz. Un carat in illa missa. Lux fulgebit sup
nos. lux fulget. s. gra dei. Tercia repntat natiuitate tpales q
nat^o est ex bta Maria vrgine p salute nra. Und cantat: Puer
nat^o est nobis. Uerum si p siderant euagelia q dicunt i missis
istis Prima missa representat natiuitate tpale q christ^o nat^o est
fm carne ex Maria vrgine. Un illd euageliuz qd legit in illa
missa. s. Expt edictu re. totu loqtur de ista natiuitate vt patz
intueri. Scda representat natiuitate spualē. tūc enī legit illud
euageliū. Pastores loqbant. qd totu pt itelligi de ista spuali
natiuitate re. Tercia representat natiuitate etnā q nascit ex pa
tre. Un tūc dicit illd euageliū. In pncipio erat vbu. qd totu
loqt de natiuitate filij dei. Notādū etiā q in die pascene n
dz dici missa. Et rō ē. qz istd sacm ē figura passiōis christi. q
tali die fuit facta. z veniēte vitate. s. passiōe p illa die dz cessa
re figura. Alijs aut dieb nō dz dicere sacerdos nisi vnā mis
sam nisi i casu necessitat in q pt celebrare duas tm. Et vnus
casus ē si aliqz morit^o z sacerdos celebravit missaz de die pōt
dicere p defūctis. s. de reqem. dūmodo adhuc sit ieun^o z nō
sit ali^o sacerdos q celebrat. Ali^o casus ē. si sit aliqz i piclo mor
tis z petat corp^o xpi sibi dari. z sacerdos nō habeat hostiā cō
secratā pt itez celebrare. dūmō vt p dixi sit ieun^o. z nō sit ali^o
q sit etiā par^o celebrare. qd sp ē intelligedū. Ali^o casus ē ppe
ncitātē nuptiarū. qn. s. tps nuptiaz trāsit. Si dicta missa su
pueniāt aliq q habeāt shere pt itez sacerdos celebrare dum
mō sit sic sup dixi. Ali^o casus ē ppe ncitātē pegrinoz. qn scz
supueniūt pegrini dicta missa. Et istū casū ponit Ray. in sū.
sua. Sz salua ei^o reuerēcia istd videt expsse 5 ca. Te referēte.
extra de cele. mis. Casus enī illi^o capli ē q archieps Sepōti
n^o i die cene dñi de antiq psuetudie tenet psecrare crisma i ec
clesia sepōtina. z idē archieps eadē die ascēdit de mane de cō
suetudine ad gargamenā eccliaz vt recipiat ibi pegrinos illi^o
loci. z ibi a clero z pplo celebrare p pellit. Un sup h iplozant
psiliū pape. Et papa rñdit q in ecclia sepōtina in q tenet cris
ma psecrare tūmodo debeat celebrare. Ex q manifeste appa
ret q rōe pegrinoz nō dz pstitutio de vnica missa in die celez

Tracta. III. prime partis

brāda trāsgredi. Tñ saluo meliori iudicō magis approbo istā
psuetudinē q̄ seruat̄ i aliq̄b ecclesijs gallicanis. qñ. i. dicta mis
sa veniūt aliq̄ pegrini ad aliq̄m ecclīaz si nō sit ibi aliq̄s sacer
dos par⁹ celebrare. sacerdos iduit se sic si deberz dicere missā
z dicit eis officiū de brā p̄gine maria v̄l de spūscō. v̄l de trini
tate. v̄l de illo scō p̄ q̄ sit pegrinatio. nō tñ dicit canonē nec cō
secrat s; oñdit eis reliq̄as aliq̄s loco eleuatiōis corpis xpi. Et
ista missa vocat̄ missa sicca. Tñ si alibi seruat̄ psuetudo alia iu
ra opinionē Raymūdi nō p̄dēno eā. Ali⁹ casus ē p̄p̄t neces
sitatē honestatis v̄l vtilitatis. vt si dicta missa supueniat aliq̄
psona magna q̄ velit audire missaz p̄t sacerdos itez celebrare
dūmodo sit vt sup̄ dixi. Istū casum ponit glo. sup̄ ca. p̄sulū/
sti i. ti. de cele. mis. De ista necessitate nescio qd̄ dicā. qz n̄ vido
tātā necessitatē qz p̄p̄t h̄ debeat trāsgredi manifestū mādatū
de vnica missa celebrāda. p̄stim cū magne p̄sone nō mlti tpi
bus n̄ris ita afficiant̄ ad missas. z illi q̄ afficiūt ducūt secū sa
cerdotes. Ali⁹ casus ē p̄p̄t nc̄itatē debiti. sic qñ sunt due ec
clesie ānere. z q̄libz ē curata. i. hz curā aīaz. z h̄nt reddit⁹ ita
tenuēs qz nō sufficerēt duobz sacerdotibz. s; vn⁹ sol⁹ sacerdos
habz curā vtusqz. In isto casu sacerdos p̄t in vna die i q̄libet
ecclīa celebrare i illis diebz in q̄bz tenet̄ pp̄lo suo ad dicendū
missam. v̄l ad mīstrādū sac̄m. v̄l officia alia q̄ req̄rūt missam.
Et iste casus i mltis locs p̄rigit z seruat̄ in p̄tibz tholosanis.
z etiā in certis p̄tibz alamanie. Et credo qz i iure nō inuenit̄ p̄
ceptū exp̄ssū d̄ vnica missa tñ celebrāda. cū i oībz caplis i q̄
bus mētio fit d̄ ista mat̄ia ponat̄ istō v̄bū sufficit. qd̄ v̄bū nō
īportat vim coactiuā. Cōsuetudo tñ ecclīe q̄ p̄minet ciuicū
qz auctoritati hz z tenz h̄. z iō null⁹ d̄z facere p̄ eā. z si facit pec
cat z puniri d̄z. In q̄cūqz aut̄ casu qñ sacerdos p̄les celebrat
missas i p̄ma sumere n̄ d̄z nec vinū nec aquā post sūptōz san
guis. s; solū lauare os z cauere sibi ne aliqd̄ d̄glutiat. qz sac̄ra
a ieiuno sunt recipiēda. z i q̄libz missa corp⁹ z sāguinē xpi fci
piat. Et i vltia missa post sūptōez sanguis xpi recipiat ablu
tiōez q̄ cōit recipit z nō i alijs vt dixi. habent̄ ista extra d̄ cele.
mis. c. ex parte. et de conse. di. v. vt ieiuni. et. vii. q. i. nihil.

De eucharistia

De vestibz qbz sacerdos induit in missa **Ca. VIII**

Dni tpe vestimēta tua sint cādida. **Exbū ē sapientis**
Quātū faciat debīt? vsus vestimētoz ad debītā ad-
mīstratōem officij qđ qsqz exercet satis oñdit expientia medi-
coz. Comptū ē em colliriū qđ salubritatē doloꝝ oculoꝝ mī-
tigatiūū tritū ab apothecario iduto veste q̄ die pcedēte idut?
triuerat viride eris imissuz ocul' patiētē cruciabat. Si ḡ ve-
stis idebita nocet i pfectōe colliriū. q̄nto magis nocz i psecrati-
one corpis christi. Un figuratiue fuit pceptū legislatori Do-
ysi i Exodo. xxx. viij. Facies vestes scrās aarō in qbz sc̄ifica-
i? mīstret mibi Un sciēdū q oēs vestes q̄s induit sacerdos i
missa dñt eē sc̄ificate z bñdicte ab epō Notādū ḡ q illa vestē
q̄ induit pmo. s. illa camisia pua vel suppelliciiū nō ē de essen-
tia misse in simplici sacerdote. s. solū de bñ esse. Et dico d̄ sim-
plici sacerdote. ppt̄ epōs et canonicos regulares z capellanos
dñi pape. qz talis vestis ē habit? honoris Sciēdū aut q
p̄putata illa veste seu camisia de q̄ dictū ē vel loco ei? cōputa-
to suppellicio septē sunt vestes qbz induit sacerdos i missa. s.
illa camisia v'l loco ei? suppelliciiū. amictū. alba. cingulū. mani-
pul? stola. casula. Et iste septē vestes significāt septē dona spi-
ritus sc̄i. qbz dz esse sacerdos p̄fusus. Un Lu. xxiij. Indua-
mini vtute. s. spūs sc̄i ex alto. Vel significāt q dz esse sacerdos
z septē p̄cta mortalia munit? z armat? Un apls ad Eph. vi
Induite vos armatura dei vt possit stare aduers? insidias dy-
aboli. Vel significāt septē vtutes. s. tres theologicales z q̄ttu-
or cardinales qbz dz esse adornat? sacerdos. Un apls ad Ro.
xij. Induamur arma lucis. glo. arma virtutū. qz nō ē licituz
indutū sacco. i. pctō. aulā regis. i. christi q̄ ē rex regū intrare. vt
dz in li. Hester. iij. Vel significat q sacerdos debz esse septez
opibz misericordie dedit? Un apls. Induamī dñm nrm iesū
christū. cui? sapiētie nō ē numer? vt dz i ps. Vel significant
q septē petitōes orōis dñice exaudiūt i missa. In signū cui?
legit in libro Hester. q hester iduta vestibz regis fuit exaudi-
ta ab Assuero rege. Vel significāt q sacerdos digne cū istis
septē vestibz celebrās habebit septē dotes i paradiso. q̄ttuor. s.

Tracta. III. prime partis

ex pte corpis. et tres ex pte aie. In cuius signū legitur i Beñ. xxvij
 q Jacob idur vestib. Esau valde bonis habuit bñdictōez
 prīs. Uel significat q pius iesus toto tpe q mūdus durabit. qd
 tps septē dieb. voluit erit nobiscū p̄sens in isto sacro vsq ad
 p̄sumatōez seclī. Et ista p̄misit ip̄e q nō mētīt dices. Ecce e
 go vobiscū sum vsq ad p̄sumatōez seclī. Et vt sp̄alius d vna
 q̄q veste dicat Sciēdū q illa camisia vlt̄ suppellicii signifi
 cat q sacerdos debz h̄re mūdiciā vite. Est etiā illa camisia de
 lino albō et mūdo. et p̄p̄t̄ dicit sacerdos. Lauabo int̄ innocē
 tes man⁹ meas et circūdabo altare tuū dñe. Amictū qd poni
 tur sup caput significat eleuatōez mētis ad deū quā sacerdos
 debz habere p̄ alijs: maxime qñ dicit missaz. Uñ dicit ipse.
 Sursum corda. id ē corda sint eleuata sursum ad deum. Al
 ba q ē lōga significat p̄seueratiā i bono. quā debz h̄re sacer
 dos. qz q p̄seuerauerit vsq i finē hic salu⁹ erit. Lingulū. i. 30
 na. q d phibet vestes ne fluāt p terrā significat timorē q phī
 bet ne aīe fluāt p p̄ccm. qz dicit sapiēs. Qui timēt dñm p̄para
 būt corda sua. et i p̄spectu illi⁹ sc̄rificabūt aīas suas. Manipu
 lus significat fructū bonoz op̄ez quē boni sacerdotes repo
 tabūt i paradiso. Uñ de eis dicit ps. xxv. ca. Veniētes aut̄ veni
 ent cū exultatōe portātes manipulos suos. Stola significat
 mortificatōez carnis. vñ ponit ad modū crucis ad designandū
 q sacerdos dz portare crucē p̄nie i corde et i corpe suo. Et ita
 dicit apls. Mortificatōez iesu christi i corpe v̄ro circūferen
 tes. Casula q coopit oēs alias vestes et p̄minet oīb alijs si
 gnificat charitatē q p̄minet oīb p̄tutib. q operit multitudi
 nē p̄ccōz. In charitate ḡ radicati et fūdati iuste viuam⁹ vt di
 cit apls. Multe alie adaptōes possēt adduci: s; iste q ad nūc
 sufficiat.

Quibus debz dari sacm̄ eucharistie Cap. IX

q Clonā nō est bonū sumere panē filiorū et mittere ca
 nib. ad māducādū. et margarite nō sunt porcis dāde
 Cū in isto sacro sacratissimo p̄tineat panis viuus q
 de celo descēdit. christ⁹. s. ver⁹ de⁹ et ver⁹ hō: q ē nobilissima
 margarita. quā cū iuenerit hō abscondit et p̄ gaudio illi⁹ vadit

De eucharistia.

et vedit vniuersa q̄ habz et emit eā. Iō istō sac̄m nō est dandū
canibz vel porcis. i. p̄cōribz crudelibz et imūdis. Ad vidēdū
q̄bus debz dari istud sac̄m vidēdū est p̄mo d̄ mō māducā/
di istō sac̄m. Sciēdū q̄ istud sac̄m p̄t sumi corpālī t̄m. et
spūaliter t̄m. et sacramētalī et corpālī īsimul. et corpālī et sa/
cramētalī et spūalī īsimul. Et f̄m hoc istud sac̄m quat/
tuor modis sumit̄ t̄m. Quidā enī sumūt istō sac̄m corpālī
t̄m. sicut si aliq̄s infidelis q̄ nō credit ī isto sac̄o esse veraciter
corp⁹ christi sumeret hostiā p̄secratā. sumeret b̄ sac̄m corpa/
liter t̄m. qz p̄stat q̄ nō sumeret spūaliter cū nō recipet fructuz
sac̄i. Nec etiā recipet sacramētalī. qz ille recipit sacramētalī
istud sac̄m q̄ credit facit ī isto sac̄o esse corp⁹ christi. et iste
vt dictū ē nō credit. q̄ nō recipit istud sac̄m sacramētaliter
sed solū corpālī. Et idē dico de mure vel de cane vel de q̄cun/
qz alia bestia si p̄rigat qd̄ absit p̄medere hostiā p̄secratā. Qui/
dā recipiūt istud sacramētū spūaliter t̄m. sic fideles iusti et sa/
cti cū deuotōe audiētes missam. v̄l habētes deuotōez ad au/
diēdā eā. q̄ licet nō p̄mūicēt. sunt t̄m p̄cipes fruct⁹ ist⁹ sacra/
menti. Et sic intelligit̄ b̄ Augustini dicētis. crede et man/
ducasti. crede. s. fide formata. et māducasti spūaliter. Quidam
p̄medūt siue sumūt istud sacramētū sacramētalī et corpālī
simul. sed nō spūaliter. sicut falsi christiani q̄ sumūt istō sacra/
mentū ī peccato mortali. tales em̄ corpālī sumūt. qz suppo/
nūt q̄ recipiūt species cōsecratas. et etiā sumūt sacramentalī
qz ex quo sunt christiani credūt sub illis speciebz corp⁹ chri/
sti veraciter p̄tineri. et sic vtunt̄ sacramēto vt est sacramentuz
sed nō recipiūt spūalī. qz nō p̄cipiūt fructū sac̄i. Quidā re/
cipiūt istud sac̄m corpālī sacramētalī et spūalī s̄l. sic il/
li q̄ cū deuotōe et fide existētes ī charitate et grā dei recipiūt
istud sacramētū. quia ex p̄ceptōe eius multa bona recipiūt
ī p̄senti scz grām. et ī futuro glām. Scdo videndum est
que requirunt̄ ad debitā sumptōnem huius sacramenti. Et
notandū q̄ tria requirunt̄. scz īmunitas a peccato mortali.
elevatione mentis ad deum. et mundicia corpālī. De p̄mo di/
ctum est supra ī primo ca. et dicet̄ etiā aliqd̄ ī isto. De scdo. s.

Tracta. III. prime partis

de eleuatōe mētis ad deū dicit sacerdos añ īceptōez canonis
Sursum corda. q̄si dicat q̄ volēs sumere istō sacm̄ d̄z h̄re
cor suū eleuat. n̄ ad deū. De tercio. s. de mūdicia corpali vide
m^o q̄ tractātes aliqđ sacm̄ man^o suas lauāt. ⁊ iō cū ī isto sa/
cramēto tractet ille q̄ ē sc̄tūsc̄tōz. requir̄ in sumente mūdicia
corpalis. Notandū tñ q̄ īmunitas a pctō mortali de neces/
sitate requir̄ ad sumptōem debitā isti^o sacri. alia aut̄ duo req̄/
runt de mag^o p̄gruitate. ⁊ iō cū aliq̄ īmūdicia corpalis habeat
aliqñ secū annerā culpā mortālē ⁊ ebetudinē mētis. s. pollutio
q̄ accidit ī somnis. Vidēdū ē de ista pollutiōe quō īpedit sum/
ptōem isti^o sacri. Sciēdū ē q̄ pollutio q̄ accidit ī somnis n̄
est pctm̄ de se. sed p̄t esse effect^o pcti mortāl vel venial vl nulli
us. fm̄ q̄ causa ei^o p̄t esse vel pctm̄ mortale vl veniale vl nul
lū. Sup̄ h̄ q̄ sp̄ recurrēdū ē ad causāz vñ puenit ista pollutio.
Potest aut̄ ista pollutio puenire vel ex cogitatōe p̄rita. vel ex
ebetate. vel ex crapula. vl ex tēptatōe dyabolica. vel ex īfirmi
te. vel ex alleuiatōe nature. Primis duobz modis nō p̄t esse si
ne pctō mortali vl veniali. qz si cogitatio deliberata ⁊ cū p̄sen/
su p̄cesserit. vl ebetas vel crapula fuit deliberata vl p̄suetudi
naria pctm̄ ē mortale. Et iō tal^o pollutio īpedit necessario sū
ptōnez isti^o sacri. Si aut̄ cogitatio n̄ fuit cū cōsensu delibato
vl ebetas nō fuit deliberata vl p̄suetudinaria ē pctm̄ veniale.
⁊ iō tal^o pollutio nō īpedit de necessitate sumptōez isti^o sacri.
s̄ tñ de p̄gruitate īpedit. ⁊ potissime si fuerit ī turpi imagina
tōe p̄p̄t quā vt cōit̄ d̄z depm̄t mens. S̄ si sit aliqđ qđ p̄pō
deret sicut reuerētia festiuitatis. vel timeat̄ de scādalo n̄ debz
dimitti. p̄p̄t h̄ p̄ceptio corpis christi. Si aut̄ pueniat ex illusi
one dyabolica nō credo q̄ debeat dimitti. marie si eueniat tē
pore magne festiuitatis vl general^o p̄m̄ionis. Si aut̄ eueniat
ex īfirmitate nature vel alleuiatōe nature si dimittat̄ p̄p̄t fue
rentiā laudabile ē. nisi sit aliqđ qđ reformet pctm̄. vt dictū est
supra. Et illō decretū qđ dic̄ q̄ hō post talē pollutiōez debet
abstinere. xxiij. horis intelligēdū ē cū distinctiōe supradicta.
Uiso q̄q̄t modis sumit̄ istō sacm̄. ⁊ q̄ requirunt̄ ad debitā
hui^o sacramēti sumptōez. vidēdū ē nūc q̄ debēt sumere istō

De eucharistia

sacm. Un sciendū q istud sacm debet sumi a ieiuniis. vt habe
tur. vij. q. i. nihil. de pse. di. v. vt ieiuni. Poradū qo q du/
plex ē ieiuniū. qdā ē ieiuniū nate. qdā ē ieiuniū ecclie. Je/
iuniū nate soluit p susceptōez cuiuscūqz cibi vl pot? vl etiaz
medicīne. Ieiuniū ecclie soluit p pmetiōez cuiuscūqz cibi sū
pri i modū cibi. vna pmetiōe excepta. Qñ g d? sacm eucha/
ristie d? sumi a ieiuno itelligit de ieiunio nature. q? pus debz
intrare i os christiani ille scrissim? cib? q? qcūqz ali? cib? ita
q? ille q? sumit istū cibū sacrosctm nihil añ sumperit illa die p
modū cibi vl pot? vl medicīne. Verūtñ q? nccitas nō h? le/
gē: z ifirmis nō est imponēda lex. iō infirmi z illi q? sunt i neces/
sitate positi z pstituti nō sunt obligati ad h. imo in qcūqz ho/
ra siue de die siue de nocte siue p? pndiū siue añ pñt qñ eis fu/
erit necesse istō sacm sumere. Sz qd si aliqz sacerdos vl ali?
q? d? cōicare lauet de mane sibi os. z forte transglutit aliqd de
aq. nunqd impedit a sumptōe isti? sacri. Dico q? añ sūptōem
isti? sacri decēs ē q? qlibet corpalz z spūalz mūdet se qstū pōt
z iō lauare os añ sumptōez isti? sacri laudo z approbo. ita tñ
q? caueat ne aliqd de aq? trāsglutiat sciēter. Verūtñ si aliquid
trāsglutiat nō i mag? z notabili qstitate cū salina z p modū sa/
line nō credo q? impediāt sumptōez isti? sacri. Sz pono q?
aliqz de nocte pmedat anisū vl feniculū vl aliqd aliō sūpse/
rit. z aliqd de reliquijs remāserit int dētes. z cū abluīt os trā/
glutit aliqd de h? qd remāsit int dētes. nunqd impedit a sūpri/
one isti? sacri. Dico q? nō exq? sciēter ñ facit sz trāsglutit p mo/
dū saline. Istud etiā sacm nō debz sumi nisi ab illo q? h? vsū
rōis. Un nō d? dari pueris añq? pueniāt ad ānos discretōis
sicut h? i. c. Dis vtriusq? sex? extra d? pe. z re. q? añ istō tpus
nesciūt discernere int cibū spūalē z cibū corpalē. z sic nō adhi/
berēt debitā reuerētiā tāto sacro. Eadē etiā rōe istō sacm nō
est dādū amētibz siue furios. Distingueduz ē tñ de ist? q? aut
tales fuerūt furiosi a natiuitate. ita q? nūqz habuerūt vsū rōis
z credo q? talibz istō sacm ñ d? dari. q? istō sacm reqrit actu/
alē deuotōez i suscipiēte. z tales nō pñt h? eā. Elut tales aliq/
tēs habuerūt vsū rōis sz amiserūt ipm ppter aliqm causaz: et

Tracta. III. prime partis

habēt aliq̄ lucida int̄ualla. tpe q̄ habēt talia lucida int̄ualla si
petāt cū deuotōe istō sac̄m̄ ⁊ velint recipe reuerēter debz eis
dari. ita tñ q̄ tpe furie uullo mō det eis ppt̄ causaz iā dictaz.
Frenetic⁹ etiā nō dz dari istō sac̄m̄: maxime si timeat de irre
uerētia ad sac̄m̄. sicut de spuitōe vl̄ aliq̄ alio tali. Loq̄r q̄z d̄
frenetic⁹ in q̄b̄ ligat⁹ ē oīno vsus rōis. Demoniac⁹ aut̄ si cuz
reuerētia ⁊ deuotōe peterēt. credo q̄ deberz dari. dū tñ tales
habeāt vsū rōis ⁊ actualē deuotōez ad sac̄m̄. Et credo q̄ tā
tā deuotōez possent h̄re ad sac̄m̄ q̄ vtute sac̄i isti⁹ a demo
nio liberarēt. Leprosi etiā nō dz dari istō sac̄m̄. qd̄ itelligo
de leproso sic ifect⁹ q̄ nō possent corp⁹ dñicū recipe ⁊ trahere
i ore suo qñ reijcerēt ip̄m. sic sunt mlti q̄b̄ ceciderunt labia et
dētes. ⁊ sunt toti corrosi vsqz ad guttur. Sicut scribit̄ d̄ qdā
mōacho cisterciē. i vīa scti Ludouici qndā reg⁹ fracie. cui
qñ ponebat sibi bol⁹ i ore cadebat sibi ille bol⁹. Et tali sic le
proso nō dz dari corp⁹ xp̄i. Alijs aut̄ leproso bñ p̄t dari. Sa
cerdos aut̄ leprosus nō dz i pñtia ppli celebrare. sz si ad p̄tez
in secreto vellz celebrare possz. Et ita itelligo illa capla extra
de cle. egro. de rectoribz. ⁊ tua nos. Hugo etiā dic̄ q̄ sacerdos
leproso possz celebrare alijs leprosis pñtibz dānat⁹ ad mortē
p̄ criminibz suis. q̄b̄ nisi de ḡra sp̄ali n̄ dat̄ corp⁹ christi. sicut
ill⁹ q̄ suspēdūt vl̄ submergūt vl̄ oburūt vl̄ quolibz inficiūt.
Ill⁹ aut̄ q̄ p̄ crimie heret⁹ oburūt si cū deuotōe hūilitate ⁊ re
uerētia petāt dz dari corp⁹ xp̄i. sic h̄ extra de heretic⁹. c. sup
eo. li. vi. Sz nūqd̄ existēt i pctō mortali dādū ē corp⁹ xp̄i
Dicēdū q̄ pctm̄ aut̄ ē notoriū aut̄ occultū. Si ē notoriū. pu
ta si ē notori⁹ vsurari⁹ vl̄ notori⁹ ꝑcubinari⁹ vel quolibz alijs
notori⁹ pctōz nisi desistat ac s̄m̄ statuta ecclie ꝑdigne penite
at: nō ē dādū sibi corp⁹ xp̄i qñtūcūqz petat. imo ē sibi dicēdū
Almice nō ē bonū sumere panē filioz ⁊ mittere cāibz. Si aut̄
ē pctm̄ occultū. aut̄ iste corp⁹ xp̄i tpe q̄ tenet cōicare petit. pu
to tpe general̄ ꝑmūionis. vel qz ē ifirm⁹. ⁊ sic d̄ alijs casibz in
q̄b̄ tenet q̄libz cōicare. aut̄ petit alio tpe. si petat alio tpe qñ
tūcūqz petat i publico nō tenet sacerdos ip̄m dare sibi. sz dice
re sibi. Almice nō ē tps mō ꝑmūicādi. ⁊ iō nō debeo tibi dare

De eucharistia

corp⁹ xpi mō. s. expecta tps statutu. Si aut petat tpe q̄ tenet
cōicare. tūc aut iste petit corp⁹ xpi i publico aut i secreto. si pe
tat i secreto nō ē sibi dādū. imo ē monēd⁹ ne petat i publico.
S. si tal sit p̄tinax i malicia sua ⁊ petat in publico sibi dari
corp⁹ xpi. sacerdos d. ipm sibi dare. q. nō d. cū p̄dere. nec ali
q̄s d. p̄uari iure suo q̄usq̄ sit declaratu ipm amisisse ius illd
Et iō cū q̄libz p̄ochian⁹ habeat ius petēdi corp⁹ xpi a suo
curato. ⁊ curat⁹ sit obligat⁹ ad dādū isto tpe corp⁹ xpi p̄ochi
anis suis. ⁊ null⁹ fidel⁹ p̄uet isto iure nisi p̄ pctm mortis p̄mis
sū publice. Et iō q̄ntūcūq̄ sciat sacerdos subditū suū esse in
pctō mortli nisi pctm sit notoriū nō debz sibi d̄negare corp⁹
xpi. si tpe statuto ⁊ i publico petat ipm sibi dari. Et ita legi
fecisse be. Bernard⁹ q̄ cū q̄dā die cōicaz mōachos suos q̄dā
quē b. Ber. sciebat esse i pctō mortali int̄ alios accessit ad eū
⁊ br̄s Bern. dedit sibi corp⁹ xpi. dicēs submissa voce. iudi
cet dñs int̄ me ⁊ te. q̄li vellz dicere. dñs scit q̄ tu idigne acce
dis ⁊ n̄ possuz tibi negare. ⁊ iō ipe iudiciz int̄ me ⁊ te. ⁊ stat⁹ il
le miser accepto corpe xpi cecidit mortu⁹ in terrā. Et iō q̄libz
caueat sibi ne idigne accedat. nō em̄ noceret sacerdoti s. sibi ip
si. Et sacerdotes bñ facerēt si istd̄ exēplū ⁊ silia suis subditis
freq̄nt nūciarēt. S. nūqd̄ suspect⁹ i crimie d. dari istd̄ sa
cramētū si req̄rāt. Dico q̄ t̄plex ē suspitio. q. q̄dā ē violēta. q.
dā pbabil. q̄dā leuī. Suspitō violēta ē q̄ qm̄ n̄ admittit̄ p̄ba
tio. sic si aliq̄s iuenit̄ cū aliq̄ mliere corrupta i lecto sol⁹ cū so
la. nud⁹ cū nuda. loco ⁊ tpe ad b̄aptis. nec etate nec pentela.
nec aliq̄ alio obstātibz essz violēta suspitio vl̄ p̄sūptio q̄ cog
uissz eā. ita q̄ n̄ admitteret̄ p̄batio i p̄riū. Probabil̄ suspitio
ē illa q̄ orit̄ ex aliq̄b signis ⁊ p̄iectur̄ pbabilibz. Sic si aliq̄s
inueniret̄ freq̄nt cū aliq̄ loq̄ns i loco suspecto essz pbabil̄ sus
picio q̄ aliqd̄ malū agerēt. Leuī suspitio ē q̄ orit̄ ex fatua ⁊
inordiata suspitōe alie. Et ista d. leuī. i. fatua suspitio. Si
cut si vidēre aliquē bonū viz ⁊ aliquā bonā inuēculā salutar
tes se vl̄ sibi arriđētes nō in loco nec tpe suspectis fatuū esset
me p̄sumere q̄ male agerent. Et de tali dicit Salomon. Qui
cito credit leuī est corde. Quādo ergo q̄rit vtrum suspectis

Tracta. III. prime partis.

de aliquo crimine debeat corp⁹ christi dari. Dico q^d si de aliq⁹ habeat suspitio violēta de aliq⁹ crimine notorio q^d illi d³ denegari corp⁹ xpi. vbi grā. de aliq⁹ habeat suspitio violēta q^d sit notorie heretic⁹ v^l vsurari⁹ v^l pcubinari⁹ z sic d³ alijs. Dico q^d añq⁹ det sibi corp⁹ christi d³ se purgare d³ h⁹moi crimine. extra de purga. cano. c. ij. Si aut⁹ hea⁹ de eo solū suspitio pbabilis nō d³ sibi denegari corp⁹ xpi q⁹usq⁹ ess⁹ pbatū ē eū. licz notorie h⁹et tal⁹ suspitio ē eū: tñ ess⁹ monēd⁹ q^d purgarz se añq⁹ accederz ad cōicadū. z si p⁹sentiret bñ faceret. Si aut⁹ p⁹seuerant instaret z negarz crimē de q⁹ pbabil⁹ p⁹sumeret ē eū. n⁹ credo q^d añ pbatōez ess⁹ p⁹uād⁹ iure q⁹ d³ h⁹z i petēdo z accipiēdo corp⁹ xpi. p⁹stūm cū res sua agat. z si idigne accipiat noceat ei z non aliq⁹. Tñ credo q^d sacerdos ad terrorē p⁹t sibi dicere z d³ aliq⁹ vba p⁹minatoria dicēdo. si digne accepis p⁹ficiat tibi ad salutē corpis z aīe. si idigne iudicz dñs int⁹ te z me. Si aut⁹ p⁹sūptio leuis habeat ē aliquē de q⁹cūq⁹ crimine p⁹p⁹t talē suspitōez cū sit leuis z fatua: i nllō d³ agi ē eū i spēali. In generali tñ esset bonū q^d sacerdos dicerz aliq⁹ vba p⁹minatoria onidēdo q^d null⁹ d³ p⁹sumi esse mal⁹ nisi p⁹stet p⁹ certo. i. c. de p⁹sūp. q⁹ mlti multa loquunt⁹. Et q^d q⁹libz d³ se purgare q^d ad deū z q^d ad populū añq⁹ accedat ad istō sacrm. S⁹ nūq⁹ d³ excōicari debet dari istud sacrm. Dico q^d nō. q⁹diu em sunt excōicati diuisi sunt a p⁹ceptōe sacro⁹ z a p⁹mūione fidelū. S⁹ q^d si aliq⁹ excōicatus sit i piculo mortis z petat sibi dari corp⁹ xpi. q^d d³ fieri. Dico q^d aut iste ē excōicatus a canōe siue a iure aut a iudice. Si ē excōicatus a canōe siue a iure sacerdos d³ eū absolueret si ipe petat hūilit⁹ absolutōz. q⁹ i piculo mortis simplex sacerdos p⁹t eū absolueret a q⁹cūq⁹ snia excōicatōis lata a canōe. Etia⁹ si absolutio esset sedi aplice reseruata. vt h⁹ in ca. Pastoralis. d³ offi. ordi. Tñ in q⁹cūq⁹ casu absoluat d³ absolui sub hac forma. q^d si dñs sibi det z p⁹stet vitaz statim q⁹ cito poterit vadat ad illū q^d p⁹t eū absolueret mādatū illi⁹ sup illis p⁹ q⁹by excōicatus fuerit hūilit⁹ susceptur⁹. Si nō facit statim relabit⁹ i eādēz excōicatōis sniaz ipe iure. vt h⁹ extra de sent. ex. c. eos q⁹ li. vi. Si aut⁹ ē excōicatus a iudice. aut ē excōmūicatus p⁹ contumacia

De eucharistia

em. aut p aliq delicto siue debito aut p aliq alio. tali casu et q
modocunq sit dz absolui si perat hūiliter absolutōez. Ita tñ
q pmo der pignora vel cautōez ydoneā q parebit. i. obediet
mādarz ecclie z satisfaciet passis iuriā. Et si neqz dare pigno
ra vl cautōez iuret q satisfaciet qscito potit. Sz qd si ali
qs existēs i pctō mortali vl excōicat⁹ existēs in piclo mortis
mittat p sacerdote vt pfessioez ei⁹ audiat z eū absoluat. z det
sibi corp⁹ xpi. z añs sacerdos accedat ad eū amittat loqlā. nū
qd dz sibi dari corp⁹ xpi. Dico q si itelligat aliqd monēd⁹ ē si
nō p̄t loq q ostēdat aliq signa p̄ritōis. sic q iūctas man⁹ ele
uet ad deū. z pcutiat pecc⁹ suū. z p aliq alia signa oñdat se pe
tere absolutōez a pctis z a sentētia excōicatōis. z pentes ei⁹ z
amici debēt loco ei⁹ z vice p̄mittere z fideiubere vl pigra da
re si possint q si dñs p̄stet sibi vitā p̄sentabit se p̄spectui eius
qd eū absoluerē p̄t mādatū illi⁹ sup h hūil⁹ receptur⁹. z sic de
bet eū absoluerē z cōmūicare. Si aut nihil itelligat si cōstet z
pbari possit q signa p̄ritōis z p̄nie p̄cesserit dz absolui z cō
mūicari: recept⁹ tñ pus cautōibz vl pignozibz vl iuramento a
pentibz z amic⁹ p modū q dicit⁹ ē sup. Notādū aut q sacer
dos qñ cōmūicat pplm suū debz eū monere de aliqbus. P̄mo
q nō accedat ad istō sacm cū p̄scia alicui⁹ peccati mortalis.
Secdo q remittat odiū z rācorē cuiusqz. Tercio q null⁹ ex
cōmūicat⁹ accedat nec nisi ieiun⁹ nisi i casu necessitat⁹. Quar
to q añ cōmūioez z post abstineāt se ab vxoribz suis ad min⁹ p
tres dies. de p̄se. dis. ij. Dis hō. xxiij. q. iij. sciat⁹. Quīto q p⁹
sumptōez corpis xpi nō spuat i loco imūdo. vl i loco vbi pos
sit spūtū calcari pedibz z h añ cōmestioez post receptōez corpis
xpi fiedā. Sexto q sibi qñtū potuerit abstineāt a vomitu et
a nausea. Notādū etiā q post sumptōez corpis xpi dz sumi
de vino aliqñtulū. ne aliqd de isto sacro i ore remaneat z spūe
do emittat. Un in aliqbz ecclesijs ē laudabil⁹ p̄suetudo q in
die pasce post cōmūionē sumit de vino et pane.

De ritu quo debz dici missa

Cap. X

o Omnia honeste z fm ordinē fiāt i vobis. Verba sunt
apli informāt⁹ z instruet⁹ nos quō ordiare z honeste

Tracta .III. prime partis

oia opa nra maxime illa q̄ ad cultū dei p̄tinet faciam⁹. inter q̄
p̄ncipalit̄ ē missa. Si ḡ in alijs nris opib⁹ honeste ⁊ ordiate
nos debem⁹ h̄re. mltō magis i missa dicēda. Dicēdū ē ḡnūc d̄
ritu missę. i. de mō q̄ d̄z dici missa. Sciēdū ḡ q̄ sacerdos ar/
mis spūalib⁹ armat⁹. i. sacris vestib⁹ de q̄b⁹ sup̄dictū ē indut⁹
debz accedere ad altare. Et qz vt dic Salomō. Iust⁹ in p̄nci/
pio p̄monis accusator est sui. p̄mo sacerdos d̄z accusare seipz
in p̄fessiōe. faciēdo. s. p̄fessiōez generalē. q̄ valz ad remissionē
p̄ctōz venialiū ⁊ etiā mortaliū obliōz. S; de mortaliū de
q̄b⁹ recordat debz añqz induat se v̄l ipe accedat ad altare sa/
cramentalit̄ cōfiteri. ⁊ facta p̄fessiōe p̄cedat ad missaz. Notan/
dū aut̄ q̄re istud sacrm vocat missa. Scdm Aug. d̄z missa. qz
dū istō sacrm p̄ficūt mittit̄ celestis missus. Et p̄m qd̄ exponit
Immo. Iste celestis missus ē magni p̄cilij angel⁹. ⁊ mittit̄ iste
ad cōsecrandū. Uñ iste ē sacerdos inuisibil⁹ q̄ p̄ncipalz cōse/
crat ⁊ p̄ficūt h̄ sacrm v̄bicūqz p̄ficiat. vñ ipe ē sacerdos ⁊ sacri/
ficiū. ut dicit idē Aug⁹. Aliā rōnez assignat Hugo dicēs. qz
ip̄a hostia p̄r vocari missa. qz trāsmissa ē p̄mo a p̄re vt esset no/
biscū. postea a nob p̄i vt p̄ nobis intercedat. Sciēduz est
aut̄ qz missa in trib⁹ linguis celebrat. s. hebraica greca ⁊ latina
Hā Alleluia: Amen Osanna Sabbaoth sumūt de hebraica
Kyrieleyson chris̄teleyson sumūt de greca. Reliq̄ oia sumunt̄
de latina. Dicit̄ aut̄ missa i ist⁹ trib⁹ linguis. qz titul⁹ xp̄i i cru/
ce p̄dēt̄ script⁹ fuit hebraice grece ⁊ latine. Diuidit̄ ḡ missa
in q̄ttuor ptes. s. i. obsecratōes: orōes: postulatōes ⁊ gr̄az acti/
ones. P̄ia ps p̄tinet ad ppli iūstructōez. scda ad matie p̄secre/
tōez. tertia ad matie p̄secrete sūprōnez. q̄ta ad gr̄az accōnez.
P̄ia ps p̄tendit̄ a p̄ncipio vsqz ad offertoriū. Scda ps ab
offertorio vsqz ad finē orōis dñice. i. vsqz ad finē de p̄r noster
Tercia ps vsqz ad cōmunionē. Quarta s̄o ps p̄dicit̄ vsqz ad
finē: P̄ia ps p̄tinet decē ptes. Hā p̄mo d̄z it̄roir⁹. ⁊ d̄z it̄roir⁹
qz tūc sacerdos mīstratur⁹ d̄z ad altare intrare. Et ē sciēduz qz
añtiq̄ loco it̄roir⁹ dicebat̄ tot⁹ vñ psalm⁹. ⁊ cātabat a cle/
ro circa ḡd⁹ altaris. ⁊ iō vocat̄ ḡduale. S; b̄t̄s Hieronim⁹
q̄ ex m̄dato dñi Damasi pape eccl̄iasticū officiū pro maiori

De eucharistia

pte instituit pter carū ordinauit diuersos introit⁹ fm diuersita
 tē diez ac festoz. 7 de illo psalmo q̄ antiq̄ dicebat 7 carabat
 loco introit⁹ accepit vnū vsuz. Et ē sciendū q̄ i singul⁹ sumpli
 cibo dieb⁹ introit⁹ bis cantat⁹: ad designndū q̄ in christo sūt
 due nature. s. hūana 7 diuina. In solēnibus dicī⁹ ter ad defir
 gmandū tria tpa. s. tps qd fuit añ legē. tps sub lege. 7 tps grē.
 Unde duab⁹ p̄mis vicib⁹ dicī⁹ submissa voce. qz in p̄mis du
 ob⁹ tpi⁹ nō apte nec clare loq̄bant⁹ hoīes de xpo. tertia autē
 vice dī alte. qz i tercio tpe i oēs terrā exiuit son⁹ eoz. s. ap̄loz
 7 euāgelistaz. Post introitū seq̄t⁹ Kyrieleyson chrysteleyson
 Kyrieleyson idē ē qd dñe miserere. chrysteleyson xpo idē ē qd
 chryste miserere. Et dī ter ppter p̄rem 7 filiū 7 sp̄m sc̄m. Et
 dī nonies ppter nouē ordies angeloz q̄b⁹ v̄tute misse associari
 petim⁹. In dieb⁹ solēnib⁹ post Kyrieleyson cantat⁹ hymn⁹ ange
 lic⁹. s. Glia i excelsis deo. quē hymnū angeli i natiuitate chri
 sti decātauerūt. vsqz ibi bone volūtati. Reliq̄ oīa. s. laudam⁹
 te rē. br̄is Hilari⁹ ep̄s pictauit⁹ apposuit. 7 ad missaz cātari
 instituit. Et dī cātari iste hymn⁹ i fest⁹ ap̄loz. martīz 7 p̄fesso
 rū. in q̄rū honore dedicata est ecclia. Et i festiuitatib⁹ beate
 marie. Sz qñ i dieb⁹ p̄fest⁹ cantat⁹ missa de brā. s. gine maria
 vel de sp̄s sancto. v̄l de q̄cūqz alio sc̄to: nō debz i ea hymn⁹ an
 gelic⁹ vel simbolū decātari. licz i missa p̄pa decantet p̄fatio.
 Et rō est vt dī extra d cele. mis. c. s. filiū. vt int⁹ p̄mēoratōez et
 solēnitatē differētia oñdat. In sabbato aut qñ cantat⁹ de brā
 s. gine maria credo qd dī dici glia in excels deo. qz illa dies est
 sp̄cal⁹ dedicata brē marie virgini. ppter multa q̄ nō opz hic di
 cere. Dicto hymno angelico sacerdos p̄uersus ad pplm salu
 tat illū dicēdo. dñs vobiscū. q̄ saluatio fuit sumpra de veteri
 testamēto. s. de libro ruth. qñ dicit Booz messozib⁹ suis. dñs
 vobiscū. Sciendū aut qd ep̄s loco dñs vobiscū dic̄. Par vo
 bis. Et rō ē. qz ep̄s rep̄tat psonā xpi. q̄ qñ salutabat discipu
 los suos dicebat. par vob. Et ē sciendū qd q̄uis i ecclia nō
 sit nisi vn⁹. s. p̄ tñ dī dicere sacerdos. dñs vobiscū. qz loq̄t⁹ toti
 ecclie. Et ei r̄ndet. Et cū spū suo. Due r̄nsio fuit sumpra ab
 ap̄lo i epla. q̄. ad Thīm. iiii. Post salutatōz 7 r̄nsioez sbiūgit

Tracta. III. prime partis

sacerdos. Orem⁹. loqns qñ syndic⁹ i psona toti⁹ ppli. Et di-
cto orem⁹ dicit orōez. Et ista orō dicitur collecta. qz olim eps siue
sacerdos omni pplo collecto dicebat eā sup pplm. Quia vero
tpib⁹ nris nos nō possum⁹ ita pplm colligere dicim⁹ orōem
q antiq⁹ z generali vocabulo retēto vocabat collēa. Et sciēdū
q iste orōes dñt dici sub certo nūero. ita q dicat vna vl tres
vl qnqz vl septē. Qñ dicit vna significat vnitatē essentie q i tribo
psonis ē. Qñ dicūt tres significāt trinitatē psonaz. Hā pma
significat psonā prīs. scōa psonā filij. tcia significat psonā spi-
ritus sc̄i. Vel dicūt tres. qz xps i sua passiōe cui⁹ istō sacrm ē
mēōziale ter legi⁹ orasse. Prio qñ orauit vt trāsirz ab eo hora
sue passiōis. Scōo qñ dixit. pr īgscē ill⁹ qz nesciūt qd faciūt.
Tercio qñ dixit. i man⁹ tuas cōmēdo spm meū. Qñ dicūt qñ
qz significāt mēōziā qnqz vulnez xpi. Qñ dicūt septē signifi-
cāt q sacerdos si digne dicat missaz exaudit p oib⁹ septē peti-
tōib⁹ q i orōe dñica p̄tinent. Vel ad designndū q petit septē
dona spūs sc̄i sibi z alijs p qb⁹ dicit missā p̄tute misse ifundi.
Et ut dic mgt⁹ Iohes beleth nō debēt dici vltra septē. Et est
sciēdū q qñ dicit missa p viuīs nō dicit aliq collecta p defūct⁹
z etiā qñ dicit missa p defūct⁹ nō dicit orō p viuīs. nisi illa cō-
mūis. Dipotēs sempitēne de⁹ q viuoz z mortuoz zc. Si at
i missa p viuīs aliq casu dicat collecta p mortuis nō dicit vltra
dici s3 penultima. qz finis dicitur r̄ndere p̄ncipio. Et dicitur colle-
ctis r̄ndet amē ad p̄firmatōez. Collectis finit⁹ dicitur eplā. z dicitur
ad ppli iformatōez. Et dicitur eplā ab epy qd ē sup̄. et stolon qd
ē missio qñ sup̄missa. qz eplē fuerūt sup̄misse euāgelio. Et
nota q null⁹ dicitur dicere eplāz nisi fuerit sub dyacon⁹. Tñ me-
li⁹ ē q sacerdos dicat eā q puer q iuuat eū ad missā. P⁹ eplāz
dicitur r̄nsorū qd sic notat. qz xpi suo vl eplē r̄ndere dicit. Versus
pō dicitur a p̄redo. qz illi q dicūt ipm debent se p̄tere ad oriētem.
Postea dicitur Alleluia cū xpi suo. qd ē canticū leticie. Tñ tpe ie-
iunioz qd ē tpus luct⁹ nec dicitur Alleluia. nec eadē rōe i mis-
sa p mortuis. In magnis solēnitatib⁹ dicitur post Alleluia sequē-
tia. i. prosa. q etiā ē canticū leticie. Et sic significāt ista duo leti-
ciā gl̄ie paradisi. ad qm p̄tute misse deuenire speram⁹. Post b

De eucharistia

immediate legit euāgelium. et in principio ille qui legit illud salutat populum ut reddat cum attente ad audiendum euāgelium. Dicit autem euāgelium ab eo quod est bonum: et angelus quod est nuncius quasi bonus nuncius. quia in euāgelio nuntiatur christus qui est magni consilii angelus. Vel quia in eo nuntiatur omnia que pertinent ad salutem nostram. Et nota quod quando euāgelium sumitur de principio dicitur dicitur initium scripti euāgelii. sic in euāge. Matth. Liber generatiois. et in euāge. Luc. Fuit in diebus herodis regis et in euāgelio Johis. In principio erat verbum. Cum autem euāgelium non sumitur de principio dicitur dicitur sequentia scripti euāgelii. et est sensus. Verba sequentia sunt verba scripti euāgelii. Notandum est quod dicto titulo euāgelii dicitur responderi gloria tibi domine. quia in euāgelio agitur de gloria dei et nostra. Quia scilicet christus vincit dyabolus et nos redemit. et victor ad gloriam patris ascendit. Et ideo auditores euāgelii letantes ad laudem sui saluatoris siue redemptoris exclamant dicentes. gloria tibi domine quasi dicat. Domine gloria tua que in euāgelio predicatur nobiscum sine fine permaneat et semper crescat. Notandum etiam quod quando legitur euāgelium duo cerei debent accendi. in signum quod dominus misit discipulos suos binos et binos ante faciem suam predicare euāgelium illud. Ergo notandum est quod quando inchoatur euāgelium tamen clericus quasi populus: tamen proferens quasi audiens quasi se munire signo crucis in fronte in ore et in pectore. In fronte quia frontem est locus beatus. Unde homines inuerecundos effrontes. id est sine fronte dicimus. Per hoc ergo quod fronti signum crucis imponimus significamus quod non erubescamus credere in christum crucifixum. et eum vere deum et hominem profiteri. In hoc autem quod os et pectus signamus ostendimus nos audacter et simpliciter profiteri ore. et fideliter et firmiter credere corde christum crucifixum. cuius liber legitur deum et dominum nostrum esse. Sacerdos itaque vel dyaconus euāgelium lecturus se signat in fronte in ore et in pectore quasi dicat. non erubescam euāgelium ipsum ore predico et corde credo. Liber etiam signat ac si dicat. hic est liber crucifixi. Dum autem euāgelium legitur cuncti deponunt velamina capitum propter duo: Primo ad ostendendum quod euāgelica doctrina omnia velamina legis antiquae remouit. Secundo ad ostendendum quod omnes quique sensus debent esse apti ad audiendum euāgelium. Et sciendum quod ille qui dicit euāgelium debet habere faciendam ad aglonem. in signum quod in virtute scripti euāgelii debemus nos munire contra insidias dyaboli qui veniunt ab aglone. Ut enim dicit Hieronymus

Tracta. III. prime partis

mias. Ab aqlone pādet omne malū. Finito euāgelio qlibz debet se munire crucis sigculo ꝑ dyabolū ne rapiat euāgelii siue sermonē euāgelij de ore seu de corde ei⁹. Post euāgelii imediare seqtur simbolū. s. Credo in vnū deū. qđ nō debz dici nisi i diebꝫ solēnibꝫ. nō tñ i oibꝫ. sed solū in illis de qbz mētio fit in simbolo. Un dꝫ dici i omibꝫ diebꝫ dñicis ⁊ i festo sc̄e trinitatis. in natiuitate dñi. i circūcisioe dñi. in epiphania. in festo pasce. i ascēsiōe. i festo pēthecostes. i festo oīm sc̄toꝝ. i trāsfignratōe dñi. In festis br̄e marie virginis. i festis oīm aploꝝ ⁊ sc̄e crucis. In alijs aut festiuitatibꝫ nō dꝫ dici. Dicto simbolo seqtur offertoriū. qđ dꝫ ab offerēdo. qz tūc offerim⁹ ea que sunt nec̄aria ad missam. s. panē vinū ⁊ aquā. ⁊ sacerdos offert ista duo dicēs. Suscipe sc̄a trinitas ⁊c. Et facit signū crucis sup panē et vinū ad h̄ vt de⁹ ea sc̄ificet. Et nota qz sacerdos b̄ndicit aquā ⁊ nō vinū. qz aq̄ significat pplm qđ idiget b̄ndictōe dei. vinū aut significat xpm qđ ē sup oia b̄ndict⁹. Et in h̄ terminat p̄ma ps misse qđ ē ad ppli iūctōez ⁊ p̄patoez ad tantū sacrm. Seq̄t sc̄da ps qđ ē de matia p̄secratiōis. Et ista hꝫ q̄ttuor ptes. P̄ia ps dꝫ secreta. sc̄da ps p̄fatio. tertia pars canō. q̄ta dñica orō. Recepta oblatōe sacerdos lauat sibi man⁹ ⁊ rediēs ad altare iclīnat se p̄fide dicēs. In spū hūilitatis ad denotādū qz p mūdiciā ⁊ innocētiā vite ⁊ hūilitatē ⁊ cōtitiōē cordis effici⁹ qđ dign⁹ mīster hui⁹ sacri. ⁊ erigēs se vertit ad pplm dicēs. Orate p me fr̄es ⁊c. Et iō illi qđ audiūt debēt orare p eo dicēdo illū psalmū. Exaudiat te dñs i die tribulatiōis ⁊c. v̄l dicēdo. Dñs sit i corde tuo ⁊ i ore tuo ut suscipiat sacrificiū de ore tuo ⁊ de manibꝫ tuis p tua ⁊ n̄ra oīmꝫ salute. Et laici se debēt iclīnare sibi ⁊ dicere illd qđ sciūt. Tūc sacerdos dic̄ sub silētio secretas. Et ē sciēdū qz toridē secreta ⁊ i eodē ordie de eis dē debēt dici q̄t collecte p̄cesserūt añ in exordio misse añ eplaz nec p̄les nec pauciores. Et dꝫ secreta qz secreta p̄nūciat. cū tñ olim alta voce diceret vñ ab oibꝫ laicis sciebat. Sc̄dm aut qđ narrat mgr Iohes belet̄ i sūma sua p̄tigit semel in qdā die qz qdā pastores sup qdā lapidem ponerēt panē ⁊ dicerēt secretā ⁊ alia p̄ba canōis sup panē. qui

De eucharistia

ad verborum eorum platōes est in carnē puerus. in q̄s diuinit? facta fuit acerrima vindicta. Nā oēs ictu fulmīs mortui sunt. Et iō statutū fuit vt de ceto iste secrete sub silētio dicerēt. ita q̄ nesciāt a laicis. Scōda rō ē ne vilescat sicut sacra scripta ob scure tradita est ne vilescat. Postea sacerdos dicit alta voce. Per omnia secula seculorū. Et r̄sō amē. sacerdos nō p̄tens se ad pplm salutat ipm dicēdo. Dñs vobiscū. De q̄ salutarōe et ei? r̄sō de dictū est sup̄. Et q̄ i illo sacro requit magis eleuatio mēt̄s ad deū. iō dicit sacerdos. Sursum corda. q̄si dicat. habete corda sursum eleuata ad deū. iuxta verbū apli dicēt. Que sursum sunt q̄rite. Et pplus q̄si obediēs siue p̄sentiēs dic̄. habemus ad dñm corda eleuata Et q̄ p oibz q̄ nobis de? p̄tulit gr̄as ei impedere debemus. subiūgit sacerdos. gr̄as agamus dño deo nro. et ppl̄s m̄det q̄si p̄sentiēs. dignū et iustū ē. Postea seq̄tur p̄fatio. Et d̄r p̄fatio q̄si p̄locutio. i. ad m̄steriū p̄p̄atio. ita q̄ in p̄fatioe noiant aliq̄ ordies angelorū. q̄ i missa āgelos p̄fētes esse credim? et assistere sacerdoti. Dicta p̄fatioe subiūgitur cāt? angelorū. s. Sanctus sanctus sc̄tus dñs de? sabaoth. .exercitū. etiā osanna. i. obsecro salua. Et d̄r ter sc̄tus ad denotā dū trinitatē p̄sonarū. q̄ d̄r p̄mo sc̄tus p̄ p̄sona p̄ris. scōdo p̄ p̄sona filij. tercio p̄ p̄sona sp̄s sc̄ti. Et d̄r dñs de? i singulari ad oñdēdū q̄ vna ē essentia i tribz p̄sonis. Et sumit istū d̄ Isaiā Isā. vi. Isaias enī dic̄ se vidisse seraphim clamātia. Sanctus sc̄tus sc̄tus r̄c. Tū nos cātica angelorū decātamus. q̄ p̄ h̄ sacri ficiū hoies assumi ad angelorū ordies nō dubitam? et iō cum eis i excelsū saluari clamam?. Et p? h̄ d̄r ali? h̄p? s. B̄ndictus q̄ venit r̄c. q̄ p̄sus sumit ex euāgelio Mat̄th. xxi. et iō dū cantat d̄r fieri signū crucis. i signū q̄ sumit d̄ euāgelio qd̄ est liber crucifiri. et iō i isto p̄su p̄fitemur xpm venisse i mōm: et ab eo saluari rogam?. Postea seq̄t canō. et incipit ibi. Te igit? r̄c. et durat vsq̄ Pax dñi. Et d̄r canō qd̄ ē nomē grecū. et vult dicere i latino regla. Et iō d̄r canō. i. regla. q̄ p̄ h̄mōi p̄ba fit reglarie hui? sacri cōsecratio. vel q̄ celebrās regularitē debz in oibz se habere. Et totū q̄cqd̄ p̄tinet i isto canōe excepto P̄r n̄r d̄r sub silentio. Et hui? causa triplex est. Prima quia deus non

Tracta. III. prime partis.

attēdit clamorē oris s; cordis. Un̄ dic̄ Bē. Nō vox s; votū
nō cordula musica vocū. Nō clamor s; amor sonat i aure dī.
Scda cā ē ne mīster q̄ cū sūma reuerētia z deuotiōe ac mētia
recollectōe d; h̄re z pferre oia ſba canōis lōgo clamore fati-
gat? ipediat v̄l deficiat a ſua deuotiōe. Tercia cā ē ne p q̄tidi-
anū z freqntē v̄sū ſba vileſcāt. z i loq̄ nō ppetitib; dicāt. z ſic
fiāt i ruina. vt ſup de paſtorib; dixi. In q̄dā enī decreto ph̄-
beſ ſub anathemate vt null? niſi ſacr̄ veſtib; idut? .z i libro et
ſup altare oſecratū pferat ſba canōis. Et iō qz vir pollut? la-
bijs ego ſū. z iſta ſacratiffima ſba ſūt ita archana q nō licz ea
hoī pctōri loq̄. iō de ip̄is taceo. Hoc aut̄ dico q nulli p̄pa au-
toritate niſi dño papē licz aliqd de eis ſubtrahere v̄l addere.

Notādū ſo q canō ſignē icipit p iſtā l̄rā; T. q̄ antiq? fie-
bat p modū cruc̄. qm̄ ſacrificiū qd̄ ſit v̄tute iſtoz ſboz ē me-
moratiū dñice paſſiōis. Un̄ xp̄s q̄ iſtituit ſ̄ ſacr̄m dixit. ſ̄
facite i meā p̄mēoratiōez. Lu. xxij. Et qm̄ iſta ſba efficaciaz
h̄nt a paſſiōe xp̄i. Un̄ p̄p̄ ſ̄ imago crucifigi d; ibi depingi.
In iſt̄ etiā ſacratiffimis verb; ſit orō general; p ecclia catholi-
ca. z p papa q̄ ē caput ecclie. z p ep̄o. Et credo q d; itelligi p
ep̄o. i cui? dyoceſi d; miſſa. z p ep̄o etiā q̄ ordinauit celebrātez
Orat̄ etiā p rege q̄ ē dñs tp̄alis. Orat̄ etiā p oib; orthodoxis
i. xp̄ianis catholice z aplice fidei cultorib; .q̄ ſba exponēt i
tercia pte hui? op̄is qm̄ ageſ de credo i deū. Un̄ p iſta ſba ex-
cludūt ſciſmatici; heretici; iudei; ſaraceni; pagani z excōicati.
Et ſic nota ſ̄ n̄ orari. p excōmunicat̄. Poſt ſ̄ ſit orō ſpēal; p ill̄
ſine alijs q̄b; obligat? ē ſacerdos. Et credo q ſic eis ē obliga-
t? ex ordie charitat̄. ita tenet ordinare eos i miſſa. ita q p̄mo
ponat illū cui p̄mo ē obligat? .z ſic d; alijs. Ita tñ q ſi ſpēal; z
dic̄ miſſa; p aliq̄ q̄ v̄tutē ſacrificij referat ad ip̄m. z p̄p̄ ſ̄ nō
excludit qn poſſit z debeat orare p alijs. Et tñ circa iſtā orōez
aduertēdū ē q d; eſſe mētal; z nō vocal;. Et rō p̄t aſſigri q̄ ad
nūc duplex. P̄ia vt ſacerdos ſit mag; recollect? z attent?. qz
p̄mo aliq̄tiēs ipedit attētiōez. Scdo ad oñdēdū q d; nō at-
tēdit ad clamorē oris s; cordis. vt ſ̄. Notādū etiā q null? ſi-
del; cui? occurrat mēoria d; excludi ab orōne iſta. imo q̄libet

De eucharistia

cuius occurrit memoria ē deo spēalr pmedād⁹ alias sacerdos
peccaret. Notādū etiā q^d sacerdos añq³ dicit missaz p^r face
re istā orōez: dicēdo mētalr. Dñe de⁹ ego ī missa intēdo tibi re
cōmēdare istū z istū. postea suffic⁹ q^d dicat mētalr ī missa. De
mēto dñe illoz q^s tibi añ recōmēdaui. Postea noiant^r multi
scī z scē qⁱ oēs p^r xpo se sacrificauerūt exponēdo se morti. Et
ista pñic sufficiat q^d ad yba canōis. Sz dicēdū ē aliqd de
signis qⁱ sūt ī canōe. Un sciēdū q^d sū qd⁹ dic⁹ Inno. ī li. 8. mis
sa. cruc⁹ signatōes qⁱ sūt ī missa sūt ī nūero. xxv. z sūt ī septe
vicib⁹. qⁱ significāt exp⁹le passiōez xpi. P^ria vice sūt tres di
cēdo illa yba. Nec dona: hec munera. z significāt trinā tradi
tōez xpi. Hā p^rmo sūt tradit⁹ a deo p^re. q^d eū ī mūdum misit.
Scdo a iuda traditore q^d eū vēdidit. Tercio a iudeis qⁱ euz pi
lato ad crucifigēdū tradiderūt. In scdo vice sūt qnq³ dicēdo
illa yba. bñdictā a scriptā zc. z significāt qnq³ psonas qⁱ fuesūt
ī passiōe ch^risti. s. psonā xpi vēditi. psonā iude vēdēt⁹. z psonas
emētū qⁱ fuerūt tres. s. pōtīfices: pharisei z scribe. In tēcia vi
ce sūt due. dicēdo illō ybū bñdixit. qd⁹ ybū d^r p^rmo sup panē
scdo sup vinū. z sūt iste due cruces p^rpter p^ruersiōz duplic⁹ ma
terie. s. panis z vini. In q^rta vice sūt qnq³ dicēdo illa yba. ho
stia purā zc. z significāt qnq³ vulnera qⁱ xps p^rtulit ī cruce. In
qⁿta vice sūt due. vna sup corp⁹. alia sup sāguine. dicēdo illa
yba. sacrosctm filij tui corp⁹ zc. z significāt vicia qⁱ b⁹ ligatus
fuit xps z flagella qⁱ b⁹ fuit flagellat⁹. In sexta vice sūt tres di
cēdo illa yba. scīficas vinificas zc. z significāt tres crucifigi
ones xpi. Hā p^rmo sūt crucifix⁹ lignis iudeoz. scdo sentētia
pylati. tercio manib⁹ militū. In septia vice sūt qnq³ dicēdo
illa yba. p ipm z ī ipo zc. tres cū corp^e sup calicē z due alias
sup altare a latere. z significāt tres cruciat⁹. s. passiōis: ppassi
onis z ppassiōis. z aqm z sanguinē qⁱ fluxerūt de latere xpi. et
sic sūt vniverso. xxv. q^d ē nūer⁹ cubic⁹ ad designndū q^d qⁱ tūcū
qⁱ multiplicet sacrificiū sp⁹ ē vnū. Et istō sufficiat d^r signis ca
nōis. z p^r p^rseqns d^r scdo pte misse q^d ē ad matie sacri p^rsecratōz
excepto q^d qñ d^r par. dñi sūt tres cruces. Sequit^r etiā ps
q^d ē ad matie sacri sumptōez. Et ī ista pte p^rmo sacerdos frāgit

Tracta. III. prime partis

hostia i tres ptes. qz pma significat cor^p ch^risti misticu. i. f
deles q pegrinant i mdo. scda illos q sūt i purgatorio. tcia il
los q sūt i padiso. Et dicto. p oia scl'a scloz: r mso amē. dicit
sacerdos. Pax dñi sit sp vobiscū. faciēdo tres cruces cū vna
pte hostie sup calicē. r significat q p mortē xpi fuit pax int de
um r hoiez rformata. Et dicit ter Agn⁹ dei. Agn⁹ dicit ab agnon
qd ē piū. qz xps ihs sua pietate nos r demit. Uel dicit agn⁹ ab
agścēdo. qz solo balatu agn⁹ mrez suā agscit. sic ch^rist⁹ i passi
one sua mrez suā aguit. r iō dicit ter agn⁹ dei. qz xps i cruce pē
dēs tria pguir. s. p^rez suū ei obediēdo. r mrez suā pginē pginē
pmēdādo. r gen⁹ hūanū ipm redimēdo. Et dicit bis misere. et
vltio dicit dona nob pacē ad oñdēdū q i mdo isto r i purgato
rio indigem⁹ misericōdia dei. r i padiso hēbim⁹ pacē r reqez opu
lētā. In missa p defūct⁹ dicit dona eis reqez. qz missa p eis dicit ut
veniāt ad reqez padisi. Postea ponit vnā pte hostie i calicē. r
significat illos q sūt i padiso q sūt inebati glia padisi. fm illō
ps. xxxv. Inebabūt ab vbrate dom⁹ tue. Postea accepto pa
cis osculo fm qsdā ab eucharistia. fm alios a calice. fm alios
ab altari dat pacē dyacono. r ille sub dyacono. r sic p istos de
scēdit ad alios: ad designādū q pax dī q erupat omēz sensuz p
xpm descēdit ad p^ratos. r d p^rat⁹ ad subditos. Et significat ec
q oēs q volūt eē p^ricipes fruct⁹ ist⁹ sacri dñt eē i vīclo pacē
r charitat⁹ astricti. Postea dicta qdā orōe sacerdos recipit sa
cramētū sub vtraq⁹ spē. Laic⁹ aut nō dat sub spē vini p^r p^ri
culū effusiōis. P⁹ sūptōez sacri sumat vinū r abluat os nisi
essz illa die aliā missā celebratur. r tñ de tertia pte. Quar
ta ps misse q p^rinz ad grāz actōez pmo p^rinz omūiōnē. r dicit
omūiō a cō qd est sil⁹ r vnio. ad dñorādū q illi⁹ sacri vtute su
m⁹ p charitatē vniti dō r p^rio. P⁹ omūiōnē dicit postcōmūiō
qdā orō q sic noiat. qz dicit p⁹ omūiōnē. Et dñt dici iste orōes
eodē nūero r eodē ordie qbo fuerūt dicte collecte añ eplam: r
eodē mō tñiari. Postea salutato pplo r mso et cū spū tuo di
cit sacerdos. Ite missa ē. r ē sen⁹. Ite p⁹ me ad xpm r seqmī eū
qz hostia ē missa p vob ad dñm p^rez placādū. vlt⁹ ite ad p^rpa:
qz missa ē p^rpleta. Et nota q ite missa ē nō debz dici nisi dicat

De eucharistia.

glia i excelsis. s. dz dici bndicam^o dño. 7 i missa p mortuis. re
 qescat i pace. Si qrat qre n i fine cuiuslibz misse dz ire missa
 est. Rñdeo q corp^o christi mysticu qd e ecclia e triplex. s. istud
 qd e in celo glificatu. i. scri q snt i padiso. Aliud qd est adhuc i
 tris. i. fideles q sunt i h mdo. Aliud qd ia recessit de h mdo nō
 tñ adhuc e i padiso. i. fideles q snt i purgatorio. Licz g qlibz
 missa totu corp^o xpi mysticu respiciat. sic ptz p triplice hostie
 portōez. tñ fm ista triplice dñtia ptingit missas ter appropi
 ri. Queda ei celebrat ad honore scroz. q qz ia sunt corā dō. iō
 i ill missis licetiat ppls 7 dz ire missa e. qñ dicat. ire festinate i
 gredi i illa reges. Queda spēalz celebrat ad salutē viuozū. et
 qz nō sum^o certi de salute nra. iō dēm^o esse solliciti ne p negli
 gētia nraz i nob misse efficacia euanescat. iō dz i ist missis in
 fine. bndicam^o dño. fm illō ps. xxxiij. Bndicam dñm i oī tpe
 Queda dicūt spālz ad reges dñctoz. 7 i ill dz. reqescat i pace
 Et nota q sacerdos qñqes se pñt ad pplm. 7 cū h septies sa
 lutat ipm. Q. aut qñqes pñt se ad pplm significat q qñqes
 xps apparuit i die resurrectōis sue. Pñō marie magd. i orto
 scōo mlieribz eūtibz 7 redeūtibz de monumēto. tñō brō petro
 7 iō qñ se pñt tñō sacerdos n loq̄t alte. qñto apparuit discipu
 lis qñ itrauit ad eos ianuis claus. 7 Thomas nō erat cū eis
 quito appuit duobz discipul eūtibz i emaus. Q. aut salutat
 septies pplm significat q pñtute misse salutē psequimur etnā. in
 q hēm^o septē dotes. qñtuor ex pte corpis. 7 tres ex pte aīe.
 Florādū etiā q istō q sacerdos icipit missā a dextera pte alta
 rī. 7 postea vadit ad sinistrā. et itez redit ad dextera significat
 q xps d dextera pñs veit i sinistrā mōi. 7 itez redijt i die ascē
 siois ad dextera pñs. iuxta illud Joh. Exiui a pñe 7 veni in
 mōm. itez relinq mūdū 7 vado ad pñez. Si aut qrat vtz ca
 nō debeat dici tarde aut cito. i. an debeat sacerdos mlrū mora
 ri i canōe an n. Dicēdū ē q sacerdos dz cū bona maturitate 7
 cū mag attētoe dicere oīa vba canōis. nō tñ dz ibi morari ml
 tū ne mulce veniētes pdāt suauitatē vnguēti. i. ne dyabolice
 tēptatōes sibi pdi faciāt suauitatē vnguēti. i. pñtē h^o sacri seu
 sacrificij. qz volūtas hoīs labil est 7 mutabil. et nūq̄ in eodē

Tracta. III. prime partis

statu pmanet. Iō sub figura hui⁹ dictū fuit filiis isrl q pme
derēt agnū pascale festināter. Notandū etiā q nūq missa
debet dici sine lumie. Et ista de ritu misse sufficiat.

De defectibz occurrētibz i missa

Cap XI

v Bi mai⁹ piculū intēdit ibi ē plen⁹ pfulēdū. ⁊ qz i ce
lebratōe misse nisi debito mō fiat iminet maximū pi
culū. iō de defectibz q i celebratōe misse possent ptingere debz
sumope pcaueri. Pnt g esse defect⁹ i missa añ psecratōez vl p⁹
vl i ipa psecratōe. Añ psecratōez pt esse defect⁹ si nō mīstret d
bita matia. puta si loco vini mīstret aq. Unō pono q sacerdos
vl mīster ei⁹ q seruit sibi i missa ponat i calicē aquā credēs eē
vinū albū qd d3 fieri. Dicēdū q sacerdos aut pcpit istū erro
rē añ psecratōez vel post. Si añ psecratōez d3 aquā eūcere ⁊
mīstrare vinū cū aq: ⁊ sic pcedere. Si aut aduertat p⁹ psecra
tōem aut aduertit añ sumptōez corpis aut postea. Si añ ad
mīstrari d3 vinū cū aq i calice ⁊ reincipit ibi. Sili mō postq
cenatū ē ⁊c. Si aut aduertat p⁹ sumptōez corpis d3 admini
strare vnā hostiā nō psecratā. ⁊ ponere vinū cū aq in calice: ⁊
reicipe a pncipio canōis fm qsdā. Tñ credo q sufficerz reinci
pe ab illo loco. p mūicātes. ⁊ pficere mīsteriū suū. Et si dicas:
q forte iste nō pcpit istū errorē qusqz sumpsit aqm q loco vi
ni fuit potata i calice. ⁊ sic nō est ieiun⁹. Et sic vt vidz nō d3
itez psecrare. In isto casu sic dico q istd ē tenēdū p regla ge
nerali. q qñcūqz circa vnā materiā sūt duo pcepta forti⁹ ma
gis obligat. mō circa celebratōez misse sūt duo pcepta. Unū
pceptū ē q missa dicat a ieiuno. Aliū ē q sacrm integz pficiat
id ē q celebrās sp psecret sub vtraqz spē. s. panis ⁊ vini. Con
stat at q pceptū de integritate sacri forti⁹ ē q pceptū q sumat
a ieiuno. cū illd rspiciat essentiā sacri. ⁊ istd ei⁹ vsuz. qre qstū
cūqz iste sūpsit aqm ⁊ nō sit ieiun⁹: nihilomin⁹ tñ d3 facere
sic dictū ē. s. f. q habeat hostiā nō psecratā ⁊ vinū ⁊ aquā ad
mīstret. ⁊ reicipiat a pncipio canōis: vl ab illo loco cōicātes
⁊c. ⁊ sic totū pseqt vsqz ad finē. Sz qd si ille q mīstrauit vi
nū i calice nō apposuit ibi aqm. qd faciēdū ē. In b casu dico
q si sacerdos aduertat istd añ psecratōez sanguis d3 ponere

De eucharistia

aquā in calicē. et sic p̄secrare. Si autē precipit post p̄secratiōnez
sanguis d̄z p̄teri de negligētia et p̄cedat i missa. q̄z vinū ē p̄pa
matia h̄o sacri et nō aq̄. vt dictū ē s̄. d̄z tñ admisceri ex q̄dā cō
gruitate. S̄z q̄d si sacerdos aduertat venenū imixtū esse in
calice. v̄l araneā v̄l muscā ibi cecidisse. nūq̄d d̄z sumere. Ler
te t̄p̄tū ad venenū v̄l araneā dico q̄ nō. ne calix vite fiat sibi ca
lix mortis. s̄z sāguis iste d̄z poni i aliq̄ vase m̄do et apto. et debet
poni int̄ reliq̄as cū aliq̄ scripta notificāte ibi esse sanguinē xp̄i
et q̄ n̄ sumat ab aliq̄. q̄z sp̄s ibi admixtū ē venenū. Et nisi sa
cerdos sūperit corp⁹ christi d̄z ponere aliū vinū i calice cum
aq̄. et reicipe ab illo loco. Sili mō rē. Si autē sūperit corpus
d̄z h̄z aliā hostiā n̄ p̄secratā: vt dictū est s̄. Quātū ad muscā
dico q̄ p̄p̄t muscā nō d̄z dimittere q̄n sumat. n̄ tñ credo q̄ de
beat trāsglutire muscā vt q̄dā dicūt. s̄z sufficit q̄ lauet et lotio
sumat. et si timeat de vomitu p̄medat aliq̄d phibēs vomituz
et musca p̄burat et cinis i sacrario p̄fuet. Et idē dico d̄ aranea
sc̄z q̄ sic d̄z p̄buri et cinis i sacrario refuari. S̄z pono q̄ q̄n
sacerdos eleuat hostiā apparz ibi sp̄s pueri v̄l carnis q̄d fa
ciet. Dico q̄ aut istud apparz oib⁹ aut sacerdoti tñ: aut p̄p̄o
tñ. Si apparer ita oib⁹ i isto casu dñt fundi orōes ad deū vt
reuertat ad sp̄m panis. et si fiat d̄z sumi. Sinaut d̄z h̄z aliā
matia. s̄. hostia et p̄secrari. Si autē nō appareat sacerdoti s̄z po
pulo tñ d̄z sumi a sacerdote. S̄z p̄t p̄rigere q̄ calix cadat et
sanguis effūdāt. q̄d ḡ faciendū est tñc. Dico q̄ q̄d agēdū sit in
isto casu edocemur ex q̄dā d̄creto p̄ij pape. i q̄ d̄c̄r. d̄z sic Si p̄
negligētiā aliq̄d de sanguine stillauerit i trā lingua labat et tra
radat. Si p̄o fuerit tabula vt nō p̄culcet loc⁹ radat et in igne
p̄sumat. et cinis itra altare p̄dat. et sacerdos. xl. dieb⁹ peniteat
Si sup̄ altare distillauerit calix sorbeat mīster stillā et tribus
dieb⁹ peniteat. Si sup̄ lintheū altar⁹ et ad aliū stilla p̄uenerit
q̄rtuor dieb⁹ peniteat. Si vsq̄ ad t̄ciū lintheū stilla p̄uenerit
peniteat nouē dieb⁹. Si vsq̄ ad q̄rtū lintheū p̄iteat. xl. die
b⁹. et lintheamīa q̄ stilla tetigerit trib⁹ vicib⁹ abluat mīster ca
lice supposito. et aq̄ ablutiōis sumat et in aliq̄ vase iuxta altare
recōdat. Si q̄s p̄ ebrietatē v̄l voracitatē eucharistiā euomue

Tracta .III. prime partis

erit. si laic⁹ fuerit. xl. dieb⁹ peniteat. cleric⁹ vl' mōach⁹. lxx. die
bus peniteat. ep̄s. xc. Si hō ifirmitatē cā euomuerit. vij. die
bus peniteat. Ista habēt de p̄se. di. ij. c. Si p negligētiā. r. c.
Si q̄s p ebetatē. Et matia illi⁹ vomit⁹ d̄z accipi ⁊ p̄buri. et
cineres iuxta altare recōdi. Que p̄niā d̄z esse ista. Dicunt aliq̄
q̄ oib⁹ dieb⁹ illi⁹ p̄nie d̄z ieiunare ī pane ⁊ aq̄ ⁊ cessare a p̄mū
one. Alij dicūt q̄ sufficit q̄ faciat aliquā abstinētiā vl' dicat
aliq̄s orōes. S; pono q̄ aliq̄s sacerdos iduit se ad missam
⁊ postq̄ iā p̄cesserit ad missā recolit se aliq̄d p̄ctm mortale cō
misisse de q̄ n̄ fuit p̄fessus. vl' r̄colit se excōicatū. q̄d faciet iste
sacerdos. Si p̄cedat videt peccare mortāl. q̄ iudiciū sibi
māducatur ⁊ bibit. Si aut̄ ex toto dimittat magnū scādālū po
pulo generat. Dicūt q̄dā q̄ tal' sacerdos nō d̄z dicere v̄ba cō
secratōis s; simplr hostiā d̄z sumere. Et istō nō ē vez. imo er
roneū. q̄ faciēdo sic videt q̄uit peccare. q̄ tal' videt deū illude
re faciēdo irreuerētiā sacro ⁊ pplm deciper. q̄ facerz eū idola
trare. ⁊ ita ei se astrigit. ita h̄z d̄ cele. mis. c. de hoīe. Et iō dico
q̄ si iste sacerdos n̄ p̄t dimittere missā absq̄ scādalo q̄ doleat
⁊ p̄iteat ⁊ p̄terat de p̄ctō suo. doleat etiā q̄ ita tarde peniteat
⁊ p̄ponat p̄fiteri q̄ cito potit h̄ze opportunitatē: ⁊ p̄secr̄ ī no
mine dñi. q̄ ī isto casu sūm⁹ sacerdos. s. de⁹ absoluit eū. Et li
cet q̄dā dicāt s̄se esse ī snia excōicatōis. m̄ credo q̄ ī isto casu
si sacerdos n̄ p̄cesserit ad p̄secratōez d̄z dimittere fungēdo se ī
firmū. vl' h̄ze aliqm̄ nc̄citātē legitimā. vl' si n̄ possit dimittere
doleat ⁊ peniteat ⁊ p̄ponat se facere absolui. Et credo q̄ q̄tū
ad illō p̄ctm absolut⁹ ē a sūmo sacerdote. s. a dō. ⁊ h̄z q̄ ad cl̄pā
Utr̄ aut̄ sit absolut⁹ q̄ ad penā irregularitatē n̄ d̄fīno hic.
S; pono q̄ sacerdos habeat p̄sciam eo q̄ obmisit aliq̄d de
v̄bis canōis. nūqd d̄z ea repetere. Dico q̄ aut h̄z p̄sciaz p̄ba
bile ⁊ q̄ si cenā. aut h̄z p̄sciaz leuē ⁊ sc̄upulosā. Si h̄z p̄sciaz
certā vl' multū p̄babile q̄ dimisit aliq̄d de v̄bis canōis d̄z ea
repetere. potissime si h̄z talē p̄sciaz de v̄bis p̄secratōis. q̄ n̄ in
telligit itatū q̄d dubitat p̄babile vl' nescit esse factū. vt d̄z de
p̄se. di. iij. si nlla. extra d̄ p̄s. nō bap. c. veniēs. Debz tñ vt cre
do sacerdos h̄ze istā int̄tōez. Si dixi ista v̄ba nō intendo ea
repetere cū int̄tōe p̄secrādi. s; si nō dixi dico ea. Argumētuz

De eucharistia

extra de bap. 7 ci^o effec. c. ij. vbi dicitur. Si tu es baptizatus non te baptizo. sed si non es baptizatus te baptizo in nomine patris etc. Propter autem leuem et scrupulosam conscientiam non debet iterari huiusmodi verba. Et ideo sacerdos multum debet esse attentus et recollectus quando dicit hec verba. Sed pono quod sacerdos quando dicit missam faciendo signum cum hostia forte propter frigus vel propter inadvertentiam vel aliquid aliud hostia cadit in sanguinem. quod debet fieri. Dico quod debet ea ibi dimittere nec extrahat eam ideo. sed sumat eam cum sanguine. quod signum et fractiones que fiunt cum hostia magis significantur quam sunt de essentia misse. Pono etiam quod propter frigus sanguis congeletur in calice. Dico quod tunc sacerdos debet tamen exalare. id est abelare in calice quod liquifiat. Credo tamen quod tutius esset quod calix inuolueretur panis calidis. et si non perficeretur quod poneretur in aqua ferventem cavendo tamen ne aqua intraret. Sed pono quod quando sacerdos dicit missam moritur aut percutitur aliquo infirmitate. ita quod non potest finire missam quod faciendum est in isto casu. Dico quod circa istam materiam est una regula generalis quod si ille qui dicit missam debet sumere et perficere istud sacramentum si possit. si non potest aliter debet sumere et perficere loco eius. In casu ergo proposito dico quod aut sacerdos moritur aut impeditur aliquo infirmitate ante inceptum canonis. aut post. Si ante non curatum est. si post aut ante consecrationem vel post. Si ante aliter sacerdos debet se induere et recipere ubi dimisit. Si vero moriatur vel impediatur post consecrationem. aliter sacerdos debet supplere quod remanet suppleendum et recipere sacramentum.

Sed ponatur quod moritur vel impeditur postquam sumpsit corpus et ante quam sumat sanguinem. In isto casu dico quod aliter sacerdos debet sumere sanguinem et complere officium. Sed pono quod mus vel aliquid alia bestia sumat spiritus consecratus. Dico quod si posset extrahi ille spiritus ab illo animalis debet illud animal apiri et spiritus ille reverteretur reponi in sacrario. et animal probrum. et cineres intra altare recodi. Sed pono quod aliquis sacerdos tanto tempore refrauit illas species quod iam sunt putrefacte vel corrupte quod debet fieri de istis speciebus. Dico quod istud in materia ista habendum est per regulam generali. quod tantum manet sub istis speciebus corpus et sanguis christi quam diu sub ipsis manet suba panis et vini. Et tamen cito sub istis speciebus definit esse corpus christi et sanguis quam cito definit ibi esse species panis et vini. Et ideo si ille spiritus venit ad tantam corruptionem ut non plus appareret esse species panis et vini. iam non est ibi

Tracta. v. prime partis.

corp⁹ nec sanguis christi. et ideo non debet sumi sic consecrate. Sed sacerdos postquam supererit in missa corp⁹ christi sumat eas reuerent^{er} sed non ut consecratas. Si autem non veniunt ad tantam corruptionem quando appareat esse species panis et vini dñt sumi ut consecrate. Sed quod si ex illis speciebus corrupti sint generati homines. quod debet fieri de illis speciebus. Dico quod debet oburi et cineres intra altare recodi. et sacerdos ex cui⁹ negligētia accidit ista debet puniri. et ideo sacerdos debet cauere ne nimis longo tempore refuet eucharistia. vel quod non fuerit ea in loco nimis humido. ita quod ille species possint de facili corrumpi. Nec circa eucharistie sacramentum et eius minister ac ornamenta perstrici breuit. ut simplices sacerdotes in talibus certitudinem inuenirent. et in alijs que longum tractatum exigunt daret eis occasio cogitandi: dubitandi et interrogandi.

Continuatio et ordo sacramentorum dicendorum.

Ordinē in hui⁹ libelli principio positū. psequendo dicto de sacramentis quod producit et promouet ac consummat homines in esse spirituali: quod sunt baptismus: confirmatio et eucharistie sacramenta. dicendum est de sacris per quod si ceciderit homo faciunt ut resurgat. Et ista sunt prima que saluat homines a peccato. et sacramenta extreme unctionis que sanat reliquas peccatorum. Vnde quod in secunda pericula hui⁹ libelli agit de professionum audientia et prima. ipositione. ideo tractat de sacro ordine usque huc differat ne opteat sepe iterare eadem. quod etiam dignum debet precedere minus dignum. sacramentum autem ordinis maioris est et dignius sacramento extreme unctionis. ideo prius dicendum est de sacramento ordinis quam de sacramento extreme unctionis.

Tractatus quintus prime partis de sacramento ordinis. Et habet quatuor capitula.

Via conferre sacramen

Quod tunc ordinis de iure et regulariter ad solos episcopos pertinet quod unctiones sacramenti que eos teste beato iohanne de oibus edocet recipiunt. Idcirco circa materiam sacramenti ordinis pauca

De ordine

dicā. Lū scōs ⁊ venerabiles ēpos sic habeo in p̄s et dños
h̄ie desiderē ī mḡos. v̄ez q̄ sacerdotib⁹ oib⁹ tota eoz p̄as
ī collatōe ordinū tribuit. iō aliq̄ de sac̄o ordī expedit eos sci
re q̄ sub breui p̄pēdio p̄phēdā. Et hec q̄ ad nūc ad q̄nq̄ p̄nt
reduci. de q̄b⁹ p̄ ordinē ē agēdū. Primo q̄d ē ordo. scōo q̄t sūt
ordīes. t̄cio sī ī q̄lib⁹ ordīe īmp̄m̄t character. q̄rto ī q̄ actu īmp̄
m̄t character cuiuslibet ordinis. q̄nto que req̄runt in suscipiē
te ordines. ⁊ hec sufficiant.

Quid est ordo

Capitulū I.

o Rdo ab Hugōe de scōo victore describit sic. Ordo ē
signaculū q̄dā q̄ et p̄ q̄d spūal p̄as seu officiū tribu
itur ordinato. Et ponit ibi p̄as q̄ ad ordīes p̄p̄e dictos. sed
officiū ibi ponit q̄ ad ordines cōmuniter dictos

Quot sunt ordines

Cap. II.

i Anūero ordinū diuersificant doctores canoniste et
theologi. Doctores enī canoniste dicūt q̄ sūt nouē.
scz psalmistat⁹. ostiariat⁹. lectorat⁹. exorcistat⁹. acolitat⁹. sub
dyaconat⁹. dyaconat⁹. p̄sbitat⁹ ⁊ ep̄at⁹. Et rō forte q̄ mouet
doctores canōistas ē. q̄m cū ī q̄lib⁹ ordīe tribuat sp̄eal p̄as
vl officiū. s̄z vbi ē sp̄eal p̄as vl sp̄eale officiū ibi ē sp̄eal ordo
s̄z ī ep̄atu tribuit sp̄eal p̄as. ⁊ ī psalmistatu sp̄eale officiū. iō
ep̄at⁹ ē sp̄eal ordo ⁊ etiā psalmistat⁹. Ut ḡ militat⁹ ecclīa cor
respōdeat triūphāti. sic ī triūphāti sunt nouē ordīes āgeloz
ita ī militāti sunt nouē ordīes mīstroz. Et ē sat⁹ apta p̄gruē
tia. Doctores h̄o theologi mlti ⁊ q̄s plēs ex eis tenēt q̄ n̄ sunt
nisi septē. q̄z ponūt q̄ psalmistat⁹ nō ē ordo. nec etiā ep̄atus.
vt sic septiformis gr̄e spūsc̄ti corr̄ndeāt septē ordīes. Quic/
q̄d sit d̄ isto sat⁹ puto q̄ psalmistat⁹ n̄ est ordo. sic nec p̄ma ton
sura de q̄ magis videt. cū psalmistat⁹ p̄ferat a simplici sacer
dote. p̄ma h̄o tōsura ordīarie ab ep̄o p̄ferat. Un̄ vt dicūt do
ctores p̄ma tōsura nō ē ordo s̄z ē dispositio ad ordīes. Dispo
sitio inq̄ nō necessitat⁹ s̄z p̄gruētie. De ep̄atu aut̄ vtz sit sp̄eal
ordo dubito. ⁊ ideo istō dimitto determinatōni maiōz. Tho
mas aut̄ ī q̄rto suo dicit q̄ ordo tripliciter d̄r. Uno mō ē nomē
officiū. ⁊ sic psalmistat⁹ ē ordo. Scōo mō ē nomē dignitatis.

Tracta. v. panis partis

et sic episcopus est ordo. Alio modo est nomen cuiusdam specialis partis. et sic non sunt nisi septem ordines tantum. Et isto modo possunt concordari iura et opiniones doctorum. Numerus autem et sufficiencia istorum septem ordinum contra dictorum scribitur huius. Dis ordo id est ordo quod ordinar ad corpus christi put in sacro eucharistie continentur. et secundum quod dicitur Bernardus. Augustinus. secundum quod magister de propinquitate accedit ad hoc sacrum eucharistie secundum hoc dicitur maior et dignior ordo. Potest etiam aliquis ordo ordinar in sacro eucharistie. et hoc ad corpus christi consecrandum. et sic est presbiter. cuius est corpus christi consecrare. vel ad ipsum consecrati populo dispensandum. et sic est diaconus. cuius antiquitus erat sanguinem christi populo dispensare. Unde dicit beatus Laurentius beatus Hieronymus. Aliquid degenerem me presbiteri cui commisit dominici sanguinis dispensationes. Ut ordinar ad materiam de qua perficitur presbitero presentanda vel propandam. et sic est subdiaconus. et hostiam et calicem cum vino et aqua ad altare portare. vel ordinatur ad huiusmodi materiam ad altare apportandam. et sic est acolitus. et perit deum cum hostia et viceolos cum vino et aqua ad altare portare. Ut ordinatur ad dyabolum effugandum ne homines a sumptibus sacri impediatur. et sic est exorcista. cuius est demones abiurare. vel ordinatur ad dignos admittendum et indignos excludendum. et sic est ostiarius. cuius est ostium ecclesie custodire ne indigni intrent. vel ordinatur ad ea que de repositio in isto sacro preterito in veteri testamento dicta erant proponendum. et sic est lector. cuius est prophetias veteris testamenti in missa legere. Et sic habet numerus et sufficiencia septem ordinum contra dictorum. Horum ordinum quedam vocantur minores et non sacri. scilicet lectoratus. ostiarius. exorcistatus acolitus. Alii autem tres. scilicet subdiaconatus diaconatus et presbiteratus vocantur maiores et sacri.

An in quolibet ordine imprimatur character Ca. III.

Um secundum quod dictum fuit superius. cum ageretur de sacris in generali character sit quedam specialis pars per quam recipiens sacrum imprimens characterem potest facere vel recipere aliquid quod non potest ille qui non recepit huiusmodi sacrum. ut recipiens quolibet ordine possit facere aliquid speciale quod non potest facere ille qui caret ordine illo. sic presbiter potest consecrare. quod non potest facere ille qui non est presbiter. et sic de aliis. et ideo in quolibet ordine imprimatur character. Et si dicas quod non ordinar potest facere ea que sunt ordinis. sic non acolitus potest portare hostiam et viceolos

De ordine.

ad altare. & nō optet q̄ in q̄libz ordīe imp̄mat̄ caracter. Nō va-
let. qz fm qd d̄r cōit. Illud possum? qd d̄ iure possum? . Nul-
lus aut̄ p̄t facere de iure ea q̄ sunt ordīs nisi sit ordiat? . Ho-
rādū etiā q̄ characteres oīm ordinū p̄supponūt caracterē bap-
tismi. cū baptism? sit ianua ⁊ fūdamētū oīm sacroz. Et fm
ap̄lm. vbi fundamētū nō ē sup̄edificari nō p̄t. Et iō null? ni-
si sit baptizat? p̄t esse caparalic? sacri. extra d̄ p̄s. nō bap. c. ve-
niēs. S; nūqd caracter vni? ordīs p̄supponit caracterē alte-
ri? ordīs. i. vtz ille q̄ nō ē subdyacen? p̄t ordiari i dyaconuz.
vl n̄ dyacon? i p̄sbitez. Dico q̄ d̄ nēcitate caracter vni? ordīs
nō p̄suppōit caracterē alteri? ordīs. Uñ n̄ subdyacon? p̄t or-
diari i dyaconū. vl nō dyacon? i p̄sbitez. licz nō debeat. imo
de rigore iuris d̄z deponi si ex malicia vl ex iḡrātia aliqm or-
dinē p̄miserit. s; ex licētia epi iposita ei p̄nia p̄ eo q̄ negligēt
vl iḡrāt mediu ordinē p̄miserit. ad ordinē p̄termittit poterit
pmoueri. interim a sup̄ioris ordīs exēcutōe suspēsus. qz fm
Bre. ordiate ad ordīs ascēdēdū ē. Nā casū appetit q̄ ad sūmi
loci fastigia postpositis ḡdibz p̄ abrupta q̄rit ascēsu. xlvij. dif.
sic olim. extra de cle. pmo. p̄ sal. c. vnico. S; nūqd caracter
ordīs p̄supponit p̄mā tōsurā vl caracterē p̄firmatōis. licz hu-
go dicat q̄ null? nisi habeat p̄mā tōsurā p̄t ordiari i sacerdo-
tē. ar. di. xl. Sicut tñ doctores theologi tenēt cōit q̄ caracter
ordīs nō p̄suppōit de necessitate p̄mā tōsurā. nec etiā p̄firma-
tōez. imo nō p̄firmat? p̄t ordiari. licz nō debeat fieri. Dictū ē
enī s̄. q̄ tōsura ē dispositio ad ordīs p̄gruētie tñ. nō aut̄ nēcī-
tatis. Notādū aut̄ q̄ fm illos q̄ ponūt q̄ ep̄at? ē ordo q̄ ca-
racter ordīs ep̄alis p̄supponit caracterē sacerdotalē. qz non sa-
cerdos nllō mō p̄t esse ep̄s. Et istd̄ videt̄ sentire illd̄ caplm̄ ex-
tra de excels. pla. ex l̄ris. Ordo em̄ sacerdotalis est q̄si substan-
tiale fundamētū ordinis ep̄iscopāl. Et hec sufficiāt.

In q̄ actu imp̄mit̄ caracter i q̄libz ordine **Ca. III.**

Iso q̄ i q̄libz ordīe imp̄mit̄ caracter vidēdū ē in quo
actu imp̄mit̄ caracter i q̄libz ordīe. Et ē sciēdū q̄ cū i
sac̄ro ordīs caracter sit res ⁊ sac̄m̄. optet q̄ ad imp̄l-
sionem caracteris p̄currāt duo q̄ req̄runt̄ in omī sacramēto. s.

Tracta. v. prime partis

aliquod ceremoniale signum. quod est materia sacri. et aliquid verba determinata que sunt forma sacri. In actu ergo qui est imprimis character in sacro ordinis operis que sunt ista duo. scilicet traditio alicuius instrumenti deputati ad executionem illius ordinis. et placitio aliorum verborum. In ordine ergo sacerdotum imprimis character secundum Thome in traditione calicis cum pane et vino et placitio verborum que tunc dicit episcopus. scilicet accipe potestatem consecrandi etc. Alii dicunt quod in vinctio manu sibi imprimis character. Primum tamen reputo verum. In dyacono imprimis character in traditione libri euangeliorum cum verbis ad hoc deputatis. Sub dyacono imprimis character in traditione calicis. tamen sine pane et vino. pro quod differt a sacerdote cui traditur cum pane et vino. Alcolito imprimis character ut dicunt quidam in traditione calicis et libri. Thome dicit in traditione viceoli. Et istud reputo verum. quod viceolus directus respicit eucharistiam que calicis et libri. Exorciste imprimis character in traditione libri exorcismorum. Lectori in traditione libri lectionis prophetiarum. Vostuario in traditione clauium ecclesie. Ita tamen quod in quolibet ordine dicatur sibi cum traditione instrumenti verba ad hoc deputata. quod sine verbis nihil fieri. Credo etiam quod non sufficit quod episcopus porrigat huiusmodi instrumenta. imo operis quod ordinandus corporaliter tangat ea. cum istud videatur sonare verba forme que perfert episcopus dum porrigit huiusmodi instrumenta. unde dicit. Accipe. Et ideo aduertat circa hoc diligenter quilibet ordinandus.

Que requiruntur in suscipiente ordines Ca. V.

Quoniam secundum philosophum. Actus actiuorum sunt in patiente predispositi. Itaque ut ordines digne recipiantur sciendum est ad hoc quod ordines rite et legitime et digne recipiantur in generali quattuor requiruntur. Primum est sexus debitus. scilicet quod sit masculus. Cum mulier non possit ordinari nec possit recipere characterem alicuius ordinis clericali. ut dicit Ambrosius super epistolam ad Thimotheum. et hanc. xxiiij. di. mulier. et. xxiiij. q. v. mulierem. et extra de sen. ex. de monialibus. Ratio autem que non potest mulier recipere characterem alicuius ordinis est. quod Christus qui fuit institutor sacri ordinis non primo aut aliquando mulierem ad aliquem sacrum ordinem. Licet et beatissima virgo maria dignior et excellentior fuerit omnibus apostolis. non tamen illi scilicet isti dñi clauis regni celorum commiserat. extra de pe. et re. noua. Et si forte in aliquo caplo inueniatur mulier vocari dyaconissa in presbitera. intelligendum est quod illa vocatur dyaconissa super quam fuisse debet aliquod benedictio. rone est prosequatur aliquod officium spirituale. forte legendo omelia in matut. l.

De ordine

aliquod aliud. quod non licebat alijs monialibus. Presbiteri autem appellabatur. quia secundum morem primitiue ecclesie erat vxor presbiteri. vel forte aliqui vidua de rebus ecclesie curam habentes ad istam matrisfamilias vocati presbiteri. et ita exponenda sunt omnia capitula que loquuntur de ista materia. Secundum quod requiritur etas legitima. Circa quod sciendum est quod licet doctores canonum faciunt multas aregas circa istam materiam. tamen videmus oculata fide nostris temporibus promoueri pueros et iuvenes seu iuvenes in presbiteros et ad alios sacros ordines. Immo videmus aliquos ad dignitates et personarum et etiam ad episcopatum et cardinalatum infra tempus a iure taxatum ad subdiaconatum superiorem promoueri. Quod quia fit ex dispensatione sedis apostolice que spiritus sancto dirigunt non debet ab aliquo reprobari ideo primum supersedeo. Istud tamen regulariter tenendum est quod nisi in fauorem religionis fiat nullus debet promoueri ad subdiaconatum ordinem nisi attigerit. xviii. annum iam inceptum. Nec ad ordinem diaconatum nisi sit i. xx. anno iam incepto. Nec ad ordinem sacerdotum nisi attigerit. xxv. annum iam inceptum. ut habetur de etate. et quod li. ii. c. p. i. c. Generale in Clemen. Eredo autem quod domini episcopi si necesse fuerit possint in his dispensare et dispensent quod tunc putat exigere necessitas que non habet legem. extra de re. iuris. quod non est licitum. que in omnibus istis debet attendi. Tercium quod requiritur est morum honestas. Cum enim porte dignitatum vel ordinum istarum et suspecti patere non debeant. vt lxxxi. di. dictum. extra de iure iur. Relatum. Super omnia requiritur in promouendo ad ordines seu ad ecclesiasticas dignitates quod sit bone fame et honestus in moribus et vita. Cuius ordinis sit et que mores debeat ordinare et promouere ad sacros ordines habere ostendit apostolus in epistola. i. ad Thim. iij. et ad Titum. i. ita dicens. Optet episcopus irreprehensibilis et sine crimine esse vniuersi vxoris viz sobrium ornatum prouidentem pudicum hospitalem doctorem non vinolentum non percussorem sed modestum non litigiosum non cupidum sed domui sue bene prepositum. non neophytum. Et licet ista auctoritas videatur intelligi de episcopo. tamen secundum Augustinum et ambrosium extendenda est ad alios ordinandos. s. di. lxxxi. aplos. et di. xxxiij. pascam. Notandum etiam quod de singulis ordinibus positum in auctoritate predicta multa eunt dicenda. tamen quia requireretur magnus tractatus quasi superficialiter pertransendo pauca dicam. Dicitur ergo primo sine crimine. quod non est intelligendum de omni crimine cum non sine crimine

Tracta. v. prime partis

viuat. Et vt dicit Hiero. Res pene 3 naturā est vt aliq̃s sine pctō sit. 3ō itelligēdū ē de pctō enor̃mi siue vulgato 7 noto/rio. Et nota q̃ existēs ī pctō mortlī q̃cūq̃ siue occulto siue manifesto peccat mortālī recipiēdo sacros ordies. sic recipiendo alia sacra. xl. di. mlti. xc. di. illd. xl. di. añ. Et iō d3 q̃libz p̃fiteri añq̃s recipiat sacros ordies. Scdo dicit vñ? vxoris virū 7 istd ē itelligēdū negative. i. nō pluriū. lxxij. di. p̃posuisti. qz si itelligeret affirmatiue seq̃ret q̃ ṽgiles 7 q̃ nullā habuissēt vxorē nō possent pmoueri. qd esset absurdū. Et loq̃t ap̃ls fm̃ morē p̃mitiue ecclie. i. q̃ licitū erat ordiātos h̃ie vnā vxorem dūmō habuissz ipaz ṽginē. mō aut nō ē licitū. cū votū castitatis sacri ordibz sit ānexū. De bigamis aut q̃re nō pmoueāt. 7 qd ē bigamia. 7 q̃t modis p̃bit q̃ ad nūc taceo qz excedere me tas hui? tractat. Alie aut p̃ditōes. s. sobriū prudētē 7 ceterē sacz sūt note: 7 iō de eis nihil dicā. Notādū aut q̃ de diuersis capitul de corpe d̃cretor̃ 7 decretaliū colligūt alie p̃ditōes q̃ n̄ dñt eē ī ordinādo. vīcz q̃ nō sit solēnit̃ penitē. nō curial. n̄ seru? s3 ad ratiocinia obligat? nō corpe viciat? nō de p̃bito v̄ alias illegit̃ie nat? nō adulter. nō egritudie baptizar? non pegrin? nō ignot? nō minoris etat. De q̃libz istoz p̃seq̃ exigeret maiorē tractatū q̃ p̃sens opusculū expostulat. Quartū qd requirit ē p̃itiā l̃faz. Tū pmouēd? 7 ordinād? ad regimen aīaz d3 h̃ie noticiā 7 p̃itiā sacre scripte ad aīas informādas. Et p̃p̃t̃ statutū ē ī eccl̃ijs metropolitanis vt teneāt doctores theologie. 7 q̃ clerici exeūtes p̃uiciā ad audiēdū theologiā p̃cipiāt itegre stipēdia sua. 7 si nō sufficiāt eis ecclia debz eis mīstrare nccāria. extra de magi. qz nōnulli. Debēt etiam h̃ie p̃itiā seclariū scīaz. 7 p̃ ad eruditōz. ut possint discernere v̄ez a falso. 7 p̃ eas h̃ie aditū ad theologiā. Et iō statutū ē ut teneāt m̃grī artū liberaliū ī singul eccl̃ijs cathedra libz 7 in alijs q̃z possent sufficere factates: q̃ eaz eccl̃iaz clericos 7 alios scholares paupes gr̃tis īstruāt. p̃p̃t̃ qd aliqd p̃petēs bñficiū m̃grō ī ecclia assignet. extra. c. palle. Et itelligo d̃ sciētijs triuialibz siue fmocionalibz. sc3 grāmatica: logica rethorica. Et maxime de grāmatica. qz q̃driuales scīe. s. arismetica. ge

De extrema vnctoe

ometria. musica. astronomia parz aut nihil faciunt ad scias pi-
etatz. vt ait Hiero. xxxvii. di. si qs gramaticā. De h. s. quā sci-
entia dñt sacerdotes hē requē sup in premio hui⁹ libelli. Et
licz mltā alia circa materiā sacri ordīs possent dici. ista tñ sus-
ficiūt qñtū ad hoc qd p̄sens libell⁹ expostulat

Tractatus sextus prime par-
tis de extrema vnctoe. Et habz septem capitula.

Hinc de sacramēto ex-

n treme vnctiois dicēdū est. Circa qd p̄siderāda
sūt septē. Prio q̄st ei⁹ matia. Scdō q̄ ē ei⁹ for-
ma. Tercio q̄s est ei⁹ mister. Quarto q̄s est ei⁹
effectus. Quinto quibz debet dari. Sexto in qbz partibz cor-
pis debz fieri. Septimo vtrū debeat iterari.

De materia hui⁹ sacramēti.

Capitulū I.

m Altera sacri extreme vnctiois ē oleū oliuaz ab epō bñ-
dictū. Et rō q̄z oleū oliuaz ē materia hui⁹ sacri ē in-
stitutio christi qui instituit istd fieri i oleo qñ misit ap̄los oleo
vngere infirmos z sanare eos. Et huic p̄cordat pmulgatio be-
ati Jaco. q̄ dic. Infirmať q̄s ex vob iducat p̄sb̄itos ecclie et
ozēt sup eū vngētes eū oleo sc̄to. Et ē sciendū q̄ qñ i scriptu-
ris iuenit simplz oleū itelligit̄ d oleo oliuaz. qz illd ē simplex
oleū. alia at̄ n. s. fuerit iuēta p̄p̄t̄ dfectū illi⁹ olei. sic oleū nucū
oleū lini z silia. l. p̄p̄t̄ aliqm medicinā. sic oleū amigdaloz l. la-
trinū z silia. Rō at̄ p̄gruētie q̄z tale oleū ē matia h⁹ sacri ē. qz
p̄petas isti⁹ olei maxie p̄uenit effectui h⁹ sacri. Est ei⁹ oleū miti-
gatiū dolorz. id ponit i vulneribz. Un ille samaritan⁹ ifudit
oleū i vln̄eribz sauciari vt dic̄ Luc. s. effect⁹ isti⁹ sacri ē miti-
gare dolorē spūalē z corpale. vt dicet̄ ifra qñ agē de effectibz
isti⁹ sacri. q̄z oleū oliuaz ē matia p̄p̄a isti⁹ sacri. Notādū at̄
q̄ ad h⁹ q̄ oleū sit p̄p̄a matia z p̄ueniēs isti⁹ sacri optz q̄ sit pri-
mo ab epō bñdictū. Et istd inuit be. Jaco. qñ dixit. vngētes
eū oleo sc̄to. i. sc̄tificato. Rō aut̄ q̄z optz q̄ sit sc̄tificatū posi-
ta est sup in tractatu de p̄firmatōe. c. ij. vide eam ibi.

TRACTA. VI. prime partis.

Que sit forma extreme vinctōis Cap. II.

f Prima istī⁹ sacri sunt vba q̄ dīc sacerdos qñ inungit
īfirmū. s. ista. Per istā scām vinctōez z suā pñssimā mi
ficordiā idulgeat tibi de⁹ q̄cqd deliq̄sti p vīssū. p audituz zc.
Ita q̄ ī ista forma tāgit hī⁹ istī⁹ sacri. de q̄ dīcet īfra qñ agef
de ei⁹ effectū. Et sciēdū q̄ dīctia ē inter formas alioz sacroꝝ.
z istī⁹. qz forme alioz sacramētoꝝ sūt idicatiue. vt patz intue
ti discurredo p singlas formas. s. forma istī⁹ sacri ē optatiua.
vt patz īspiciēti. Notādū autē q̄ ī mīssali ambrosiano īuenit
ista forma. Vngo oculos tuos vl aures tuas zc. Et p istā sā
ctā vinctōez tuā zc. De hī aut nō est curādū s. forma q̄ vti⁹ ro
mana ecclia ē sūada. Si aut aliq̄s q̄rat q̄re ī forma istī⁹ sacri
magi vti⁹ romana ecclia optatiuo vbo q̄s ī alijs formis. Di
cēdū est q̄ iō. qz vt vidē īfra istud sacm nō d̄z dari nisi p̄pīn
q̄s mori q̄ sunt iā ī recessu. iō sic moris est q̄ illi q̄ sunt ī recel
su optat sal⁹. ita ī forma ista ecclia optat salutē recedētib⁹ ex
hac vita. Quis sit mīster extreme vinctōis. Cap. III.

m Mīster hui⁹ sacri est p̄sbiter z n̄ ali⁹. vñ null⁹ nisi sit
p̄sbiter p̄t mīstrare istud sacm. Istō p̄tz ex p̄dicta au
toritate b̄ti Jaco. Infirmitatē q̄s zc. Rō aut q̄re solus
p̄sbiter ē mīster hui⁹ sacri ē. qz ille q̄ habz dispēsare sacm cor
pis christi mysticū optz q̄ habeat p̄tātē sup corp⁹ xpi vez. s. z
iste ē sol⁹ p̄sbiter. q̄re sol⁹ p̄sbiter h̄z mīstrare sacra. Nec ē ī
stātia de baptismo. qz baptism⁹ ē sacm maxie necessitatē. iō
optz q̄ habeat mīstrz maxie omunē. vide hī s. de baptismo
c. iij. Utz aut opteat q̄ sint p̄les p̄sbiri vl sufficit vn⁹ videt
ex autoritate allegata q̄ debeāt esse p̄les. qz dīc p̄sbitos ī plu
rali. Tho. i. iij. suo videt dicere q̄ si n̄ possint h̄zi p̄les suffici
at vn⁹ cū mīstrz. ita tñ q̄ sp̄ p̄sbiter d̄z iungere z dicere vba. z
si añq̄s p̄fecerit moriat vl alit īpediat ali⁹ d̄z p̄ficere illō qd̄ re
manz p̄ficiēdū. s. residuū sacri h̄z extreme vinctōis. q̄ sufficiāt
p̄ p̄nti.

Quis sit effect⁹ hui⁹ sacri. Ca. IIII

e Effect⁹ hui⁹ sacri ē iste. Sicut em̄ ē ī infirmitate cor
pali. ita suo mō d̄z esse z est ī infirmitate spūali. In in
firmitate aut corpali sic ē q̄ posito q̄ aliq̄s sit curat⁹

De extrema vinctōne

ab infirmitate adhuc remanz in eo aliq̄ debilitas corporal' pueni
ens ex p̄stina infirmitate. ⁊ iō idiget duplici medicina. Una q̄
sit egritudinis sanatiua v̄l expulsiua. ⁊ alia q̄ sit debilitat' q̄ re
manet repatiua. Sic ē spūal'. spūal' infirmitas ē pctm̄. Unde
ps̄. i p̄sona pctōris. Miserere mei dñe qm̄ infirm' sū sana me
⁊c. Medicina sanatiua illi' infirmitat' ē pnia. s̄ postq̄ bō sa
nat' ē ab ista infirmitate adhuc remanz i eo qdā debilitas spūal'
⁊ s̄ istā debilitatē ordiat istō sacrm̄. Un' effect' isti' sacri ē sa
natio isti' debilitat' spūal'. Est etiā alius effect' q̄ p̄ ipm̄ pctā
venialia ⁊ etiā mortalia oblita remittit ⁊ grā habita auget et
noua p̄fert. ⁊ istō itellige si digne suscipiat. Est ec̄ ali' effect'.
q̄ si sit expediēs aīe suscipiēt' sanitas corporal' sibi restituit v̄
tute sacri isti'. Probāt oīa ista p̄ auctoritatē iudicatā Jaco. v.
Infirmať q̄s ex vob̄ idu. p̄sbi. ec. ⁊ orēt sup̄ eum vngē. eū oleo
sc̄tō. ⁊ alleuia. eū dñs a lāg. suis. ⁊ si i pctis sit dimittēt ei ⁊c.

Quib' d̄z dari istud sacramētū Cap. V

Ep̄dicta auctoritate colligit q̄ istō sacrm̄ non d̄z dari
nisi infirmis. q̄ d̄z Jac. v. Infirmať q̄s ex vob̄. Non
aut̄ d̄z dari q̄buscūq̄ infirmis. s̄ solū ill' q̄ sunt i picu
lo ⁊ sunt p̄pinq̄ morti. q̄ cū deuorōe añ petiēt istō sacrm̄. po
sito etiā q̄ sunt frenetici. Cū enī istō sacrm̄ sit sacrm̄ exercitiū n̄
d̄z dari nisi exercitiū. v̄l ill' q̄ iā sunt pati ad exitū ab hac vita.

In q̄bus partib' corp̄is fieri d̄z istō sacrm̄. Ca. VI

Uia purgata matia medicina d̄z applicari p̄ctle pa
tiēti. iō matia pcti purgata p̄ pniaz istō sacrm̄ qd̄ est
medicina vt dictū ē s̄ debilitatē derelictā d̄z applica
ri mēbr' q̄ sunt organa sensuū. p̄ q̄s morbo pcti intrat in aīaz.
Un' de sacro isto debēt inungi oclī. aures. os. nares. pedes ⁊
renes. Ita q̄ ad oculos dicat. p̄ istā sc̄tāz vinctōez ⁊ suā p̄ssimā
mīficordiā idulgeat tibi de' q̄cqd̄ peccasti p̄ visū. Ad au
res. p̄ auditū. Ad os. p̄ gustū. Ad nares. p̄ odoratū. Ad pedes
p̄ gressuz. Ad renes. p̄ ardorē libidīs. p̄mittēdo i singul'. p̄ istā
sc̄tām vinctōez. S̄ qd̄ fiet de ceco a natiuitate q̄ n̄ peccauit
p̄ visum. v̄l etiā de surdo a natiuitate q̄ nō peccauit p̄ audituz
vel de claudō q̄ nō peccauit p̄ gressuz. nūqd̄ d̄z inungi in illis

Tracta. vii. prime partis

mēbris. Dico q̄ sic. q̄ licz cec⁹ nō peccauit vidēdo. tñ pecca-
uit forte iordiate visuꝝ appetēdo. Et idē dico de surdo ⁊ clau-
do. Estimo etiā q̄ q̄s aliq̄s nō h̄ret oculos v̄l alia mēbra i q̄
bus sit vñctio d̄z tñ inūgi i loc̄s circūvicinis pp̄t rōez iā dictā

Utr̄z debeat sac̄m istō iterari. Cap. VII.

Um i isto sac̄o nō imp̄nat̄ character manifestū est q̄
istud sac̄m itari p̄t. Lū hō possit ad mortē multoti-
ens ifirmari. Utr̄z aut̄ i eadē ifirmitate possit aliquis
m̄ltotiēs inungi. Dico q̄ ifirmitatū q̄dā sūt breuis terminatō
nis sicut sinochia v̄l sinoch⁹ v̄l caufon. ⁊ sic de alijs. ⁊ i ist̄s in-
firmitatib⁹ nō debz istō sac̄m itari. Tñ si recidiuaz aliq̄s cū
recidiuū sit alia ifirmitas a p̄ma. i recidiuū posset itato inūgi.
Alie sunt ifirmitates diuturne. sic feb̄is: tussis. ethica ⁊ si les
q̄ durāt p̄ annū v̄l pl⁹. et sic cū i talib⁹ infirmitatib⁹ hō possit
multotiēs venire ad p̄ctū mort̄s in talib⁹ p̄t istō sac̄m itari.
Ista est sn̄ia Tho. in. iij. suo. Dicit tñ q̄ si inueniat sn̄ia alicui⁹
doctoris i p̄riū q̄ nō p̄dēnet eā. Istud aut̄ q̄ dicūt q̄dā q̄ ille
q̄ fuit inunct⁹ q̄ si curet nō d̄z se postea balneare est q̄dā fatui-
tas. q̄ seq̄ret̄ q̄ eps cui⁹ caput fuit inunctū crismate nō debe-
ret lauare caput. cū ei⁹ vñctio sit dignior ista. Tñ qñ aliq̄s in-
firm⁹ inungit̄ debet ibi esse aliq̄s m̄ster q̄ cū stupa abstergat
locū vñctōis. ⁊ postea illa stupa debet comburi.

Tractatus septimus prime partis de matrimonio. Et habz duas partes sub se.

Expedito cū dei adiu-
torio tractatu de sac̄is. q̄ generāt: vegetāt:
nutriūt: p̄mouēt ⁊ repant hoīez i vita sp̄uali
Restat tractādū de sac̄o q̄d hoīez p̄duc̄ et
generat i esse ⁊ vita corpali. s. de sac̄o m̄ri-
monij. Quia hō libell⁹ iste p̄pos̄it⁹ ē pp̄t simplices q̄ nō sunt
multū p̄fecti i iure canonico ⁊ ciuili. allegatioq̄ m̄ltorū iuriū
tā de iure canōico q̄s ciuili q̄ i ista mat̄ia plus q̄s i alijs p̄cedēti-
bus adducūt simplicib⁹ ⁊ min⁹ p̄fect⁹ p̄fusib⁹z inducat. Idē
circo ab h̄mōi allegatōnib⁹ q̄ntū potero abstinebo. cū simpli-

De matrimonio.

res hmoi allegatōes neq; legere neq; intelligere scirent. Om̃
aut̃ fm phm̃ sic dispositio p̃cedit formā. sic spōsalia p̃cedunt
m̃rimoniū. ideo p̃mo de sponsalibus est agendū.

Prima pars septimi tracta
tus p̃me p̃ris p̃ncipalis de spōsaliibus. ⁊ habz. v. capla.

Irca ergo spōsalia cō

e siderāda sunt q̃nq; . P̃rio qd̃ sint spōsalia. ⁊ vñ di
cāt. Scōo q̃lit̃ p̃hāt. Tercō i q̃ etate p̃nt̃ p̃hi spō
salia. q̃rto q̃s sit effect⁹ spōsaliū. Quīto i q̃b; casib; dissoluāt̃
Quid sint spōsalia ⁊ vñ dicant̃ **Cap. I.**

f Spōsalia sūt futaz nuptiaz p̃missio. Ex q̃ diffinitōe q̃
cōis ē canonist̃ ⁊ legist̃ p̃z q̃ spōsalia d̃nt̃ p̃cedere m̃ri
monii sic p̃ns p̃cedit futurz. Dicūt aut̃ spōsalia a spōdeo des.
q̃d idē est q̃d p̃mitto t̃is. Qualz p̃hāt spōsalia. **Ca. II.**

c Ontrahūt spōsalia q̃ttuor modis. Uno mō nuda p̃
missioe q̃n̄ d̃r. accipia te i vxorē ⁊ accipia te i virum.
Alio mō dat̃ arr̃ spōsaliū. s. pecūia l̃ aliq̃b; alijs reb;.
Alio mō anuli subarratōe. Et illd̃ vocat̃ vulgarit̃ despōsatō
s; p̃p̃e sbarratio nūcupat̃. Alio mō intueniēte iuram̃to. ita t̃m̃
q̃ sp̃ sint p̃ba de futuro vt dictū ē. q; si essent p̃ba de presenti
iā nō essent spōsalia sed matrimonii.

In q̃ etate possunt p̃trahi sponsalia **Ca. III.**

q Uoniā p̃ septēniū. i. p̃ etatē septē ānoz tā pueri q̃
puelle icipiūt h̃re discretōz q̃ requir̃ i spōsalib; p̃hēdi
iō p̃ septēniū p̃nt̃ p̃hi spōsalia. Si vñ añ septēniū ipi l̃ pen
tes ipoz vice ⁊ noie eoz spōsalia p̃hāt nihil agūt nisi cū veni
unt ad septēniū icipiāt eis placere. q; extūc valēt ita q̃ l; spōs
n̄ p̃gicat eā carnal; . s. sanguineā t̃m̄ ei⁹ n̄ potit h̃re i vxorē n̄ eē
Et nota q̃ etas p̃hēdi m̃rimoniū apta ē i puella. xij. annoz. i
puero. xij. ⁊ si añ p̃hāt n̄ ē m̃rimoniū. s; spōsalia t̃m̄ nisi sue
rit etati nubili ita p̃pinq̃ q̃ possint carnal; p̃misceri. cū etatē
videat̃ tūc malicia suppleuisse.

Quis sit effect⁹ spōsaliū **Cap. IIII.**

Tracta. VII. prime partis

Posalia p̄hūē duobus modis. qz qñqz p̄hūē sub p̄diti
one apposita. qñqz pure. Si p̄hūē sub p̄ditōe apposi
ta s̄ p̄t esse mltis modis. qm̄ aut p̄ditio apposita est
possibil̄ aut impossibil̄ aut nec̄aria. Si sit impossibil̄ puta qz dic̄
p̄hā tecū si tetigero digito celū. Aut si nec̄aria. puta qz dic̄ p̄/
hā tecū si sol oriatur cras. v̄l aliqd̄ sile. iste p̄ditōes dñt h̄i p̄ non
adiect̄. i. p̄ nō apposit̄. Si aut̄ p̄ditio sit possibil̄ aut ē hone
sta aut̄ ihonesta. Si sit honesta. puta qz dicit. p̄hā tecū si p̄
me? voluerit v̄l si deder̄ mihi cētū marcas. Si p̄ditio nō ad
impleat̄ n̄ tenet̄ m̄rimoniū p̄sumare donec p̄ditio fuerit adimple
ta. etiā si p̄hēdo spōsalia fuerit appositū iuramētū S; dz̄ itel
ligi sp̄ nisi carnal̄ copla fuerit subsecuta int̄ eos. qz tūc dz̄ v̄z
m̄rimoniū int̄ eos. qz tūc vid̄z cōditio apposita recessisse. Si
p̄o p̄ditio ihonesta sit z̄ sit p̄ naturā z̄ subaz̄ z̄ bona m̄rimoniū
puta qz dicit. p̄hā tecū si p̄cures tibi venena sterilitat̄ v̄l p̄o
pecunia adulterādā te tradas. v̄l donec iueniā aliā pulcriorē.
Ista p̄ditio viciat̄ p̄ctū. ita qz nec sūt spōsalia nec m̄rimoniūz
Si p̄o p̄ditio sit ihonesta s; n̄ sit p̄ naturā z̄ sbaz̄ z̄ bōa m̄rimo
niū. puta qz dic̄. p̄hā tecū si hoīez̄ int̄fecer̄ v̄l si furū fecer̄ v̄l
silia. p̄ nō adiecta dz̄ h̄i. z̄ ē abūciēda: z̄ tenet̄ spōsalia. Nota
dū tñ qz licz̄ dictū sit qz spōsalia pñt̄ p̄trahi sub p̄ditōe p̄miss̄e
pecūie. nō tñ p̄t p̄mitti pecūia i modū pene. z̄ si p̄missa fuerit
nō tenz̄ pene p̄missio. nec p̄t peti. vt si dicat̄ sic. nisi p̄xero tecū
tibi dabo cētū marcas. nō enī valz̄ p̄ditio pene cū libera debet̄
esse p̄ingia. ff. d̄ v̄. ob. l. tua. de spō. c. velut. extra e. c. req̄sinit.
z. c. gēma. L. de spō. l. arras. z. l. m̄lier. Si aut̄ p̄hūē spōsalia
pure. i. sine p̄ditōe. z̄ sūt abo apti ad m̄rimoniū p̄hēdū. si i spō
salibz̄ p̄hēdis int̄uenit iuramētū p̄pellēdi sūt p̄ excōicatōez̄ cō/
sumare m̄rimoniū. nisi forte timeat̄ d̄ v̄xoridicio v̄l de aliq̄ a/
lio piclo. Et si alter iporū p̄xerit cū alia p̄ v̄ba de p̄nti iūgat̄
ei p̄nā de p̄iurio z̄ fide m̄rita: z̄ absoluat̄ ab excōicatōe. si at
nō int̄ueit iuramētū monēdi sūt m̄rimoniū p̄sumare n̄ cogē/
di. qz iūte nuptie solēt malos p̄uēt̄ h̄re. xxxi. q. ii. c. i. z. ii. Si
aut̄ neuter ē i etate nubili tenet̄ expectare donec veniāt ad an
nos erat̄ legitime ad m̄rimoniū p̄hēdū. Et idē dico si vn̄ est

De matrimonio

in etate legitima. ali⁹ nō. qz ille q̄ est in etate legitima tenet aliū expectare. l. si se mutuo absoluūt poterūt iudicio ecclie separi.

In q̄bo casibz spōsalia dissoluunt^r Cap. V

Ex q̄ spōsalia sūt sel⁹ sc̄ta semel ligāt. ita q̄ si p̄hāt post modū spōsalia cū alia. 7 nō ē p̄cessuz ad carnalē copulā cū illa sc̄da. cōpellēd⁹ ē redire ad p̄mā. Si kō p̄guit sc̄dam carnalē cū iā m̄rimoniū dicat d̄z remanere cū sc̄da 7 nō redire ad p̄mā. Soluūt autē i octo casibz. Prim⁹ ē si alter ip̄oz vult trāsire ad religiōez. qd̄ facere p̄t alto iūito. etiā si fuit m̄rimoniū p̄ q̄ba de p̄nti sc̄tū. dūmō nō fuerit p̄ carnalē copulā p̄sumatū. 7 ille q̄ remanz i sc̄to remanz absolut⁹ a vīcō spōsaliū 7 h̄ qn̄ alter fuerit p̄fessus i religiōe illa. h̄ ille casus extra de p̄uer. p̄m. c. ex publico. extra de spō. duo. licz p̄ter solitū. Secūd⁹ casus ē qn̄ spōsus nō iuenit. qz trāsferit se ad aliā regio/nē. recepta tñ pus p̄nā de piurio v̄l fide mētita. si p̄ eū steterit q̄ min⁹ m̄rimoniū fuerit p̄sumatū. h̄ iste casus extra de spō. c. illis autē. Terc⁹ casus ē si alter ip̄oz p̄ sc̄ta spōsalia icurrit leprā v̄l palisim. aut oculos pedes man⁹ v̄l nasum amisit. vel aliqd̄ turpi⁹ sibi euenerit. Ponit iste casus extra de p̄u. lepro. c. lras. de iureiur. c. q̄madmodū. Quart⁹ casus si supuenit afinitas. puta qz spōsus p̄sanguineā spōse p̄guit v̄l ecōuerso. Et ad h̄ pbandū sufficit sola fama. h̄ iste casus. vij. q. ij. qdā despōsauit. extra de p̄sag. 7 af. sup eo. Quīt⁹ casus si mutuo se absoluerint. h̄ iste casus extra de spō. c. p̄terea. qdā tñ nō recipiūt istū casū. vñ dicūt q̄ illa decretal̄ allegata nō ē decretalis v̄l loq̄t de p̄missiōe p̄p̄tina. Sext⁹ casus ē si alter eorū fuerit fornicat⁹. h̄ iste casus extra de iureiur. c. q̄madmodū. Septim⁹ casus ē qn̄ spōsus defacro cū alia. v̄l spōsa cū alio p̄bit p̄ q̄ba de p̄nti v̄l p̄ q̄ba de fūfo. 7 seq̄t carnalē copulā. tūc soluūt spōsalia p̄p̄t mai⁹ viculū supueniēs. s̄z dñt agere p̄nāz de p̄iurio v̄l de fide seu p̄missiōe mētita. ponit iste casus extra de spō. c. p̄suluūt. extra de spō. duoz. c. tua nos. Octau⁹ casus ē qn̄ minor vēit ad etatē legitimā 7 p̄fectā: 7 petit absolui a vinculo spōsaliū 7 dari sibi licētiā nubēdi aliq̄. h̄ iste casus extra de despō. ipu. de ill. 7. c. a nob Et nota q̄ oēs isti casus p̄ter

Tracta .vii. prime partis

pmū. s. qñ vult trāsire ad religiōez itelligēdi sunt de spōsalibz de futuro q̄ he z ppe dicūt spōsalia. Et nota etiā q̄ i duobz casibz pdictis ipo iure solvunt spōsalia. s. qñ iterat religiōez z qñ hīc mīmonii cū alio vl cū altera. In ceteris pō casibz solvenda sunt p iudicem ecclesie.

Secūda pars septimi tractatus pme partis pncipalis de mīmonio. z habet octo capla

Quā tractatum est

p de spōsalibz dicēdū est de mīmonio. Circa qd cōsiderāda sunt octo. Pmo qd ē mīmonii z vñ dicat. Secdo q̄lit p̄bat mīmonii. Tercio qñ z vbi z q̄bz p̄bis fuit iñstitutū mīmonii. Quarto q̄ fuit cā iñstitutōis mīmonii. Quito q̄ pñt p̄bere mīmonii. Sexto q̄t modis dicat mīmonii. Septimo quot sūt bona mīmonii. Octavo q̄ impediūt mīmonii

m Quid est mīmonii z vñ dicat **Cap. I.**
Mīmonii aut a doctoribz sic diffinit. Mīmonii ē viri z mlieris legitiā p̄iunctio indiuiduā vite p̄suetudinē retinēs. Nō dī viri z mlieris: vl viroz z mlieris. qz nec vnus vir p̄les mlieres: nec vna p̄les viros h̄re p̄t. Dicit etiā idiū: duā vite zc. s. ē q̄ neuter ipoz absq̄ cōsensu alteri? p̄t p̄tinetiā p̄fiteri vl ordi vacare. Et int̄ eos dū viuūt p̄manz vīculū p̄iugale. Aliter diffinit sic. mīmonii est viri z mlieris p̄iunctio: cōsortiū vite p̄mūis: diuini z hūani iur̄ p̄mūicatio. Dicit autē mīmonii de mater tris. z munio nis. vñ mīmonii ē q̄si matris muniū. i. officiū. qz dat mlieribz esse m̄res. vel ideo maḡ denoiatur a m̄re q̄ a patre. qz eius officiū maḡ apparet i mīmonio q̄ officiū viri

s Qualit̄ p̄bat mīmonii **Cap. II.**
Olo aut cōsensu p̄bit mīmonii. q̄ si sol⁹ desit cetera etiā ipo coitu nō obstāte celebrata frustrāt. Et q̄ enī p̄ba d̄ pñti vir cōsensit maritali affectu i mulierē z mlier i virū siue p̄bis p̄suet. vt si vir dicat. accipio te i meā. z ipa r̄ndit

De matrimonio.

accipio te in meū. vñ si vir dicat. volo te de ceto hñe i vxore. et ipa mdeat. volo te de ceto hñe i viz: vñ qbuscūq; alijs vñbñs vñ signis exprimat pñsensu statim est mñmonium. Et dico si gñis. qz surd⁹ ⁊ mutus possunt pñhere mñmonium. verū tñ si lo qui possunt pñbentes matrimonium vñba sunt necessaria qñtum ad eccliam pñsensum mutuū cōtinentia vel expñmentia zc.

Qñ vbi ⁊ qbo vñbis fuit iñstitutū mñmonium **La. III**

A padiso terrestri fuit iñstitutū mñmonium ⁊ añ pctmñ
Quib⁹ aut vñbis fuit iñstitutū dicūt aliq q illis vñbis
Ben. ij. c. Crescite et multiplicamī ⁊ replere terram.

Sz iñtō nō credo vez. fuerūt enī vñba illa poti⁹ bñdictio nu/ bentiū. Unī dico q vñbis ade ore pphetico plat⁹ fuit iñstitutū qñ adā dixit. Hoc nūc os ex ossib⁹ meis ⁊ caro de carne mea Quappē relinqt hō pñez ⁊ mñez ⁊ adhibebit vxori sue. ⁊ erūt duo i carne vna. Uide de h. s. de sacñs i generali. ca. i.

Que fuit causa iñstitutōis mñmonij **La. III**
Uel sunt cause pñcipales iñstitutōis mñmonij licet sint mltē scōarie. Pñia causa pñcipalē susceptio plis Et pñt hñc iñstitutū de⁹ mñmonium i padiso añ pctmñ int pñmof pentes. qbo dixit Ben. ij. c. Crescite ⁊ mltiplicamī. Scōa cā est vitatio fornicatōis. ⁊ iñta cā hz locū p⁹ pctmñ. Et de iñta dic apls. i. ad Ehoz. vij. c. Propt fornicatōz supple vitādā vnus qsqz vxorē suā habeat: ⁊ vnaqz suū viz. Cause scōarie sunt mltē. s. pac⁹ reformatio. pulcritudo vxoris. diuitie ⁊ filia. Ita tñ q pñcipalis intentio eorū qui contrahūt nō ferat ad iñta. sed ad duo pñma et pñcipalia.

Qui possunt pñtrahere mñmonium. **La. V.**
Qnis homo q pñsentire pñt i pñiugalē affectū ⁊ carnalē copulā exercere nisi expñsse phibeat pñt pñhere mñmonium. Dico q pñsentire pñt. qz l3 pñuer iñfra eratē legitimā pñstitut⁹. hē iñfra. xiiij. annū. ⁊ puella iñfra. xij. dicant verba ad matrimonium pñtrahendū apta. tamē qz pñsentire nō possūt nul lū est matrimonium. de spon. c. tue fraternitati. Silz ille qui iñ sanus est vñ furiosus licet dicat illa verba nō contrahit. quia consentire non potest. xxx. q. ij. neqz furiosus. Et hoc est verū

Tracta. VII. prime partis

Quid diu ē in furia constitutus. quoniam si aliquis habeat lucida intervalla
et aliquis redit ad sanā mentē nubere potest et testari. et omnia alia que alij
possunt potest. vt. L. de codicillis. l. nec codicillos. vij. q. i. quis sit
triste. Dico etiā quod carnalē copulā potest exercere. Et id quod carz vir
ga virili vel utroque testiculo. vel est naturaliter frigidus habere non potest
extra de frigiditate et male. c. q. si. Dico etiā nisi expressē prohibeat. quod ex
dictū de matrimonio habendo ē prohibitorium. Ido omnes que non prohibet
admittit et habere potest. extra de spon. cum apud sedē. Prohibetur
enim aliqui propter votū et propter ordinē. et ita de alijs impe
dimentis de quibus dicetur infra. Et nota quod matrimonium haberi potest in
ter absentes et per procuratorem sicut factū fuit inter dñm regem ar
rogonie et dñaz reginā que nūc sunt. extra de pcur. c. finali. li. vi.

Quot modis dicitur matrimonium.

Cap. VI

Matrimonium dicitur multis modis. Nam matrimonium aliud
legitimum aliud clandestinum. Matrimonium legitimum est quod
ab his que super feminā habent potestates vxorē petit a parentibus: sponsas
et legibus dotat: et a sacerdotibus ut moris est benedicitur: et a para
nymphis custodit et solēniter accipit. Non tamen intelligas quod si
ne solēnitatibus istis posset esse verum matrimonium. Sed sicut ē
in alijs sacramentis que quedam sunt de necessitate sacramenti. quedā
sunt de solēnitatē tamen. Ita in matrimonio quedā sunt pertinentia
ad substantiā matrimonij: sic presens per verba de presenti expressus. et
iste solus facit matrimonium. Quedā sunt ibi ad solēnitatē et decor
rē. sic sunt solēnitates predictę: sine quibus ē verum et legitimum matri
monium quod tamen ad virtutē. licet non quod tamen ad honestatē. Clandestinū matri
monium ē quod fit sine solēnitatibus premissis. Et que sic habent expo
nunt se magno peccato. possunt enim alter alteri dimittere quoniam vellet.
et de facto cum alio vel alia habere. et sic i adulterio manerēt. Cum tali
bus consulendū ē in foro penite ut de nouo i facie ecclesie habeat. Item
matrimonium aliud iniunctū. aliud perfectū sine consummatū. Iniunctū per
verba de presenti. Perfectū siue consummatū per carnalē copulā. No
tandū tamen quod matrimonium potest esse perfectū duobus modis. Uno mo
do scititate. Alio modo significatōe. Matrimonium potest esse perfectū san
ctitate ante carnalē copulā. Cum Aug. scribens ad quendam que
simul cum viro suo votum castitatis emiserat sic dicit inter cetera.

De matrimonio

¶ **N**ō q̄ p̄ter t̄pabatis a iūctōe carnali iō marit' tu' esse desi-
erat. imo tāto sancti' iuges manebat' q̄nto sanctiora p̄cordi-
ter placita fuabat'. S; m̄rimoniū nō ē p̄fectū significatōe aū
carnalē copulā. Cōiūctio enī corpoz viri z vrozis significat
iūctōez nate diuine z hūane i p̄sona filiū dei. vide de h. s. de sa-
cramētis i generali. c. i. Et sic soluit ista q̄stio vtz int' b̄tissimā
v̄ginē mariā z Ioseph fuerit p̄fectū m̄rimoniū. q̄ fuit p̄fe-
ctū sc̄titate s; nō significatōe. Quidā dicūt m̄rimoniū iūctū
p̄ sp̄salia de futuro. ratū p̄ s̄sensū de p̄nti. s̄sumatū p̄ carna-
lē copulā. Itē m̄rimoniū aliū legitimū z nō ratū. aliū ratū et
nō legitimū. aliū ratū z legitimū. M̄rimoniū legitimū z nō ra-
tū ē int' fideles. z d̄r legitimū q̄ legali institutōe z p̄uicē mo-
ribz nō ē iussione d̄ni p̄bit' s; nō ē ratū m̄rimoniū. q̄ sine fide
fit. Aug. Nō ē ratū iūgiū qd̄ sine deo ē. Ratū z nō legitimū
m̄rimoniū ē qd̄ ē int' legitimas p̄sonas z fideles. s; sine debita
solēnitare p̄bit'. Ratū z legitimū m̄rimoniū ē inter legitimas
z fideles p̄sonas cū debita solēnitare p̄tractū

Quot sunt bona matrimonij. Ca. VII.

Ona m̄rimoniū p̄ncipalit' sunt tria. s. fides p̄les et sa-
cramentū. Aug. Nuptiale bonū triptitū ē. fides. p̄les
sacramentū. In fide attēdit ne post vinculū iūgale cū alio l'
alia coeat. In ple vt amanter suscipiat z religiose educat. In
sacro vt iūgiū nō sepet. Et nota q̄ duo p̄ma bona q̄q̄s sūt i
m̄rimonio. q̄q̄s nō. terciū v̄o inseparabil' adheret m̄rimonio.

Que impediūt m̄rimoniū. Et h̄z. xvi. p̄tulas Ca. VIII

Impedimēta matrimonij sunt duodecim q̄ impediūt
m̄rimoniū p̄hēdū z dirimūt iā p̄tractū. Si tñ ipsa
v̄l aliqd̄ ipoz p̄cedāt m̄rimoniū. tñc s̄sensū cōiugale
excludūt. si v̄o seq̄nt m̄rimoniū nullū p̄stāt impedimētuz. sic
p̄tz p̄ ista exēpla. Furiosus nō p̄t p̄here m̄rimoniū. si tñ post
q̄s p̄xerit efficiat furiosus nō p̄p̄t soluit m̄rimoniū. Itēz q̄
habz v̄trūq̄z testiculū sectū. i. euulsū nō p̄t p̄here m̄rimoniūz
si v̄o post p̄ctū m̄rimoniū secet. i. castrē nō p̄p̄t soluit m̄ri-
moniū. Et ita intelligēdū est de alijs impedimētis. Que autē
sunt impedimēta matrimonij p̄tinet in his q̄ttuor versibus.

Tracta .vii. prime partis

Error peditio votū pgnatio crimē. Eul⁹ disparitas vis or
do ligamē honestas. Si sis affinis. si forte coire neqbis. Nec
facienda vetāt p nubia facta retractāt. Preter ista duodecim ipe
dimēta q̄ impediūt m̄rimoniū p̄hēdū ⁊ dirimūt iā p̄cū sūt
alia q̄ impediūt m̄rimoniū p̄hēdū s; nō dirimūt iā p̄cū. s. tē
pus feriaz ⁊ interdictū ecclie. p̄sus. Ecclie vetitū necnō tem
pus feriaz. Ista vetāt fieri pmittūt facta teneri. Que q̄lit ter
neri debeant dicendū ē de vnoquoq; iporum.

De impedimento erroris matrimonij.

n Umeratis om̄ib; impedimētis dicendū ē de vnoq; ipoz. Et p̄mo de impedimēto erroris p̄sone q̄ ex sui
natura nō ex iustitōe ecclie m̄rimoniale p̄sensū excludit. qm̄
q̄ errat nō p̄sentit. ff. de iurisdic. om. iu. l. si p̄ errorē. ⁊ errātius
volūtas nulla ē. L. d. iur. ⁊ fac. ig. l. cū p̄ testamētū ⁊ l. n̄ idcirco
Uñ si m̄lier v̄l vir erret i m̄rimonio p̄hēdo nullū ē p̄sensus q̄
sol⁹ facit m̄rimoniū. Tñ nota q̄ triplex p̄t esse error circa
p̄sonā. Prīm⁹ ipi⁹ p̄sone. vt si de petro credat q̄ sit iohes vbi
errat circa p̄sonā. Ali⁹ est error fortune. vt si de paup̄e credat
q̄ sit diues. Ali⁹ est error q̄litas. vt si de ignobili credat q̄ sit
nobilis. v̄l de corrupta credat q̄ sit v̄go. Nō error p̄sone ipe
dit m̄rimoniū. vt si credēs p̄here cū petro p̄trahit cū iohāne.
v̄l si credēs p̄trahere cū martha p̄trahit cū berthā. nullū est
m̄rimoniū. Error aut̄ q̄litaris ⁊ fortune nō impedit m̄rimo
niū. Verbi gr̄a. aliq̄s p̄hit cū aliq̄ credēs esse virginē vel filiā
regis. ⁊ tñ ipa est meretrix vel filia rustici tenet m̄rimoniū. v̄l
credit cōtrahere cū diuiter ⁊ cōtrahit cū paup̄e tenet etiā ma
trimoniū. xxi. q. i. Dis ita.

De impedimento cōditōnis

i Impedimentū p̄ditōis introductū ē ab ecclia i fauo
rē libertatis. Et de h̄ breuiter est sciendū. q̄ si m̄lier liber
ra p̄trahat cū seruo sciēter. v̄l liber cū ancilla: tenet ⁊ validuz
est matrimonij inter eos. Si vero libera cōtrahit cū suo ig
rant. qz credit eū esse libez. l. liber cū ancilla etiā ignorāter qz
credit eā esse liberā nullū est m̄rimoniū inter eos: nisi postq̄
vn⁹ nouerit p̄ditōez alteri⁹ esse talē p̄sentiat i eū verbo v̄l fa

De matrimonio.

cto v^l carnali copula. Nota tñ q^d error p^oditōis deficiōis ipe
dit m^orimoniū p^ohedū z dirimit iā p^octū. nō aut error paris v^l
melior⁹. vt si fu⁹ p^obit cū serua quā credit liberā. v^l cū libera
quā credit esse seruā. q^z nō decipit nec habz q^d obijciat ei de
p^oditōibz appositis i matrimonio. Uide. s. de spon. c. iij. quia
idē iudiciū est hic z ibi.

De impedimēto voti.

Circa impedimētū voti nota q^d intelligit de voto p^oti
nencie siue de voto castitat^{is}. Circa q^d notādū q^d du
plex ē votū p^otinētie. nā q^d dā est simplex: aliū solēne.
Votū simplex ipedit m^orimoniū p^ohedū s^z n^o dirimit iā p^octū.
S^z solēne votū ipedit p^ohedū z dirimit iā p^otractū. Quid at
sit votū solēne licz olim fuerit altitricatio inf^o doctores. tñ h^o est
dclaratū p^o Bonifa. viij. extra de voto z vo. redēp. c. vnico. li.
vi. vbi d^or. q^d votū solēnizat q^{ntū} ad dirimēdū m^orimoniū du
obus modis. Uno mō p^o susceptōez sacri ordi^{is}. s. subdyaco
nat⁹ v^l dyaconat⁹ z p^osbitar⁹. Alio mō p^o p^ofessioez exp^ostaz v^l
tāctā factā alicui de religiōibz approbat^{is}. p^omoti g^oad sacros
ordies v^l religiosi nō p^ont p^ohere m^orimoniū. Nota penalē cō
stitutōez in cōstitutōibz d^oni Clemē. pape cōtra religiosos p^otra
hētes matrimoniū de facto. s. q^d sunt excomūicati z irreglares
nec p^ot cū eis nisi p^o sedem apostolicā dispensari.

De cognatōe carnali.

Cognatio est triplex. q^d dā carnal^{is}. q^d dā spūal^{is}. q^d dā lega
lis. P^orio vidēdū ē de cognatōe carnali q^d naturaliter
p^ocedit alias. z ista vocat^{ur} p^osanguitas. Vidēdū est g^o q^d sit con
sanguitas. z vñ dicat^{ur}. q^d sit linea p^osanguitat^{is}. z q^u sunt. z q^u
sunt g^odu^s. z quō p^oputat^{ur}. z vsq^{ue} ad quē g^odū p^ohibeat m^orimo
niū. Cōsanguitas ē viculū p^osonaz ab eodē stipite descēdētiū
carnali. p^opagatōe p^otractū. Stipitē dico illā p^osonā a q^d aliqui
duxerūt originē sic adam fuit stipex Cayn z enoch. z filiozū
q^d ab eis descēderūt. Et d^or. p^osanguitas a cō q^d ē sil^l z sanguis.
q^usi cōmunē sanguinē habētes v^l de vno sanguie p^ocedentes.

Linea est ordinata collectio p^osonarū consanguinitate p^ouin
ciarum ab eodem stipite descēdētiū diuersos grad⁹ p^otinens

Tracta. vii. prime partis.

Linee sunt tres. scilicet ascendentiū. descendentiū. et trāsuersaliū.
Prima est ascendentiū. scilicet illorū a quibz traxim⁹ originē. sic pater.
mater. au⁹. aua. pau⁹. pava. abau⁹. abaua. Secūda est descendēti
um. scilicet illorū q̄ duxerūt originē a nobis. sicut fili⁹. filia. nepos. ne
ptis. pnepos. pneptis. abnepos. abneptis. Tercia ē trāsuersa
liū. i. illorū a quibz nō duxim⁹ originē nec ip̄i a nobis. vt frater
soror. filij duorū fratrz q̄ dicunt frēs patruels. filij duarū sor
roz q̄ dicunt fratres sōbrini et eorūdez filij vlt nepotes vsqz
ad q̄rtū gđū. Notat ista. xxxv. q. v. pmo gđū. Et nota q̄ due
linee descendentiū faciūt vnā lineā trāsuersalē. vt patz in exem
plo. Filij duorū fratrz attinēt sibi i lineā trāsuersali. et quibz ip
sor in recta lineā descendit ab auo eorū p̄mū q̄ fuit stipēs eorū
p̄mūis a q̄ p̄traxerūt originē. et sic de oibz alijs ē intelligēduz
Nūc videndū ē qd ē gđus. Et nota q̄ aliter p̄putat gđ⁹ cano
niste et aliter legiste. Nā fm canonistas due p̄sone i lineā trās
uersali faciūt vnū gđū. Scdm aut legistas quibz p̄sona facit
vnū gđū. puta duo frēs sunt i vno gđū fm canōistas. q̄ fm le
gistas sunt in duobz. et sic de singul⁹. Itē filij duorū fratrz sunt
i secūdo gđū fm canonistas. fm leges vero sunt in q̄rto. Sz qz
istō patz aut nihil facit ad p̄positū ideo dimitta. Et videam⁹
qd est gđus. Gradus est habitudo distantii p̄sonaz q̄ cogno
scitur quota generatōis distātia due p̄sone int se differt. Gra
dus itaqz sic p̄putant. in lineā ascendenti pater et mater sunt i p
mo gradu. Auus et aua sunt in secūdo gđū. pauus et pava sūt
in tercio. abau⁹ et abaua sunt in q̄rto. In descendenti p̄putant
sic. fili⁹ et filia sunt i pmo gđū. nepos et neptis sunt in secūdo
pnepos et pneptis sunt i tercio. abnepos et abneptis sūt i q̄r
to. In trāsuersali hō lineā p̄putat sic. duo frēs sunt i pmo g
du. filij duorū fratru in secūdo. nepotes eorūde. i. duorū fratruz
in tercio. pnepotes eorū in q̄rto. Ultra quē gradū nlla p̄sang
uitas p̄tēdit q̄ntū ad impediendū et dirimēdū matrimoniū.
licet antiq̄tus p̄tenderet vsqz ad septimū gđū. Videndum est
ergo qualiter fm istā doctrinā cōsanguinitas inuenienda est
et cōputanda inter aliquos. Unde si vis scire de aliquibus
puto de bartholomeo et berthā in quo gradu cōsanguinitatē

De matrimonio

attinent sibi. Accipe aliquē cōmunē pentē. a q̄ ambo traxerūt originē. verbi gr̄ia. Petrus generauit iacobū et iohēm q̄ fuerūt fratres. ecce p̄m^o ḡd^o. v̄l si nō poteris scire q̄s fuit pater eorū dices. iacob et iohēs fuerūt fr̄es q̄ ut dictū ē faciūt p̄mū ḡdū. Doc iō dico qz si fuerit duo fr̄es sunt ponēdi ī p̄mo ḡdu. v̄l frater et soror v̄l due sorores. p̄cede ḡi p̄puta tōe dices sic. Iacob et Iohēs fuerūt fr̄es. q̄ ut dictū ē faciunt p̄mū ḡdū. Iacob generauit andrēā. ecce sc̄os ḡd^o. et andreas generauit philippū. ecce terci^o ḡd^o. philipp^o v̄o generauit bartholomeū. ecce quart^o ḡd^o de q̄ nūc agis. Do/ do reuertaris ad iohēz q̄ fuit frater iacobi. et p̄cede sic. Iacob et iohēs ut dictū ē fuerūt fr̄es. iohēs genuit thomā. ecce sc̄os. thomas v̄o genuit berthā de qua nūc agis. ecce terci^o ḡd^o. Vides ḡ q̄ bartholome^o et berthā attinēt sibi ex vna parte ī terci^o ḡdu. ex alia ī quarto. et h̄ loquēdo vsuali ter. tñ fm veritatē nō attinēt nisi ī quarto. et sic nō pōt esse matrimoniū īter eos. Illō idē faciendū ē de illis q̄ magis v̄l minus vicini sunt ī cōsanguinitate dicēdo. ī tali et ī tali ḡdu attinēt sibi. Et q̄ ita p̄putādi sunt ḡd^o et numerāde persone colligit̄ exp̄sse ex ill^{is} duob^{us} decretalib^{us}. extra de cōsang. et af. tua nos. et extra de testi. licet ex quadā. Sz pone q̄ due persone attinēt sibi ex pte vna ī sc̄do vel terci^o ḡdu et ex alia ī q̄nto. nunq̄d poterūt p̄trahere matrimoniū īter se. Dico q̄ sic. qz sp̄ standū est remotiori persone ī cōsanguinitate. extra de cōsang. et affi. c. xl. In h̄ em̄ casu remotior persona extra metas cōsanguinitatis existit. vñ nō attinet sibi. ex q̄ nō est cōsanguinitas īter eos. qz sicut antiquit^{er} oīs cōsanguinitas terminabāt ī septimo ḡdu. ita hodie termināt ī quarto. Ex p̄dict^{is} patere p̄t q̄ cōsanguinitas impedit et dirimit matrimoniū vsqz ad quartū ḡdū cōsanguinitatis inclusiue et nō vltra. Et itelligē ī trāsuersali linea. nō aut̄ ī ascēdente. qz ī illis ī infinitū extendit̄ cōsanguinitas inclusiue. sz ī trāsuersali vsqz ad quartū p̄tendit̄ cōsanguinitas et nō vltra. quasi dicat q̄ q̄nt^o ḡdus aperit portā ad matrimoniū p̄trahendū

De impedimento cognationis spiritualis

b

Tracta. vii. prime partis

¶ Iſo de cognatōe carnali videndū eſt de cognatōe ſpirituāli. Vnde videndū eſt qđ eſt cognatio ſpūalis. et quot ſunt eius ſpēs. ⁊ quō impediāt matrimoniū. ⁊ in quibus ſacramētis ꝑbatur. Cognatio ſpūalis ē ꝑ pinq̄uitas pueniēs ex ſacramēti datōne admiſtratōne vel ſuſceptōne. verbi gratia. ſacerdos baptiſat puerum: tu ſuſcipis eum. vterq; eſt pater ſpūalis ipſi pueri ⁊ cōpater parentū eius. ꝑut legiſ. xxx. q. i. omnis. Spēs cognatōis ſpūalis ſunt tres. Prima dicit cōpaternitas. a cō qđ eſt ſil ⁊ paternitas. q̄ſi ſil paternitas. vel q̄ſi cōmunis paternitas. nam vn⁹ cōpater ſp eſt pater ſpūalis pueri ⁊ alter carnalis. Alia dicit paternitas. ⁊ iſta attendiſ inter eū q̄ ſuſcipiſ. ⁊ illū q̄ ſuſcipit. i. inter puez ⁊ patrinū. Alia dicit fraternitas q̄ attendiſ inter filiū tuū ſpūalem ⁊ filios tuos carnales. Reſtat ergo videre qđ iuris ſit de matrimonio taliū. ⁊ primo dicēdū eſt de cōpaternitate. Notandū eſt qđ duplex eſt cōpaternitas. qz quedā eſt directa. ſ. illa quā ego cōtraho ꝑ meipm. et iſta impedit ⁊ dirimit matrimoniū. vt ſi ego ſuſcipio filium berthe mlieris vñ ipa meū: nunq̄s potero eam habere in vxorē ⁊ ſi accepo eam ſeparandū eſt mrimoniū. ita dicit extra d cōgna. ſpi. c. veniēs. Alia dicit cōpaternitas indirecta ſiue emergēs. ſc̄z illa quā vn⁹ cōiugū poſtq̄ ſunt vna caro effecti contrahit ꝑ actū alteri⁹. ſicut ſi vxor mea poſtq̄ a me carnaliter eſt cognita ſuſcipit filiū alioz. ambo parētes pueri ſunt cōpatres mei q̄uis ego nō ſuſcipiā eū. qm̄ cōiuges cōmunicant ſibi adiūvicē actōes. Et de hoc poniſ exemplū euidentiffimū in qđam decre. extra de cog. ſpi. c. martin⁹. vbi dicit ſic. Martinus duxit berthā in vxorē ⁊ lothari⁹ tebergam. poſt matrimoniū lotharius leuauit de ſacro fonte filiū martini ⁊ berthe. demū mortu⁹ eſt lotharius ⁊ berta remāſit. ſilr martinus ⁊ teberga. Cui maritus ſu⁹ lotharius acquiſierat cōpaternitatē ꝑ filiū martini: querebat vtz martin⁹ poſſz ꝑtrahere matrimoniū cū dicta teberga. Et reſpondet papa qđ nullo modo. Et ſic patet qđ cōpaternitas tā directa qđ indirecta impedit matrimoniū cōtrahēdū ⁊ dirimit iam

De matrimonio.

contractū. **M**odo videndū est de paternitate spūali q̄ atten
dit inter suscipiēte ⁊ susceptū. i. iter patrini ⁊ filioli. matri
nā ⁊ filioli. ⁊ dicēdū ē q̄ nūq̄ pōt esse matrimoniū iter tles
⁊ si p̄xerint de facto sunt sepandi. xxx. q. i. de eo q̄ iterrogast
⁊ c. si q̄s sacerdos cū filia spūali. Ultimo dicēdū ē de frater
nitate spūali q̄ attēdit iter filioli sine filioli ⁊ filios sine fili
as carnales matrīne vel patrini. Et licz doctores antiq̄ va
ria dixerūt circa istā materiā. tñ firmiter ⁊ sine dubitatōe te
nendū est q̄ oēs filij duoz cōpatz siue añ cōpaternitatē si
ue p̄ geniti pnt legitime ⁊ matrimonialiter copulari. ecce/
pra illa psona mediāte q̄ puētū ē ad cōpaternitatē. nā illa nū
q̄ p̄t copulari matrimonialz alicui filioz patris sui vl ma/
tris sue spūal. xxx. q. iij. c. n̄ optz. §. sup q̄b̄ cōsultuit. extra
de cog. spī. c. i. ⁊ c. laudabile. ⁊ c. tua nos. Itē nota q̄ cō/
pater p̄t licite i vxorē filiā p̄ patris sui accipe. nisi sit illa qua
mediāte p̄ patres effecti sunt. xxx. q. iij. illd Solz aut q̄ i
ytrū aliq̄s posset h̄e duas p̄ matres i vxores. vnā. s. p̄ aliā.
Ad h̄ dicēdū ē q̄ refert vtz p̄ maternitas p̄cedit matrimoni
um vl seq̄t. Si p̄cedit licite p̄t h̄e duas p̄ matres i vxores.
Verbi gratia. maria ⁊ martha sunt p̄ matres. postea marti/
n̄ p̄hit cū maria ⁊ eā p̄gnoscat. ea mortua p̄t p̄here cū mar/
tha. ⁊ est causa qz p̄ vnioez carnis seq̄ntē nō trāsīt ad vnio
nē spūs p̄cedētē. xxx. q. iij. p̄ obitū. Si aut cōmaternitas
sequatur matrimoniū supple p̄ carnalem copulā cōsumma/
tū. tunc distingue. quia si vxor tua suscipit filiū alteri⁹ tunc
ista cuius filiū suscipit efficit cōmater tua p̄ factum vxoris
tue. ⁊ mortua vxore tua non poteris eam habere in vxorem.
⁊ eandem compaternitatē intelligas acquiri vxori per viz.
Si vō filiū vxoris tue quem de alio genuit aliqua mulier
de sacro fonte leuauerit. vel ad cōfirmatōem tenuerit coraz
episcopo ip̄a mulier est cōmater vxoris tue et non tua. quia
non fuit tibi cōmaternitas acquisita. vñ mortua vxore tua
poteris eam habere in vxorē. Idē est si fili⁹ tu⁹ quē de alia
muliere genuisti suscipiat ab aliquo. qz nō est acquisita cō/
paternitas vxori tue. ⁊ in hoc casu sicut in alio pōt aliquis
b ⁊

Tracta .VII. prime partis

habere duas pmatres in vxores: et aliq̃ duos cōpatres i ma-
ritos. Et istud pōt haberi vñ sciri p istos q̃tuor vsus. Qui
mibi vñ cui⁹ mea natū de fonte leuauit. Nec mea cōmater
fieri nō valet vxor. Si q̃ meenatum nō ex me fonte leuauit
Hāc post fata mee nō inde vetabor hñe. Cōpater eius nati
cōiuge nō phibent. Ambas cōmatres facit actio passio nū
q̃s. Notandū etiā q̃ laic⁹ nō p̃t p̃here matrimoniū cū illa
quā baptisauit. et si d̃ facto cōtraherit est matrimoniū dissol-
uendū. extra de cog. spūa. c. ne dū. li. vi. Itē nota q̃ filius
vel filia sacerdotis vñ alteri⁹ viri qui baptisauit puez. siue
puellā nō p̃t cōtrahere cū ista puella vel cū isto puero. vt in
c. p̃reallegato. ne dū. Notandū etiā q̃ solū p sacramētū ba-
ptismi et cōfirmatōis cōtrahit cognatio spūal̃ q̃ ipedit ma-
trimoniū cōtrahēdū et dirimit iā cōtractū. Per cathecismū
aut̃ licet cōtrahat talis cognatio q̃ impedit matrimoniū cō-
trahēdū. nō tñ cōtrahit talis que dirimit iā cōtractū. extra
de cog. spūi. p cathecismū. li. vi.

De cognatione legali

q̃ Uia cognatio legalis que adoptio dicit̃ vir aut nū
q̃s habet in vsu. et p̃az tractat̃ de ea in iure canonico
ideo de ea supersedeo quo ad nunc.

De impedimento criminis

c Riminū quedā impediūt matrimoniū cōtrahēdū
sed nō dirimūt iā cōtractū. sic incest⁹: vxoricidiū. ra-
p̃t⁹ aliene vxoris. solēnis p̃niā. et si q̃s insidiādo ma-
trimonio p̃p̃riū filiū de fōte suscepit vt possit puare vxores
debito carnali et copula sui. Itē homicidiū p̃sbiteri. oīa ista
crimīa et forte m̃lra alia impediūt vt dixi matrimoniū p̃he-
dū. sed nō dirimūt iā cōtractū. imo si sint adolēscētes et time-
atur de eaz incōtinētia ecclia debz eis dare licētiā nubēdi.
extra de eo q̃ cogno. cōsang. vxor. sue. c. ex l̃is. Sūt aut̃ tria
crimīa q̃ nō solū ipediūt matrimoniū cōtrahēdū imo diri-
munt iā cōtractū. Primū qñ aliq̃s adulterat̃ cū aliq̃ cōiuga-
ta. et ip̃e vñ ip̃a machinat̃ cū effectū i mortē viri sui. scz adul-
tere. vel in mortē vxoris viri adulteri vt simul cōtrahāt. in

De matrimonio

hoc casu contrahere nō debēt. et si cōtraxerūt sunt sepandi.
xxxij. q. i. Si q̄s viuēte. extra de eo qui dux. i. ma. quā pol
luit p adul. c. sup hoc. r. c. i. r. ij. Scdm est si adulter p̄stet si
de adultere q̄ ducet eā post mortē eius legitimi mariti. vel
adultera adultero q̄ p̄ mortē vxoris viri adulteri ipm du
cere velit. xxxi. q. i. relatum. et in omnib; p̄dictis capitulis
Terciū est qm nō p̄stat fidem de ducendo eā. sed p̄sentialiter
eā ducit et cū ea p̄bit. qz vt ait Celestinus papa. pl⁹ est duce
re q̄s fidē dare de ducēdo. extra de eo q̄ dux. in ma. quā pol.
p adul. c. cū haberet. r. c. ex liaz tuaz insinuatōe. Et istū ca
sum intellige qm primū matrimoniū est vez et legitimū. qm
si nō fuit vez sed putabat esse vez nullū p̄stat impedimentū
secūdo matrimonio. Si vero null⁹ casuū supradictorū iter
uenerit bene potest quis p̄trahere cū ea quā polluit p adul
teriū. Nota etiā q̄ mlier que p̄trahit cū cōiugato si scit euz
esse cōiugatū nūq̄ p̄t eū habere etiā post mortē vxoris. Si
aut̄ ignoraret eū esse cōiugatū imo crederet eū esse solutū nō
obstante eo q̄ cōtraxit cū eo viuente vxore legitima poterit
p̄here euz eo post mortē legitime vxoris. extra de eo q̄ dux.
in matri. quā pol. p adul. c. pposuisti. r. i. c. veniens. extra de
spon. c. cum apostolica

De impedimento disparitatis cultus

D hoc q̄ matrimoniū sit ratū et legitimū optet q̄
vterq̄ iugū sit fidelis. fidelis enī nō p̄t cōtrahere
matrimoniū cū iudea: sarracena: gētili vl' pagana. et
si cōtraxerit de facto nullū est matrimoniū. Spōsalia tñ p̄t
fidelis cū infideli cōtrahere sub ista cōditōe q̄ infidelis cō
uertat ad fidē. xxxvij. q. ij. caue xpiane. r. c. nō optet. Infide
lis tñ p̄t cōtrahere cū infideli dū tamē sint eiusdē ritus. s. iu
de⁹ cū iudea. sarracen⁹ cū sarracena. Sz pono q̄ alter cō
iugū cōuertat ad fidē alter remaneat in infidelitate: qd fiet
de istis. Dico q̄ si infidelis nō vult cohabitare cū fideli. vel
si vult habitare nō tñ vult cohabitare sine cōtumelia crea
toris vel absq̄ hoc q̄ cōtrahat eū ad infidelitatē vel ad pec
catū mortale. in istis casib; trib; cōtumelia creatoris soluit
b 3

Tractatus. VII. prime partis

iūs matrimonij q̄ntū ad fidelē. ⁊ potest fidelis licite p̄here.
vt habet extra de diuor. c. quāto magis. ⁊. c. gaudem⁹. Nec
est differētia q̄ntū ad hoc vtz cōuersus fuerit iudeus vl pa
ganus. qz idē iuris ē hodie in vtrifqz. extra de puer. infi. ca.
laudabilē. Si aut infidel vult cōbitare cū fideli absqz aliq
p̄dictoz casuū. si tunc fidelis vult cōhabitare secū bñ facit.
vt dicit apls in p̄ma eplā ad Lhōrinth. vii. c. Si aut nō
vult cōhabitare secū nō est cōpellendus. tñ illo vel illa viuē
te nō poterit cōtrahere cū alio: cū adhuc duret infimoniū
vt in p̄alle. decre. interrogastis. Sed quid si iude⁹ vl pa
ganus cōtrahit cū cōsanguinea sua fm ritū suū. postea con
uertunt ad fidē. nūquid post talē cōuersionē remanebit tale
matrimoniu. Dico qz sic dūmodo nō cōtraxerint in gradibz
a lege diuina p̄hibitis: qui ponunt Leui. xviij. qz infideles
nō coarcent canōicis institutōibz. ⁊ p sacramentū baptismi
nō soluunt p̄iugia sed crimia dimittunt. Itē vnus pagan⁹
plures habēs vxores cōuertit ad fidē. nunqd retinebit oēs
vxores vel solū vnā ex eis. Dico qz solū retinebit illā que p̄
mo fuit ei⁹ vxor. qz nulla aliaz fuit vera eius vxor. Si autē
alter cōiugū fidelū relabāt in heresim vel in infidelitatē. il
le qui manet in fide nō p̄t p̄here imo tenet cōtinere. qz licz in
istō casu magis appareat otumelia creatoris q̄s in p̄mo. ma
trimoniū tñ fidelū ratū est. ⁊ nullo casu supueniēte p̄t dissol
ui. quia quos de⁹ p̄iūxit hō separare nō potest. Matrimo
niū aut infidelū nō est ratū. ⁊ ideo dissolui legitime p̄t. scz
si alter cōiugū cōuertatur ad fidē. extra de diuor. c. q̄to ma
gis circa finem. ⁊ in ca. p̄allegatis

De impedimēto violentie

v Violētia de sui natura etiā sine p̄stitutōe ecclīe impe
dit matrimoniu. quia excludit libez cōsensuz q̄ so
lus facit matrimoniu. nam vbi met⁹ vel coactio interuenit
nō potest cōsensus locū h̄re. extra de spon. cū locū. Sed qz
magna ē differētia inter vim ⁊ metū. ideo videndū ē qd sit
vis vel coactio ⁊ quid met⁹. ⁊ q̄ violētia excusat ⁊ q̄s metus
Uis siue coactō vel violētia est maioris rei imper⁹ q̄ repelli

De matrimonio

nō potest. ff. q. me. causa. l. i. c. vlti. *Det^r* est instātis vel futu-
ri piculi mentis trepidatio. vt dicit in eadē. l. Uis siue coa-
ctio vel violētia que p eodē accipio. alia leuis alia violēta.
Leuis nō excludit cōsensum matrimoniale sed violēta exclu-
dit. ar. li. di. p̄sbiteros. extra de spon. c. veniēs. Violēta coa-
ctio est cū aliquis capis trahitur inuit^r ducitur vel ligat^r.
Item metus ali^r cadit in cōstantē virū: alius nō. Ille q̄ ca-
dit in cōstantē virū excludit cōsensum matrimoniale. ff. q.
metus causa. l. metus. extra eo. ti. c. i. et. iij. 7. c. ad audientia
extra de spon. c. veniēs. Quid autē sit met^r q̄ cadit in p̄stan-
tem viz^r Dicedū q̄ metus mortis cruciat^r corpis seruitus
7 stupri. et de hoc sunt versus. Excusare met^r hos posse pu-
ta qz nescis. Stupri siue seruitus verberū atqz necis. Ho-
tandū aut q̄ vnus met^r posset cadere i vnā psonā q̄ nō cade-
ret in aliā. sicut talis metus posset cadere in me q̄ nō caderet
in regē. qz nō est verisile hoies clare dignitatis ppter metū
in vrbe timuisse. vel qz q̄ rex p metū scilicet militis timet. ff.
q̄ metus causa. l. nō est verisimile. Verūtamē si per aptissi-
mas pbatōes constaret de metu repellit p̄sumptio que con-
tra eū est. vt dicit ibidē. Et sic iudex fm statū 7 diuersitatez
personaz: tempoz et locoz iudicabit qualis sit metus vel
violentia. et fm hoc iudicabit p matrimonio vel contra.

Notandū tamen q̄ qualiscunqz sit metus vel violentia si
steterit mulier per annū cum dimidio cum viro non debet
postea audiri si alleget metū vel violentiam. extra de spon.
ad id quod per tuas. de illis qui matri. ac. pos. c. insup ad-
iecasti. de eo qui dux. in matri. quam pol. per adulterium. c.
significauit.

De impedimento ordinum

Ordinum vt dictum est supra quidam sunt mino-
res. sicut ostiariatus: lectoratus: exorcistatus: ac-
colitatus. Et isti non impediunt matrimonium
contrahendum: nec dirimunt iam contractū. Alij sunt ma-
iores. scilicet subdiaconatus: diaconatus: et p̄sbitera-
tus. et isti ordines impediunt matrimoniū contrahendum

Tracta .VII. prime partis

7 dirimūt iā cōtractū. qz istis ordinibz votū solēne cōtinen-
tie est annexū. extra de vo. 7 vo. redēp. c. qz votū. li. vi.

De impedimento ligaminis

Impedimentū istud scz cū quis alligat⁹ est alci vxo-
ri adeo semp fuit validū qz anteqs aliqua pstitutio
ecclesiesup hoc emanaret nunqz alligatus vxori p-
t vel potuit aliā recipe. nec vnqz licuit hoc absqz spēali dispē-
satōe dei qui fuit institutor matrimonij. sicut dispēsaui de
us cū abraam 7 iacob 7 alijs pfiarchis. Sed qm aliqs pōt
esse alligatus alicui mulieri p spōsalia tm̄. 7 alteri p mīmo-
nium. videndū est qd iuris sit in vtrisqz. Et ideo notandū ē
qz si aliquis ptraxerit matrimoniū vel spōsalia cum aliqua
p verba de futuro nō debz ptrahere cū alia. nec illa cū alio.
7 si cōtraxerit cū alia spōsalia p verba de futuro debz dimit-
tere secundā et redire ad primā. sed si cōtraxerit cū alia spō-
salia p verba de p̄senti vel p verba de futuro. 7 fuerit secuta
carnal copula tūc debz stare matrimoniū cū secūda. etia3 si
spōsalia cōtracta cū prima fuerint iuramēto vallata. s3 de-
bent agere penitētiā de piurio 7 fide mentita. extra de spō.
duoz. c. i. et de spon. c. sic ex lris. Si autē matrimonialit^r est
alligatus vxori si nō sit secuta inter eos copula carnalis p-
t alter altero inuito religiōem intrare. 7 q remanet in seculo
p- t cū alio vel alia cōtrahere. extra de cōuer. cōiuga. verum
post cōsensum. et. c. ex publico. extra de despon. c. licet pter
solutū. Si autē fuerit inter eos carnalis copula secuta nūqz
q̄ diu vixerint possunt seinuicē dimittere nisi causa forni-
catōis. 7 tūc sese dimiserint aut recōciliēnt aut remaneāt i-
nupti. qz fm p̄bū saluatoris Math. vi. c. Dis q dimiserit
vxorē suā 7c. Sed ponat q vxor credēs maritū mortuū
ptrahit cū alio postea ille reuertit^r qd fiet? Dico q q̄ diu ita
credit nec ipse reuertit^r ipa excusat ab adulterio vl fornicati-
one ppter ignorātiā facti. 7 filij si quos ex secūdo suscepit iu-
dicant legitimi. sed statim cū reuertit^r p̄mus debz recedere a
secūdo 7 redire ad p̄mū. qd si nō facit adultera iudicat^r. xxx
ij. q. ij. Lū p bellicā. 7. c. si virgo. Sed qd si non reuertitur

De matrimonio.

credit tñ eū viuere: qđ faciet? Non exigat debitū a marito
quē accepit: rddat tñ exigētī Istō filiū sibi dat extra d se.
nup. c. dñs ac redēptor. Itē pone vir iuit ad exercitiū s̄ sar/
racenos vel in regiōem longinquā z nō reuertit nec scit an
sit viu⁹ vel mortuus. qđ faciet vxor? Dico qđ qñtūcūq; sit
innēcula cōtrahere nō pōt donec sit certificata d morte ma/
riti. extra de spon. c. in p̄sentia. Sed q̄liter certificabit. dico
p iuramentū illi⁹ sub quo militauit. vñ etiā socioz qui eius
mortē nouerūt. Et fm̄ leges adhuc debz expectare p̄ ānuz
post iuramentū anteq; nubat. fm̄ p̄o canōes statim p̄ iura/
mentū p̄stitū p̄t p̄here. extra de se. nup. c. super illa. Ad h̄ fa/
cit qđ dicit apls. i. Lhoī. vii. s. Mortuo viro nubat mulier
cui vult in dño. z Hieronimus nouas nuptias nō p̄denat
imo approbat. xxxi. q. i. aperiat.

De impedimēto publice honestatis iusticie

p Ublice honestatis iusticia ē ipedimētū ab ecclia i/
troductū p̄pt ei⁹ honestatē. Qui⁹ due spēs erat nūc
aut est vna tñ qđ h̄it ex despōlatōe. puta si aliq; de
spōsauit puellā septē annoz. vñ licz eā nō p̄gnoscat. nullus
tñ de cōsanguinitate ei⁹ poterit eā habere i vxorē. nec ip̄e aliā
de p̄sanguinitate ei⁹. extra de spō. c. iuuenis. Itē dixi. vii. an/
noz. qz si ante septēniū spōsalia pura z certa. i. sine p̄ditōne
p̄hanē nulli⁹ sunt momēti. nec aliqđ p̄stāt impedimētū nisi
post septēniū ip̄a approbauerit. extra de spō. impu. c. lras.
z. c. accessit. Nota etiā qđ declaratū ē hodie de iure nouo
qđ licz spōsalia sint nulla rōe p̄sanguinitatis aut affinitatis aut
religiōis aut frigiditatis aut q̄cūq; alia causa: dūmō n̄ sunt
nulla rōe etatis p̄stāt ipedimētū publice honestat; iusticie.
extra de spon. impu. c. i. li. vi.

De impedimento affinitatis.

a Ffinitas est p̄mitas p̄sonaz ex carnali copula p
ueniēs om̄i carēs p̄ntela. Et dixi ex carnali copla
qz tā p̄ fornicariā q; p̄ m̄rimonialē copulā h̄it affi/
nitas. xxxv. q. iij. nec eā. extra de eo qđ cog. consang. vxo. sue.
discretōi. z de p̄sang. z af. sup eo. Et licz olim essent tria ge/
b 5

Tracta. VII. prime partis

nera siue tres modi affinitatis. hodie tñ pñū genus tñ stat.
scōo 7 scio d̄ medio sublat̄. Nota ḡ q̄ pñū gen⁹ affinitat̄ d̄bi
tur ex psona addita p̄sanguitati p carnalē copulā. iuxta illā
regulā q̄ dic̄. Persona addita p̄sone p carnis p̄pagatōz mu
tat ḡdū attinētie: s; n̄ mutat gen⁹. s; psona addita p̄sone per
carnis p̄iūctōz mutat gen⁹ attinētie. s; n̄ mutat ḡdū. v. Du
tat nupta gen⁹ s; generatā ḡdū. Et vt meli⁹ intelligat̄ pona
tur exēplū. Ecce ego 7 soror mea sum⁹ vna p̄sanguitas. ac
ciplat soror mea maritū vl̄ amasiū. s. petz. Iste petr⁹ q̄ ē p
sona addita cōsanguitati mee p carnis p̄mixtōez mutat ge
n⁹ attinētie s; nō mutat ḡdū. qz petr⁹ nō ē p̄sanguine⁹ meus
s; ē mihi affinis. 7 sic mutat gen⁹ attinētie s; nō ḡdū. qz sicut
soror mea ē p̄sanguinea mea i pmo ḡdu. ita petr⁹ ē mihi affi
nis i pmo ḡdu. Et idē intelligas d̄ marit⁹ siue d̄ amasi⁹ oīm
cōsanguineaz meaz. qz i q̄to ḡdu p̄sanguitat̄ ip̄a attinz mi
hi eodē ḡdu affinitat̄ viri vel amasi⁹ eaz attinēt mihi. 7 que
dixi d̄ marit⁹ vl̄ amasi⁹ cōsanguineaz meaz idē intelligas p
oīa de vxorib⁹ vl̄ amasi⁹ p̄sanguineoz meoz. qz i q̄to ḡdu
ip̄i sunt mihi cōsanguinei i eodē ḡdu ip̄e sunt mihi affines.
Nā si aliq̄s ē mihi p̄sanguine⁹ i scōo ḡdu vxor vl̄ amasia
ē mihi affinis i scōo ḡdu. 7 sic de alijs ḡdib⁹. Idē dico de cō
sanguineis vxoris mee. qz i q̄to ḡdu sunt sibi cōsanguinei i eo
dē ḡdu sunt affines mihi. 7 oēs cōsanguinei mei sunt affines
vxoris mee i illo ḡdu in q̄ sunt mihi cōsanguinei. Et iō no
ta q̄ sic cōsanguitas vsq; ad q̄tū ḡdū ipedit m̄fūmonū d̄be
dū 7 dirimit iā d̄ctū. ita affinitas vsq; ad eūdē ḡdū facit idē.
Notādū etiā q̄ cū ḡd⁹ i affinitate habeāt ortū ex p̄sanguī
tate cū dubitat̄ de affinitate aliq̄z recurrēdū ē ad aliā psonā
mediātē q̄ fuit v̄tū ad affinitatē. 7 requirēdū est in q̄to ḡdu di
stat ab illa psona de q̄ agit̄ s̄m modū sup̄ assignatū de cōsan
guinitate. vbi dictū ē quō cōputādū sunt ḡd⁹ in p̄sanguita
te. qz in q̄to ḡdu distāt i cōsanguinitate i tali distāt i affinitate
Notādū etiā licz vxor cōsanguinei mei sit mihi affinis. si
li⁹ tñ quē suscepit ex p̄sanguineo meo nō ē mihi affinis s; cō
sanguine⁹. Sed si habet filiiū ex alio q̄ mihi nihil attinetz

De matrimonio.

ille fili? nō est mihi affinis nec cōsanguine? fili? aut p̄sagui
nei vxoris mee erit mihi affinis sic parēs su? .s. i alio gdu. qz
si parēs ē mihi i p̄mo gdu: fili? erit i scdo: z sic d̄ alijs. Hora
dū ec̄ q̄ licz moriat̄ p̄sanguine? me? mediāte q̄ p̄bit affitas. p/
sona tñ q̄ sup̄iuit rmanz mihi affinis. Ho. etiā q̄ l3 dictū
sit q̄ affitas p̄bat p̄ p̄cubitū fornicariū itelligēdū ē ordie et
mō nate. qz si q̄s cōgscerz aliqm̄ p̄ naturā. h̄ ē si aliq̄s extra
vas debitū polluerz aliqm̄. q̄uis tal̄ pollutio sit execrabil̄
crimīosa z dānosa. nlla tñ ex tali p̄cubitu p̄bit affitas. qz tal̄
p̄cubit? n̄ facit sanguis cōmixtionē nec carnis vnitate p̄qm̄
p̄bit affinitas. Et idē videt̄ mihi dicēdū si q̄s iuasit claustrz
pudoris alie? .v. posuerit v̄gā virilē ifra mēbz mlierz. n̄ tñ
pueit ad cōsumatōez opis q̄ ex h̄ nō p̄bit aliq̄ affitas. ita dic̄
Ray. z host. qz cōmixtio seminiū requirit ad affinitatē p̄hedā.

De impedimento impotētie coeundi

i Alia impedim̄ta m̄rimoniū ipotētia coeundi marie
obtinz locū. qz d̄iat dirē ex nasa sui m̄rimoniū. qd̄
ordiat ad plē suscipiēdā z fornicatōez vitādā. z vtriq̄z istoz
d̄iat ipotētia coeundi. qz v̄o n̄ ois ipotētia fac̄ h̄. vidēdū est
qd̄ sit ipotētia coeundi. q̄t sūt ei? spēs q̄ ipediūt m̄rimoniū p̄
hēdū z q̄ nō. Impotētia coeundi ē viciū animi v̄l corpis l̄ v̄
usq̄s q̄ q̄s ipedit̄ alt̄i carnal̄ cōmisceri. Spēs ip̄i? ipotētie
sunt m̄lte. qm̄ alia ē nātal̄: alia accidētāl̄. Natural̄ ē frigiditas
i viro. artatō i m̄liere. d̄fect? etat̄ i puero. Accidētāl̄ est
vt castratio: maleficiū qd̄ sit p̄ qdā maleficia q̄ dicūt sortes
siue fata. Itē ipotētia nātal̄ alia t̄pal̄ alia p̄petua. Natural̄
ipotētia si ē t̄pal̄ ipedit m̄rimoniū p̄ t̄pe q̄ durat. sic d̄fect?
etat̄ i puero. qz q̄dū ē m̄ioris etat̄ n̄ p̄t p̄here m̄rimoniū.
xxxij. q. ij. c. i. extra d̄ fri. z ma. q̄ sedē. vide. s. d̄ sp̄salibz. c.
ij. Nātal̄ impotētia sic frigiditas i viro si sit p̄petua ipedit
matrimoniū p̄hedū z dirimit iā d̄ctū. xxxij. q. ij. c. i. z. ij. ex
tra de frigi. z male. c. laudabilē. De artatōe q̄ ē i m̄liere dicam
ita. qz si p̄t ei subueniri b̄nficio medicine v̄l p̄ assiduū vsu
cū hoīe pueniētis stature nō p̄t nec ipedit m̄rimoniū cū illo
a q̄ p̄t carnalit̄ cognosci. extra de frigi. z male. c. ex litteris.
Et nota q̄ si p̄pter artatōez sepe ab eo qz eam cognoscere

Tracta. VII. prime partis.

nō p̄t. ⁊ p̄ assiduū vsū alteri⁹ cui se copulauit sit facta ido
nea sepanda ē a scōo ⁊ reddēda p̄mo. extra de frigi. ⁊ male. c.
fraternitati. Si hō sit talis arratio q̄ nullo mō ei subueniri
possit nec bñficio medicine īpedit matrimoniū hēdū ⁊ di
rimit iā dētū. vt ī p̄dictis ca. c. ex litteris. ⁊ c. fraternitatis. Si
aut sit īpotētia accidētāl sīc castratio firmiter tenēdū ē q̄ ta
lis īpotētia īpedit m̄rimoniū hēdū ⁊ dirimit iā dētū. itelli
ge b̄ fm īferi⁹ dicta. extra de fri. ⁊ ma. q̄ sedē. De maleficio
aut dīstigue. q̄ aut ē tpale aut ppetuū. Si sit tpale nullū p̄
stat īpedimētū m̄rimoio. Si sit ppetuū īpedit m̄rimoniū hē
dū ⁊ dirimit iam dētū. xxxiiij. q. i. si p̄ sortiaras. Si quis
quō sciet si sit tpale vl ppetuū. Dico q̄ a p̄ncipio oē malefi
ciū reputat tpale. s̄ postq̄ p̄ triēniū cohītauerit dātes studi
ose opaz copule carnali si adhuc durat īpedimētū reputat ma
leficiū ppetuū. Nota tñ q̄ illō qd̄ dictū ē de castratōe ⁊ ma
leficio itelligēdū ē qñ p̄cedūt m̄rimoniū. ⁊ si supueniāt post
m̄rimoniū n̄ īpediūt nec p̄stāt īpedimētū. extra vt li. n̄ pre.
qm̄ frēq̄nt. ff. d̄ iur. do. l. si. Et idē itelligēdū ē de q̄libz alio
īpedimēto. Et itellige oīa q̄ dicta sunt de m̄rimonio fidelīū.
q̄ de m̄rimonio qd̄ ē int̄ īfideles n̄bīl ad nos. nā de diuor
tio qd̄ sit p̄p̄t ista īpedimēta n̄ dico aliqd̄. q̄ istō p̄tinz ad of
ficiales vl p̄latos. n̄ aut ad curatos q̄b̄ dirigīt p̄ns libell⁹.

De impedimēto interdicti ecclesie.

¶ Icto de impedimētis q̄ īpediūt matrimoniū hē
dū et dirimūt iam cōtractū. dicendū est de impedī
mentis que īpediūt matrimoniū cōtrahendū sed
nō dirimūt iam cōtractū. Et ista sunt duo. scilicet tempus fe
riarum ⁊ interdictū ecclesie. Ergo circa tempus feriarū no
ta q̄ in tēpore feriaz possunt contrahi sponsalia ⁊ etiā matri
moniū quod solo cōsensu contrahit̄. sed traductio vxoris.
nuptiaz solēnitās et carnalis copula p̄hibentur. xxxiiij. q.
iiij. c. nō oportet. ⁊ c. nō licet. extra de matri. cōtrac. contra
interdic. eccle. c. ex l̄ris. Et nota q̄ tēpus feriaz est ab ad
uentu dñi vsq̄ ad octauas epiphanie. ⁊ a septuagesima vs
q̄ ad octauas pasce. ⁊ in tribus dieb̄ añ ascensionem dñi

De matrimonio .

vsq; ad octa. p̄the. extra de feriis. c. capellan? . et de h̄ habē/
tur vsus. Coniugū phibz aduētus h̄lariusq; relaxat. Se/
ptuagesima verat octaua pasce relaxat. Rogamē verat p̄ce/
dit trina p̄as. Itē aliq; vsus. Aspiciēs veterē circū. q̄ vo. bñ/
dicta. Aduēt. septuage. verant rogatio nuptū. Octauē stel/
le pasceq; relaxant

De his q̄ p̄trahūt bānis p̄termisiss

c Irca interdictū ecclie istud firmiter tenēdū ē qñ ali/
q̄s phibet cōtrahere cū aliq. vt qz dicit forte p̄san/
guinea vl' affinis vl' forte spōsa alteri? nō dz p̄trahere. sed si p̄trahat nisi aliō impedimentū q̄ interdictū ecclie i/
pediat possunt insimul manere et nō sunt sepandi. Arguit̄
hoc. qz p̄mo scz p̄pter p̄sanguinitatē sepat matrimoniū. ex/
tra de cōsang. et affi. c. nō debz. Et etiā in scdo casu scz p̄pter
affinitatē sepat matrimoniū. vt i. c. ex l̄is. et c. sponsaz. ex/
tra de spon. Et silz i tercio. s. qñ aliq̄s p̄hentiū est p̄ p̄ba de
p̄senti alteri despōsat? si postea p̄bit dirimit̄ p̄tract? scōus
extra de spon. duoz. c. accepisti. et c. licz. Solutio dicēdum
q̄ nō sunt sepandi. s. i tribz p̄mis casibz nisi ad tēp? vt agant
penitētiā. qz mādatū ecclie p̄tempserūt. et ita exp̄sse legiū ex/
tra de spon. de muliere. et extra de ma. p̄tract. p̄ inter. ec. eodez
c. de muliere. Et ita intelligēdi sunt oēs canōes q̄ dicūt eos
fore sepandos. qz exponēdū ē nō simpliciter s; ad tēp? Sa/
ne vt diuersa circa matrimoniū picula euitent̄ statutū fuit
in cōci. generali. vt cū matrimonia fuerint p̄trahēda i ecclie
sia a p̄biteris publice p̄palit̄ p̄petēti termino p̄finito vt i fra/
illū q̄ voluerit et valuerit legitimū impedimētuz apponat.
Et ipi sacerdotes nihilomin? inuestigēt vtz aliq̄s ipediū
tū obstat. Cū aut apparuerit p̄babil' p̄iectura cōtra matri/
moniū p̄trahēdū cōtract? exp̄sse phibeat ill' donec qd sit fa/
ciendū sup eo manifestis p̄stiterit documētis. Si aut par/
rochialis sacerdos istud facere cōtēpserit. vel q̄libz regula/
ris qui i matrimonio clādestino fuerit p̄ triennū ab officio
suspendat̄ et graui? puniat̄ si culpe q̄litas postulauerit. S;
his qui taliter copulari cōtēpserint etiā in gdu cōcesso con

Secūda pars totius libri

digna penitētia iniūgatur. Si quis autē p̄tra matrimoniū legitimū maliciose impedimentū obiecerit p̄ter penitētiāz quā deberet facere p̄ pctō canonica nō debz effugere vltōz. Et istud optime seruat in ecclesijs gallicanis. vbi p̄ tres dies dñicos vel tres dies solēnes anteq̄ p̄bat matrimoniū indicat in ecclesia q̄ si aliq̄s sciat aliq̄d impedimētū q̄re matrimoniū nō debeat fieri pponat. et istud vocāt bānā in frācia. Et q̄cunq̄ istis p̄termisiss p̄hūt sunt excōmūicati. vna tñ q̄q̄ ecclia in suo sensu abūdat. Et hec de matrimonio dicta sufficiant. Et sic terminat̄ p̄ma particula hui⁹ libri. in qua de omisiss et min⁹ bñ dictis veniā petēs obsecro lectorē beniuolū vt p̄ sagittas detractorū clipeū orōis apponēs min⁹ bene dicta corrigat et emendet

Explicit prima particula hui⁹ libri

Incipit secūda particula

hui⁹ libri. in qua agit̄ de penitētijs et his que p̄tinent ad cōfessionū audientiā et penitētiāz impositōes. Et habz q̄tuor tractatus principales.

Erus deus ac pius

v
samaritan⁹ dulcis iesus. q̄ vinū et oleū in fudit in vulneribz sauciati a hierusalem i hiericho descēdentis qui inciderat in latrones statum rumāq̄ peccati eiusq̄ melā et remediū insigni et mirabili parabola declarauit. Hierusalem em̄ que visio pacis dic̄t innocentia baptismalis est per quā Bersabee que pute⁹ saturitatis siue satietatis iter p̄terat. id ē anima cuiuslibz christiani baptismalis aque puteo satiata. vero et pacifico salomoni. pio scz iesu q̄ est vera pax faciens vtrāq̄ vnū iuxta verbū p̄phete despōsatura i

Secūda pars totius libri

fide congrue representat. Hiericho vero que luna que nunq̃
in eodē statu manet interpretat. statum peccati quo hō stult⁹
id est hō peccator testante sapiēte velut luna mutat euiden
tissime pfigurat. Et hierusalem ergo in hiericho hō descen
dens est pctor qui baptismalē innocentia deferens p dūia
viciozū plabitur ⁊ descendit. et sic ab inferni latronib⁹ spoli
atur bonis seu donis gratuitis exutus: ⁊ in naturalib⁹ sau
ciatus. Nunc pietatis ac misericordie oculis respiciēs do
min⁹ noster iesus christ⁹ p eius sanatoe de summo celorum
ad ima descendit. ⁊ in ytero intemerate virginis marie car
nē assumēs: et sauciati vulnera in ara crucis alligans funi
culis charitatis. vinū mortificatiois penitētie et oleū indul
gentie lenientis ifudit in ipis. In cuius rei signū sue saluti
fere p̄dicatiois exordiu istō salubri ac suauissimo themate i
signauit. Penitentiā agite appropinq̄bit em̄ regnū celozū
Ubi indicit penitentiā ⁊ per eā patriā repromittit. Demum
ope qd sibi pater dederat p̄summato: sauciato scz hoīe iam
sanato ne eū absqz custode defereret ipm sauciatiū p̄menda
uit stabulario. i. sacerdoti curato. ⁊ dedit ei duos denarios.
scz duas clauēs ecclē. s. discernēdi sciētiā ac ligādi et soluen
di potestātē adhibēs dixit. Curam illi⁹ habe. Ut igitur sa
cerdotes qui nō sunt multū in iure canonico vel sacra theo
logia p̄uetti aliquā noticiā haberēt per quā possent inter le
prā ⁊ leprā discernere: ⁊ sic p̄nie salutaris mīstrare medela
in scda parte hui⁹ opis aliqua ex diuersoz doctoz sentētijs
⁊ maioz meoz dictis diligēti studio vt meli⁹ ⁊ breui⁹ po
tui cōpilauī. vt si qñ neophiti et minus p̄uetti curati in fo
ro penitētie dubitauerint istō opusculū sit eis qualecunqz
introductionū ⁊ aliqd directiū. Nec autē nō presumens
de viribus pprijs cū nulle sint acceptauī. sed cōfidens d cle
mentia saluatoris q bene omnia faciens surdos facit audī
re et mutos loq. vnde lector affectū meū p̄siderās me lingua
toxicata nō mordeas. et si aliqua inuenias vtilia ea attribu
as soli deo. min⁹ aut vtilia vl p̄sus inutilia me ⁊ ea frater
na corrigas ⁊ emēdes charitate

Tracta. I. secūde partis

Tractatus primus secūde

ptis principal' de penitētia i generali. Et hz q̄ttuor capla

E penitētia igitur tra

d ctatur⁹ p̄mo dicā aliqua de penitētia i generali
z postea dicā de qualibz ei⁹ parte i spēali. Capi
tulū p̄mū qd ē penitētia. z vñ dicat. z q̄t sunt ei⁹
spēs. Capitulū scōm de p̄nia solēni. Capitulū terciū de pe
nitētia publica. Capitulū quartū de p̄uata penitētia.

Quid est penitētia z vñde dicat. z quot sunt ei⁹ species.

Capitulū I

p Enitētia fm Ambro. diffinit sic. Penitētia ē p̄teri
ta p̄cta plangere: z plāgēda itēz nō p̄mittere. Se
cūdu Aug. diffinit sic. P̄nia ē qdā dolēris vīdicta
puniēs i se qd se dolz p̄misisse. Et d̄r penitētia de pena pe
ne. z teneo tenes. vñ penitētia q̄si pene tētio. in q̄stū. s. peni
tēs p̄ penā quā sustinz punit se p̄pter illicita q̄ p̄misit. Pro
bant ista de p̄nia di. iij. circa p̄n. Aug. in li. v. responsionum
diffinit sic p̄niaz. P̄nia ē qdā res optima z p̄fecta oēs defe
ctus reuocās ad p̄fectū. Uez licz a doctoribz varie z multe
distincōes ponāt de p̄nia. s. quō est virt⁹ z sacramētū. mo
ueant etiā circa hāc materiā mltre q̄stioēs: obmissis oibz illis
cū magis p̄fusiōez q̄ edificatōez p̄tineāt aīaz: de diuisiōe pe
nitētie ē agēdū. Sciēdū ḡq penitētia vno mō diuidit sicut
gen⁹ i spēs. alio mō diuidit sic totū i p̄tes. Prīma diuisiō ē
q̄ penitētia alia ē solēnis. alia ē publica. alia ē p̄uata

De solēni penitētia

Capitulū II

p J̄rca solēnē penitētiā q̄ttuor sunt notāda. Prīo q̄
lis sit vel q̄ sit ei⁹ forma. Ubi sciēdū ē q̄ ista penitē
tia nō d̄r solēnis qz sit i publico. s. qz ip̄onit cū solē
nitate tali. Uñ sciēdū q̄ feria q̄ta in capite ieiunij. i. in die
cinez illi q̄ dñt agere istā p̄niaz p̄sentēt se in ecclia corā ep̄o
z sacerdotibz. z ep̄s p̄missa aliq̄ monitiōe oñdit eis ḡuitates
et enormitatē p̄ctorūz suorū. z indutos cilicio eijcit eos de

De penitentiā

ecclia. cātādo illud rñloriū Beñ. iij. c. In sudore vult⁹ tui.
 z sic sunt extra eccliaz vsqz ad diē cenciā die recipiūt et ad/
 mittūt ad ingressuz ecclie. nō tñ ad p̄munionē q̄usqz sunt p
 ep̄m recōciliati. Et de h̄ habet plene z p̄fecte. l. di. in capite.
 Sc̄do notāda ē rō hui⁹ solēnitat⁹. z ē triplex. Una ē ad exē
 plar z terrorē alior⁹. Alia ē ad erubescētiā delinq̄ntiū. Alia
 est ad significatōez eiectōis ade de paradiso. vñ cū grādib⁹ su
 spiri⁹s dz sibi denūciare ep̄us q̄ sic adā p̄pter pctm suū fuit
 elect⁹ de paradiso. ita ip̄i. p̄pter pctm suū eiiciunt⁹ d̄ ecclia. Et
 ideo sicut habet. xxvi. q. v. c. vlti. talis penitētia nō est iterā/
 da. z sic intelligit⁹ p̄bū Amb. qd̄ ponit de pe. di. i. q̄ dicit q̄ si
 cut vniciū est baptisimū ita ē vna penitētia. qz loq̄tur de pe/
 nitētia solēni q̄ nō dz iterari nisi de p̄suetudie alic⁹ ecclie ali
 qd̄ aliud obtineret. tūc em̄ possz sine piculo iterari. d̄ pe. di.
 iij. c. i. §. ex p̄sona. Tercio notandū p̄ q̄b⁹ crimib⁹ z q̄b⁹ p/
 sonis dz imponi ista p̄niā. Un̄ sciēdū q̄ nō dz ip̄oni nisi p̄
 ui z enormi z vulgarissimo crimie qd̄ totā p̄mouerit vrbez
 vl̄ cōmunitatē. Nō debz ip̄oni clerico nisi deposito. z q̄ sel
 eā egerit nō p̄t p̄moueri ad sacros ordies. nec mīstrare i ordi
 ne suscepto. vt patz. l. di. ex penitētib⁹. xxxvi. disti. illratos.
 Rō hui⁹ p̄hibitōis est q̄druplex. P̄ia ē ordinis excellētia.
 qz nō sunt digni suscipe vasa scz sacramētōz. i. ordines qui
 dudū fuerūt vasa viciōrū. licet em̄ pctm sit deletū p̄ penitē/
 tiā. remanet tñ aliq̄ cicatrix. i. aliqua irregularitas q̄ ip̄m i/
 pedit a susceptōe sacri ordinis. Sc̄da cā est timor labēdi ex
 p̄stina p̄suetudine p̄surgēs. p̄ferēs em̄ memorādi criminis la/
 bem nō habz sacerdotij lucidā dignitatē. lvi. di. in sacerdoti
 bus. Tercia causa p̄p̄ scādālū p̄pli. cū em̄ tal⁹ p̄niā nō im/
 ponat⁹ nisi p̄ crimine enormi z vulgarissimo qd̄ totā p̄moue
 rit vrbe. nō possz talis siue magno scādalo mīstrare. l. di. de
 his clericis. Quarta causa ē. qz nō habz frontē redarguēdi
 alios. cū sp̄s sit p̄sc̄l⁹ sibi se p̄misisse eadē q̄ corripit vl̄ maio
 ra. xxvi. di. p̄mū. Disp̄sat⁹ at̄ cū solēni p̄niā i mīorib⁹ ordib⁹
 p̄pter necessitatē vl̄ vtilitatē ecclie. vt dicit⁹ in. l. di. Placuit
 Et si q̄ras. q̄s p̄t facere disp̄satōez? Dico q̄ ep̄s ex q̄ non est

Tractatus. I. secunde partis

ei spēaliter phibitū. extra de sen. ex. nup. Et si dicas q̄ p̄ illō
qđ dī. l. dī. c. ex penitētibz. vbi dī qđ ep̄s sciēt ordinās solēni
ter penitētē dī p̄uari ptāte ordinādi. Dico qđ nō obstat. qz
intelligit illō cū ordiat absqz dispēsatōe: vel cū ordiat sine
causa legitima z iordiate dispēsat. li. dī. q̄ in aliq. Solēniter
etiā penitēs nō p̄ciōbere m̄moniu. si tñ p̄xerit tenebit. p̄bā
tur ista. l. dī. Illō qz nobis. z. xvi. q. vi. c. vl. Quarto no
tādum ē a quo p̄t iponi solēnis p̄nia. Et ē sciēdū qđ solēnis
p̄nia n̄ dī iponi nisi ab ep̄o vl̄ dī mādato ei⁹ a sacerdote. So
lus etiā ep̄s vl̄ in articulo nēcitatis de mādato ei⁹ sacerdos
p̄t recōciliare solēnit penitētes. z si bñ penituerint poterūt
recōciliari īfra octauas pasce: et cōicare z h̄ie ingressum ec
clesie. sināt remanebūt sic vsqz ad finē vite. Et hoc habet
xvi. q. vi. c. vlti. Et qz ista materia magis tāgit reuerēdos
z sanctissimos ep̄os qz seruus z discipul⁹ sum qz simplices
sacerdotes. ideo nihil plus dicam de ista materia.

De publica penitētia. Cap. III

Ublīca p̄nia vocat̄ pprie illa q̄ fit in facie ecclie. nō
p̄ tñ cū p̄dicta solēnitare. sicut qñ iniungit̄ pegrinatō
p̄ mundū cū baculo cubicali vl̄ cū veste aliqua vel
cū aliq̄ alio tali. Et hāc possz vt credo iponere q̄libz p̄fessor
p̄fiteri sibi. qz n̄ inuenio phibitū nisi forte p̄suetudo tenerz p̄
riū. vl̄ nisi ep̄s refuauerit sibi. Et ē sciēdū qđ ista p̄nia n̄ dī
iponi clerico nisi d̄posito. nec etiā dī iponi laico nisi p̄ crimi
ne gūi z manifesto. z qz iudicare de criminibz gūibz z manifestz
p̄tinet ad ep̄os credo z p̄sulo qđ ille cui essz tal p̄nia iponen
da essz ad ep̄m remittēd⁹. p̄bant ista de pe. dis. vi. c. cui auez
debeat. s. sacerdos. Et credo qđ tal p̄nia possz itari toties q̄
tiēs iterat̄ p̄ctm̄ p̄ q̄ ē imponēda. de pe. dī. iij. c. repiunt. z. c.
septies in die cadit iustus. z. c. adhuc instāt p̄fidi.

De priuata penitētia. Cap. IIII

Enitētia priuata est illa q̄ singularit̄ z priuate fit quoti
p̄ die cū qđ p̄ctā sua p̄fiter̄ secrete sacerdoti. z de ista
spēalit̄ intēdit̄ h̄. Et ē sciēdū qđ q̄libz p̄nia p̄fecta ī
tres p̄tes diuidit̄. s. cordis cōtritōez. oris cōfessioez: et op̄is

De contritione

satiffactōez. Et ista est secūda diuīsiō penitētie. Un̄ Johes
os aureū. Perfecta pñia cogit pctōrē oīa sufferre. in corde
em̄ est p̄tritiō. i. ore cōfessio. in ope satiffactio ⁊ tota hūilitas.
⁊ hec est fructifera pñia. de pe. di. i. c. penitētia vera. §. perfe
cta. Quia em̄ tribus modis offendim⁹ deū. viz delectatōe
cogitaciōis. imprudētia locutiōis. in superbia opis. Et s̄m
regulā medicorū s̄ria cōtrarijs curant. tribus modis optet q̄
satifficiamus. scz cordis cōtritōe. oris cōfessione: ⁊ opis sa
tiffactōe. Un̄ penitētia sic p̄fecta est illud felix ⁊ beneficium
triduū qđ petebāt filij israel. i. christiani deū p̄ fidē vidētes
i egypto. i. in tenebris pctōrū existentes. dū dicebāt. de⁹ he
breorū vocauit nos vt eam⁹ viā triū diez. s. cōfessōis: p̄triti
onis ⁊ satifficiōis. in solitudine hui⁹ mūdi. et sacrificem⁹
sacrificiū pñie dño deo n̄ro. ne forte accidat nob̄ pestis. i. cul
pa in p̄senti. ⁊ gladius. i. pena in futuro. Penitētia etia⁹ sic
p̄fecta est illa scala bñdicta cū istis tribus gradib⁹ quā vidit
Jacob erectā a terra vsqz ad celū. ⁊ dñm innixū siue imixtū
⁊ hoc p̄pter tria. Primo vt ascēdentē p̄ eā fortiter sustineat.
Scdo vt si necesse fuerit ascēdēti p̄ eā manū porrigat. Ter
cio vt ascēdens p̄ eā cū fatigat⁹ fuerit ⁊ ipm respiciat iactās
totā curā suam in eo. Nō est em̄ ita crudel⁹ v̄ ait Aug. vt ip
sum cadere p̄mittat. In p̄mo gradu est dolor. In scdo pu
dor. In tercio labor. De his igitur partibus penitētie p̄ or
dinem est dicendū. Et primo de contritōne

Tractatus secūdus secunde
partis de contritōne. Et habet septem capitula.

Irca contritōz septē

sunt p̄ ordinē cōsiderāda. P̄rio qđ est contri
tio in se. Scdo de q̄ntitate p̄tritiōis. Tercō
de ei⁹ q̄litate. Quarto de ei⁹ duratōe. Qui
to d̄ q̄b⁹ d̄z esse p̄tritiō. Sexto q̄ ē cā indu
ctiua p̄tritiōis. Et septimo q̄s est effect⁹ cōtritōis.

Tractatus. II. secunde partis

Quid est cōtritio

Capitulu I

D videndū qd ē p̄tritio notādū q p̄tritio sumit̄ hic
ad silitudinē p̄tritōis q̄ fit ī corpalibz. Un̄ sciēdum
q res d̄z corpalz p̄teri qn̄ ī minutas p̄tes p̄terit̄ sicut
spēs aromatice in mortario p̄terunt. Un̄ differētia est inter
p̄tritōem ⁊ fractōnem. nā fractio est qn̄ res frāgit̄ ī magnas
p̄tes. Lōtritio est qn̄ res frāgit̄ seu terit̄ ī minutas partes.
Dolor igit̄ de p̄ctis d̄z p̄tritio nō fractio ad designādū q nō
solū penitēs de peccatis suis ī generali p̄terit̄. imo de q̄libz
ī sp̄ali. de h̄ tñ magis dicet̄ infra ī q̄nto ca. hui⁹ tractat⁹
S̄z q̄re mag⁹ d̄z p̄tritio q̄s dolor. Sciēdū q fm̄ q dic̄ b̄t̄is
Bern. sup̄ Lanti. iō d̄z p̄tritio ⁊ nō dolor. qz sic vngētū sa/
natiū p̄ficat̄ ex multis herbis tritis ī mortario. sic vngen
tū cōpūctōis cōficat̄ ex herbis mltōz p̄ctōz natis ī aīa pec
catrice. qz vt d̄z ī ps. lxxij. In terra deserta inuia ⁊ in aquo/
sa. tritis ī mortario p̄sciētie. Et licz istō vere sit ⁊ sanctissime
dictū. nō tñ reddit̄ Bernard⁹ rōnem hui⁹ qd̄ q̄rebat̄. qz fm̄
h̄ magis dicet̄ hō cōterens q̄s conteri ⁊ p̄ctm̄ dicet̄ p̄tri/
tū. Et ideo sciendū q ī p̄tritōe tria sunt attēdēda. P̄rio
qd̄ est illd̄ qd̄ conterit̄. Scōdo a q̄ p̄terit̄. Tercio ad qd̄ p̄te/
rit̄ siue ad qd̄ p̄tritio termiat̄. Illud qd̄ p̄terit̄ est corp⁹ p̄ctō
ris. qd̄ est vas q̄sifictile repletū veneno p̄cti. Et ideo Jobel
p̄pheta indicās auctoritate dei p̄tritōem dixit. Cōuertimī
ad me ī toto corde v̄ro. ī ieiunio ⁊ fletu et plāctu ⁊ scindite
corda v̄ra. s. ī p̄tritōe. Illud a quo p̄terit̄ cor p̄ctōris ē du/
plex mola. quaz vna est sup̄ior. i. sursum eleuans. ⁊ ista est
spēs venie pueniēs ex cōsideratōe diuīe mīsericordie. Alia ē
mola deorsum dep̄mēs. ⁊ ista est timor pene veniēs ex p̄side
ratōe diuīe iusticie Et istas duas molas sp̄ d̄z tenere verus
penitēs nec vnq̄s debz eas deserere. nec eas dyabolo pigno
ri tradere. In cui⁹ figura d̄z ī Deut. xxiiij. Nō accipies lo
co pignoris sup̄iorē ⁊ inferiorē molā. i. nō despēs p̄p̄t mag/
nitudinē ⁊ enormitatē p̄ctōz tuoz. s. sp̄ spera ī dei mīseri/
cordia. nec p̄sumas s. tūc ḡuitatē tormentoz ex dei iusticia
Illud ad qd̄ p̄tritio t̄minat̄ est. vt cor peccatorūz duruz vt

De contritione

lapis emollescat et liquescat ut cera. quod scriptum est. Cor durum male habebit in nouissimo die. Et ideo hoc contritio potest dicere. Factum est cor meum tamquam cera liquefactum. Et de tali corde dicit psalmus. Cor contritum et humiliatum deus non despicies. Uisa igitur proprietate ipsius nominis contritio. videndum est quid sit contritio. Et est sciendum quod contritio a magistris sic diffinitur. Contritio est dolor voluntarie pro peccatis assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi. Et ad euidenciam istius diffinitionis videndum est de singulis partibus positae in diffinitione. Dicitur enim. contritio est dolor. Cum enim secundum quod dictum est propria contritionis curatur. et medicina dicitur esse propria infirmitati. et contritio sit medicina peccati. et in peccato fuerit delectatio operis quod in contritione sit dolor. Et ita dicitur in Apocalypsa. xviii. c. Quatuor glorificauit se et in deliciis suis in peccato perpetratoe tantum date ei tormentum et luctum in contritione.

Et notandum quod non solum in contritione est dolor. sed etiam ibi et gaudium. quoniam cum peccator recordatur se per peccatum offendisse deum creatorem suum qui eum creauit ad suam imaginem. prem suum celestem qui eum parauit corporaliter et spiritualiter. et redemptorem suum qui eum libauit per proprium sanguinem suum a pena et a perpetua damnatione. recolit et se amississe per peccatum suum gloriam paradisi et incurrisse penam inferni: dolore dicitur. Sed quoniam cogitat se per istum dolorem elogiari a peccato et reconciliari deo gaudet. Et non immerito. sic enim gaudet qui naufragium euasit. sic hoc contritio debet gaudere dum se videt peccati naufragium euasisse. Sequitur voluntarie assumptio. Cum enim deo non placeat coacta seruitia nisi dolor contritionis esset voluntarius non esset deo gratus nec acceptus. Sic enim peccatum teste beato Augustino. adeo est voluntarius quod si non est voluntarius iam non est peccatum. sic contritio dicitur esse adeo voluntarie assumpta quod si non est voluntaria iam non est contritio. Et ratio istorum est ista. quod actus meritorius et demeritorius operis quod sit a voluntate elicitus vel imperatus. alias non esset meritorius vel demeritorius. Sequitur. cum proposito confitendi et satisfaciendi. vere enim contritus dicitur esse in proposito confitendi et satisfaciendi quoniam habet oportunitatem. alias contritio sua esset falsa et nulla. et ratio est. quod cum ad perfectionem totius integralis requiratur quod omnes eius partes sint saluae. sicut ad perfectionem domus requiritur quod sint simul tectum parietes et fundamentum. ita et ad perfectionem hoc penitentiae requiritur quod ista tria

Tractatus. II. secūde parris

scz contritio p̄fessio ⁊ satisfactio que sunt partes integres ei⁹
inquātū est sacramentū sunt sūl in re vel in voto. Unde in q̄/
libz penitētia p̄fecta sunt tres ptes. s. cordis p̄ritio. oris cō/
fessio et opis satisfactio. q̄s tāgūt Jobel p̄pha. cū dicit i p̄so
na dñi. Cōuertimini ad me in toto corde v̄ro ⁊c. Cū em̄ dicit
in toto corde tāgūt cōtritoēs ⁊ cōfessiōem fieri in toto corde
Ille aut̄ in toto corde p̄uertit q̄ illud qd ore dīc corde sērit.
qz cū cor ⁊ lingua nō discrepāt dulcis est symphonia. Et cū
vltēr⁹ dicit in ieiunio ⁊c. indicat satisfactiōem. sū em̄ qd dī
cit Jobes. Quicqd ē i mūdo aut ē p̄cupiscētia carnis aut
p̄cupiscētia oculorū ⁊c. Ideo cōtra p̄cupiscētiā carnis dicit
in ieiunio. ⁊ p̄cupiscētiā oculorū dicit in fletu ⁊ plāctu. ⁊ cō
tra supbiā vite dicit. scindite corda v̄ra ⁊ nō vestimēta vestra.

De quantitate p̄ritiōis

Cap. II.

q Uāritas p̄ritiōis mēsurat penes q̄ntitatē doloris
q̄ essentialr est ip̄a p̄ritio v̄l est causat⁹ a contritōe.
Notandū q̄ duplex est dolor i cōtritoē: sū qd dolor dī du
obus modis. Flā dolor vno mō idem est qd displicētia vo/
lūtatis. inq̄ntū. s. volūtati displicz aliqūā rē fore vel fuisse.
Alio mō dolor idē est qd passio resultās siue redūdās i sen/
sualitatē. i. in carnē. inq̄ntū. s. in pte sensitīua sentit aliq̄s do
lor ex illatōe alicui⁹ nocumēti. sicut qñ p̄scindit mēbrū: vel
vulnerat corp⁹ v̄l p̄burit v̄l aliq̄s tale. Loq̄ndo de dolore
p̄mo mō. put. s. dolor ē displicētia volūtatis. tal⁹ dolor ē esse
tialiter ip̄a p̄ritio. et sic dolor p̄ritiōis dī esse et ē maxim⁹
si sit vera cōtritio. Un̄ dico qd p̄ctm̄ tuū dī sic displicere vo/
lūtati et rōni qd nullo mō ⁊ nullo pacto nec p̄modo nec incō
modo p̄ vlla re velles in ip̄m cōsentire vel consensisse. Et rō
hui⁹ est. qz cōtritio si sit vera nō p̄t esse sine charitate. imo sp̄
cū charitate. Ad h̄ aut̄ qd aliq̄s habeat charitatē q̄ntācūqz
paruā necesse ē qd diligat deū sup̄ oīa. sic qd p̄ nullo dāno v̄l
cōmodo velit offendere v̄l offendisse deū. Et iō cū p̄ctm̄ sit
offensio dei p̄ctm̄ tuū dī displicere volūtati formata chari/
tate. q̄lis dī esse ⁊ est volūtas veri p̄riti qd nullo mō: nlla for
te. nullo dāno vel indāno velit ip̄m facere v̄l fecisse. ⁊ h̄ ē qd

De contritione

82 in Diere. vi. c. vbi 82. Luctu vni geniti fac tibi planctus
amaz. vbi dicit glo. Docz penitētē qd facere debeat. et seqt.
Nihil dolēti morte vni geniti. ita etiā nihil dolenti? dz esse
qz offendisse deū p peccatū. Et sic dico q loqndo de dolore
put dolor dicit displicentiā volūtatis. dolor cōtritōis ē ma
ximus ita q nō possz esse maior. Si aut loqmur d dolore p
ut noiat dolorē causatū in sensualitate. sic talis dolor ē effe
ctus cōtritōis. inqntū. s. aliqz vere et pfecte fuerit cōtrit? ex
dolore primo. s. ex displicētia volūtatis de peccato. et inqntū
est offensiuū dei pūpit in fletū et lamēta et lachrymas. si
cut legit de brā maria magdalena et de brō petro aplo et sic
dico q nō optet q in cōtritōe iste dolor sit maior qcuqz alio
dolore. Videm? em mltros viros et mltas mulieres se peni
tentes fm hūanitas pt cognoscere q magis flēt et plorant
p morte p sanguineoz vlt amicoz suoz. vel p amissioe alicu
ius rei tpalis qz plorat et flēt p pētis suis. Et rō est. cū ei do
lor iste sit in affectōe sensualitatis. et affectio que est in sensu
alitate seqtur expimentalē et sensualē cognitōez. et pauci i
mo paucissimi sunt q ita habeāt sensualē seu expimentalē
cognitōez diuine dilectōis sicut habēt cognitōem dilectōis
factorū tpaliū. ideo pauci imo paucissimi sunt q ita sensua
liter doleant de pctō sicut dolēt de aliquo dāno tpali. Sed
si inuenirent aliq essent multū laudādi. Sic ergo patz q lo
qndo de dolore put dolor dicit displicentiā et dissensum vo
lūtatis dolor ptritōis debz esse maxim? .i. maior qcuqz alio
dolore. loqndo aut de dolore q dicit passiōem resultantē in
sensualitate sic nō est necessariū q dolor ptritōis sit maior q
cunqz alio dolore. esset tñ mltū congruū. Sed qd nunqd
verus cōtritū et penitēs debz plus velle sustinere qmcūqz
penā inferni vel quamcūqz aliā penā tpalem sicut infirmita
tem vlt mortē qz peccasse vel peccare? Dico q null? in mēte
sua debet sibi ponere talem questionē. nec etiam alicui aliq.
quā istud esset seipm vel alium ponere in temptatōnem. et
mens humana est multū infirma ex parte sensualitatis: que
semper refugit mortē et mala corporalia. etiam quantūcūqz

Tracta .II. secūde partis

sit homo pfectus. sicut patz in saluatore nro iesu chris̃to qui
imminere passiōis hora dicebat. Tristis est aīa mea. ⁊ h̃ q̃n
rū ad sensualitatē: vsq; ad mortē. ⁊ exponēs seipm dixit. spūs
id ē volūtas rōnalis p̃mptus est supple ad sustinēdū mortē.
caro aut. i. sensualitas īfirma. qz refugit mortē. Quare nēo
d; se ponere in tali pplexitate. nec cōfessor deb; h̃ ītrogare
Istud aut requiritur de necessitate in q̃libet vere cōtrito ⁊ pe
nitente q̃ vbi necessitas foret p̃us sustineret omnē penaz
q̃ offederet deū p p̃ctm̃. Et hec de q̃ntitate p̃ctōis sufficiat.

Dei q̃litate

Capitulum III

n Unc de q̃litate cōtritiōis dicēdū est. Circa qd̃ sciē/
dū est q̃ cōtritiō deb; habere septē p̃ditōes. Primo
em̃ d; esse discreta. vñ d; esse cū spe venie. ita q̃ vere
cōtritus nunq; deb; despare de dei mīfīcordia. qz pl̃ p̃t de
us parcere q̃s hō peccare. vñ Aug. sup illd̃ ṽbū qd̃ dīc̃ La
yn Bēn. iij. c. scz. Maior est inīqtas mea q̃s vt veniā merear
dicit. Layn mētiris qz maior est dei pietas q̃s tua iniquitas.
⁊ Ambro. Nemo despet qz iudā p̃ditōrē nō scel̃ qd̃ p̃mīsit
sed sua desperatio fecit penit̃ ītīre. Sz qz nemo scit vtrū
sit digñ amore vl̃ odio dei nō deb; nimis p̃sumere sed sem/
p deb; timere. qz inītiū sapiētīe est timor dñi. Et ideo ver̃
penitēs granū. i. aīam suā d; terere inter duas molas. s. timo
ris et spei. ⁊ farina sic trita barutello discretōis vel p̃passio/
nis mūdāta aq̃ lachrymaz. i. cōpunctōis cōmixta. panē bo
nū in clibano cordis igne charitatis decoctū faciat hospi/
ti suo chris̃to. ita q̃ i die iudicij dicat sibi. Esuriui ⁊ dedisti
mihi māducare. Scdo d; esse amara. Et ita dicebat ille
sc̃tūs rex Ezechias. Isa. xxxviii. Recogitabo tibi oēs ānos
meos in amaritudine aīe mee. Et si sit talis faciet pacē inter
deū ⁊ aīam peccatricē. Unde idē Ezechias. Ecce i pace a/
maritudo mea amarissima. Almerā d; esse p̃tritiō. qz p̃ctōr
delectat̃ fuit i cogitatōe illicita. amariōr qz cōsensit. amarī
suma qz op̃ illicitū ppetrauit. Et si sic fiat poterit dicere cō
trit̃ illud qd̃ seq̃tur. Tu aut̃ eruisti aīaz meā ut nō p̃irz. pie/
cūti post tergū oīa p̃ctā mea. Tercio d; esse lacrimosa. vñ

De contritione.

psal. vi. Lauabo p singulas noctes lectū meū. lectū. s. psciē-
tie. lacrimis meis stratū meū rigabo. Et sic fecit brā maria
magdalena q lacrimis lauit pedes dñi nři iesu chriſti. ideo
q fuerūt sibi pctā remissa. Quarto d3 esse pmeditata. ut i
autoritate pallegeta. Recogitabo tibi oēs annos meos zc.
Et diē ysaias loqndo aīe peccatrici. Sume cytharā. s. pñie
circūini ciuitatē. s. aīe cogitādo z remēorādo singula pctā.
z debet cogitare horas diei z tpa et loca. h mōi meretric. id ē
aīa peccatrix q peccādo cū dyabolo fornicata est. z obliuioi
tradita est a deo ppe pctā oblita. Quinto debz esse vnuer
salis. i. de oib' peccatis. Sexto debz esse durabilis. i. cō
tīnua. et de his diceſ infra i capitul' duob' seqntib' Septi
mo d3 esse integra. i. cū pposito pfitēdi z satisfaciēdi. alias nō
esset cōtritiō sed derisio. Et de hoc dictū est supra in pmo ca
pitulo. Et sic patet q̄lis debet esse contritiō

Quantū debet durare cōtritiō **Cap. III**

a D sciendū qntū debz durare cōtritiō notandū ē hic
q fm qd sup dictū ē in. c. ij. in cōtritiōe ē duplex do
lor. Un' ē dolor q idē ē qd dtestatio siue displicētia
volūtatis. et iste sp d3 durare q̄diu hō viuit. Notādū au
tē q cū pceptū de ptritōe sit affirmatiuū. z pceptū affirmati
uū obligat sp z nō ad sp. sed p loco et tpe: pceptū de ptritōe
sic obligat q nō optz q hō sit sp i actu pueritēdi. s3 qñcūqz
occurrit sibi memoria de pctō q displiceat sibi illud fecisse.
Et ita intelligit bñ bñ Aug. i li. de pe. vbi d3. Sp doleat
z de dolore gaudeat. Et seqtur. vbi dolor finit ibi pñia de/
ficit. Un' qñ dicit sp doleat intelligēdū ē qñ occurrit memo
ria de pctō. Sil' qñ dicit. vbi dolor finit. intelligēdū ē finit
vel de actu vl' de habitu. Et causa q̄ re d3 sic durare ptritio
est. qz nemo ē cert' de lege cōmuni si pctm est sibi p cōtritiō
nem remissum. qz nescit si cōtritiō fuit sufficiēs. vñ d3 in ec/
clesiastico. De ppiciato pctō noli esse sine metu. Posito etiā
q aliqd sciret p reuelatōez diuinā pctm sibi fore remissum:
adhuc d3 sibi sp displicere peccasse qñ occurrit sibi memo
ria de peccato. alias peccaret nouo pctō. qz sic culpa ē velle
i 5

Tractatus. II. secunde partis

peccare. ita culpa est velle peccasse. Alii⁹ dolor est in p^{er}itōe. scz dolor q̄ resultat z redūdat in sensualitatē. qñ. s. hō ex di-
splicentia peccati p^{ri}ūpit in fletū z lachrymas. Et tal' dolor
nō optet q̄ sp̄ dūret. cū pauci imo paucissimi sūt q̄ etiā vna
hora sic possēt plorare peccata. q̄ntomū⁹ tāto tpe vite sue.
esset tñ multe pfectōis q̄ sp̄ qñ recordaret de pctis possēt ea
plorare. sicut legit de b^{er}ō Petro aplo q̄ sp̄ portabat sudari-
um i sinu cū quo tergebat lachrymas. qz qñ recordabat pec-
cati qd̄ fecerat qñ xpm negauerat nō potat lachrymas p^{er}i-
nere. z tñ bñ sciebat xpm sibi dimississe peccatū.

De quibus debet esse p^{er}itio

Cap. V

p Ecceatū qd̄dā ē actuale. qd̄dā origīale. Actuale est
qd̄ p^{er}hit actu p^{ro}po. s. qñ hō agit qd̄ agere nō d^{er}z. Et
isto mō diffinit sic. Pctm̄ est om̄e dictū v^{el} factū v^{el} p^{er}cupitū
i legē dei. Originale pctm̄ ē qd̄ p^{er}hit hō ex origie inq̄tū. s.
hō descēdit ab adā fm̄ rōez siue natōez seminalē. ita q̄ pctm̄
originale formal^{iter} nihil aliud ē q̄ carētia iusticie original^{iter}.
Un̄ sciēdū q̄ adā i sui creatōe accepit a deo qd̄dā donū sup
naturale. qd̄ donū vocabat iusticia original^{iter}. que iusticia ita
ordinabat homiez ad deū q̄ aīa hoīs in oībz obediebat dō
ita q̄ in nullo mouebat i volūtātē dei. z corp⁹ ita obediebat
anīme q̄ nullo mouebat i volūtātē anīme. i. p^{er}tra imperiū
rōis. Et p̄ istud donū oīa aīalia erāt subiecta hoī z obedie-
bāt sibi ad nutū. iuxta illd̄ ps. viij. Dīa sibi cisti sub pedibz
ei⁹ oues z boues vni. insup z pecora cāpi. volucres celi z pi-
sces maris. Istud donū acceperat adā nō solū p se sed p to-
ta posteritate sua. ita q̄ in oēs qui descēderēt ab ei⁹ semine
īpe transfunderet istud donū. i. istā iusticiā originale. Et
isto dono p peccatū suū īpe p^{ri}inauit se et totā posteritatem
suam. ita q̄ oēs qui descēdūt ex ei⁹ semine carent isto dono.
Et talis carentia vocat peccatū originale. Ad videndū er-
go de quibz debz esse p^{er}itio. primo videndū est vtz hō p^{er}te-
ri debeat de pctō originali. Et est sciēdū q̄ nō. Cui⁹ ratio
est. qz solū de illo debz hō dolere z p^{er}teri qd̄ ē actu p^{ro}mis-
sum. vel qd̄ fuit in p^{ri}ate sua nō cōmittere. sed pctm̄ origina-

De contritione.

le nō fuit actu pprio contractū. nec fuit in potestate alicuius
nō p̄trahere illud. quare nullus tenet̄ dolere vel p̄teri d̄ pec
cato originali. Et dico nullū teneri de necessitate. Cōgruū
em̄ esset̄ adulto q̄ accedit ad baptisimū q̄ displiceat p̄ctm̄ ori
ginale nō in spēali q̄ fuit p̄tractū. sed in generali inq̄ntū sc̄z
omne qd̄ separat a deo debet displicere. De peccato autem
actuali quō homo debet conteri de eo notandū q̄ in genere
duplex est peccatū actuale. Nam quoddā est mortale qd̄ dā
veniale. De peccato mortali debet homo cōteri et confiteri
singulariter et singillatim de quolibet ita q̄ nō sufficit cōfes
sio generalis. imo quilibet verus penitēs debet diligent̄ ex
aminare et discutere p̄scientiā suam. ita q̄ recogitet dies ho
ras: loca tēpora p̄sonas et om̄es circūstantias in quibz et cū
q̄bus peccare potuit et peccauit. et ita sicut occurrer̄ sibi me
morā de peccato singulariter et specialiter cōterat̄ de quo
libet. ita tamē q̄ licet de quolibz peccato mortali ver⁹ peni
tens debeat maxime et summe dolere. tamē fm̄ q̄ vnū pec
catuz est grauius q̄ aliud intensius debet dolere et conteri
de vno q̄ de alio. Sed qd̄ fiet de peccatis oblitis? Dico
q̄ aliquis p̄t esse oblit⁹ peccatoz suozū duobz modis. Vno
modo q̄ sit oblitus in speciali sed nō in generali. i. q̄ bene re
cordat̄ se p̄ccasse mortaliter sed tamē non recordat̄ de spe
cie peccati. puta si fuit fornicat⁹ vel furatus et sic de alijs. Et
talīs debet dolere et cōteri de peccato in generali. et in specia
li tenet̄ conteri de negligentia sua p̄ quā venit in obliuionē
peccati sui. et tenet̄ facere quod in se est. scilicet q̄ recordetur
in speciali de peccato suo: vel cogitando vias suas: vel orā
do deum q̄ reducat sibi ad memoriā. Alio modo potest esse
oblitus peccati sui. ita q̄ nō recordat̄ nec in generali nec in
speciali. et adhuc tenet̄ conteri in generali. Et voco conteri
in generali non sub conditōe conteri. id est dicendo vel cogi
tando doleo et conteror si peccavi. Sed voco cōteri in gene
rali conteri sub extimatōe pbabili. debet em̄ homo pbabili
ter credere q̄ in multis offendit deum quozū non recordat̄.
et sic sub ista extimatōe doleat et peniteat sicut si certus

Tractatus. II. secunde partis

esset tunc p̄tritus est et penitēs. Un̄ q̄libz d̄z dicere fr̄q̄nt̄
sum p̄s. xciiij. Delicta iuuetutis mee et igno. m. ne me. Quō
aut̄ hō d̄z conteri de pctō veniali. Notādū q̄ tria sūt genera
pctōz venialiū. nā qd̄ dā ē veniale ex surreptōe. i. subitū. vel
nō p̄p̄a volūtate s̄z ex surreptōe. et de tali nō tenet̄ hō cōteri
in sp̄ali nisi de p̄gruo. Qd̄ dā ē veniale ex volūtate. cui si cō
sentiāt incidit hō i mortale. sicut delectatio morosa in cogi
tatōe de actu carnali ē pctm̄ veniale. s̄z si sit ibi cōsensus est
pctm̄ mortale. Et de tali veniali q̄n̄ occurrit mēoria d̄ eo d̄z
hō cōteri et penitere et diligenter aduertere ne sit ibi v̄l. fue
rit cōsensus. Qd̄dam est veniale qd̄ p̄ fr̄q̄ntatōez sui augz li
bidinē peccādi. et tāta poterit ibi esse libido peccādi q̄ illud
qd̄ de sua natura erat veniale ex illa libidine fieret mortale.
sicut mēdaciū iocosum de sua natura ē veniale. sed toties p̄
itari q̄ augebit intm̄ libidinē mentiēdi q̄ ex tāta libidine po
terit hō toties mētiri iocose q̄ peccabit mortāl̄. Et de tali
d̄z hō cōteri et penitere aduertēdo et p̄cauēdo ne multiplicet̄
De hoc t̄m̄ magis dicet̄ q̄n̄ agit̄ de cōfessioe pctōz venialiū
q̄z eodē mō tenet̄ hō de eis p̄teri quo tenet̄ ea cōfiteri.

Que sunt cause inductiue cōtritiōis

Ca. VI

Ause inductiue p̄tritiōis sunt multe. P̄ua et p̄ncipa
lis est amor dei. illud em̄ qd̄ p̄ncipaliter d̄z hoīez re
trahere a pctō. et si peccauerit q̄ corrigat et emendet
se est amor dei. Et iste amor generat̄ sic i aīa pctōris. Cū em̄
amor seq̄r cognitiōez. q̄z ut dīc̄ Aug. Cognita diligim̄: inco
gnita neq̄q̄. q̄n̄ pctōr cogitat et recognoscit̄ dei bonitatē et
iusticiā cui displicet̄ om̄e malū. et nullo mō relinq̄t aliqd̄ ma
lū impunitū. et recogitat se m̄lta mala p̄misisse q̄ displicet̄ di
uine volūtati. et p̄p̄t q̄ ē dign̄ puniri q̄n̄ t̄m̄z. q̄n̄ etiā cogi
tat v̄lterī dei pietatē et m̄scōdiaz q̄ par̄ ē oī dolēri et penitē
ti p̄cere et remittere culpā q̄ntūcūq̄ magnā sperat̄ d̄ venia.
et sic mouet̄ ad detestādū pctm̄. et iste mor̄ vocat̄ attritio. i. q̄
dā p̄tritiō imp̄fecta. Et ita de q̄ nūq̄ deficit infundit lumē
gr̄e in aīam peccatoris. Et illo lumine pctōr illustrat̄ cale
fit in amore dei et detestatione peccati. ita q̄ timor seruilis

De contritione.

precedit et pparat cor pctōis ad ptritōez. sed amor et fernoz
charitatis pficit ipas. Et de h ponit exēplū Aug⁹. dicēs. q si
cut i futura sotulariū seta porci pcedit z facit viā filo. nō tñ
remanet i futura. sic i ptritōe pcedit timor pene. z iste timor
pparat ad charitatē z amorē dei. q postq̄ iā ē in aīa expellit
oēm timorē. vt dic bñs Iohes in pma sua canonica dicēs.
Perfecta charitas foris mittit timorē. s. timorē seruile q ē ti
mor pene. nō aut timorē filiale q ē timor offense. Scda cā
est pudor. i. verecūdia de pctis cōmissis. vt dicit puerbio. xij.
Res dignas pfusiōe gerit. z Flaui. iij. Reuelabo pudēda tua
in facie tua. Qñ em pctōr cogitat q oīa ei⁹ pctā qñtūcūq; se
creta z occulta sunt: sunt deo manifesta z apta. z q nisi penite
at z pterat de eis dē de⁹ reuelabit z manifestabit ea toti mōdo
mouet ad ptritōem z penitētiā de pctis. Un⁹ Boet⁹. Da
gna est nob indita necessitas pbītatis cū oīa agam⁹ in ocul
iudicis cūcta cernēt. Tercia cā est detestatio. i. abomiatio
vilitatis pcti. tāta em ē vilitas pcti q de filio dei facit seruū
dyaboli. vñ bñs Petr⁹. Qui facit pctm seru⁹ ē pcti. a q em
q̄s supat⁹ ē seru⁹ ei⁹ est. Cū g pctōr sit ppter pctm a dyabo
lo supat⁹ ppter pctm ē seru⁹ dyaboli fact⁹. Un⁹ Anf. Fecisti
me dñe ad tuā ymaginē z ego supinduxi horribilē ymaginē
Un⁹ aīa peccatrix vidēs z p̄siderās vilitatē pcti p̄t dicere p
bū qd dicit Hieremias. Uide dñe z cōsidera qm fact⁹ sum
vilis. Quarta cā est p̄sideratio de die iudicij z penis iferni.
qñ em pctōr p̄siderat q de oīmi dicto facto z cogitatu p̄ legē
dei optebit eū reddere rōez i die iudicij iuxta vñ saluatoris
in Bath. dicētis. De oīmi vbo ociofo qd locuti fuerit hoīes
sup terrā reddēt rōez i die iudicij. vbi pctōrē monet ad ptri
tōz z pñiaz d pctis suis. Un⁹ Hiero. loqns d die iudicij dic
sic Quotiescūq; illā diē cōsidero toto corde p̄tremisco. Idē
siue p̄medā siue bibā siue aliqd aliō faciā sp videt i auribz
meis illa tuba terribil z horribil insonare. surgite mortui ve
nite ad iudiciū. Qñ pctōr attēta mēte ista cogitat totus tre
mit i corde suo. Si ei ut dic bñs Petr⁹ ap̄ls. i. Pe. iij. Et
si iust⁹ qdē vix saluabit ipi⁹ z pctōr vbi apparebit. Et gre.

Tractatus. II. secunde partis

Quid faciet ygula deserti. i. pctor. vbi pcutiet cedz padisi. i. iust? Quia ca e de amissioe celestis glie. qn ei pctor cogitat se ppter pccm suu gliam padisi pdidissenon e mix si dolz uno mix e si non crepat p mediu. Si em plozat z dolet ho p amissioe pecunie. qto magi dz plozare z dolere de amissioe celestis glie. Et io dicebat btus Johes i Apoc. iij. Tene qd habes vt nemo accipiat coronā tuā. Sexta causa e dolor de multiplici offesa creatoris. qn em pctor cogitat z cosiderat se offendisse deu q euz creauit de nihilo z insigniuit eu sua ymagine. z redemit suo sanguine. non est mix si doleat z peniteat de pccō suo. De hoc dic btus Ber. dolor de pccis dz el se aceracrior acerrim? Acer qz offendim? deu creatorem. Acerior qz offendim? pferz nostz q pascit nos multiplz z gubernat. Acerrim? qz offendim? redēptorē nrm q nos liberauit suo sanguine a viculo pctor. a crudelitate demonū: et ab acerbitate gehēne. Notādū tñ q licz pctor sic dictū e debeat dolere z pteri d pccis tñ dz sp spare i dño z i pietate et in misericordia sua. ita q dz spare de venia z de glia. qz vt dic sapiēs puer. xxvij. Qui sperat in dño saluabit.

De effectu cōtritionis

Cap. VII

e Effect? pccitōis est multiplex. Prim? pcc ex vi nois ipi? dz em pccitio qsi sil vl ex toro tritio. qd itelligē dū est sic q i pccitōe totū cor pccōris ad lraz scindat z parti at p nūm angustia z dolore: ira z indignatōe q pccipit p peccata. Un dñs p pphetā Jobelē. ij. c. Scidite corda vestra. Itē ps. Sacrificiū deo spūs pccitū cor pccitū z hūilia tū de? nō despicias. Et fm qd dic btus Ber. Cōtritio mūdat aīaz a reatu culpe: z libat a pena gehēne z ab horrēda demonū societate z vilissima pccitū fuitute. restituit bona spūalia q pctor amiserat p pccm. restituit etiā societate spūal. s. ecclie z munione. bonorūq oīm q i ea fiunt pccipatōez. De filio ire efficit filiū grē. d filio dyaboli efficit filiū dei. z p cōsequēs pccipē felicitatē et hereditatē etne. Notādū aut q d p quō. s. p solā pccitōnez remittit pccm sunt varie opiniōes. Dicūt em qdā q sic tribz modis offendim? deu. s. corde ore z

De contritione.

ope. ita et tribus modis est necessarium deo satisfaciendum. scilicet per contritionem cordis
per confessionem oris: et satisfactionem operis. alias non dimittitur peccatum. Isti sunt
dant interduos suam per illud. c. de peccatis. di. i. c. penultima. §. per factam. et di. iij. c. per factam.
et dicunt quod omnes auctoritates que dicunt peccatum sola cordis contritione di
mitti sunt intelligende cum articulo necessitatis excludit oris confessi
onem. id est. quando aliquis amittit locum. vel quando non potest per se habere. respice in confessi
onem. Alii dicunt quod in contritione dimittitur peccatum sub conditione. scilicet si per
teant. et fundant isti interduos suam super illud quod dicitur de peccatis. di. iij. c. sane
in fi. Tercii dicunt sola cordis contritione dimitti peccatum. cuilibet
adulto si per se poterit et propter ab his abstinere et confiteri: et de eo
satisfacere secundum iudicium ecclesie. Et fundant isti intentionem suam per
istud de peccatis. di. i. magis est pietas dei. ubi dicitur quod ad solam permissionem
peccatum dimittit. non dum perficiat ore et tamen deus iam audit in corde. Et
hec opinio est verior et magis tenet a doctoribus. Et quod ista opinio
sit prior per exemplum Lazari. quem primo suscitavit Christus ante a
discipulum solueret. Lazarus enim mortuus est peccator qui est mortuus per
peccatum. iuxta verbum Ezechiel. xv. iij. dicens. Alia que peccaverit ipsa
moriatur. Iste suscitatus a domino quando sibi remittit peccatum in contritione.
et postea soluit a discipulo. id est. absoluit a sacerdotibus in confessione.
Pater etiam per exemplum de. x. leprosis. qui in via ante venientem ad
sacerdotes mundati sunt. Isti enim leprosi sunt peccatores: qui dum
vadunt ad sacerdotes. id est. dum contritionem habent et propositum con
fessionis mundati a peccatis. Et ita dicit psalmus. xxi. Dixi confitebor ad
versum me in iusticiam meam domino: et tu remisisti impietatem peccati
mei. dixi. id est. firmi in animo proposui. Notandum ergo quod ista tria sunt
scilicet tempore licet habeant ordinem naturalem inter se. scilicet iustificatio: contri
tio. peccatorum remissio. Necessario enim habeo intelligere quod prius
deus habeat gratiam quam cetera. preceat ergo gratia et sequitur dilectio. quam
qui habet gratiam diligit. et sequitur contritio. quam qui diligit ceteris.
ad contritionem sequitur peccatorum remissio. Et iste processus colligitur
de peccatis. di. i. ois qui non diligit manet in morte. et Aug. Sine cha
ritate quomodo quis habet contritionem cordis habere potest. Pa
tet ergo quomodo sola contritio peccatum remittit. Quid autem faciat ab
solutio sacerdotis ad remissionem peccatorum dicitur infra quando age
tur de confessione. Et ista sufficiant de contritione.

Tracta .III. secūde partis

Tractatus tercius secūde

partis de confessione. et habet vndecim capitula.

Irca confessionē con

c

siderāda sunt vndeciz. Priō de institutōe cōfessionis. Secūdo de illis q̄ tenet ad p̄fessionē. Tercio de tpe q̄ q̄s tenet ad cōfessionē. Quarto cui faciēda ē p̄fessio. Quito de q̄b̄ fīēda ē cōfessio. Sexto de cōditiōibz q̄s d̄z habere p̄fessio. Septio de iteratōe p̄fessionis. Octauo quōd̄z se sacerdos h̄re ad cōfiteē. Nonō d̄ p̄ditiōibz et interrogatōibz fīēdis i p̄fessioe. Decimo de prāte clauū et effectū p̄fessionis. Undecimo de sigillo cōfessionis.

De institutōe cōfessionis Cap. I

a De euidentia eorū q̄ dicēda sunt de p̄fessioe notādū q̄ in scriptura duobz modis accipit p̄fessio. Uno mō p̄fessio idē ē qd̄ dei laudatio. vñ p̄fiteri isto mō idē est qd̄ deū laudare. et isto mō accipit qñ d̄z. Cōfitemi dño. i. laudate dñz. qm̄ bon⁹ rē. Alio mō idē ē qd̄ p̄ctōz corā sacerdote manifestatio. Et isto mō diffinit sic. Cōfessio ē legitima corā sacerdote q̄ clauēs h̄z et prāte absoluēdi p̄ctōz declaratio. Ad euidentia istius diffinitōis vidēdū est de singul̄ que in ip̄a ponūt. Dicit p̄mo p̄fessio ē legitima p̄ctōz declaratio p̄ illos q̄ p̄ctā occultāt vl̄ excusando vl̄ celādo. Dicit etiā p̄ illos q̄ recitāt bona sua i p̄fessioe l̄ p̄fiteē p̄ abnegatōz p̄ctōrū. vt nō sum adulter rē. Dicit corā sacerdote q̄ clauēs h̄z et prāte absoluēdi. vt oñdant oēs p̄ditiōes q̄ ad verā p̄fessionem exigūt. Et d̄z cōfessio qñ sil̄ vel ex toto vl̄ vndiqz falsio. Et de p̄fessioe isto mō dicta intēdim⁹ hic agere. Vidēdū est q̄ qñ fuit instituta et q̄s fuit institutor cōfessionis. Quātū ad p̄mū sciēdū ē q̄ duplex est p̄fessio. s. mētal̄is et vocal̄. Cōfessio peccatorū mētal̄ est de dictamīe legis nature adiute qd̄amodo p̄ fidē. qñ em̄ hō p̄pedit se offēdere vl̄ offēdisse deū. qd̄ nō videt nisi p̄ aliquē radiū fidei. natura dicat q̄ ab eo ē misicordia hūiliter postulāda. et h̄ nūq̄ ē nisi recogscat culpa. qd̄ fit

De confessione

p[ro]fessionē mentalē. Cōfessio vocal[is] est duplex. q[ua]dā q[ue] fit deo
et q[ua]dā q[ue] fit homi[ni]. Loq[ua]ndo g[er]o de p[ro]fessio[n]e vocali q[ue] fit deo cre-
do q[uo]d p[ro]fessio isto m[od]o fuit de necessitate salutis statim post la-
psum p[ri]mi ho[m]i[n]is. Et r[ati]o q[ue] memou[er] ad h[ec] ē ista. Om[ni] t[em]p[or]e i[n] q[uo] fu-
it et est infirmitas fuit necessaria medicina p[ro] illā infirmitatē.
S[ed] statim post lapsum p[ri]mi ho[m]i[n]is fuit infirmitas p[ec]c[at]i nō solum
original[is] s[ed] etiā actual[is] admin[istratio] q[ue] ad m[ul]tos. g[er]o post lapsu[m] p[ri]-
mi ho[m]i[n]is statim fuit necessaria p[ro]fessio facta deo etiā vocalis.
Et istud pat[et] ex q[ua]dā glo[ss]a. posita sup[er] illō s[er]mō[n]e Be[n]edicti. iij. Adaz
vbi es. vbi dicit glo[ss]a. sic. Verba sunt increpātis et ad p[ro]fessio-
nē cogētis: nō ignorātis. Et p[ro]stat q[uo]d loq[ua]tur de p[ro]fessio[n]e vo-
cali fiēda deo. q[uia] tūc de[us] nō h[ab]et vocalit[er] loq[ua]bat[ur] ip[s]i ade. g[er]o ab il-
lo t[em]p[or]e fuit necessaria p[ro]fessio isto m[od]o dicta. Loq[ua]ndo aut[em] d[icitu]r cō-
fessio[n]e vocali fiēda ho[m]i[n]i dico q[uo]d fuit instituta i[n] lege noua x[p]o
sc[ilicet] incarnato. et nō fuit cōgruū antea talē p[ro]fessio[n]ez institui.
Et r[ati]o q[ue] memou[er] ad h[ec] ē duplex s[ecundu]m q[uo]d cōfessio ordinat[ur] ad
duo. s. ad peccati delectōez et manifestatōez. et ad recōciliatōez
faciēda deo et eccl[esi]e ei[us]. Ex p[ri]mo pat[et] q[uo]d solū i[n] lege noua de-
buit institui p[ro]fessio. Notādū ad euidentia[m] istoz q[uo]d stat[im] p[ec]c[at]i
vocat[ur] tenebre. et stat[im] g[ra]t[ia] lux. vt dicit ap[osto]l[us] ad Eph[esios]. v. loq[ua]nt[ur]
ip[s]is postq[uam] fuerūt p[er]uersi et i[n] statu g[ra]t[ie] dicēs. Eratis em[im] ali-
q[ua]n[tu]m tenebre. nūc aut[em] lux i[n] d[omi]no. Et i[n] epl[ist]a ad Ro[m]anos. xij. Abijci-
amus opa tenebrar[um]. glo[ss]a. i. opa p[ec]c[at]i. et induamur arma luc[is]. i.
v[ir]tutes. In ea g[er]o lege debuit institui p[ro]fessio faciēda homi[ni] i[n] q[uo]
orta fuit lux q[ue] illuminat o[mn]em ho[m]i[n]em veniētē i[n] hūc mundum.
Ipsa ē lux noua. christ[us]. s. incarnat[us]. igit[ur] i[n] lege noua d[ebuit] i[n]-
stitui tal[is] p[ro]fessio. Ex sc[ecundo]. s. ex h[oc] q[uo]d p[ro]fessio ordiat[ur] ad recōcili-
atōem faciēda deo et eccl[esi]e ei[us] pat[et] etiā q[uo]d debuit institui i[n] no-
ua lege. ideo em[im] p[ro]fessio fit ho[m]i[n]i. vt h[om]o sit iudex et arbiter inter
deū et ho[m]i[n]ez p[ec]c[at]ōrē. Arbiter aut[em] tal[is] d[ebet] esse q[uo]d possit manū po-
nere i[n] vtrāq[ue] p[ar]te. ideo ille cui faciēda est cōfessio deb[et] posse
ponere manū i[n] deū cui p[ec]c[at]ōr[um] vult recōciliari. et i[n] ho[m]i[n]em q[ui]
p[ro]fite[re]t[ur]. tal[is] aut[em] esse nō potuit q[ui]sq[ue] de[us] fact[us] est h[om]o. q[uia] tūc da-
tus ē mediator dei et ho[m]i[n]is h[om]o christus iesus. Et hic postq[uam]
corp[or]aliter ascēdit i[n] celū reliq[ua]t aliq[ui]s i[n] eccl[esi]a q[ui]s loco sui cō-

Tractatus.III.secūde parris

stituit ecclie rectores et arbitros q̄b̄ p̄misit autoritatē recō
ciliādi pctōres dō et ecclie sue. iō in lege noua christo. s. icar
nato debuit institui cōfessio. Cū em̄ p̄fessio habeat efficacīā
ab absolutōe. et absolutio ex v̄tute clauū. q̄ q̄dē clauēs date
fuerūt hōi in noua lege: dicēte christo brō petro et ī ip̄o oib̄
alijs Math. xvi. Tibi dabo clauēs regni celoz. et Joh. xx.
Quoz remiserit p̄ctā remittūt eis. Manifestū ē q̄ p̄fessio
faciēda homī in lege noua fuit īstituta. Precessit tñ in figu
ra ī lege antiq̄ in h̄ q̄ sacerdotib̄ data erat p̄tās et autoritas
discernēdi int̄ leprā et leprā. et int̄ p̄phanū et sc̄m̄. s. ista erāt
q̄dā corpalia et nō spūalia. Et hāc figurā oñdit christ⁹ ī le
ge noua fuisse īpletā qñ leprosos mūdatos mittebat ad sa
cerdotes dicēs. Ite oñdite vos sacerdotib̄. De scōo q̄s
fuit īstitutor cōfessiois. Dico q̄ ip̄emet christ⁹. Et rō tacta
fuit sup̄ in p̄ma pte huius libri qñ agebat de sacramētis in
generali. Et intelligo q̄ fuit īstitutor cōfessiois autoritati
ue. Et credo q̄ br̄s Jacob⁹ minor q̄ fuit ep̄s hierosolimita
nus et p̄mus int̄ ap̄los celebravit missam qñ dixit. Cōfite
mi alterut̄ p̄ctā v̄ia fuit p̄mulgator isti⁹ sacramēti et īsti
tutōis. Sile dictū est de sacramēto extreme v̄ictōis

Qui tenent ad p̄fessionem

Cap. II.

o Dñes adulti postq̄ ad ānos discretōis pueniunt
ita q̄ possunt discernere int̄ bonū et malū tenent se
mel in anno. i. in q̄dragesima p̄fiteri ex statuto cōcilij gene
ral. qd̄ ponit extra d̄ pe. et re. c. ois v̄triusq̄ sex⁹. Et 3 trans
gressores illius statuti ponit pena ibidē. q̄ sc̄z viuētes ab in
gressu ecclie arceāt. et moriētes xp̄iana careāt sepultura. Et
hui⁹ saluberrimi statuti potuit esse et fuit triplex rō. P̄ia fu
it vniuersal̄ indigētia. Dēs em̄ vt dicit ap̄ls peccauerunt et
egēt grā dei. Nō ē em̄ q̄ faciat bonū et nō peccz vt dic̄ sapiēs
Cū q̄libz d̄z deū gl̄ficare cōfiteōdo se esse pctōrē. q̄ em̄ pctō
rē se esse cōfitef̄ deū gl̄ficat. oñdēs se dei grā et misericordia ī
digere Scōa cā fuit sacre p̄mūionis reuerētia. Cū oēs te
neāt ī pasca cōicare iō vt digne et mūde possint accedere ad
tātū sacramētū optuit p̄mittere remediū purgatiōis et lotōis

De confessione.

pēti q̄ sit in cōfessioe. Tercia cā fuit discretio greg̃ dñici. ne
s. lupi abscondērēt ī grege q̄ māducarēt agnos. iō statutū ē
vt rectores ecclīaz aggerēt vultū ouīū suaz ne heretici sub
pelle īnocētie maliciā suā palliarēt. Jō oēs q̄cūq; z cuiuscū
q; p̄ditōis sint tenēt admin⁹ sel ī āno p̄fiteri. alias peccant
mortalz z debēt pena sup̄dicta puniri. Sz pone. aliq; ē
q̄ n̄ hz p̄scīaz de aliq; p̄ctō mortali. sz solū de venialibz. sz hō
n̄ tenet p̄ctā venialia p̄fiteri. igit tal n̄ dz cōfiteri. Dico saluo
meliori iudicio q̄ aliq; p̄t teneri ad p̄fessioz p̄p̄ duo. Uno
mō p̄p̄ vinculū p̄cti. alio mō p̄p̄ vinculū p̄cepti. P̄ctā aut
venialia nō tenet q; p̄fiteri. p̄p̄ vinculū p̄cti cū possint re
mitti sine p̄fessioe. tñ sūt p̄fiteda p̄p̄ vinculū p̄cepti q̄ tenet
q̄libz p̄fiteri ī āno sel. qñ. s. p̄fites n̄ hz nisi p̄ctā venialia. vñ
si h̄et mortalia q̄ p̄fiteret non tenet de nccitate ad venialia.
De h̄ tñ lati⁹ dicet ifra Ulteri⁹ pone. aliq; ē ita attēt⁹ cir
ca dñia q̄ nō hz remorsuz p̄scie de aliq; p̄ctō nec mortali nec
veniali. tenet tal cōfiteri vl nō. Si nō tñc nō oēs obligāt ad
p̄fessioez. cui⁹ dñū dictū ē. Si aut tenet z n̄ hz p̄scīaz d̄ aliq;
p̄ctō mortali nec veniali tenet ad cōfitedū z dicēdū q̄ cōscīaz
suā z ita mētiri. qd̄ nephas est dicere. q̄ ad min⁹ tal n̄ tenet
p̄fiteri. Dico q̄ si septies ī die cadit iustus: vt sapiēs ait. im
possibile videt fm statū viatorz cōez q̄ aliq; trāseat vna die
vl vna septimana sine remorsu peccati venial ad min⁹. et q̄
totū vnū ānū trāseat h̄ habeo mag̃ p̄ ip̄ossibili. Nec credo
q̄ istud donū fuit vnq; collatū alicui sc̄tō nisi chrīsto z beate
Marie v̄gini. nec credo istō donū ap̄los hūisse qz venialit̄
peccauerūt. vt dicūt Bre. z Aug. ī li. de natura z gr̄a. Si oēs
sc̄ti et sc̄tē dei adhuc viuerēt z interrogati foret vtz sine p̄ctō
essent oēs vna voce dicerēt. Si dixerimus q̄ p̄ctm̄ nō habe
mus ip̄i nos seducim⁹ z v̄itas ī nob̄ nō ē. excepta br̄a v̄gine
de q̄ cū de p̄ctis agit p̄p̄t honorē filiū nullā p̄sus q̄stioez vo
lo haberi. Et Diero. Res pene q̄ naturā est vrali q; sit sine
p̄ctō. Jō hō q̄ntūcūq; sit p̄fect⁹ dz cogitare corde et cōfite
ri ore se esse p̄ctōrē. qz vt dic̄ Bre. Bonaz mentiū est ibi ti
mere culpā vbi culpa nō est. de obser. ieiū. c. cōsilium. Unde

Tracta .III. secūde partis.

de p̄muni lege tenēt oēs ad p̄fessionē. ⁊ si de^o de sp̄alissima
gr̄a daret istud donū alicui q̄ nō mortalit̄ nec venialit̄ pecca
ret. credo q̄ tal̄ adhuc vt nō p̄tēneret p̄ceptū eccl̄ie deberet
se p̄fessori suo p̄ntare. nō q̄ diceret se p̄ctōrē q̄ mētiret̄ s̄ de
beret dicere. Nō habeo cōsciētā de aliq̄ p̄ctō. tñ p̄pter p̄ce
ptū eccl̄ie me vobis p̄sento. sicut dixi supra de sc̄tificato in
vtero q̄ debet suscipere sacramētū baptisimi. licet non habeat
peccatum originale.

De tēpore q̄ tenēt hō p̄fiteri

Capitulū III

Est sapiēte oīa tps habēt. et iō nūc vidēdū ē de tpe
q̄ faciēda ē p̄fessio. s. si faciēda ē statim post p̄petrari
onē p̄cti. v̄l an possit differri vsq̄ ad tps statutū ī de
cretali. Dis vtriusq̄ sex^o. s. vsq̄ ad q̄dragesimā. Ad hui^o ḡ
euidētā sciēdū ē q̄ de p̄fessioe possum^o loq̄ v̄l q̄tū ad p̄po
sitū interi^o. v̄l q̄tū ad v̄bū exteri^o. Si p̄mo mō sic dicūt cō
mūiter oēs doctores q̄ tenēt p̄ponere velle p̄fiteri tpe statu
to. et p̄mo de p̄ctō cōteri. q̄ sine p̄posito p̄fiteđi ⁊ satisfaciē
di nō dimittit̄ p̄ctm̄ in p̄tritōe. Et dico q̄ p̄mo tenēt conteri
q̄ sic dictū est sup̄. qñ occurrit mēoria de p̄ctō tenēt hō sp̄
dolere ⁊ cōteri de eo sicut dictū ē sup̄. licz etiā fuerit ip̄m con
fessus. Tñ ex q̄ legitime ē p̄fessus nō tenēt ip̄m itēz cōfiteri.
de h̄ tñ maḡ dicet̄ īfra qñ agēt de iteratōe cōfessiois. Et q̄
statim cū hō aduertit se peccasse mortalr̄ tenēt p̄teri. ideo eti
am tenēt esse in p̄posito cōfiteđi. Sed si loq̄mur de cōfessio
ne actuali. s. si hō tenēt actualit̄ cōfiteri. In ista mat̄ia docto
res sunt diuersi. Quidā em̄ dicūt īdistincte q̄ q̄tūcūq̄ aliq̄
peccauerit nō tenēt cōfiteri añ tpus statutū: s̄ tenēt p̄teri et
esse in p̄posito p̄fiteđi. ⁊ fundāt intētōez suā ex duobz. Priō
q̄ p̄ceptū de p̄fiteđo ē p̄ceptū affirmatiuū. ideo nō obligat
nisi p̄ loco et tpe determinatis. tēp^o aut̄ determinatū ab eccl̄ia ē
q̄dragesimā. ideo null^o tenēt añ q̄dragesimā p̄fiteri. nec in na
tali nec in penthecostes. vt patz p̄. c. secl̄ares de cōse. dist. ij.
⁊. c. oīs homo. ⁊. c. et si nō frēq̄nti. nisi esset in piclo mortis.
Secūdo q̄ actus cōfessiois nō est necessari^o ad iustificatōz
q̄ p̄ cōtritōem est iustificatio: ⁊ ita solū cōfessio est necessaria

De confessione

ex pcepto et obligatōe ecclie. et añ festū pasce ecclia n̄ exigit.
gñ illō tps nemo tenet nisi i articulo mortis. Alij dicūt q pec
cator existēs in pctō mortali statim qñ hz discreti et ydonei
sacerdotis copiā et pcti pmissi mēoriā dñz pñteri pctm̄ suuz.
Hec obstat ista decretal. Dñs vtriusq; sex? qz illa decretaliū
nō dicit qulq; pñfessio sit differēda. s; q nō expectet vltra. sic
etiā phibz ne q; vltra añū remaneat i excomūicatōe. nō tñ
dat licētiā remanēdi vsq; ad illā horā. Itēz fuit illa decre
tal edita nō p negligētib; s; p negligētes. Sz añq; illa decre
tal ē edita pctōr tenebat pñteri statim qñ offerebat se opoz
tunitas. sic videt q tenet p? ei? editōez. Que aut istaz opini
onū sit pñor fateor mēnescire. s; dicere sicut dicit pma picu
losū videt dicere. sicut scda videt duz. Scdus aut Tho. de
aqno in qdā qstōe de qñlibetis ponit aliq; casus i qbz exi
stēs i pctō mortali statim tenet pñteri. Prim? ē qñ ē i infir
mitate de q iminet sibi piculū mortis. et iste casus pñt itelligi
ex his q dicūt extra de pe. et re. c. cū infirmitas. Scdus casus
est qñ hz aliqd facere de q iminet piculū mortis licz p tpe illo
sit san? sicut qñ hz trāsire mare l lōgā facere viā: vl pugna
re: vel aliqd aliō tale. Terci? casus ē si habz facere aliqd qd
existēs i pctō mortali non pñt facere sine alio pctō mortli. sic
si habz dicere missaz vel recipe vl mīstrare aliqd sacm̄ ecclie
Quart? casus qñ cōmisit aliqd pctm̄ de q curat? su? nō pñt
eū absoluerē. et timet q tpe statuto nō poterit forte hñe copi
am ipi? cōfessoris: tñc tenet statim pñteri. Quint? casus ē qñ
sua cōscia dicitat sibi statū esse pñtendū. qz tenet deponere eā
aut facere sm̄ eā. cū nō sit erronea s; salubris. Dñs em̄ dicit.
licet nō sit necessariū statim pñteri est tñ mltū pgruū. iuxta
dictū sapiētis. Nō tardes pñteri ad dñm: et ne differas dñe
in diē. subito em̄ veniet ira illi? et tpe vīdicte dispdet te. Jo
Raymū. in sūma sua ponit qñq; rōes pñt q; mltū vtile est
et cōgruū statim cōfiteri. Pñia est pñt incertitudinem hore
mortis. Un̄ dñs in euāgelio Lu. xij. Veniet dñs serui illi?
diē q nō sperat et hora q nescit. et pñt ei? cū infidelib; ponet
Itē diuini pñtētē sibi lōgā vitam fuit dictū. Stulte hac

Tractatus. III. secūde partīs

nocte repetēt demōes aīaz tuā a te ⁊ ea q̄ ꝑgregasti cui⁹ erūt

Scda cā ē. qz morās in pctō sp̄ accumulāt pctm̄ pctō. ⁊ ꝑ
cōseqns penā pene. Un̄ apl⁹ Ro. ij. An ignoras qm̄ beniv
gnitas dei te adducit ad pñiaz. fm̄ duriciā aut tuā ⁊ impeni
tēs cor thesaurifas tibi irā i die tribulatiōis ⁊ revelatiōis iu
sti iudici⁹ dei. q̄ reddet vnicuiqz iuxta opa sua. Et Dze. iij.
Maledictū ⁊ mēdaciū ⁊ furtū ⁊ homicidiū ⁊ adulteriū iun
dauerūt. ⁊ sanguis sanguinē tetigit. i. pctm̄ adducit aliud
pctm̄. Un̄ Bre. Pctm̄ qd̄ ꝑ pñiaz nō delet mor̄ suo pōdere
ad aliud trahit. Tercia cā ē qz q̄nto maiore morā fecerit i
pctō tāto magis elōgabit a deo ⁊ ꝑ pseqns tāto difficilior erit
ꝑuersio. iuxta illō qd̄ dicit Quidio de remedio amoris. Nec
te vēturas differ i horas. Qui nō est hodie cras min⁹ aptus
erit. Et Quidi⁹ Principijs obsta. sero medicina parat. Lū
mala ꝑ lōgas ꝑualuere moras. Et ps. lxxij. Quia ecce q̄ elō
gant se a te ꝑibūt Quarta cā ē. qz i magna angustia ⁊ egri
tudine vix ꝑt aliqd̄ bñ penitere seu etiaz de pctis cogitare.
Un̄ Hiero. Lū egritudine oppmeris vix poteris aliqd̄ cogi
tare q̄ sentis. Et illic rapit̄ intētiō mētis vbi ē vis. dolor.
Dulcia em̄ ut ait Aug. occurrūt tūc īpedimēta. nā moribus
viget: pena terret: fili⁹ vxor ⁊ mūd⁹ q̄ illicite dilexit eū ad se
vocāt. de pe. di. vij. Tene q̄ certū ⁊ dimitte incertū. i. age ꝑ
nitētiā ⁊ ꝑfitere dū san⁹ es: et nō differas vsqz ad ifirmitatē
iuxta ꝑsiliū sapiēt̄ dicētis. Uiu⁹ ⁊ san⁹ ꝑfiteberis. Quia
causa ē qz nisi pctōr i vita sua exaudierit dñm clamātē q̄ cō
fiteat ⁊ faciat pñiaz: clamabit postea ipe ad dñm ⁊ nō exau
diēt. Exēplū de diuine epulōe i inferno sepulto. q̄ nō ē etiaz
exaudīt ꝑ vna gutta aq̄ ꝑꝑt q̄ nō differēda vlt̄ tardāda est
ꝑ fessio. sed est multū vtile ⁊ ꝑgruū q̄ statim fiat. Richard⁹
tñ in q̄rto suo sup sentētiās loqns de hac materia dicit q̄ alit̄
cēsendū ē in illo casu de religioso aliter de laico. Nā religio
sus cū totū tps vite sue sit sibi q̄pi penitētie habita copia sa
cerdotis idonei si peccauerit mortalz credo q̄ teneat statiz si
ne mora cōfiteri. Et intelligit sine mora sic̄ recta rō ordiabit
Laic⁹ ꝑo rōnabiliter ꝑt expectare tps q̄dragētime. qd̄ ē tpus

De confessione.

penitentie. vñ cū illud tps sit laicis magis oportunū ad cōfi
tēdū ⁊ satisfaciēdū si expectet illō rōnabilr audeo iudicare
q̄ nō peccauit dū tñ pponat firmiter tūc tps confiteri. De
clericis aut iudicare nō audeo: p̄siliū aut sanū dō q̄ oēs q̄ ca
dūt p̄ pctm mortale p̄fiteāt statim cū possunt. Nō em̄ videt̄
p̄trit̄ q̄ tā diu vuln̄ pcti portat occltū. vba sunt Richardi
Quicqd sit de ista matia credo q̄ i casibz q̄s ponit sc̄tus tho
mas de aq̄no de necessitate tenet q̄libz statim habita opor
tunitate p̄fiteri. credo etiā q̄ p̄siliū Richardi sanum ē ⁊ salu
bre. et d̄z exeq̄ cū magna diligētia et virtute. Nec sufficiant
de tempore quo tenet homo cōfiteri.

Cui debz homo p̄fiteri

Cap. III.

q̄ Vñia ille cui faciēda ē cōfessio sacramētal op̄z q̄
habeat clauē. videndū est p̄mo aliqd de clauibus.
Notādū ē q̄ p̄ nomē clauis trāslatū ē in corp̄alibz ad sp̄ua
lia. Clauis em̄ in corp̄alibz est instrumētū ad remouēdū ali
qd obstaculū qd̄ īpediebat vt nō possit h̄i bñ aditus ad do
mū. Sic in sp̄ualibz illud qd̄ remouēz pctm mortale qd̄ ē ob
staculū ad ingrediēdū ad regnū celeste vocat̄ clauis. Et ista
clauis ē triplex. P̄a ē clauis autoritat̄. ⁊ istā sol⁹ h̄z deus.
P̄a de ista clauē loq̄bant̄ iudei dū dicebāt. Quis p̄t remitte
re pctā nisi sol⁹ de⁹. q̄si dicerēt null⁹. ⁊ h̄ ē vez autoritatie.
Alia ē clauis excellētie. ⁊ hāc h̄z sol⁹ christ⁹ hō. Et de hac
clauē loq̄t̄ Isaias ī p̄sona dei loq̄ns de christo. Dabo clauē
dauid sup humer⁹ ei⁹. Et d̄z christ⁹ hō habere clauē excellē
tie inq̄stū p̄ passiōez suā īpe satisfecit p̄ oibz peccatis n̄is.
imo p̄ pctis toti⁹ mūdi. vt dīc b̄t̄s Iohes. Et h̄ ē vez q̄stū
ad efficacīā. Vel christ⁹ hō h̄re d̄z clauē excellētie inq̄stū ef
fectū sacramētoz p̄t dare sine sac̄tis. Tercia clauis ē mīsterij
⁊ istā clauē habēt sacerdotes. ⁊ dat̄ eis in collatōe ordīs sa
cerdotal̄. Et de ista dictū fuit petro. Dabo tibi clauē regni
celoz. et de istis clauibz loq̄tur h̄. Sciēdū ē q̄ duplex ē
clauis ministerij. vna est sciētia discernēdi. alia est prās ligā
di atq̄ soluēdi. De sc̄ia aut̄ discernēdi quō est clauis et quō
non. et si est alia clauis fm̄ rem a potestate ligādi. et soluēdi

Tracta. III. secūde partis.

est magna diuersitas int̄ doctores theologos. ⁊ iō non dico
nūc ampli⁹ de ista mat̄ia. p̄sertim cū dñs papa Iohes q̄ndā
loq̄ns de clauib⁹ i q̄dā extrauagātī sua q̄ incipit. q̄ndā. faci
at mētōez d̄ ista diuersitate doctorū etiā nihil dēfīniat. Un̄
ex q̄ relinq̄t indēfīnatū temerariū. estz aliqd̄ diffinire. Istō
tū firmē tenēdū ē q̄ iste clauēs cuilibz sacerdoti dant̄ in sua
ordinatōe. S; iste clauēs nō p̄nt exire i actū donec sacerdos
habeat materiā in quā agat. ⁊ h̄ vel p̄ cōmissiōez cure aīaz.
sic h̄nt archiepi et oēs h̄ntes curā aīaz. vel p̄ puilegiū sicut
h̄nt fr̄s p̄dicatores vl̄ minores. Aliq̄ q̄ ex puilegio dñi pa
pe vel ep̄oz p̄nt p̄dicare vl̄ cōfessiōes audire. Ex his q̄ pa
tere p̄t cui sit sacramētal̄ cōfessio faciēda. Et dico sacramēta
lis cōfessio ad excludendū cōfessiōez p̄siliariā siue directi
uā. s. q̄ p̄tōz p̄fitē alicui p̄ctm̄ suū vt sibi sup̄ eo cōsulat et
eū dirigat. nō ut eū absoluat. qz talis pōt fieri cuiusqz bo
no viro q̄ p̄t cōsulare vl̄ orādo vl̄ instruēdo. S; loq̄ndo d̄ cō
fessiōe sacramētali q̄ sit p̄pter absolutiōez dico q̄ ex dictis pa
ter̄ due cōclusiōes. P̄ma ē. cōfessio sacramētal̄ est faciēda sa
cerdoti et nō alii. i. nō p̄t fieri nisi h̄nti clauēs. ⁊ iste ē sol⁹ sa
cerdos. ⁊ rō est. qz absolutio fit v̄tute clauū. ita q̄ null⁹ pōt
absoluere in foro p̄ntie nisi habeat clauēs. qd̄ p̄t. qz vt dictū
ē clauēs ordināt̄ ad absoluēdū. Istud tū meli⁹ dicet̄ ista q̄n
aget̄ de p̄tate clauū. S; null⁹ h̄z clauēs nisi sacerdos cum
clauēs dant̄ i collatōe ord̄is sacerdotal̄. q̄ cōfessio sacramēta
lis nō p̄t nec d̄z fieri nisi soli sacerdoti. Et ita dicit̄ br̄s Au
gustin⁹. et ponit̄ de pe. dī. vi. Qui vult p̄fiteri p̄ctā sua vt i
ueniat p̄nīaz q̄rat sacerdotē sciētē ligare ⁊ soluere. Scōda
cōclusio ē q̄ faciēda ē p̄po sacerdoti. ⁊ ista cōclusio p̄t sic. li
cet em̄ vt dictū ē q̄ oēs sacerdotes habeāt clauēs. nō tū oēs
habēt materiā. i. parrochianos in qm̄ p̄nt exercere vsū cla
uū. sed solū illi q̄b⁹ cōmissa ē cura aīaz. q̄ habēt vsū p̄tāt̄
respectu illoz q̄z cura ē eis cōmissa. Et iō solū talibz ē cōfessio
faciēda. ⁊ tales sunt p̄prij sacerdotes. q̄ solū p̄prij sacer
dotibz est cōfessio faciēda. S; p̄t aliq̄s dicere. q̄s ē p̄prij
sacerdos. Aliq̄ dicūt q̄ p̄prij sacerdos est parrochial̄ sacer

De confessione.

dos. q̄ h̄z admīstrare ecclīasticā sac̄ra. et isti p̄fessio ē faciēda
Et videt dictū istoz sūdari i rōe ista. Illi d̄z fieri p̄fessio qui
h̄z mīstrare sac̄m eucharistie. ad hoc em̄ ē datuz p̄ceptū de
p̄fiterēdo in q̄dragesima vt fideles digne accedāt ad sac̄m eu
charistie i pasca. Cū ḡ sacerdos prochiā sit obligat⁹ ⁊ tene
at ex officio suo mīstrare sac̄m eucharistie prochiānis suis
iō oēs parrochiani sui sibi tenēt p̄fiteri de necessitate ad mi
n⁹ in q̄dragesima. et ita videt esse intērio illi⁹ decretal. Oīs
vtriūsq; sex⁹. ⁊ illi⁹ de pe. di. vi. placuit. Istō etiā vid̄ de in
tentōe sacre scripture i veteri testamēto. vbi d̄z puer. xxvii.
Diligēter agnosce vultū pecoris tui. fm glo. vult⁹ ē p̄sciētia
q̄ nō p̄t agnosci nisi p̄ p̄fessioēz. ergo optz q̄ ille q̄ h̄z curā ag
scat p̄fessioēz. qd̄ n̄ p̄t fieri nisi audiat eā. Hoc aut̄ idē vid̄ di
cere scriptura etiā i nouo testamēto. vbi d̄z Heb. vl. c. Ser
ui obedite p̄ oīa p̄positis v̄ris. ip̄i em̄ puigilāt q̄si rōez red
dituri p̄aīabz v̄ris. ḡ si ille q̄ h̄z curā tenet rōez reddere p̄aīa
subditi. videt necessariū q̄ sciat statū aīe subditi. qd̄ nō p̄t fa
cere nisi audiat ei⁹ p̄fessioēz. q̄re optz q̄ q̄libz subdit⁹ p̄fitea
tur curato suo. Alij distinguūt de p̄po et dicūt q̄ p̄p̄iū d̄z
duobz modis. Uno mō d̄z p̄p̄iū fm q̄ diuidit̄ ⁊ alienū. A
lio mō d̄z p̄p̄iū fm q̄ diuidit̄ ⁊ naturā cōez. Vñ dicūt isti
q̄ q̄libz tenet cōfiteri p̄po sacerdoti fm q̄ p̄p̄iū opponitur
alieno. nō aut̄ fm q̄ p̄p̄iū opponit̄ cōi. Nā p̄stat et certū ē
q̄ si aliq̄s cōfessus fuisset p̄ctā sua pape vl̄ ep̄o vl̄ archiep̄o:
fatuū esset dicere q̄ teneret illa ead̄ p̄ctā p̄fiteri p̄po suo pro
chiali curato. Cū ergo isti q̄ ex p̄uilegio p̄dicāt ⁊ audiūt cō
fessioēs sicut vicarij dñi pape ⁊ ep̄oz: cōfessi eis nō tenētur
iterum cōfiteri sacerdoti suo prochiali cū t̄les sint q̄si qdā
penitētiarij p̄ticlares. ⁊ iō sicut cōfessi p̄narijs dñi pape et
ep̄oz nō tenēt itez p̄fiteri curatis suis. ita nec cōfessi istis. Et
ita ē hodie definitū p̄ dñz n̄m dñz Jobez papā. xxii. i qdā
sua extrauagati q̄ icipit. vas electōis. Istō etiā videt esse d̄
intērio illi⁹ decretal Bonifacij. sup cathedrā q̄ ponit̄ extra
de sept̄ur. ⁊ de pe. et re. in p̄sti. dñi Clemētis. c. dudū a. bo
ne memorie. vbi d̄z q̄ fr̄es p̄dicatores et minores habeant

Tractatus. III. secūde partis

tū d' prāte in cōfessionib' audiēdis q̄tū prochiales sacer/
dotes de iure noscunt hīe. sed p̄fessi parochialib' sacerdoti
bus nō tenent itez p̄fiteri. ḡ nec p̄fessi istis. Et fm istā viam
decretal' illa. Nōs vtriusq̄ sexus. loq̄t de sacerdote p̄po put
ppriū diuidit s̄ alienū. nō put ppriū diuidit s̄ cōe. vñ ē sen/
sus q̄ p̄fiteat p̄po sacerdoti. i. nō alieno. Et q̄cqd sit de h' tñ
si illi q̄ audiūt p̄fessiōes ex p̄uilegio dñi pape inducerēt sibi
p̄fiteres ad p̄fiteūdū sel' in anno curatis suis bñfacerent. Et
ad hoc inducunt in illa decretali dñi Bñdicti. vi. q̄ fuit d' or
dine p̄dicatoz q̄ incipit int' cūctas. et tenent ad h'. qz licz illa
decretal' sit reuocata inq̄tū p̄uilegiū decretali Bonifacij: q̄ inci
pit sup cathedrā nō tñ q̄ntū ad illa q̄ eq̄tatē et rōem p̄tinet ē
reuocata. Sed nunqd sacerdos prochialis p̄t absolvere
parrochianū suū de om̄i pctō suo. Dicendū ē q̄ Ray. in sum
ma sua ponit q̄nqz casus de q̄b' prochial' sacerdos nō p̄t se
intromittere nisi special' fuerit sibi cōmissus. Prim⁹ ē qñ ē
sibi solēnis p̄nā iniūgēda. Scōs est vbicunqz inuenit irre/
gularitatē cōtractā. Terci⁹ ē qñ pctō est annexa ex cōmuni
catio. Quart⁹ ē de icēdiarijs. Istis casib' q̄ttuor hostiensis
addit tres casus. et sic sunt septē. Unde q̄nt⁹ casus ē de pub
lico pctōze. s. de publico blasphemio. Sext⁹ casus ē de falsa
r̄ijs l̄raz pape. Septimus casus et q̄ntus fm Ray. ē si sit cō
suetudo in ep̄atu q̄ aliq̄ certa crimia ad ep̄m reseruēt. sic ob/
tinet cōsuetudo i plerisqz partib' seu ep̄atib' de homicidijs:
sacrilegis. sortilegis: falsarijs. violatozib' imunitat' ecclia/
stice. sodomis. icestuos. piuris et alijs enozmib' criminib'.
q̄ ep̄i sibi retinēt fm q̄ eis vidē expediēs. de q̄b' certa regula
dari nō p̄t. s. vnusq̄sqz curatus hz suū synodale cū q̄ se diri
gat. In materia ista dñs Builhelmus durandi in reprozio
suo dicit q̄ ponere tot casus nō est nisi auferre prāte suaz cu
ratis cū possint oīa de iure q̄ nō sunt eis phibita exp̄sse. hoc
pbat c. nup. de sen. ex. añ si. Notandū etiā q̄ Ray. i summa
ponit sex casus in q̄b' vnus sacerdos prochial' p̄t absolvere
z audire cōfessionē subditoz alterius sacerdotis. Primus
cū ille extraneus deliqt in parrochia sua. Scōs si mutauit

De confessione

domiciliū. sicut est de scholaribz studentibz parisi⁹ colonie⁹ et
alibi. Tercio⁹ ē si sit vagabūdus. sicut isti paupes q̄ vadunt
vagabūdi p̄ mundū. Quart⁹ est qñ aliquis habz sacerdotē
imperitū v^l maliciosuz z oīno insufficiētē. et vult ire ad ma
gis pitum et sufficiētē q̄ sibi meli⁹ cōsulat p̄t ire ad eū. peti
ta tñ pri⁹ et obtēta licētia a ppo rectore siue sacerdote. z sa
cerdos tenet eā sibi dare. Quintus casus est qñ aliq̄s volens
facere lōgū iter. vtpote ire ad sc̄m iacobū l' ad q̄mcūqz aliā
pegrinatōez seu locū. petita licētia a curato suo q̄ possit in
itinere p̄fiteri. qz tūc q̄libz q̄ hz audire p̄fessiōes potit p̄fessi
onē ei⁹ audire. Sext⁹ ē qñ est i articulo nēcitātis. qz i isto ca
su p̄t p̄fiteri cuilibz sacerdoti. In alijs aut casibz p̄fatis exce
ptis nō p̄t cōfiteri nisi potēti audire cōfessiōes v^l ex p̄missi
one v^l ex p̄uilegio. Sed qd fiet de militibz siue de nobilibz
v^l de q̄buscūqz alijs q̄ hnt domiciliū i diuersis parrochijs
z p̄ vnā p̄tē anni morāt i vno domicilio z p̄ aliā partem mo
rant i alio domicilio. cui p̄fitebūt istz. Dicēdū q̄ tales debēt
cōfiteri illi curato i cui⁹ parrochia habēt p̄ncipale domini
um v^l domiciliū. v^l in cui⁹ prochia morāt p̄ maiore p̄tē āni
Sed pone hic vna mulier fragil⁹ z p̄na ad p̄ctm: timz d̄ cu
rato suo q̄ est leuis z lubric⁹. q̄ si p̄fiteat sibi q̄ sollicitet eaz
de p̄ctō v^l q̄ reuelz cōfessiōez suā. nūquid p̄fitebūt ista sibi?
Dico q̄ si timeat verisiml⁹ et pbabil⁹ de isto vel de aliq̄ istoz
d̄z petere licentiā a curato suo q̄ cōfiteat aliq̄. vel si p̄t h̄re co
piā supioris sic ep̄i vel penitētiarij sui. v^l alicuius religiosi
hnt p̄rātē audiēdi p̄fessiōes cōfiteat sibi. Szqd si forte ista
nō p̄t habere copiā alicui⁹ istoz. z curatus ē ita maliciosus
q̄ nō vult sibi dare licentiā p̄fiteādi aliq̄: quid fiet de ista perso
na? Dico q̄ si timeat de sollicitatōe cōmendet se deo orando
q̄ eripiat eam a temptatōe. et donet sibi virtutē et constan
tiam resistendi. et cōfiteat in loco publico. Et deus qui te
ste ap̄lo neminē temptari p̄mittit vltra id quod potest faci
et cum temptatōe puentū et adiunabit eam. et sic nō cōmo
bitur. In casu aut q̄ timeret de reuelatōne cōfessionis. cre
do q̄ si timor esset iustus et rationabil⁹ nō leuis et fatuus q̄

Tractatus .III. secūde partis

sinelicētia sua si ipse negaret ei ius dcedat sibi. s. q. alteri habenti prātē audiēdi cōfessiōes possit cōfiteri. ita tñ q. sit i. p. posito q. si habet curatū sufficiētē cōfiteri sibi. Sicut em̄ ille q. h̄bit m̄rimoniū apponēdo cōditōem inhonestā p̄ substantiā m̄rimoniū puat iure matrimoniū. vt. xxij. q. iij. Inter cetera. xxxij. q. ij. aliqui solet q.ri. extra de p̄di. appo. c. iij. de spon. c. vlti. ita sacerdos nō seruās ea que sunt de substantiā cōfessiōis: imo faciēs p̄ ea ē puatus iure qd̄ habebat in audiēdo cōfessiōes. Lū ergo tenere secretū sit de substantiā cōfessiōis q̄ntū est ex parte cōfitentis et cōfessoris sacerdos reuelās cōfessiōem est puat iure qd̄ habuit in audiēdo cōfessiōes. Et ideo si timeat iuste et rōnabiliter q. iste curat reuelabit cōfessiōem null⁹ teneat sibi cōfiteri. vey est q. ista rō nō cōcludit nisi p̄ eū q. reuelās est cōfessionē sed nō p̄ eū q. reuelatur est. Itē fm̄ qd̄ dicit br̄s Ber. qd̄ p̄ charitate institutū est p̄ charitatē militare nō d̄z. s. p̄fessio instituta ē p̄ charitate q. q̄libz teneat diligere se ad honorē dei eū glificādo: et se hūiliādo eū sibi r̄cōciliādo. ḡnō teneat militare p̄ charitatez seipm̄ p̄dēdo et diffamādo. qd̄ facerz si hō teneret cōfiteri illi de q. iuste et rōnabilz timeret seu p̄sumeret q. reuelarz cōfessiōz. Un̄ aug. hortās ad cōfessiōz et p̄nias dic. Nō dico ut te p̄das. S. si aliq̄s sciēt cōfiteret alicui q. cōfessiōez reuelarz p̄deret se ḡnō d̄z sibi cōfiteri. S. pone p̄pus sacerdos ē heretic⁹ v̄l scismatic⁹ v̄l notori⁹ symoniac⁹: v̄l excōicat⁹. nūq̄d d̄z sibi cōfiteri? Dico sine p̄iudicio q. nō. Et rō general̄ q̄ntū ad oēs tal̄ ē. Lū em̄ participare cuz excōmūicato in sacramētis sit p̄ctm̄ mortale et oēs t̄les sunt excōicati a iure. et p̄fessio sacramental̄ sit sacrm̄. q̄cūqz talibz cōfiteret peccaret mortalz. S. q̄ntū ad hereticū ē sp̄eal̄ rō. qz heretic⁹ de facili sibi penitētē poneret i errozē v̄l inducerz i despatōz. sic fecerūt pharisei iude q. cōfessus fuit eis dicēs. Peccauī tradēs sanguinē iustū. et illi loco boni cōsilij dixerūt ei. qd̄ ad nos tu videris. Uter⁹ pone. dicat cōiter et vey ē vt declarabit infra q. nullus debz diffamare nec accusare alios in cōfessiōe. sed p̄t contingere q. si aliquis confiteat curato suo oportebit q. diffamet

De confessione.

aliū. sicut ponat qd aliq̄s peccauit cū m̄re sua vl' cū sorore q̄s
etiā curat' bñ nouit. optet qd talis exp̄mat 7 noiet psonā i cō
fessioe dicēdo. pegi talē rē cū m̄re vl' cū filia vl' cū sorore. 7 cū
iste sint note curato vt dictū ē remanebūt diffamate apd eū.
Dico qd tal' d3 cōfiteri si habeat oportunitatē tali qd nō ha
beat noticiā istaz psonaz. vñ tal' d3 venīre ad curatū expo
nēdo 7 dicēdo sibi. Dñe ego casum habeo quē nō debeo cō
fiteri vobis. nō qñ vos sitis sufficiēs s3 casus ē talis quem
nō debeo dicere vob. ideo peto licētiā a vobis alteri p̄fiteđi
7 sacerdos d3 eā sibi dare. 7 ea habita tenet h̄ie p̄fessore ydo
neū qd nullā noticiā habeat de psona cū qd peccauit. Et cōsu
lo sacerdotibz curatis qd sint faciles ad tales licētiās pceden
das. qz ex h̄ puenit duplex bonū. Unū ē qd ip̄i exonerantur
Aliud ē qd p̄ctōres ap̄i: meli' 7 securi' cōfiteñt. S3 nū
qd m̄lier qd peccauit cū curato suo tenet sibi p̄fiteri. Dico qd
cū p̄cūdia sit magna pars satisfactōis 7 hō nō tm̄ p̄cūdet
de illo qd est p̄sci' sceleris qñtū de vno alio: m̄lier ista nō d3 si
bi cōfiteri. nec ip̄e d3 eā audire. imo d3 sibi dicere. vade ad a
liū. Tñ si p̄fiteret sibi et absolueret eā esset absoluta. Sacer
dos aut curat' cui p̄fitebit. Dico qd qñ sibi p̄mittit cura ip̄e
petat ab ep̄o licētiā qd possit eligere cōfessore. vl' si i p̄missio
ne cure diceret sibi ep̄s ne ex h̄ qd habes curaz alioz detri
mentū aīe tue patiar' pcedim' tibi qd possis eligere ydoneuz
p̄fessore qd te absolvere valeat. h̄ essz multū securz. Tenet tñ
cōiter qd in cōmissioe cure det eis tal' licētiā implicite. alias
cōmissio cure essz eis multū nocina. Sed nunqd ex h̄ possit
p̄fiteri simplicibz sacerdotibz qd nō habet autoritatē seu p̄tā
tem audiēdi cōfessioes. Dico qd nō de rigore iuris. Et ē du
plex ratio. Una ē. qz iste nō ē mod' dandi iurisdictionez ei qd
alias nō habz. Alia est. qz licet curati sint licētiati qd possint
alijs cōfiteri tñ isti nō sunt licētiati qd possunt eos audire. tñ
credo qd ex q̄ ep̄i sciūt qd curati cōfiteñt istis 7 ip̄i absoluūt e
os et nō phibēt imo dissimulāt videt eis tacite dare p̄tatem
audiēdi 7 absoluēdi curatos. Notādū aut qd si aliq̄s sit in
piculo mortis 7 nō possit habere copiā sacerdotis p̄t 7 debz

Tractatus. III. secūde partis

cōfiteri laico fideli tñ nō excomunicato. vt habet de pe. di. i. q̄ penit̄. de p̄se. di. iiii. sc̄m. Et Augus. Tāta est vis cōfessiois vt si imineat articul⁹ necessitat⁹ ⁊ deest sacerdos cōfiteat̄ p̄mo. Tamē tal⁹ confessio nō est sacramētū cū desit ibi illud qđ ē formale ī sac̄o. s. p̄as clauis rōe tñ bonevolūtāt⁹ quā p̄cedit ⁊ p̄cedit quā icurrit absoluit̄ a dō. Et ille q̄ audit confessio⁹ tēz orare p̄ ip̄o di. Dīceat tui rē. si sciat. l. p̄ n̄. Ita tñ si euadit piculū tēz itez illi cōfiteri q̄ eū p̄t absoluerē

De q̄bus debz fieri confessio Cap. V

e Apedito q̄si sup̄ficiali cui faciēda ē confessio restat videre de q̄bz d̄z fieri. Et est sciēdū q̄ d̄z fieri de pct̄is. Ita d̄z in ps. Dixi cōfitebor aduersum me iniusticiā meam dño. Iniusticiā dicit nō iusticiā. Et in canonica Jacobi. Cōfitemi alterut̄ pctā v̄ra: nō bona v̄l vtutes sic faciebat pharise⁹ dicēs. Gr̄as ago tibi dñe q̄ nō sum sicut ceti hoīes fornicatores adulteri. velut etiā hic publican⁹. ieiuno bis ī sabbato. decimas dō oīm q̄ possideo. debz ḡ fieri de peccat̄s.

Horandū aut̄ q̄ pct̄orum qđā sunt venialia qđā mortalia. Quātū ad venialia pctā simpliciter loq̄ndo nō sunt p̄fēda de necessitate. Cū em̄ de natura sua sint venialia: qđ etiā ip̄z nomē īportat p̄nt p̄ se veniā cōseq̄: siue p̄ p̄niam interiorem habēdo. s. cōtritiōez ī generali de ip̄is. siue p̄ extiorē assūptā sicut p̄ p̄cussioez pectoris ⁊ siliā. Un̄ notādū q̄ venialia mlt̄ modis remittūt̄ ē absq̄ cōfessioe sacramēnali. Uno mō p̄ cōfessioez generalē q̄ fit in p̄ma ⁊ ī cōpletorio: et in principio misse ⁊ ī fine s̄mōis. Alio mō p̄ b̄ndictioez ep̄alē. ⁊ idē credo nō tñ assero de b̄ndictioe sacerdot̄ q̄ fit ī fine misse. Alio mō p̄ asp̄sioem aq̄ b̄ndicte de cōse. di. iij. Aquā sale asp̄saz ppl̄is b̄ndicim⁹ ut ea cūcti asp̄si sc̄rificent̄ et purificēt̄. Alio mō p̄ p̄cussioem pectoris. Alio mō qñ q̄s deuote dicit orōez dñi: cā. s. p̄ n̄. ⁊ b̄ vtute illius v̄bi. dimitte nob̄ debita n̄ra. Alio mō vt dicūt aliq̄ p̄ īgressuz eccl̄ie p̄secrate. ⁊ intelligo qñ ī gredīt̄ cā orōis. Alio mō p̄ elēosine largitōez. vñ ī Daniele iij. c. Pctā tua elemosinis redime. de pe. di. i. medicinā. Et credo q̄ p̄ q̄libz bonū op⁹ deleāt̄ur. vt. c. p̄allega. Alio mō

De confessione

p deuotā sumptōez alicui⁹ sacramēti. potissimē sacri eucha-
ristie. de pse. di. ij. cū omne crimē. intelligas tñ qñ dico sic pec-
cata venialia dūmitti qñ psona nō habet nisi pctā venialia.
qz si h̄et mortalia nūq̄ venialia sibi remitterēt q̄sq̄ mor-
talia essent remissa. q̄suis aut venialia q̄ntū ē de natura sua
nō sint de nccitate cōfiteāda: tñ est multū cōgruū maxime vi-
ris pfectis. sicut sunt plati et religiosi q̄ p̄fiteāt. qz pena eorū
multū minuit p̄tute clauū. Notādū aut q̄ i casu aliq̄ hō
teneat cōfiteri pctm veniale. et h̄ duobz modis. Priō pp̄ du-
biū. s. qñ p̄babiliter dubitat de aliq̄ vtz sit mortale aut venia-
le. qz si nō peniteat sic de mortali discrimi se exponit. et ideo
d̄z p̄fiteri sic iacet in p̄scia sua. et iudicio sacerdotis relinq̄t v/
trū sit mortale vl veniale. Et cōsulo sacerdoti q̄ nō sit nimis
pn̄ ad iudicādū pctā esse mortalia: s̄z pōt dicere esse pctm et
inducere hoīez ad p̄nāz. Teneat etiā scōo hō p̄fiteri pecca-
tū veniale pp̄ eccl̄asticū statutū. qñ sc̄z nō h̄z remorsū con-
scientie de aliq̄ pctō mortali. qz cū ex statuto eccl̄ie teneat q̄li-
bet cōfiteri i q̄dragesima. tal teneat p̄fiteri. et cū nō habeat pec-
cata mortalia q̄ p̄fiteat optz q̄ p̄fiteat venialia. Dicūt tñ ali-
q̄ q̄ sufficit q̄ p̄ntet se sacerdoti dicēs. dñe nō habeo p̄scia
d̄ aliq̄ pctō mortali. tñ p̄sento me vob̄ vt videat̄ p̄scia meā
tñ p̄mū p̄puto p̄. Tenedū ē q̄ q̄ n̄ ē nccariū p̄fiteādi pctā ve-
nialia. s̄m q̄ t̄lia sūt. tñ mltū vtile ē et expediēs. n̄ teneat q̄s ad
p̄fiteādū ea nisi d̄ bono et eq̄ nisi i duobz casibz p̄dictis. l̄ qz ligat̄
a p̄pa p̄scia. qñ. s. dubitat vtz sit mortle l̄ veniale. vl a p̄stōe
eccl̄astica. qñ. s. n̄ h̄z mortlia q̄ p̄fiteat. Quātū at ad pctā
mortlia dico q̄ oīa pctā mortlia tā occl̄ta q̄ māifesta teneat
q̄libz disticte et singillatī p̄fiteri. et si exciderit a mēoria sua te-
neat laborare q̄tū potit q̄ r̄cordeat. Q. aut teneat p̄fiteri pctā
mortlia māifesta ec̄ sacerdoti ptz qz ad h̄ q̄ sacerdos absol-
uat pctōrē optet q̄ sciat pctā vt de⁹ cuius locū tenz et cuius
autoritate absoluit. s̄z nō p̄t scire ut deus nisi dicat sibi i cō-
fessioe. Ergo q̄ntūcūq̄ pctm sit manifestū confessori pctōr
d̄z sibi dicere in p̄fessioe ipm pctm. Un̄ sicut in foro iudicia-
li non sufficit q̄ iudex sciat causam ut priuata persona. imo

Tractatus. III. secūde partis

oportet qd sciat eā vt iudex. ita i foro penitēciali nō sufficit qd
p̄fessor sciat pctm vt hō. imo optet qd sciat pctm vt de⁹. i. qd
dicat sibi in p̄fessione. Tenet etiā p̄fiteri p̄cta q̄tūcūq; occul
ta. Cui⁹ rō est. Sicut em̄ medic⁹ corpal nō p̄t dare salubre
remediū nisi p̄gnoscat infirmitatē. ita p̄fessor q̄ ē medic⁹ anie
nunq; p̄t imponere penitentiā salubrē nisi p̄gnoscat pctm.
Nō p̄t autē cognoscere pctm occultū nisi reuelet sibi i p̄fessione.
q̄ optet qd pctm q̄ntūcūq; occultū p̄fiteat. Iustū ē ei vt p̄ctor
q̄ nō erubuit peccare i cōspectu dei cui nihil p̄t occultari non
erubescat ipm cōfiteri hoi p̄fessori. Apparet ḡ qd p̄cta morta
lia q̄cūq; siue sint occulta siue manifesta oīa ⁊ singula distin
cte ⁊ singillatim sunt p̄fiteāda. Sed nūqd circūstātie pctō
rū sunt p̄fiteāde. Dicēdū qd circūstātie q̄ sunt attēdēde i p̄fel
sione in h̄ p̄su p̄tinent. Quis qd vbi p̄ q̄s cui quō qm̄. Quili
bet attēdat ale medicamīa dādo. Dicēdū q̄s. i. vtz ipe p̄ctor
sit mascul⁹ vl̄ feia: senex vl̄ iuuenis. nobil⁹ vl̄ ignobil⁹. liber
vl̄ seru⁹. i. dignitate seu officio p̄stitut⁹. aut plat⁹ sane mētis
vl̄ insan⁹. sciēs vl̄ ignorās. solut⁹ vl̄ cōiungat⁹. claustral cle
ric⁹ vel laic⁹. cōsanguine⁹ affinis vl̄ extrane⁹. christian⁹ he
retic⁹ iude⁹ vel pagan⁹ ⁊ filia. Quid. i. vtz p̄misit adulteriū
vel fornicatōez. stupr⁹ vl̄ homicidiū aut sacrilegiū et filia
Itē vtz qd p̄petrauit sit enorme vl̄ mediocre l̄ puū. Itē an
illd sit manifestū aut occultū. antiquū vl̄ nouū ⁊ filia. Ubi
scz in loco p̄phano an sacro. i. domo dñi aut alibi. Per q̄s. f.
mediatores aut nūcios. qz oēs tales facit eē p̄ticipes criminis
⁊ dānatōis. ⁊ ipe ē re⁹ p̄ pctis eoz. Itē p̄ q̄s. i. cū q̄b p̄ q̄b ⁊
p̄ q̄s. Quoties. i. q̄ties p̄guit adulterā vl̄ fornicariā. et vtrū
vnā vel ples. q̄ties dixit primo s̄ba p̄tūeliosa vl̄ iuriosa. et
q̄ties itauit iniurias ⁊ filia. vuln⁹ em̄ iteratū tardius sanat
Lur. f. q̄li tēptatōe vl̄ occasiōe s̄ fecerit. ⁊ vtz p̄uenerit ipaz
tēptatōez vl̄ fuerit p̄uētus ab ea. Itē vtz spōte vl̄ coactus
⁊ q̄coactiōe p̄ditōali vl̄ absoluta. Itē vtz cupiditate l̄ pau
ptate. Itē vtz ludēdi vl̄ nocēdi aīo et filia. Quō. i. de modo
agēdi ⁊ patiēdi qd meli⁹ actu q̄ lectōe seu locutōe scit. Quā
scz an in tēpe sacro puta dieb; festiuis. xl̄ ieiunioz vel alijs

De confessione.

dieb. Itē si añ acceptā pñiaz vel post frāgēdo ipaz pñiam.
Itē s̄ sunt circūstātīe q̄ sunt in omī pctō attēdēde. q̄z q̄dam
respiciūt psonā ipī? pctōris. aut psonā illi? cui facta ē iniqui-
tas. sicut est q̄s. Quedā respiciūt ipm pctm: et h̄ vel q̄ntū ad
substantiaz facti. et sic est quod. vel quantū ad modum agen-
di: et sic est quomodo. vel q̄ntū ad causam finalem. et sic est
cur. v̄l q̄ntū ad causam adinuātē. et sic ē q̄s. vel q̄ntū ad fre-
q̄ntiā actus. et sic ē q̄tiēs. Quedā respiciūt tpus. et sic est q̄n
q̄dā respiciūt locū. et sic ē vbi. Hāz aut circūstātiaz q̄dam
mutāt spēm pctī. sicut accipere alienā inuito dño ē peccatū
furti. mō isto pctō addat ista circūstātia vbi. s. q̄ accipiat d
loco sacro. iā mutat spēs pctī. qz nō solū ē furtū imo sacrile-
giū. Silz cogscere mliere nō suā ē fornicatio. addat ista cir-
cūstātia q̄s scz q̄ ista nō sit coniugata iā est adulteriū. v̄l q̄ sit
ego iā ē stupr. v̄l q̄ sit cōsanguinea iā est incest. Uel addat
ista circūstātia quō. i. q̄ nō cogscat mō debito. iā mutat spēs
qz ē pctm p naturā. Silz inebari de sua natura nō ē peccatū
mortale. addat ista circūstātia q̄tiēs. s. q̄ iā habz in vsu q̄ in-
ebriet se iā est pctm mortale. Silz aliuz pcutere iūriose est
pctm. addat ista circūstātia q̄s. s. q̄ ille q̄ pcutit sit clericus: iā
mutat species. qz ibi ē ex cōmūnicatio. et sic de alijs circūstan-
tijs. Quedā s̄o circūstātīe nō mutāt spēm peccati s̄ agguāt
pctm. vbi grā. Cogscere solutā nō suā ē fornicatio. mō adda-
tur ista circūstātia q̄n. i. q̄ cogscat tpe sacro. licet non mutat
spēs peccati tñ agguat pctm. vel addat ista circūstātia q̄d. i.
q̄ fornicet publice et manifeste. certe iā agguat pctm. et sic d
alijs circūstātījs. Quedā s̄o circūstātīe sunt q̄ releuāt pctm
sic pcutere clericū est pctm. addat ista circūstātia. s. q̄ aliq̄s
pcutiat cū ludo iā minuit pctm. Silz accipere alienā ē pec-
catū. addat ista circūstātia q̄n. i. q̄ aliq̄s accipiat eā tpe ma-
gne necessitatis. certe minuit pctm. et sic de alijs. Patet q̄q̄
circūstātiaz q̄dā sunt q̄ mutāt spēm pctī. q̄dā q̄ aggravant.
sed nō mutāt. et q̄dā q̄ alleniāt. De circūstātījs q̄ mutāt spe-
cie peccati dicūt p̄cordit̄ doctores q̄ sunt de nccitate p̄fitē-
de. Un̄ nō sufficit dicere i p̄fessioe. accepi alienā rem. imo si

Tractatus. III. secūde partis

accepta fuerit de loco sacro optet q̄ exp̄mat̄ dicēdo. accepi il-
lud de ecclia vel de tali loco. Nō em̄ sufficit dicere. peccavi
cū mliere. imo optz q̄ exp̄mat̄ si sit cōiugata vl̄ virgo vl̄ cō
sanguinea vl̄ religiosa. 7 sic de alijs. De circūstātijs at̄ agguā
tibz sz nō mutātibz sp̄z p̄cti ē diuersitas int̄ doc. Nā qdā di-
cūt q̄ tenēt de nccitate. Alij aut̄ dicūt q̄ nō sunt de nccitate
p̄fiteēde. Est tñ mltū 2gruū 7 vtile q̄ p̄fiteāz. 7 h̄ maxie viris
p̄fectis et intelligētibz. 7 credo q̄ p̄fessores dñt interrogare de
hmōi circūstātijs. et potissime simplices. de h̄ tñ magis dicet̄
infra. De circūstātijs aut̄ alleniatibz dicūt doc. q̄ nō dñt cō-
fiteri nisi forte iutrogenz ab eis. Ex p̄dictis patz quō tā pec-
cata veīalia q̄ mortalia sunt p̄fiteēda. Que aut̄ sunt peccata
mortalia dicet̄ ifra qñ agez de interrogatōibz fiēdis in p̄fessi-
one. qz si ponerēt hic opteret itez ponere ibi.

Qualis debz esse cōfessio

Cap. VI.

1 D sciēdū q̄lis dz esse cōfessio. Notādū q̄ David i ser-
cūdo psalmo penitētiāli: q̄ ē tricesim⁹ i ordine ponit
sūmarie p̄dīctōes p̄fessōis dicēs. Dixi p̄fitebor ad-
uersuz me iūsticias meas dño. 7 tu remisisti impietate pecca-
ti mei. Ubi inuit q̄ p̄fessio dz esse p̄mo p̄meditata. ideo dicit̄
dixi. i. i corde meo disposui. Scdo dz esse apta n̄ palliata. iō
dicit̄. cōfitebor. i. nō tacebo 7 nō palliabo: nō excusando nec
defendēdo me. Tercio dz esse accusatoria. iō dicit̄. aduersuz
me. i. 5 me n̄ excusando 7 defendēdo me. Quarto dz esse p̄cū-
da. iō dicit̄ iūsticias. i. p̄ctā de q̄bz hō verecūdat̄. Quito debz
esse p̄p̄a. iō dicit̄ meas: non alienas. Sexto dz esse meritoria.
Nā seq̄t̄. 7 tu remisisti impietate p̄cti mei. Ut aut̄ magis p̄ricula-
riter p̄cedam⁹ notādū ē q̄ p̄fessio ad h̄ q̄ pficiat dz h̄ie. xvi.
p̄dīctōes q̄ i his versibz p̄tinēt. Sit simplex hūil̄ p̄fessio pu-
ra fidel̄. Atqz freq̄ns nuda discreta libens verecūda. Inteḡ
secreta lacrimabil̄ accelerata. Fortz 7 accusans 7 sit parere
para. P̄ia 5 cōditio ē q̄ sit simplex. Simplex dr̄ q̄si sine pl̄-
ca. vñ p̄fessio dz esse sine plica alicui⁹ falsitatis. ita q̄ nō tace-
at vez nec admittet̄ falsum etiā hūilitatis causa. vñ Aug⁹.
Lū hūilitatis causa mēt̄is si nō eras p̄ctōz anq̄ mētebaris

De confessione

metiēdo efficiet^r re^o. Un^o cōfite^rs nō d^z celare q^d fecit. nec di
cere q^d nō fecit. s^z simpl^r z de plano narrare omīa p^{er}ā sua. q^z
vt dicit sapiēs. Qui ambulat simpl^r ambulat p^{er}fidēter. Se
cūda p^{er}ditio ē q^d sit hūilis. tal^r fuit p^{er}fessio publicani de q^d ait
christ^o i Luca q^d nō audebat ad celos oculos leuare s^z p^{er}curie
bat p^{er}ect^o suū dicēdo. de^o p^{er}pici^o esto mihi p^{er}ctōri. z iō recessit
iustificat^o. Jō dicēb^rus Petr^o ap^{er}lus. Nūllam sub potēti
manu dei vt vos exaltet i t^{em}p^{or}e visitatōis. q^z vt dic^r Job. Nūi
lē spū suscipiet gl^{ori}a. Tercia p^{er}ditio ē q^d sit pura: q^d nō fiat p^{er}
pter ypocritism^u v^{el} p^{ro}p^{ter} vanā gl^{ori}az. s^z fiat pure p^{ro}p^{ter} deū. z nō
fiat timore fuili. i. timore pene iⁿferni: s^z timore filiali. i. timo
re offense diuine sic dictū fuit s^{ed} de p^{er}trito^e. Fiat etiā sine fictio
ne. q^z tal^r p^{er}fessio esset p^{er}fessio lupi. de q^d fabulose narrat q^d sel
p^{er}stibat: et cōfessor dixit sibi. Pac^e signa facis aī^m tū extimo
fallacē. Uix solitā vitā mutāt solit^o habit^o. Uix amic^o eris
ouib^{us} q^{uod}q^{ue} dicas. q. d. lic^{et} p^{re}das p^{er}trito^ez et p^{ri}uaz exterius
i facie. maliciā tū retines i aīo interi^o. i. in corde. Quarta cō
ditio ē q^d sit fidel^r. s. vt tā cōfite^rs q^{uam} p^{er}fessor sint i fide catholi
ca z fiat p^{er}m doctrinā eccl^{esi}e z nō p^{er}m doctrinā hereticor^{um}. Ita
etiā vt fiat sub spe venie. ne sit sic cōfessio iude p^{er}ditōis. q^{uod} p^{er}
q^{uod} fuit opti^e cōfessus dicēs. peccauī tradēs sanguinē iustuz
despauit d^{omi}nia: z abiēs laq^{uo} se suspēdit. p^{ro}bat ista d^{omi}ni p^{er}. di.
i. q. i. quē penitet. z dist. vi. q^{uod} vult Quīta p^{er}ditio ē q^d sit fre
q^{ue}ns. q^{uod} dupl^r intelligēdū ē. Uno mō vt q^{uod} frēq^{ue}nt^r ceciderit
p^{er} p^{er}ctm mortale frēq^{ue}nter resurgat p^{er} p^{ri}uaz. de h^{ab}et de pe.
dist. iij. c. hec de charitate. s. reperiunt^r. et. s. septies in die ca
dit iustus. et. s. adhuc instant p^{er}fidi. Alio modo vt eadē pec
cata frequenter confiteantur. Unde Augustin^o. Quāto cō
fite^r quis pluribus turpitudinē criminis: tanto facilius cō
sequit^r veniam remissiōis. De hoc tamen quomodo ad hoc
tenetur quis dicet infra quādo agetur de iteratōe confessio
nis. Sexta conditio est q^d sit nuda. quia nō debet confite
ri p^{er} nunciuz nec per epistolam: sed vna voce ore proprio et
presentialiter. vt qui per se peccauit: per se erubescat. Item
non debet cōfiteri verbis vel nominib^{us} criminū palliativis

Tracta. III. secūde partis.

sed q̄olibz pctm̄ noīe pprio suo q̄ntūciqz turpe exp̄mat. tñ honeste. 7 oēs circūstātiās q̄ntūciqz turpes et abomiabiles exp̄mat. vt sic tota sanies apostemat̄ expellat̄. De circūstan-
tijs quō sint p̄fite de habes s. c. p̄cedenti. Nota etiā q̄ mu-
tus p̄t et d̄z cōfiteri p̄ signa. 7 hō q̄ ē alteri⁹ ligue 7 ydeoma-
tis. Ita q̄ si cōfessor nō intelligeret eū d̄z cōfiteri p̄ interprē.
7 interpreter ita tenet tenere cōfessioem sicut sacerdos. No-
ta etiā q̄ si aliq̄s scribat pctā sua in carta vt meli⁹ recorderet
d̄ eis et legat cartā corā sacerdote bñ fac. Septia p̄ditio ē
q̄ sit discreta. s. ut distincte et sepatim cōfiteat̄ pctā sua non
cōfufe. iuxta illud ps. Lauabo p̄ singulas noctes. i. p̄ singla
pctā lectū meū. i. cōscientiā meā. Itē 7 eligat pitū iudicem.
Aug. Sacerdotē q̄ras q̄ te sciat ligare 7 soluere. 7 d̄ h̄ q̄re s̄
cui faciēda ē p̄fessio. Octaua p̄ditio ē q̄ sit libēs. i. volūta-
ria vt nō sit sicut p̄fessio Achor q̄ coact⁹ p̄fessus ē 7 lapida-
tus. sed sic p̄fessio dextri latrōis i cruce. Licet enī dolere de
beat p̄pter pctā q̄ omisit. tñ gaudere d̄z p̄pter vitā qm̄ recupe-
rat. vñ p̄tigit gaudiū 7 dolorē etiā sil⁹ 7 sel⁹ ē i eod̄ subiecto.
Un̄ in ps. Scdm̄ mltitudinē dolor̄ meor̄ i corde meo p̄so-
latōes tue letificauerūt aīaz meā. Nona p̄ditio ē q̄ sit ve-
recūda. cū magna em̄ recūdia d̄z cōfiteri pctōr̄. 7 sic merebi-
tur veniā. Aug. Laboret mēs patiēdo erubescētiā. Et qm̄
recūdia ē magna pena: q̄ erubescit p̄ pctō sit dignus venie.
de pe. di. i. quē penitet. Nō tñ tāta d̄z esse recūdia q̄ p̄pter eā
dimittat dicere veritatē. Un̄ sapiēs Eccli. iij. Ne p̄fudarīs
p̄ aīa tua dicere verū. est ei cōfusio adducēs ad gl̄iaz siue ad
veniā. Decima p̄ditio ē q̄ sit integra. s. vt dicat oīa pecca-
ta sua. nō dicēdo ea int̄ duos sacerdotes. s. dicat oīa vni ni-
hil penit⁹ dimittēdo. De⁹ em̄ summe p̄fectus opus imp̄fer-
ctōnis nō nouit. aut em̄ totū hoīez sanat aut nihil. Versus
circa b̄. Sūma dei pietas veniā non dimidiabit. Aut nihil
aut totū te penitēte dabit. Aug. Laueas ḡne verecūdia du-
ctus diuidas p̄fessioez. Undecima p̄ditio ē q̄ sit secreta-
tā ex pte cōfiteētis q̄ ex pte cōfessoris. Ex pte cōfiteētis ut n̄
p̄dicet peccata sua i plateis ne aliū scādalisent i pctō. et ne sit

De confessione.

de illis q̄ cū malefecerint gl'iant. Quō aut̄ d̄z esse secreta ex
pte cōfessoris dicit̄ infra qñ agē de sigillo p̄fessōis Duo
decima p̄ditio ē q̄ sit lacrimabil. ⁊ de h̄ Hieremias ait. Per
diē ⁊ noctē non des req̄em tibi. neq̄ taceāt pupille oculi tui.
Un̄ dicit̄ Ioh̄es Chriſt. Lacrimelauāt delictū qđ pudor
ē p̄fiteri. Et i vitate magnū signū sunt cōtritōis lacrimae po
tissime in hoīe adulto. Nā in puulo ⁊ mliere nō est mltū cu
randū de lacrimis. Nā de mliere dicit̄ Quidi⁹. Ut flet̄ o
culos erudiere suos Tredecima p̄ditio q̄ sit acceleratā. i. se
stina. Et de ista p̄ditōe req̄re s̄. i. caplo qñ faciēda ē cōfessio.

Decimaq̄ta cōditio q̄ sit fortis. exēplo b̄e marie magda
lene q̄ adeo fuit fortis i penitēdo p̄p̄t amarā interi⁹ p̄p̄tōz
q̄ nullo pudore obstāte publice cōfessa fuit turpitudinē pec
catorū suoz. Sic p̄ctōr d̄z esse fortis in penitēdo ⁊ p̄fiterēdo
p̄cta sua q̄ nullo mō retrahat a p̄fessōe illoz. q̄ scriptū ē in
Laticis. Fortis ē vt mors dilectio. Quiradecima p̄ditio
q̄ sit accusatoria. i. q̄ dicat se p̄ctm̄ omis̄isse ex p̄p̄a malicia
accusando se fortis nō p̄tēdens excusatiōes in p̄ctis. sicut fe
cerūt p̄mi penes. Un̄ sapiēs. Iust⁹ in p̄ncipio accusator ē
sui. Veniet amic⁹ ei⁹ ⁊ excusabit eū. Iste amic⁹ ē de⁹. ⁊ nisi
p̄ctōr mō se accusat corā isto amico ⁊ corā sac̄dote dei vica
rio habebit i futuro multos accusatores. i. deū. p̄p̄az p̄scīaz
dyabolū. p̄ctm̄. ⁊ etiā totū mūdū. q̄ vt dicit sapiēs. Pugb̄it
tor⁹ orbis terraz s̄ insensatos. i. p̄ctōres. Si autē mō accu
set se p̄ctōr. de⁹ excusabit eū in futuro. Sedecima p̄ditio
q̄ sit parere pat̄. i. q̄ sit obediēs. Aug. Ponat se penitēs oī
no in p̄tate iudicis. i. i iudicio sacerdotis. nihil reseruās. ⁊ oīa
eo iubēte pat̄ sit facere. p̄ recupanda vita aīe q̄cūq̄ facerz p̄
euitāda corpis morte. et h̄ cū desiderio. q̄ recuperat vitā infi
nitā. Cū gaudio enī d̄z facere imortal futur⁹. q̄ faceret p̄ dis
ferēda morte moritur⁹ Raymū⁹ aut̄ in summa sua addit
alias duas p̄ditōes. Prima est q̄ sit p̄p̄a. i. q̄ seipm̄ accu
set p̄ctōr et nō aliū. Unde dicit ps. De⁹ vitā meā annūciaui
tibi. vitā inq̄t meā. nō alienā. alias si crimē vel peccatū alte
rius p̄deret nō esset criminis illi⁹ corrector sed p̄ditor vt de

Tractatus. III. secūde partis.

tractoz. Un̄ null⁹ debz aliū noīare in ꝑfessiōe. nec sacerdos
dz de noīe eū interrogare. Fallit aut̄ istud qñ circumstantia
pcti est tal q aliter nō p̄t ꝑfiteri pctm. puta si ꝑgnit m̄fz vel
filiā. Quid aut̄ z quō faciēdū sit in h̄ casu dictū ē sup. caplo
cui faciēda. Scda ꝑditio cōfessiōis quā addit Ray. ē q
sit morosa. ut nō dicāt pctā in trāsitu sicut cāpsores ꝑputāt
nūmos. sed cū maturitate z morosa deliberatōe: vt ex h̄ battē
dat deuotio et maior habeat cōtritio et ꝑecūdia. Cōfiteat ḡ
pctor iuxta formā supradictā. z habita remissiōe peccatorūz
habebit ꝑm̄ia beatorū.

De iteratōe cōfessiōis

Cap. VII.

Item vt dictū est sup multū vtile sit et fructuosūz fre
qñter cōfiteri. aliqñ tñ est necessariū. Notāduz ḡ q
docto. ponūt aliq̄s casus in q̄b de nc̄itate salutis ꝑfessio est
iterāda. Prim⁹ est ppter enozmitatē sceleris. s. qñ aliq̄s ha
bet aliquē casum de q̄ ꝑfessor su⁹ nō p̄t eū absoluerē: z remit
tit eū ad supiorē: dz ꝑfessiōem quā fecerat inferiori ifare supi
ori vt sciat q̄ penitētia sit ei imponēda. nisi forte supior qñtū
ad casum illū ꝑmitteret vices suas iferiori. ꝑbatur ille casus
xxxij. q. ij. c. latoz. extra de pe. et re. significauit. Scdus
casus ē ppter iḡratiā cōfessoris. si em̄ cōfessor sit iꝑerit⁹: z ne
scit sibi iꝑonere ꝑniā p pctis cōfessis debz eū remittere ad
ꝑfessorē p̄itū q̄ ei sciat ꝑniā salutarē imponere. z iste tenet
pctā pmo cōfessa itez cōfiteri. Un̄ Aug. Sacerdotē q̄ras q̄
te sciat soluere z ligare. Terci⁹ casus est ppter ꝑtēptū satisf
factōis. vt qñ aliq̄s fuerit ꝑfessus de pctis suis z ꝑtēpsit fa
cere ꝑniāz sibi iꝑosita et excidit a mēoria sua q̄ fuit illa ꝑniā
tenet itez cōfiteri illa ac eadē pctā si recordet de eis. ꝑbatur
iste casus de pe. di. iij. si apls. Distingueñdū tñ est ī isto casu
qz aut iste cōfiteat eidē cōfessori cui pmo erat cōfessus aut aliq̄
Si cōfiteat eidē aut iste ꝑfessor recordat de pctis ꝑus ꝑfel
lis: et tūc nō tenet nisi velit itez cōfiteri ea sibi. s. z sufficit di
cere. dñe ego alias fui ꝑfessus vob et vos recordamī de q̄b.
sciat q̄ ego cōtēpsi facere ꝑniāz quā mihi iꝑosui. nec re
cordoz q̄ fuit. iō venio ad vos vt illā vel aliā penitētiāz mihi

De confessione

imponatis. Si autē p̄fessor nō recordet̄ de p̄ctis p̄mo sibi cōfessis credo q̄ tenet̄ itez cōfiteri. Et idē dico si cōfiteat̄ aliq̄.

Quart⁹ casus est p̄pter maliciā fictōis p̄ctōis. s. q̄n aliq̄s sciēter retinet aliq̄d mortale p̄ctm̄ i cōfessioē q̄uis p̄fiteatur oīa alia p̄cta sua tenet̄ illud q̄d retinuit ⁊ oīa alia itez p̄fiteri. Et rō est. qz p̄ma cōfessio nō facta fuit i charitate cū ip̄e remaneret in p̄ctō mortali. q̄ fuit impossibile p̄ctā alia sibi dīmitti. q̄ si nō fuerūt dīmīssa tenet̄ itez ea cōfiteri. Un̄ Aug. Scio dñm inimicū omīi crimīoso. quō q̄ p̄ctm̄ refuer de alijs recipiet veniā. de pe. di. iij. sunt p̄les. Nota tñ dīstīnctōez posita i p̄cedēti casu. qz si cōfiteat̄ eidē sacerdoti sufficit q̄ dicat. q̄n fui cōfessus vobis retinui maliciose istud p̄ctm̄. ⁊ h̄ si cōfessor recordet̄ de alijs p̄ctis. s. si nō recordet̄ tenetur itez oīa p̄fiteri. Et idē dico si p̄fiteat̄ aliq̄. Et q̄ i istis q̄rtuor casibz sit cōfessio iterāda de necessitate p̄cordāt oēs doctores. Sūt tñ aliq̄ casus in q̄bz doctores variāt. Prim⁹ ē p̄pter peccati obliti recordatōez. Scōs ē p̄pter reciduatōez. Dicunt em̄ doctores aliq̄ q̄n aliq̄s recordat̄ de aliq̄ mortali peccato q̄d si fuerit p̄fessus v̄l q̄n reciduat i aliq̄d aliud p̄ctm̄ q̄d antea fuerat cōfessus. puta q̄ fuerat p̄fessus de adulterio. iterū p̄mittit et relabit̄ i adulteriū. itez tenet̄ oīa p̄cta p̄us cōfessa cōfiteri. Et q̄ntū ad p̄mū casuz est rō. qz alias nō est cōfessio itēgra. Quātū ad scōm casuz ē rō istoz. qz dicūt q̄ oīa p̄ctā q̄ntūcūq̄ p̄us dīmīssa redeūt p̄pter ingratitudinē in reciduatōz. Alij dicūt q̄ sufficit dicere i generali se alias peccasse. ⁊ de nouo de h̄ p̄ctō recordatū fuisse. v̄l d̄ nouo h̄ p̄ctm̄ p̄misisse. Tercij dicūt q̄si medio mō dicētes q̄ i p̄dictis duobz casibz p̄ctā eiusdē generis tenet̄ itez p̄fiteri i sp̄ali. p̄ctā h̄o aliteri⁹ generis sufficit p̄fiteri i generali. vbi gr̄a. Aliq̄s r̄cordat̄ se mō p̄misisse p̄ctm̄. s. furtū. si alias fuerit cōfessus de furto tenet̄ itez p̄fiteri d̄ eodē furto i sp̄ali. vt dīc̄ opinio p̄ma. de alijs aut̄ p̄ctis sufficit p̄fiteri i generali vt dīc̄ scōa opinio. ⁊ idē dico d̄ r̄ciduō. Que istaz opinionū sit melior ⁊ verior flinq̄ iudicio meliori. ⁊ vnusq̄sq̄ quā voluerit eligat. Aḡ godefrid⁹ d̄ Fōtanis i theologia parisijs mgr̄ i q̄dā quodlibeto

Tracta. III. secūde partis.

suo addit vnū aliū casuz. s. qñ aliq̃s p̃fiter̃ aliq̃d pctm̃ ⁊ non
dolet nec penitet de pctis vel de pctō p̃terito. nec pponit ab
stinere i futuro tal tenet itez cōfiteri. Et int̃ mltas rōes q̃s
ad h̃ adducit vna ē. Qm̃ i essentialz ordinatis posteri⁹ non
p̃t esse sine p̃ori. ⁊ multo min⁹ p̃t stare cū opposito p̃oris. sic
aliq̃s nō p̃t p̃firmari nisi fuerit baptisat⁹. qz baptism⁹ ⁊ p̃fir
matio hñt necessariū et essentialē ordinē inter se. Sz p̃fessio
⁊ p̃tricio habēt necessario essentialē ordinē int̃ se. q̃re ad h̃ q̃
cōfessio h̃mōi valeat optet q̃ p̃tricio p̃cedat cōfessionē. l̃ ad
min⁹ sit sil cū ea. sz in casu p̃posito p̃tricio nō p̃cedit. nec ē sil
cū cōfessioe. imo et⁹ oppositū ē sil cū p̃fessioe. s. delectatio ⁊
p̃placētia in pctō. q̃re illa cōfessio nihil valuit. ⁊ iō optet q̃
iteret. Ulez est q̃ fr̃ Berni. ganacho de galliato baccalarius
in theologia. et q̃ndā elect⁹ claromō. i correctorio suo p̃ di
ctū mgrm̃ Bodefridū diē. q̃ tal nō tenet de nēcitate itez cō
fiteri. sed tenet itez cōteri de pctis pus cōfessiois fecte: ⁊ de ip̃a
fictōe et ṽtute p̃fessiois fecte ⁊ p̃tricionis p̃ntis remittūt sibi
p̃cta. Arguit ḡ sic. Tm̃ valet ⁊ p̃t p̃tricio i ṽtute p̃fessiois fa
cte q̃z tū valz ⁊ p̃t in ṽtute cōfessiois faciēde. sz p̃tricio in ṽtu
te p̃fessiois fiēde delz oīa pctā. vt tenz docēna fidei christiāe.
ḡ ⁊ in ṽtute p̃fessiois iā fecte. Cōfessio em̃ iā facta habuit ex
istētiā realē. ⁊ iō virt⁹ ei⁹ p̃t opari meli⁹ q̃ illi⁹ p̃fessiois q̃ nō
dū fuit. Que istaz opinionū sit verior nescio. tñ credo q̃ te
net cōfiteri saltē i generali. s. q̃ fuerit alias p̃fessus mlt̃a pct̃a
de q̃b nō penitebat nec pponebat abstinere. sz mō cōterit̃ d̃
ip̃is: ⁊ est patus facere p̃niam iniūctā. Et credo q̃ si in sp̃ali
cōfiteret̃ oīa peccata bñ facerz. Et istud vidē sentire Ray. in
sū. sua. Rōnez ei⁹ vide sup̃ i isto eodē caplo. versu. q̃rt⁹ casus

Quō debeat se h̃e sacerdos ad p̃fiterē **Ca. VIII**

Sct̃o de cōfessioe q̃ est ⁊ q̃lis debeat esse: restat ostē
dere de cōfessore. Et p̃mo quō debeat se h̃e ad p̃fi
tentē. Circa qd̃ notādū q̃ cōfessor d̃z gerere vices
sp̃ual' medici. pctōr vero vicē sp̃ualis egroti. Sic em̃ corpa
lis medic⁹ ad egrotū accedēs p̃mo mulcet ip̃m egrotū ⁊ p̃pa
tit ei se p̃formādo i firmo: verbis blāditi: sanitatē pollicet: vt

De confessione.

eger p̄fidenti⁹ detegat morbi q̄ntitatē ⁊ doloris acerbitatē.
sic sacerdos q̄si medic⁹ sp̄ual' dñi ad eū accedit p̄ctōr: q̄ ē qua
si sp̄ualis egror⁹ dz p̄ctōrē verb' allicere: blādimētis mulce
re: vt facili⁹ egror⁹. i. p̄ctōr detegat morbū. i. p̄ctm. Debet ḡ
p̄fessor p̄ctōrē docere ⁊ monere vt ad pedes ei⁹ hūilit' sedeat.
nec patiat' eū sedere de pari. Et si sit mlier dz eā docere vt se
deat ex trāsuerſo ne r̄spiciat sacerdos faciē mlieris. qz vt dicit'
in Abacuc. Facies mlieris facies leonis ⁊ v̄t' v̄rēs. Nece
tiā respiciat quēcūqz cōfitemē in faciē. qz exide audaci⁹ p̄fi
tebit'. Exinde pio ac dulci ſuauiqz colloq̄o dz ip̄m inducere
ad cōpunctōez p̄ponēs bñficia q̄ ch̄rist' ei p̄tulit: potissime
in passiōe ſua. quādo. ſ. p̄ ſaluādis p̄ctōribz voluit rātū do
lorem ſuſtinere. Itē qz ip̄e dixit. Nō veni vocare iuſtos ſz
p̄ctōres. Itē oñdat ei q̄ illi qui pl⁹ peccauerūt ſi bñ penitent
mag' diligūt a deo poſtea ⁊ exaltant'. ſicut patz i David Pe
tro Paulo: maria magdalena: et latrōe: q̄ omnes fuerūt ma
gimi p̄ctōres. Et qz bñ penituerūt de p̄ctis ſuis poſtmodū
fuerūt amati ſz ſingularit' a deo exaltati. Exponat etiā ſibi
pietate. miſericordiā: charitatē et māſuetudinē dei. q̄bz para
tus ē recipe p̄ctōres. Suadeat etiā ei q̄ nō verecūdet' cōfite
ri ſibi. qz ip̄e ſit p̄ctōr ſic ⁊ ip̄e q̄ p̄fiteſ. imo forte pl⁹ q̄ ip̄e.
⁊ q̄ nō p̄fitebit' ei ſic homi ſz ſicut tenēri locū dei. ⁊ q̄ ip̄e citi
us dimitterz ſe inſici q̄ q̄ reuelarz p̄ctā ip̄i⁹. Et ſi forte ex
oibz iſtis p̄ctōr nō vult p̄fiteri p̄p̄dat ei p̄fessor t̄rore iudicij
⁊ penas iſerni. ⁊ q̄nta mala pata ſunt p̄ctōribz. ⁊ q̄ dire pu
nit de⁹ eos q̄ nolūt penitere: et q̄ miſericordit' parcit penitē
tibo. et oibz iſtis expoſitis audiat ſimplz cōfeſſiōez ip̄i⁹. La
ueat aut' p̄fessor ne expuat v̄l aliqđ ſignū ab omiātōis oñdat
q̄rūcūqz peccator cōfiteat' peccatū flagicioſum ⁊ enorme.
ſed omnia audiat cū māſuetudine et pietate.

De interrogatōibus faciēdis i p̄feſſiōe **Ca. IX**

Uānis q̄dā dicūt q̄ interrogatōes nō ſunt faciēde in
cōfeſſiōe. tñ qz dictū eoz ē multū piculoſuz p̄p̄ ſim
plicitatē et ſecūdiā homi: iō credo p̄riū. ſ. q̄ ſunt fa
ciēde interrogatōes in p̄feſſiōe. Un̄ Aug. ſup̄ illum locum.

Tractatus.III. secūde partis

Qui sine pctō est prim⁹ in ipam lapidē mittat inq̃t. Laueat spūalis iudex q̃ sicut nō cōmīsit crimē neq̃cie : ita non careat munere sciētie. op̃tz em̃ q̃ sciat cog̃scere q̃cqd̃ debeat iudicare. Iudiciaria eī ptās h̃ expostulat vt qd̃ debet iudicare cognoscat. Diligēs igit̃ inq̃sitor exp̃mat sibi. ⁊ subtil̃ inuestigator sapiēter et q̃si astute interroget a pctōre qd̃ forsitā igr̃at l̃ verecūdia velit occultare. Cognito itaq̃ crimine ⁊ varietatibus ei⁹ nō dubitet inuestigare ⁊ locū et tps ⁊c. Quib⁹ p̃gnit̃is assit beniuol⁹ parat⁹ exigere ⁊ secuz on⁹ portare. habeat dulcedinē in affectōe. pietatē ī alteri⁹ crimie. discretōez ī varietate. Nec ⁊ multa alia ponunt̃ de pe. di. vi. Qui aut̃. s. op̃tet. Et ut vult Bre. Clavis ap̃tōis est sermo correctiōis. q̃ interrogādo et increpādo culpā detegit quā sepe nescit ipse etiā q̃ ppetrauit. xliij. di. si rector. Et ita fm̃ ṽbū beati Job Subtilit̃ educēd⁹ ē de sinu pctōris manu obstetricante. i. industria p̃fessoris coluber tortuosus. Viso g̃ q̃ interrogatōnes faciēde sunt ī cōfessiōe. vidēdū est de q̃b⁹ faciēde sunt et q̃ ordine. Uñ sciēdū q̃ interrogatōes faciēde sunt de peccatis mortalib⁹ ⁊ circūstātijs eorūde. Ut g̃ sciat de q̃b⁹ sūt faciēde interrogatōes op̃tz scire q̃t sunt pctā mortalia. Pro q̃ notādum q̃ pctm̃ p̃t esse mortale dupl̃. Uno mō ex natura sua. sicut fornicari est pctm̃ mortale ex natura sua. Alio mō aliq̃s act⁹ p̃t esse pctm̃ mortale ex int̃tōe. sicut cātare ī ecclesia nō est pctm̃ mortale. imo p̃t esse meritoriū. s. cātare vt placeat m̃lieri vt alliciat eā ad peccādū mortale est pctm̃. Et qz int̃tōes hūane sunt q̃si infinite. ideo de his q̃ sunt pctā mortalia ex int̃tōe nō p̃t certa regula dari. Loq̃mur g̃ de his q̃ mortalia sūt ex nat̃a sua. Uñ sciēdū q̃ oēs trāsgressiōes p̃ceptor̃ decalogi sunt pctā mortalia. de his tñ̃ dicet̃ ī tertia parte hui⁹ op̃is qñ̃ ageť de. x. p̃cept̃j decalogi. Quedā em̃ nument̃ ab ap̃lo ī epl̃a ad Ro. xliij. vt ē ydolatria. viciū ⁊ naturā inq̃tas. malicia. fornicatio. auaricia. neq̃cia. inuidia. homicidiū. p̃tētio dol⁹. malignitas. vsura. susurratio. detractio. ptu melia. supbia. elatio. inuētio maloz. iobediētia. in sp̃iētia. in cōpositio. Et ist̃ adūgit illos q̃ sunt sine affectōe. sine federe

De confessione

sine misericordia. Et q̄ oīa ista sint peccata mortalia patz ex
h̄ qd̄ seq̄tur. s. q̄ q̄ talia agūt digni sunt morte. Null⁹ aut̄ est
dign⁹ morte nisi p̄ p̄cto mortali. ḡ oīa p̄dicta sunt p̄ctā mor/
talia. Sz ut d̄ p̄ctis mortlibz certa h̄eat regla notādū q̄ oīa
p̄ctā mortlia reducūt ad. vii. vicia capitalia q̄ p̄tinef i hac di/
ctōe saligia. Un̄ notādū q̄ i ista dictōe saligia sūt septē lfe q̄/
rū q̄libz defuit suo mortli p̄ctō. nā p̄ lřaz s̄ itelligit supbia. p̄
pmū a auaricia. p̄ luxuria. p̄ pmū i ira. p̄ ḡ gula. p̄ scdm i in/
uidia. p̄ scdm a accidia. vn⁹. Dat septē vicia tibi hec dictō sa/
ligia. Iste aut̄ sunt septē male radices q̄ i tra defra iunia z ina/
q̄sa aīaz hoīm p̄ctōz d̄ q̄b ego sū vn⁹ radicāt. Ex q̄libz h̄o
radice eaz mlti rami pullulāt vt tradit Bre. sup̄ Job. Nam
ex ista mala radice q̄ ē supbia oriūt septē pessimi rami. vīcz.
inobediētia. iactātia. ypocris. p̄tinacia. p̄tētio. discordia. p̄sū/
ptio. Et nota q̄ ista vocāt mortlia. qz p̄p̄ ista icurrit h̄o sen/
tētia sp̄ialē. Prīmū ḡ z p̄ncipale int̄ ista ē supbia. i. amor in/
ordiat⁹ suūp̄i. s. p̄p̄ excellētie z honoris. nō referēdo ad ho/
norē dei nec actu. nec hitu. nec ad edificatōz altī⁹ p̄rimī. Et
sunt q̄ttuor modi supbie. Prīm⁹ ē qñ h̄o appetit videri z re/
putari ab aliq̄ melior q̄ sit. et p̄sumit d̄ se q̄ sit bonus. z ē tñ
mal⁹ z p̄ctōz. vl̄ q̄ habeat aliq̄ bōa q̄ nō h̄z. Scd̄s mod⁹ est
qñ h̄o se reputat h̄re bōa a seipo q̄ h̄z a deo. Tercī⁹ mod⁹ su/
pbie ē qñ h̄o f̄putat se h̄re illa q̄ h̄z a d̄o p̄p̄is meritis z nō per
gr̄az di. Quart⁹ qñ q̄s p̄ nobilitatē vl̄ diuitias vl̄ q̄cūqz alia
vult apparere excellēti⁹ sup̄ alios iordiate z pl⁹ q̄s stat⁹ su⁹
exposcat Et nota q̄ rami supbie q̄ sup̄dicti sūt ab aliq̄b nū/
cupantē filie q̄ aliq̄līe p̄p̄ simplices sunt describēde. Un̄ ino/
bediētia ē cōtēptus p̄cepti sup̄ioris. s. dei vl̄ cuiuscūqz hoīs
cui tenet obedire. vt p̄ h̄o iobediēs videat nō altī subūci l̄
esse subiect⁹. ypocris est exteri⁹ oñdere deuorōez fictē p̄pter
laudē hoīm habēdā. Cōtētio vl̄ p̄tēdere ē resistere alijs per
verba et nō velle ab alijs supari in verbis et lite: vt p̄ hoc ex/
cellēti⁹ videat. Pertinacia est qñ p̄p̄ie opinionī vl̄ scientie
homo nimis inordinate innitit: nolens credere cōsilio maio/
rū vt per hoc appareat sapienti⁹. Discordia est qñ aliquis

Tractatus. III. secūde parris

rebellat et tradidit volūtatī meliorū pterue et ex supbia cor
dis. Presumptio ē qñ qñ p vestes iordinatas et alia qñqñ
mirabilia vult apparere et gliari et ab illis a qñ vidē valēti
or reputari. Deradice auaricie nascūt sex. s. pditio. fraud.
fallacia. piuriū. inqētudo mētis. s. misericordiā cordis obdu
ratio. Proditio ē dol⁹ i reb⁹ interiorib⁹. Fraud ē deceptio i
reb⁹ exteriorib⁹ ppter defectū vēdite rei vlt̄ empte. Fallacia
est deceptio et dol⁹ i vbo ad decipiēdū primū siue i vēdēdo
siue i emēdo. Periuriū est verbū s. mentē platū cū iuramen
to. vel iuramentū mēdosum ppositū vlt̄ affirmatū. Inqētū
do mētis ē nimia et iordinata sollicitudo circa diuitias ac
quirēdas et filia. Cordis obduratio est qñ auar⁹ obdurat et
cōfirmat cor suū qñ nihil dabit paupib⁹. nec misericordiē sub
uenit alteri. Auaricia ē appetit⁹ iordinatus habēdi indebi
te diuitias. vel qñqñ possunt emi vlt̄ vendi p pecuniā. Est
aut duplex auaricia. qdam qñ hō nimis ardēter custodit res
suas nō iniuste capiēdo alienū. et talis auaricia est pctm mor
tale tm̄ in duob⁹ casib⁹. Prim⁹ est qñ homo tm̄ diligit diuiti
as suas et occupat se i eis qñ pūpēdit honorē dei et pcepta.
Sec⁹s qñ hō nō subueit priō paupī in ncēitate pstituto. qz
tūc tal auaricia ē pctm mortale. Alia auaricia ē qñ aliqñs cu
pit alienū cape vlt̄ detinere iniuste qquo mō cū certo pposito
Et auaricia tal sp est pctm mortale. nisi qñqñ ppter puitatez
rei ablate. puta furari morsellū panis vlt̄ aliquid tale non est
pctm mortale. Preter istas aut filias auaricie sunt alie a qui
busdā supaddite. s. rapina: furtū: pditio et vsura. Rapina est
acceptio rei aliene cū violētia. S; furtū ē acceptio iusta et
occulta rei aliene iūto suo dño. Proditio est dol⁹ circa pso
nas. puta cū vna psona pdit vlt̄ tradit aliā vt patefactū ē de
iuda pditore. Usura ē qñ p dilatōe tmini vlt̄ rōe mutui acci
pit aliqd vltra sortē: saltē i reb⁹ i qñ nō differt vsus rei et cō
sumptio ei⁹ vt panis. De isecta radice luxurie nascūt octo
filie. s. cecitas mētis. incōsideratio. icōstātia. picipitatio. amor
sui. odiū dei. amor pñtis seculi. despacio siue horroz futuri se
culi. Cecitas mentis est qñ homo ppter delectatōem hmōi

De confessione

veneris impedit et abstrahit in mēte. Inconsideratio ē qñ impedit et sopit rō hoīs pp̄t vehemētē luxuriā. Inconstātia est qñ hō pp̄t delectatōem hōmōi veneris retardat ne faciat vlp̄ficiat bona q̄ incepit facere vlp̄p̄posuit facere. Precipitatio ē qñ pp̄ter delectatōem hōmōi ipedit p̄siliū in agēdis. Amor sui et odiū dei est ex pte volūtatis. qñ. s. hō pl̄ appetit p̄petrare luxuriā et incurrere odiū dei q̄s a luxuria abstinere vel abstrahere. Amor p̄ntis seclī et horror futuri iudicii est qñ luxuriosus intm̄ delectat remanere i luxuria q̄ vellz h̄ sp̄ manere et viuere. nec curat de et̄na vita. Luxuria ē appetit⁹ inordinat⁹ circa delectatōz veneris. Et h̄z sex sp̄s. fm̄ alios tñ ponunt septē vt postea patebit. Pr̄ia ē pctm̄ d̄ naturā. s. qñ fit mō q̄ nō uenit generatōi hūane. Fornicatio general⁹ ē oīs cōcubit⁹ soluti cū soluta extra legē m̄rimoniū. Adulteriū est cōcubit⁹ fact⁹ i m̄rimonio qñ. s. vterq̄ ē m̄rimonio copulat⁹. vel saltē alter eoz. Incestus ē cōcubit⁹ cū p̄sanguinea. Stupr⁹ ē defloratio v̄gis. Raptus ē qñ m̄lier rapit⁹ d̄ volūtate p̄ntū suoz. Et notādū q̄ oīs cōcubitus fact⁹ extra legē m̄rimoniū ē pctm̄ mortale. qz d̄ legē nature. d̄ p̄ceptū dī et d̄ iusticiā p̄imi. Sūl⁹ oīs tact⁹ ipudicus fact⁹ cū int̄tōe puocādi ad actū luxurie ē mortale pctm̄. vlp̄ saltē causa mortalis pcti. De pestifera radice ire pullulāt sex rami. s. ira. tumor mētis. p̄tuelia. clamor. indignatio et blasphemia. Ira ē motus sanguis circa cor pp̄t appetitū v̄dicte. Tñ sciēdu q̄ ira qñq̄ est f̄tuosa. nec ē pctm̄. qñ. s. appetit⁹ v̄dicte ē fm̄ debitū ordinē iusticie et cū charitate. qñ hō q̄rit correctōem pcti et nō vindictā p̄pam. nec nocumētū p̄imi. s̄ solū offense culpe q̄rit vindictā. et tal⁹ vocat⁹ zel⁹. Qñ aut tal⁹ appetitus vindicte ē ad vincēdū p̄paz iniuriā et ad nocēdū p̄rio. tal⁹ iā est pctm̄. et nō licz homi talē vindictā accipe nisi h̄nti autoritatē. Est aut pctm̄ mortale qñ tal⁹ appetit⁹ vindicte ē ad iferēdū aliqd̄ nocumētū. qz ē d̄ charitatē p̄imi. s̄ put ē mortis sensualitatis p̄ueniēs rōem et indeliberat⁹. sic ē pctm̄ veniale. Indignatio ē qñ alter iuriatē sibi despiciat i corde suo. et iudicat eū indignū et despiciēdum p̄siderās defect⁹ eius.

Tractatus. III. secūde partis.

Tumor mētis est qñ hō irat⁹ quasi inflatus cogitat viā et modū nocēdi ei q̄ fecit sibi iniuriā. Blasphemia est locutio s̄ deum. eo q̄ p̄mittit sibi talem iniuriā fieri v̄l euenire. Lamor est locutio iniuriosa s̄ primū sine exp̄ssione determinate iniurie. Et hoc in euāgelio vocat racha .i. subsannatōis signū. Cōtumelia est locutio s̄ primū cū exp̄ssione iniurie. puta cū aliq̄s vocat ex ira alterū latronē vel homicidā et silia. Rīca est qñtū ad irā in ope exteriori: scz verberatio: abscisio vulneratio et silia. De voraci radice gule nascunt quīq̄s. s. inepta leticia. scurrilitas. immūdicia: multiloquiū: hebetudo sensuū. Gula est appetit⁹ inordinatus et immoderat⁹ comedēdi v̄l bibēdi cōtra regulā recterōis. scz sumēdo pl⁹ de cibo et potu q̄s nature pueniat et cōplexioni hoīs sumētis et conuersatōi eorū inter quos habitat. Sciendū tñ q̄ gula nō ē pctm̄ mortale ex natura sua nisi in duob⁹ casib⁹. Un⁹ qñ ppter tumorē vel amorē dei nō retrahit se a pctō gule. s. intm̄ appetit cibū et potū q̄ n̄ retraheret etiā ppter pceptū diuinū. Scōs qñ hō inebriat se libēter in tali statu q̄ nescit se regere. et tñc gula est peccatū mortale. Hebetudo mentis est abstractio intellectus circa speculabilia et agibilia ppter ni miā sumptiōem cibi et potus. Inepta leticia est deordinatio volūtatis circa delectatōnez cibi et pot⁹. qñ. s. hō vage et in cōposite circa talia nimis et supflue letat. Multiloquiū est qñ hō supflue et nimis i p̄bis incōpositis et cachinnatōib⁹ deordinat se. Scurrilitas est qñ hō se inordinate ad exteriores act⁹ ad modū ioculatoris habz. Immūdicia ē vomit⁹ seqns ex inordinata p̄mestioe v̄l potu. v̄l etiā pollutio seīs pueniens ex repletōe nimia. De ficta radice inuidie nascūtur qñq̄s. s. odiū. susurratio detractio. exultatio i aduers⁹ p̄mi. et afflictio i p̄spis ei⁹. Inuidia est tristitia de bono alteri us inq̄tū impedimentū ē pprie excellētie. Odii ē velle malū alicui⁹: et p̄ h̄ bonū p̄mi diminuerē. Susurratio ē diminutio fame alteri⁹ p̄ h̄ba occulta et nō exp̄mētia manifeste maliciā siue infamiā ei⁹. Detractio ē alteri⁹ p̄ h̄ba manifesta infamatio: tñ in absentia ei⁹. Derisio ē vilipēsio dictor

De confessione

nū vñ factorū alteri⁹ ludibrio ⁊ risu. Exultatio ī aduersis p/rimi est cū aliq̃s gaudet de aduersitate ⁊ dāno p/rimi. Afflictio ī p̃spis ē dolor ⁊ displicentia de bonis et p̃spitate alioz quā nō p̃t impedire. De radice neq̃s accidie p̃cedūt sex. scz. malicia. rācor. pusillanimitas. despatio. torpor circa p̃cepta vagatio mētis erga illicita. Accidia vel pigricia ē tediū seu fastidiū diuini boni. s. qñ hō nō hz deuotōez bonā nec delectatōz ī amore dei. sed tediū mag̃ et fastidiū ⁊ mētalē recessum. Et istō repugnat charitati quā q̃libz hō tenet h̃re diligēdo deū sup oīa. et delectabili amore tenet ei inherere. Et causat tal pigricia ex rebellioe carnis ad sp̃m. Ulagatō mētis circa illicita ē qñ aliq̃s nō inuenit delectatōez ī sp̃ualibz ⁊ vacat delectatōibz carnalibz et q̃rit ea. puta nimis ludēdo nimis iacendo. Desperatio est recessus a bono diuino cui firmiter est inherendum. Torpor circa p̃cepta est p̃pter accidiam negligere et cōtemnere diuina p̃cepta que sunt faciēda de necessitate salutis. Rancor est indignatio quam habet homo piger contra illos qui monēt eum benefacere illa ad que tenetur. Malicia ē odiū ⁊ indignatio quā hō piger hz p̃ illos q̃ docēt pigros h̃re sp̃ualia bōa inq̃ntū īp̃ediūt a delectatōibz corporalibz. Tepiditas ē paru⁹ amor dei ⁊ p̃ceptoz ei⁹. Mollicies ē qñ hō piger nō vult sustinere qm̃ cunqz penitentiā propter amorē dei. nec facere aliquod bonum ad quod tenetur. Somnolentia est somni nimietas ad modum brutorū. et pigricia ad surgendū ad benefaciendū illa que tenetur facere: et quādo tenetur ea facere. Pusillanimitas est boni ardui p̃termisio: quod cadit sub consilio. puta tarde confiteri. tarde penitentiā facere. Ociositas est cessatio a bono opere quod tenetur homo facere: et quando tenetur facere: et attentio ad inutilia et nociua. Et vltra sex ramos vel filias ip̃i⁹ accidie superaddite sunt q̃tuor que dicte sunt multum faciētes ad declaratōez materie. Iste igit̃ sunt septē radices cū ramuscul suis q̃ ī vñnerfo sunt q̃draginta tres. et sic ip̃is cōputatis cū septē radicibz erūt ī toto quinquaginta. De quo quinquagenario dicit

Tractatus. III. secūde partis

Helyas ppheta. Si seru⁹ dei sum descēdet ignis de celo ⁊ deuoret te et qnq̄genarios tuos. Ita d³ dicere p̄fessor p̄fite^r ti. Si p q² seru⁹ dei sum. q² loco dei sum. descēdat ignis de celo. i. ignis spūsc̄ti descēdat in aīaz tuā: et deuoret te. i. verterē hoīez alias errātē. et qnq̄genarios tuos. i. radices et ramos. Hūc ḡ vidēdū ē quō sacerdos d³ interrogare de istis. Si em̄ pctōr p se vl̄ ad interrogatōez sacerdotis p̄fiteat de supbia: dicēdo. Peccaui pctō supbie. sacerdos d³ interrogare d̄ modo. dicēdo. p quē modū fuisti supb. fuisti vnq̄s inobediēs mandatis supior tuor: sicut eccl̄ie vel plati vl̄ pentū tuorū vl̄ dñi vl̄ m̄gri. et h̄ fm̄ cōditōez p̄sone q̄ sp̄ debz inspicī. Si dicat q̄ sic interroget q̄b̄ mādatis. quō. q̄tiēs. q̄re. q̄n̄ ⁊ vbi. q̄ circūstātie vt dictū ē sup̄ i oibz pctis sunt attēdēde ⁊ p̄siderāde. Deide interroget. iactasti te vnq̄s de bonis a deo tibi collatis. siue sint bōa nature: sic pulcritudo. fortitudo. ap̄titudo. nobilitas et silia. siue sint bona fortune: sicut sūt diuitie vt denarij: vestes. ornamēta equi agri. possessiōes: ⁊ silia tē palia bona. siue sint bona gr̄e. sicut sapiētia: eloq̄ntia: sciētia virtutes et silia. Debz igit̄ cōfessor dicere. fuisti vnq̄s elat⁹ i mēte tua. vel gl̄iasti vnq̄s de pulchritudinē: fortitudine: ap̄titudine nobilitate. diuitijs. sapiētia. eloq̄ntia. virtutibz ⁊ ceteris bonis tibi a dō collatis. ita q̄ nō te hūiliasti corā deo. p̄ h̄mōi bonis q̄ntū debuisti. vl̄ credidisti ista h̄re ex meritis tuis ⁊ nō ex mera gr̄a dei. vl̄ p̄p̄ illa credidisti pl⁹ valere q̄s a l̄ij. ita q̄ facta ⁊ dicta aliorz p̄tēneres et dedignareris eis eē eq̄lis. Si dicat q̄ sic. interroget q̄tiēs quō: et sic de alijs. Deide interroget adhuc vtz ad h̄ ut p̄mēdareris et honorareris p̄ alijs fuisti ne vnq̄s ypocrita. ita q̄ exteri⁹ oñderes sc̄titatē et bonitatē. ⁊ interi⁹ retineres maliciā et iniquitatē. Si dicat q̄ sic interroget. q̄tiēs quō rē. Deide interroget. nūq̄d q² nō honorabarīs vel p̄mouebarīs p̄ alijs mouisti aliquā cōtēriones ⁊ discōrdias i ciuitate: villa. societate vl̄ collegio. Si dicat q̄ sic. interroget si mala fuerūt inde secuta. q² si sic oīm illoz ip̄e ē reus. Deinde interroget. nūquid p̄pter supbiā ne videre ris supari ab alijs fuisti p̄tinax in sustinēdo p̄tra veritatē et

De confessione.

iusticiā: p̄siliū tuū vel sententiā tuā ⁊ v̄bū tuū. Si dicat q̄ sic
int̄roget vtz aliqd̄ dānū est inde secutū. q̄ si sic ip̄e tenet re/
parare. Deide interroget eū. p̄sumpsisti ne vnq̄s aliqd̄ facere
qđ excederz vires tuas: statū tuū: p̄dirōez tuā ⁊ tuoz. Si di/
cat q̄ sic interroget si fuerit inde aliq̄s lesus vl̄ dānificatus
q̄ si sic ip̄e tenet reparare. Et sic ista pessima radix sup̄bie po/
terit euelli de corde pctōris. Eodē mō dicēdū ē de radice a/
uaricie. qm̄ si pctōr p̄ se vl̄ ad int̄rogatōez sacerdotis cōfitea/
tur de pctō auaricie interroget sacerdos de mō dicēdo. Fe/
cisti vnq̄s fraudē vl̄ fallaciā. vl̄ dixisti vnq̄s mēdaciū vl̄ pin/
riū i emēdo vl̄ p̄mutādo: vel aliquē aliū p̄ctū faciēdo. Si di/
cat q̄ sic it̄roget quā fraudē vl̄ fallaciā. s̄ ip̄e sacerdos nō
specificet eā illi. Istud em̄ habēdū ē p̄ regula generali q̄ i ist̄
int̄rogatōibz sacerdos nō debz descēdere ad sp̄alia peccata
vl̄ ad sp̄ales circūstātiās pctōz. q̄ forte mlti post tales in/
t̄rogatōes delinq̄rēt. qm̄ ostēderēt eis modi ⁊ maneries pctō
rū q̄s ip̄i nescirēt cogitare. Et iō sp̄ it̄roget i generali dicē
do vt dictū ē. fecisti vnq̄s fraudez vl̄ fallaciā. ⁊c. Et si dicat q̄
sic. interroget quā ⁊ q̄ze. q̄bz modis. p̄ q̄s. q̄tiēs et q̄bz casibz
Deide int̄roget eū dicēdo. Dimisisti vnq̄s p̄pter auariā tu
am adimplere septē opa m̄isericordiē: ⁊ specificet illi ea dicendo
vidisti ne vnq̄s esuriētē cui nō dedisti māducare. ⁊ sic de alijs
opibz m̄isericordiē de q̄bz dicet̄ is̄ra in terciā pte hui⁹ operis.
Si dicat q̄ sic int̄roget eū de circūstātia vt dictū ē. Circa ec̄
pctm̄ auaricie interroget eū de ludo furto: rapina vsura. de
q̄bz aliqd̄ dicet̄ infra. Circa fedissimā radicē luxurie notā
dū q̄ luxurie septē sunt spēs. P̄ia ē fornicatio. sc̄da adulte/
riū. terciā stupz. q̄rta incest⁹. q̄nta rapr⁹. sexta sacrilegiū. sep/
tima ē pctm̄ p̄ naturā. Fornicatio ē p̄cubit⁹ soluti. cū soluta
Adulteriū est alteri⁹ thori violatio. Stupz ē illicita ⁊ gini⁹
defloratio. Incest⁹ ē affiniū vl̄ p̄sanguineoz abusus. Rapr⁹
ē cū puella de domo pentū violēter trahit. vt corrupta i vx/
orē vl̄ p̄cubinā habeat. Sacrilegiū put̄ h̄ sumit̄ ē religioso
rū vel religiosaz vl̄ p̄motoz ad sacros ordies p̄cubit⁹. Pec/
catū p̄ naturā fit mltis modis. Uno mō qm̄ nō seruat̄ spēs.

Tractatus. III. secūde partis.

sicut qñ fit cū iumēto. ⁊ istud vocat bestialitas. Et de h̄ dicit
in lege moy si. Qui coierit cū iumēto morte moriat̄. Alio mō
qñ suat species s; nō sex? sic qñ mascul? peccat cū masculino:
vl̄ feia cū feia. ⁊ istō vocat ppe pctm sodomiticū. qz isto pec
cato sodomite laborabāt. ⁊ iō cremati fuerūt igne sulphureo.
Deñ. xix. ⁊ alie q̄ttuor ciuitates pierūt ppe vicinitatē eoz. d̄
pe. di. i. s; ⁊ prinuo. Alio mō fit qñ nō seruat vas debituz vl̄
mod? debit? licet fuet sex? sic qñ vir abutit̄ vasculo mlier̄.
vel qñ nō cognoscit eā mō nat̄ali. Alio mō fit qñ idē ē agens
⁊ paties. sic qñ vir corripit seipm vel mlier seipam. ⁊ vocat
istud pctm molliciei. Un̄ dicit apls. Neq; molles neq; ma/
sculoz ꝓcubitus regnū dei possidebūt. Circa ḡ istud maledi
ctū pctm luxurie cautissime d; sacer dos ꝓcedere. ita qñ ni/
mis ad ꝓticularia descēdat. qm̄ sic frēq̄nter comp̄tū est tā vi
ros q̄ mlieres ꝓ nimis exp̄ssam noiātōez ⁊ interrogatōez cri/
minū i peccata q̄ nō nouerāt icurrisse. Un̄ si pctōz ꝓ se vl̄ ad
interrogatōez sacerdotis dicat se peccasse pcto luxurie sacer
dos interroget eū vtz sit solut? vl̄ nō. et vtz peccauit pcto for
nicatōis vel adulterij l̄ stupri vl̄ incest? raptus: sacrilegij vl̄
pcto ꝓ naturā. id ē interroget eū. si illa cū q̄ peccauit erat solu
ta: vidua vl̄ ꝓingata. affinis: cōsanguinea: religiosa vel ḡgo
⁊ vtz illā habuerit ꝓ violētiā vel nō. ⁊ istud sufficit si ꝓsona
cōfitens ē intelligēs. sed si est ꝓsona simplex interroget sacer
dos vtz agnouerit eā modo naturali. nō tñ descēdēdo ad ꝓ/
ticularia. i. nō interroget an ꝓgnerit eā añ vel retro. ⁊ sic d̄ ali
is interrogatōibus. Interroget etiā de numero ꝓsonaz. i. si
cognouit vnā vel plēs. tñ nō interroget d̄ noībo ꝓsonaz. In
terroget insup de numero actūū. i. an sel̄ vel bis an pluries.
Interroget etiā de tpe. i. si tpe sacro vel nō sacro. et etiā d̄ lo
co. et q̄li tēptatōe peccauit. ⁊ vtz ꝓueniēs tēptatōez vel ꝓue
tus ab ea. ⁊ vtz peccauit spōte vl̄ coacte. ⁊ q̄ coactōe vtz cō
ditōnali vl̄ absoluta. ⁊ vtz peccauit ex libidine vl̄ ex paup/
tate. Et istud bz locū potissime i mlieribz. ⁊ ita de mltis alijs
q̄ magistra rez exp̄ientia docebit. S; qz ista radix pessima
luxurie extēdit ita palmites suos q̄ etiam coopt̄ lectos lege

De confessione

inimicū cōiunctos. Sciēdū q̄ marit⁹ p̄t peccare p̄cto lu/
rie m̄ltis modis etiā mortaliter cū vxore sua. q̄ modi p̄tinēt
in his p̄sib. Tpe mente loco p̄ditione modo. Quinq; mo/
dis peccat vxore marit⁹ abutēs. Tpe. i. si in tpe menstruorū
cognoscat eā. qz si sciēter hoc faceret peccaret mortaliter. ⁊ ī
veteri lege mandabat interfici. Sed qd de muliere men/
struata. nūquid peccat sicut vir? Dico q̄ si vir tpe mēstruo/
rum petat debitū sibi reddi ab vxore ip̄a debz ei quantū po/
test p̄suadere ne petat. dicēdo se esse infirmū nec esse paratū
tūcad opus illud. Non tamē debet dicere se esse in passiōe il/
la nisi cōstaret ei de cōstantia viri et prudentia seu discretōe
eius. qz ip̄e posset tantā abominatōem cōcipere cōtra eaz q̄
dimitteret ip̄am. Sz si cōstaret sibi de discretōe ⁊ prudētia
viri possz ei reuelare. Et si ip̄e nollet desistere reddat sibi cuz
dolore ⁊ amaritudine cordis. Tpe etiā vt si vxorē cognoscat
tp̄ib; ieiuniorū vel dieb; sanctorū: vel dieb; cōmunicatōis l̄
tempe puerp̄ij. Nō tñ credo q̄ in isto casu sit p̄ctm̄ mortale.
dum tñ nō transgrediant̄ līmites matrimoniū. sicut dicet̄ sta/
tū. licet sint monendi q̄ tempe tali abstineant ab actu car/
nali. Et de hoc habetur. xxxiij. q. iij. sciatis. et. c. sequenti.
Vente. i. intēione. Potest enī vir ad vxorē accedere tribus
modis. Unō modo vt generet ex ea plem que sit ad dei ser/
uitiū et cultū. Alio mō vt reddat debitū qd ab ea exigitur.
⁊ si cū tali mēte ad eam accedat nō peccat mortaliter nec ve/
nialiter. Imo meret̄ dūmodo nihil aliō cōmitteret ibi. Alio
mō causa cōcupiscentie carnis. ⁊ si talis cōcupiscētia mane/
at infra līmites matrimoniū. scz q̄ nullo modo accederet eaz
nisi esset vxor sua est solū peccatū veniale. Si aut̄ ista cōcu/
piscētia trāsgrediat̄ līmites matrimoniū. ita. s. q̄ accedit ad
eā: nō solū sicut ad vxorē sed sicut ad mulierē. ita q̄ si habet
aliā in p̄mptu ita bene accederet ad eā sicut ad istam. iā ē pec/
catum mortale. Loco id ē si cognoscat eam in ecclesia vel in
cimiterio. vel in alio loco sacro. Et in isto casu credo q̄ v/
terq; peccat mortaliter. Conditōne. id est si cognoscat e/
am conditōne inhonesta: vel etiā illicita: sicut visum fuit

Tracta. III. secūde partis.

supra qñ agebat de mīmonio. Dñ. i. si vir eā cōgscat ptra
modū institutū a natura. ⁊ istud ē guissimuz pctm in vxore.
Un̄ fm qđ dicit Aug. Ufus q̄ est p̄ naturā execrabilis sit in
meretrice. sed execrabilius fiti vxore. xxxij. q. vij. Adulteriij.
Szm ista ḡ poterit sacerdos formare interrogatōnes suas de
pctō luxurie circa viz ⁊ vxorē. saluo tñ q̄ nō nimis descen
dat ad p̄cularia. Circa pctm ire. si pctōr p se vl̄ ad intro
gatōez sacerdotis p̄siteat de eo: poterit sacerdos interrogare:
si p̄p̄t irā dixeris blasphemā de deo vl̄ sc̄is ei⁹. Si dicat q̄
sic interroget eū. quō: q̄tiēs. q̄re: ⁊ sic de alijs. Deīde interrogz
dixisti vnq̄ p̄pter irā verba p̄teliōsa p̄mo. si dicat q̄ sic.
interroget q̄ verba: q̄re q̄tiēs. vbi ⁊ corā q̄b. Interrogz etiā
si fuerit iniuriat⁹ p̄mo. s. aliquē p̄ irā p̄cutiēdo vl̄ verbe
rādo Si dicat q̄ sic interroget q̄s erat. vt si erat cleric⁹ vel
laic⁹: vl̄ religiosus vl̄ secularis: ⁊ vbi ⁊ q̄re: et sic de alijs cir
cūstātijs p̄sone. interroget etiā q̄tiēs iteravit iniurias ⁊ vbi ⁊
q̄re ⁊c. Circa pctm gule si pctōr p se vl̄ ad interrogatōez sa
cerdotis p̄siteat de eo: interroget si p̄pter gulā frēgerit vnq̄ ie
iunū eccl̄ie: vl̄ si p̄mederit carnes in eis: et q̄re ⁊ q̄tiēs. Et si
inebauit se ⁊ si habeat p̄suetudinē q̄ inebriet se. ⁊ si p̄pter eb
retatē dixit verba scurrilia: ih̄ōesta vl̄ iniuriōsa. et q̄tiēs ⁊ q̄b
dixit ⁊c. Et nota q̄ fm qđ dicit Bie. q̄nq̄ modis peccat hō p
gulā. q̄ modi p̄tinet̄ i p̄sib. his. Certū stat q̄ q̄nq̄ modis gu
la dānat edentē. Dū nimū p̄medit: p̄medēdi p̄uenit horam.
Querit delicias: parat escas deliciose. Aut sumit auide qđ n̄
erat deliciosus. Nota q̄ multū p̄medere aut rōe p̄plexio
nis vl̄ etatis vl̄ laboris nō est pctm. dū tñ nō studio vl̄ ardo
re vel auiditate sumit. Itē p̄ciositas ciboz moderata marie
in diuitibz q̄ talibz vti solēt nō ē pctm. dū tñ nō nimis auide
sumant: nec obster stat⁹ su⁹. Et qz facta est mētio de ebrieta
te notādū q̄ ebetas d̄r tribz modis. Uno mō d̄r plenaria mē
tis obliuio: et ita nō est pctm si ex ignorātia p̄uenit. xv. q. i. sa
ne. Scđo mō d̄r ebrietas frēq̄ns actio bibēdi. Et hecut ait
Aug. ē pctm veniale: nisi sit assidua. qz tūc ē pctm mortale.
maxime si nouit vires vini ⁊ nō vult apponere aq̄m. xxxv.

De confessione.

di. in pñcipio. Tercio mō dī ebetas qdā dispositio ⁊ studiū
ad inebriandū se de facili. ⁊ ita sp est pctm̄ mortale. xxxv. di.
añ omnia. Circa pctm̄ inuidie si pctōr p se vl' ad introga/
tōem sacerdotis p̄fiteat de eo. introget eū sacerdos si placu/
it ei dānū vel malū p̄mi. ⁊ si bonū vl' p̄modū illi' displicu/
it ei. ⁊ si ex iuidia detraxit vnq̄s p̄mo suo: falsuz crimē ei im/
ponēdo. vl' bonū qđ i eo erat diminuēdo vl' occultrādo. l' qđ
i eo erat augmētādo. vl' illis q̄ nō nouerūt manifestādo. Itē
q̄tēs fecerit ista et q̄re. ⁊ sic de alijs circūstātijs. Itē si portat
odiū vel rācorē vel malā volūtātē p̄ p̄mū suū: et q̄re. ⁊ sic d
alijs. Circa accidiā interroget sacerdos si potuit peccator
m̄lta bona facere q̄ nō fecit. dicere q̄ nō dixit. cogitare q̄ non
cogitauit. ⁊ multa mala vitare q̄ n̄ vitauit. Itē si ex negligē
tia obmisit ire ad missaz. ad s̄monē ⁊ ad alia bona opera ⁊c.
Scdm̄ ḡ istā doctrinā sacerdos potit fo:mare interrogatōnes
suas. ⁊ in istis vñctio quā accepit a deo ⁊ expiētia magis do/
cebit q̄ aliq̄ lectio. Vtq̄ qm̄ iuxta varietatē p̄fiteat sacer/
dos debz variare interrogatōes. Vñ si p̄fites sit religiosus
introget de tribz vñs regule. s. de obediētia paup̄tate ⁊ casti/
tate. Introget etiā de regularibz obfūatijs. ⁊ potissime d ab
usiōibz claustrī q̄bz frēq̄nter status religiosoz corrūpit. q̄ sūt
duodecim. s. plat' negligēs. discipul' iobediēs. iuuenis oci/
osus. senex obstinat'. mōach' curial'. monach' seu canonic'
regular' causidic'. habit' p̄ciosus. cib' exq̄sit'. rumor i clau/
stro. lis i capitulo. dissolutio in choro. irreuerētia circa alta/
re. Et s̄m̄ illas ⁊ s̄m̄ etiā alias obfūatias regulares cōfessor
debet formare interrogatōes. Circa etiā clericos seclares sūt
faciēde interrogatōes de symonia. de negociatōe ⁊ de alijs q̄
ptinēt ad symoniā ⁊ ad auariciā. ⁊ si habeāt admīstratōez vl'
officiū siue bñficiū introget de dilapidatōe bonoz. vl' si ex/
pēderint i malos vsus bona ecclie. Itē vñz infuerint diui/
nis officijs ⁊ horis canonicis. vñz portēt coronā ⁊ habitū cō/
gruētē. Itē si dicāt integre ⁊ p̄fecte diuinū officiū. Itē intro/
gent de luxuria: de venatōe. de irregularitate: de ludo aleaz
⁊ silibz. in q̄bz solēt sepi' peccare. Circa p̄ncipes sunt faciēde

Tractatus. III. secūde partis.

interrogatōes de iusticia. Circa milites de rapina. Circa mer-
catores et alios officiales mechanicas artes exercentes de
fraude et dolo: de mēdacio: de piurio &c. Circa burgēses et ci-
ues p̄mūter de vsuris et pignozibz. Circa rusticos et agrico-
las de inuidia et furto. maxime circa decimas. p̄micias: tribu-
ta et cēsus. Un̄ notādū q̄ licz forma general supposita sit
obfusa in oibz tñ fm diuersitatē psonaz et officioz studio
suis et speciali? ē Circa spēalia crimia insitēdū. Factis ip̄is
interrogatōibz si p̄fites sit p̄sona simplex introget eū sacerdos
si sciat p̄r noster. Aue maria. Credo i deū. et si sciat se signare
et si nesciat instruat eū vl moneat vt addiscat. Deinde interro-
getur si tēptet aliq̄ tēptatōe et q̄. et quō se habeat i resistēdo.
et doceat eū modū. Si eū tēptet de supbia cogitet de hūili-
tate filiū dei q̄ hūiliauit semetip̄m fact? obediēs vsq̄ ad mor-
tē. Cogitet etiā de casu dyaboli: q̄ pp̄ supbiā suā cecidit de
padiso in infernū: et de angelo fact? ē dyabol? Si tēptet de
auaricia cogitet de breuitate vite et instabilitate et vanitate mū-
di. et q̄ nihil hinc portabit secū de diuitijs suis. Si tēptet
de luxuria cogitet de morte et q̄lis erit post mortē. Un̄ n̄ me-
li? pot̄it hoīs caro viua domari q̄ q̄lis fuerit hec mortua p̄
meditari. Cogitet etiā de penis iferni et gaudijs padisi. Hec
et alia multa d̄z ei oñdere et docere. Hoc facto recolligat et re-
petat i generali cōfessioez dicens. Amice tu fuisti p̄fessus pec-
cata ista: et oñdat ei gūitatē pctōz: eū dure increpādo. et indu-
cēdo eū ad lachrymas: p̄p̄ctōez et p̄tritoez. Et ad h̄ multuz
valz si sacerdos oñdat vultū dolorosum et lachrymabilē pec-
catorz. Sic legit̄ de sc̄to Ambrosio q̄ qñ aliq̄s p̄fitebat̄ ei su-
um lapsum ita amare flebat q̄ p̄fiteb̄tē q̄ntūcūq̄ obstinatū ad
fletū et lachrymas pmouebat. Sic etiā d̄z facere sacerdos.
et sic pctōz becūdia ducit ad lachrymas iuitet: vt lachryme
admonētis excitet lachrymas penitētis. Iō sumope caueat
sacerdos q̄ nō adoleat alicui i p̄fessioe. imo q̄ntūcūq̄ sit maḡ
p̄sona et reuerēda increpet et corrigat eū dure. Caueat tñ q̄ ne
nimis exaspet vl q̄ nō sit nimis dur? i h̄bo. S; si pctōz vlt
bñ penitere pmittet ei vitā eternā et veniā d̄ peccatis. ita q̄

De confessione.

peccator semper recedat consolatur ab eo. Istis rite pactis faciat sibi dicere confessionem generalem: monens quod si recorderis aliquid peccator reuertatur ad confessionem. et sic imposita ei penitentia absoluat eum in nomine domini. ita tamen quod si sit excommunicatus excommunicatio maiori nullo modo eum absoluat donec sit ab illa excommunicatio absolutus. Sed secundum communem doctrinam quolibet curatur habens curam animarum potest absolvere a minori excommunicatio. id est antequam absoluat eum a peccatis absoluat eum ab illa minori excommunicatio dicens. Auctoritate dei mihi commissa absoluo te a vinculo minoris excommunicationis si quam incurristi per participationem excommunicatorum. et postea absoluat eum de peccatis confessis et oblitis. Sed pone. curatur habens aliquos prochanos surdos vel mutos: vel cecos vel furiosos vel demoniacos: et forte scit istos esse in peccato mortali: quid faciet de istis? Si enim moneat surdum ad penitentiam non potest: quia non audit. Si mutum non potest confiteri. Nec non potest videre signum nec etiam potest legere sicut nec mutus furiosus non est capax rationis nec etiam demoniacus. Dico quod sacerdos debet facere posse suum ut eos inducat ad poenitentiam: penitentiam et poenitentiam: secundum quod est eis possibile. scilicet verbis vel scriptis: vel nutibus vel signis: et etiam alijs modis quibus poterit. Et si per illa vel filia non potest orare deum et faciat orare populum suum: ut deus illustret corda eorum ad penitentiam. et si nihil omiserit de poenitentibus non imputatur sibi. Quod autem se debeat habere sacerdos ad infirmum qui amisit loquellam et non potest confiteri vide supra in prima parte tractatu de eucharistia. c. ix.

De poenitentia clauium

Capitulum X

Quia super dictum est cum ageretur de penitentia poenitentia in poenitentia dimittitur. dubium existit quid dimittat sacerdos virtute clauium in absolutioe cum non dimittat culpam. quia illa ut dictum est dimittitur in poenitentia. nec penam. quia adhuc postquam poenitens est absolutus remanet obligatus ad penam. Circa istam materiam istud videtur mihi esse dicendum. Ille enim qui accedit ad confessionem aut est perfecte poenitens aut non. Si est perfecte poenitens tunc deus virtute poenitentiae remittit sibi peccata. teste Ezechiel. qui dicit in persona dei. Quacumque hora ingruerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor. ita quod antequam accedat ad confessionem mundatus est a culpa. Si

Tracta. III. secūde partis.

aūt nō est pfecte p̄rit? tūc p̄tute p̄fessōis ista imperfecta cōtri-
tio reducitur ad pfectā. ita q̄ de attrito sit virtute cōfessōis cō-
trit? .z sic virtute p̄fessōis remittit̄ p̄ctā q̄ ad culpā. Nō
tādū tñ q̄ qñ dicit̄ i p̄fessōe v̄l p̄tritōe p̄ctā dimitti. itelligē/
dū ē deū dimittere p̄ctm̄ nō p̄tritōez v̄l cōfessōez. Un̄ amb.
z ponit̄ de pe. di. i. c. penitētia vera. s. deus aūt. z Aug. z po-
nit̄ de cōse. di. iij. Nemo tollit p̄ctm̄ nisi sol? christ? q̄ ē agn?
tollēs p̄ctā mōi. Tollit aūt dimittēdo p̄ctā q̄ facta sunt z ad
inuādō ne fiāt. z pducēdo ad vitā vbi p̄ctā fieri nō possunt.
N. aūt dicit̄ sol? christ? nō excludit p̄ez nec sp̄m̄ sc̄t̄m̄. cū in-
diuisa sint opa trinitat̄. Et istō vez ē q̄tū ad opa q̄ sunt ad
extra. Quid ḡ faciūt ibi clauēs v̄l absolutio sacerdot̄? Di-
cēdū fm̄ aliq̄s q̄ de? mūdāt aīaz i p̄tritōe a macula culpe. et
sacerdos absoluit eā a vīculo pene et̄ne. Fateor q̄ nō intelli-
go istos. qz nō video q̄ aliq̄s postq̄ mūdāt? ē a macula culpe
mortalis sit obligat? pene eterne. cū ista pena nō debeat nisi
culpe vel p̄ctō mortali. Si igit̄ de? mūdāt aīam in p̄tritōe a
culpa mortali. p cōseq̄ns absoluit eaz a vīculo pene eterne.
z ideo dicūt aliq̄ q̄ q̄nis p̄ctm̄ i p̄tritōe dimittat̄ q̄tū ad cul-
pā z q̄ntū ad reatū pene et̄ne. tñ p̄ctōz adhuc remanz obliga-
tus ad duo. s. ad p̄fiteūdū p̄ctm̄. et ad aliq̄m satisfactōez p pec-
cato faciēdā. Et iō sacerdos virtute clauū absoluit istuz a
vīclō q̄ tenebat̄ ad p̄fessōez. z ligat eū ad satisfactōez. Et
sic dicūt sacerdotes virtute clauū soluere z ligare. Quāuis il-
lud vez sit q̄ p̄ctōz sit obligat? ad illa duo. nō tñ videt̄ q̄ fm̄
viā istā p̄ba forme sacram̄tal̄ absolutōis possint bñ verifica-
ri. nā dic̄ sacerdos. Absoluo te a p̄ctis. z nō dicūt. absoluo te
a p̄fessōe. ḡ fm̄ istā viā op̄z q̄ absoluat aliq̄ mō a p̄ctis. Et
iō dicūt aliq̄ q̄ p̄ctōz p p̄ctm̄ nō solū obligat̄ deo quē offēdit
sz etiā ecclīe cui se peccādo abstraxit. z iō q̄nis in p̄tritōe re-
cōciliat̄ deo: tñ remanet adhuc recōciliād? ecclīe in faciendo
p̄fessōem illi q̄ rector est ecclīe. Et licz istō sit vez: nō tñ vi-
det̄ sufficere cū clauēs nō solū se errēdāt ad solūcūdū z ligādū
in terris. imo z in celis. dicēte christo. Quocūq̄ ligaueris sup
terrā zc. Et iō dicūt aliq̄ q̄ sacerdos virtute clauūz nō facit

aliqd n
qñ dic
dent d
dos q
dictū
ligen
sz mīl
um al
cē. z a
relax
dirōe
gna a
soluū
peni
rit p
bir e
Aliq
tis q
est v
ppos
chris
ciēdū
tute
cere
tū i
si al
pas
mul

f

sust
verb
Bre
aū o

De confessione.

aliqd nisi ostēsiue. vñ dicūt q̄ absoluit. i. absolutū ostēdit. Un̄
qñ dicit. absoluo te. tñ valz. i. absolutū ostēdo te. Et isti vi/
dent dictū suū fundare i autoritate Ambrosij dicēt. Sacer
dos qdē suū officiū exhibz sz nulli? ptātis iura exercz. Sed
dictū istoz paz videt attribuerē clauibz. z kbū ambrosij itel
ligendū ē q̄ sacerdos nulli? ptātis iura exercet autoritative
sz mīsterialiter bñ. Et iō dicūt alij q̄ sacerdos virtute clau
um absoluit a culpa si iuenit eā dūmō p̄fitēs nō ponat obi/
cē. z absoluit a pena purgatorij cui p̄ctōz erat obligat? .ñ eā
relaxādo sz eā pmutādo i penā tpālē vel corpālē. Et h sub cō
ditōe. s. si implet iniūctā pñiam. ita q̄ si iniūcta pñia sit cōdi/
gna absoluit a tota pena purgatorij. z si nō est p̄digna nō ab
soluit a tota pena purgatorij sz a tāta. et iō si moriat expleta
penitētia p̄digna nō puniet i purgatorio. si aut pñia nō fue/
rit p̄digna: vl si fuit p̄digna: nō tñ p̄pleuit eā i vita sua: p̄ple
bit eā i purgatorio. Et ista opinio videt mihi satis rōnabil.
Alij dicūt q̄ cū omne mortale p̄ctm sit offensiuū diuie bonita
tis q̄ ē ifinita. pena debita p̄ p̄ctō mortali ē ifinita. z p̄ p̄seqñf
est viribz n̄is ip̄porzionabil. virtute aut clauū fit nobis
p̄porzionabil. inq̄tū virtute clauū p̄fitēti p̄mūicat passio
ch̄risti q̄ dat efficacīā sac̄tis oibz. et q̄ fuit sufficiēs ad satisfi
ciēdū p̄ p̄ctis toti? mūdi. Un̄ fm hāc viā virt? clauū ē q̄ v/
tute eaz cōicat p̄fitēti passio ch̄risti. in cui? virtute p̄t satisfi
cere p̄ p̄ctis. qd nō faciebat añ. Un̄ credo q̄ vnū p̄r n̄r ip̄osi
tū i penitētia a sacerdote efficacī? ē ad satisfaciēdū p̄ p̄ctis q̄
si aliq̄s diceret cētū milia p̄ semetipm. qz illud h̄z merituz a
passiōe ch̄risti. illa vero a merito dicentis. Et ista opinio est
multū rationabilis.

De sigillo cōfessionis Cap. XI.

Igillū p̄fessiois dz esse secretū. qz nullo mō: nllō pa
ctu: p nulla re debz frāgi. imo sacerdos debet pot?
sustinere q̄mcūqz penā: etiā mortē añq̄z reuelarz p̄fessioz nec
verbo nec scripto nec nutu nec signo. Et de hoc sigillo dicit
Gre. et habet d̄ pe. di. vi. c. sacerdos. vbi dicit sic. Sacerdos
aū oīa caueat ne de his q̄ ei p̄fitet p̄ctā ali cui reuelz. nō pro/
m 5

Tracta. III. secūde partis

pinquis neq; extraneis neq; qđ absit p scādalo aliq. Nam si hoc fecerit deponat. et oīb; dieb; vite sue ignominiosus pergrinādo vadat. Itē de pe. 7 re. c. Dis vtriusq; sex. Laueat oīs sacerdos ne vbo aut signo aut alio quis mō pdat aliq; re nū pctorē. sed si prudentiori p̄silio indiger illd caute absq; vlla exp̄ssioe req̄rat. qm̄ qđ i penitēciali iudicio pctm̄ sibi drectū reuelare p̄sumpserit. nō solū a sacerdotali officio deponēdū decreuim⁹. vey etā ad agendū p̄nāz i arro mōasterio ppetuo detrudendū. Ita qđ i decretali ista iſtruit p̄fessor de h qđ agere debeat et a qđ canere debeat. Si em̄ sacerdoti i p̄fessioe occurrat casus sup qđ nō possit bñ p̄sulere penitētē: debz sup h p̄sulere p̄iores se vt videat qđ agere debeat. Sub qđ aut forma reuelabit isti perito pctm̄ qđ alter p̄fessus est sibi. Credo qđ sub ista. si tal casus accideret qđ faciendū essz. vel si aliq; cōfiteret de tali pctō qđ essz sibi p̄sulendū. Nō aut debz dicere vt credo. ego audiui istud in p̄fessioe. qz dicēdo sic ipe mētiret. qm̄ ipe nō audiuit vt ipe sed vt vicari⁹ 7 locū tenens dei. Et mltro min⁹ dz dicere. qđā p̄fessus ē mihi. qz dicēdo sic i generali 7 ip̄licite reuelat cōfessioez 7 etā mētīt. qz cōfessio fuit facta deo 7 nō sibi nisi vt locū tenēti dei. Sz pone sacerdos sup crimē qđ audiuit i p̄fessioe inducīt i testē 7 compellit iurare qđ faciet: si dicat reuelat p̄fessioez 7 puniet. si negat piurat. Dico qđ si solū sciat p p̄fessioez: ipe dz iurare se nihil scire d ista materia sup qđ interrogat. nec piurat. qz ipe nihil de h scit. Esto em̄ qđ sciat istud crimē sibi fuisse p̄fessuz: nescit tñ vtz cōfiteri i p̄fessioe dixerit vey vl falsuz. 7 iō p̄t hē dicere se nihil scire. Sz qđ si iudex erit cauilloſus: et interrogabit eū p iuramētū vtz audierit aliqd de crimē de qđ agit. Dicendū qđ iuramētū nō ligat eū ad dicēdū aliqd i hac materia cū iuramētū nō sit inuentū vt sit vinculū inq̄tatis. extra de iureiur. c. v. In nllō qđ fit s mādātū dei ē obligatoriū iuramētū. Un cū reuelare p̄fessioez sit s mādātū dei. s. illd. Nō falsum testimoniū dices. nullū ē iuramētū ad h obligatoriū. Un tal p̄t licite iurare nihil se audiuisse. 7 intelligat qđ nihil audiuit vt hō: vel p modū qđ debeat testificari. Ulteri⁹ po

neq; fac
sua vl al
Ray. in
ri. Et r
del. iō f
ei⁹ vid
citāt. s.
epm̄ vl
lup⁹ ē
suada
sz deo
re cōfē
bñ p̄t
do. s. e
terit i
nūq; q
centi
extra
fessio
oia re
qz i h
etiā p
te cō
fare.
one
fessio
tra
quo
nis
alle
om̄
pec
cit a

De confessione

ne q̄ sacerdos sciat p̄fessiōez aliquē hereticum i parrochia
sua v̄l alibi q̄ alios iducit ad heresim. qd faciet iste sacerdos?
Ray. in sum. sua videt dicere i isto casu cōfessiōz posse reuela
ri. Et rō sua ē. qz tal nō fuit fidē ecclie cū sit heretic⁹ ⁊ infī
del. iō fides nō ē ei fuāda. xxiij. q. i. noli. Salua tñ reuerētia
ei⁹ videt mag⁹ p̄sona v̄itati alia opinio quā etiā ip̄e Ray. re
citāt. s. q̄ sacerdos nō debz reuelare p̄fessiōez ip̄i⁹. s; dz ire ad
ep̄m v̄l ad inq̄sitorē ⁊ dicere. Custodi ⁊ vigila sup oues tuas
lup⁹ ē i grege tuo. Et q̄ dicit Ray. q̄ cū istenō ē fidel⁹ non ē ei
fuāda fides. Dico q̄ reuelādo cōfessiōem fides n̄ frāgit hōi
s; deo q̄ est fidel⁹ i oib⁹ v̄ijs suis S; nūqd p̄fites p̄t licētia
re cōfessorē sic q̄ dicat illa q̄ dicit ei i cōfessiōe. Dico q̄ cōfites
bñ p̄t facere q̄ illa q̄ cōfessor scit vt de⁹ etiā sciat vt hō. dicen
do. s. ei extra cōfessiōez q̄ eidē dixit i cōfessiōe. ⁊ sic cōfessor po
terit illa dicere ex q̄ audiuit illa vt hō extra cōfessiōez. S;
nūqd sufficit q̄ cōfites dicat cōfessori dicēdo. ego do vob li
centiā dicēdi ea q̄ dixi i cōfessiōe. vel optz q̄ replicet sibi oīa
extra cōfessiōez. Aliq̄ doctores dicūt q̄ sufficit vt licētiēt cō
fessorē. Tñ Durād⁹ in q̄to suo dicit q̄ nō sufficit. imo tenet
oīa replicare sibi extra cōfessiōez. Et rō sua q̄ occurrit ē ista
qz i his q̄ sunt de necessitate sacramēti null⁹ p̄t dispēlare. nec
etiā papa de q̄ magis videret. s; tenere secretū ē de necessita
te cōfessiōis sacramētal. vt pbat diffinse. ḡ null⁹ p̄t s; h̄ dispē
lare. et p̄ cōsequētia null⁹ p̄t licētiare q̄ illa q̄ p̄ eū dicūt i cōfessi
one reuelēt. ideo ad h̄ q̄ reuelent optet q̄ sciant aliter q̄ p̄ cō
fessiōem. Et ex his patet q̄ si q̄s sciat aliqd p̄ cōfessiōez. ⁊ ex
tra cōfessiōem p̄t illud reuelare: et testificari sup illo eodē mō
quo scit extra cōfessiōem. Nota etiam q̄ sigillū confessio
nis directe et principaliter respicit peccata. vt patet ex pre
allegato decreto. Omnis vtriusq; sex⁹. vbi dicitur. Caueat
omnis sacerdos ne verbo aut signo: aut quouis alio modo
peccata pdat. ex consequēti tamē ex quadā cōgruitate respi
cit alia. Et hec de confessione sufficiant.

Tracta. IIII. secūde partis

Tractatus quartus secunde

partis principalis de satisfactōe: habēs sex capla pncipalia

Expeditis per dei gra

tiā duabo ptribz penitētie .s. de oritōe et p fessi
one. de terciā. .s. de satisfactōe ē agēdū. Circa
quā p fiderāda sunt sex. Pmo qd ē satisfactio
et in qbz p ficit. Scdo de elemosina q est p
ma ps satisfactōis. Tercio de ieiunio q ē scda pars. Quar
to de orōe q ē terciā ps. Quarto de mēsurā satisfactōis .s. que
penitētia est imponēda p vnoquoqz p cto. Sexto vtz vnus
potest satisfaccere p alio

Quid est satisfactio

Capitulū I

Satisfactio fm Bre. est p ctoz causas excidere et earū
suggestiōibz aditū nō idulgere. ita q i ista diffinīōe
duo tāgūt q dnt esse i omī satisfactōe. Sic ei bōa et
p pleta medicina dz eē curatiua ifirmitatē p cte: et p f uatiua
resp cū fute. ita et satisfactio dz eē rmediū p cti p cti et cautela
resp cū futi. Primū tāgūt cū dz. p ctoz causas excidere. Se
cūdū cū dz. earz suggestiōibz aditū nō idulgere. Quia etiam
medicina si sit p ueniēs dz esse appropata ifirmitati et ordīa
ri dīrē ē ifirmitatē: teste brō Hiero. q dīc. medicina cuilibz
morbo ē adhibēda. nō em sanat oculū qd sanat calcaneū. Et
fm qd dīc b. Iohes in. i. canōica sua. Dē qd ē i mōdo aut ē cō
cupiscētia carnis: aut p cupiscētia oculoz aut supbia vite.
Et vlt dicere q tres sūt radices oīm p ctoz. .s. auaricia. q daf
itelligi p h qd dz. p cupiscētia oclorū. luxuria q daf itelligi p
hoc qd dz. cōcupiscētia carnis. et supbia p hoc qd dz. super
bia vite. Idcirco ē istas tres radices p ctoz ordināt tres par
tes satisfactōis. .s. elemosina q ordinat ē auariciā. ieiuniū cō
tra luxuriam. orō ē supbiā. Et sic sunt tres ptes satisfactōis
scz elemosina. ieiuniū et oratio. Et de his tribus partibz per
ordinē est agendum

Caplm scdm de elemosina. qd bz sub se qttuor cōsiderata

De satisfactione.

Iacet multa et varia ac diversa de virtute elemosine sint a doctoribus sanctis scripta. tamen sanctus Thobias ea breuiter mone prophetam dicens. Elemosina a morte et a peccato liberat animam. et non patietur eam ire in tenebras. Elemosina est triplex. Prima consistit in cordis contritione. quam scilicet aliquis se offert sacrificium deo. de qua dicitur in psalmo. Sacrificium deo spiritus contribulatus. Et de elemosina ista dicit sapiens. Miserere aie tue placens deo. Et elemosina sic dicta non est per satisfactionis. imo est per integritatis contritionis indiuisa a satisfactione: putatur dicitur quod prius tres sunt partes. scilicet contritio confessio et satisfactio. Alia est elemosina quam consistit in compassionis. primi. in qua participamus alienis miseriis sicut nostris. Et de ista dicit Job. Ab infantia creuit mecum miseratio: et ab utero matris egressa est mecum. Tercia consistit in largitione manuali. quam scilicet aliquis exhibet indigenti aliquod temporale subsidium propter deum. et de ista interduum habet. Et de hac dicit saluator in Luca. Date elemosinam et ecce omnia munda sunt vobis. Et Ambrosius. Pasce fame morietem: si non pauperem occidisti. Et sub ista elemosina continentur septem opera misericordie. de quibus dicitur in tertia pericula. Sed quantum ad nunc circa elemosinam consideranda sunt quattuor. Primo de quibus dicitur fieri. Secundo de quibus potest ea facere. Tercio cui debet fieri. Quarto quomodo fiet.

Primum consideratum circa elemosinam. scilicet de quibus dicitur fieri elemosina. Distincta illa distinctio de necessario et superfluo: dicitur dicitur quod in hoc concordant cointer omnes doctores quod nec de alieno nec de illicite acquisitis debet fieri elemosina. Tamen Thobias ostendens filio suo de qua faciendum esset elemosina dicens. Honora deum de tua substantia. dicit de tua. non de aliena. Et Bre. Non est putanda elemosina si pauperibus dispenses quod ex illicitis rebus acquirunt. Nota tamen circa hoc quod illicite acquisitum potest esse tribus modis. Sunt enim quedam illicite acquisita in quibus non transferuntur dominium in accipientem: ut in rapina et furto. Sunt alia in quibus transferuntur dominium: sed tamen competit repetitio. ut in usura et symonia. Et in istis casibus non potest fieri elemosina. Sunt alia in quibus transferuntur dominium: et non competit repetitio. ut in pecunia et alijs rebus acquisitis ex histrionatu et meretricio. In duobus primis casibus quoniam non transferuntur dominium vel si transferuntur competit tamen repetitio non potest fieri

Tracta. III. secūde partis

elemosina. s; debet restitui iuxta modū qui ponet ista. Unde de rebus acquisitis furto: rapina: vsura et symonia nō potest fieri elemosina. In tercio aut casu. s. cū trāssert dominū et non cōpetit repetitio. sicut in acquisitis ex histriionatu v' meretricio: de istis potest fieri elemosina. Et hāc distinctōz approbat Ambro. xiiij. q. v. Nō sane. in fi. Sed nūqd de his q acquirunt ex ludo aleæ v' taylorū vel quicūq; alio ludo p' elemosina fieri. Dicēdū q qū loquor de ludo nō intelligo de ludo q sit causa solaciū vel recreatōis. qz talis ludus est licit⁹: dūmodo sit honestus ac debitis circūstantiis inuestit⁹. Sed itelligo de ludo q sit cupiditatis causa. qui est oīno et sp̄ illicit⁹ et in eo cōcurrūt peccata multa. Primo em̄ ibi est desideriu lucrādi. Ecce cupiditas que est radix oīm maloz. Secūdo est ibi volūtas spoliādi primū. Ecce rapina. Tercio est ibi vsura maxima. s; vndecim p duodecim. nō solū in anno v' in mēse: sed in eodē die. Quarto multiplicātur ibi mēdacia. et pba ociosa et vana. Quinto est ibi blasphemia. Ecce heresis. Sexto ē ibi multiplex corruptio primozū q ludū aspiciunt. Septimo est ibi scandalū bonozū. Octavo est ibi p'ptus phibitōis sc̄e matris ecclie. Nono est ibi amissio t'pis et alioz bonoz que illo tpe homo tenet facere. Ex qbus patet quantū peccāt q talib; ludis vacāt. Et de pena clericozū qui talib; ludis vacāt legi in canonib; ap'loz sic. epus p'bitur v' dyacon⁹ aleæ aut ebrietati defuiēs aut desinat aut certe dānet. Subdyacon⁹ aut lector aut cātor s'ilia faciēs aut desinat aut p'mū de puet. Patz g q illud qd tali ludo acquir' illicite acquir'. Sed nūqd p' repeti. Dicūt aliq doctores q nō sed ille q lucrat⁹ est d; illud erogare paupib; argu. xiiij. q. v. Nō sane. Cū em̄ turpitudine versat ex parte vtriusq; melior est cōditio occupātis seu possidētis. Alij dicūt et fere omnes canoniste q p' repeti. et pbat. ff. de aleatorib; l. vi. in fi. Et dicit greca p'stitutio q vsq; ad quāq;inta ānos p' repeti. Et fm istos de acquisitis i ludo nō p' fieri elemosina. Ray. etiā cū q p'cordat sc̄us Tho. et qsi oēs docto. theologi dic. q distigēdū est. qz aut aliq; lusit volūtarie et ex cupiditate nō coactus

De satisfactione

paliquē. tūc si amisit nō p̄t repetere qđ amisit: s; ille qđ lucra-
tus est tenet paupib; erogare v̄l restituere ī iudicio anīe sue.
Et si lusit attract⁹ p vim v̄l p īoportunitatē alteri⁹. et tunc si
amisit p̄t repetere. si v̄o lucrat⁹ est nō tenet restituere: s; qđ lu-
crat⁹ est paupib; d; erogare. Istā sententiā pbat p multa iu-
ra. et est satis cōsona rōni et eq̄tati. Notandū tñ qđ sunt aliq̄
psone q̄b; indistincte tenet qđ restituere qđqđ ab eis lucrat⁹
est ī ludo. vt furiosi. pdigi. pupilli. minores. xxv. annoz. mē-
te capti. surdi ceci et muti. et qđ morbo ppetuo laborāt. qz ta-
les reb; suis p̄sēnō possunt. iō dant eis tutores et curatores
Idē videt esse de monachis et ceteris religiosis et filijs fami-
liis. qđ nō habēt peculīū castreſe v̄l q̄si castreſe. et de vxore qđ
nō habet res p̄feriales. et etiā de admīstratōe rez ecclīasti-
carū que pauperū sunt et filib; unde nec plati nec curati p̄nt ea
remittere debitorib; ne pdigi v̄l dissipatores videant. Nam
cū talis pecunie admīstratio multiplici rōe iuris et facti sit
culpabil⁹ et viciosa restituēda ē nō dico ei qđ eam amisit ī ludo
s; tutori vel curatori. vel marito v̄l patri: v̄l ecclesie vel mo-
nasterio.

Scdm cōsideratū circa elēosinā. s. qđ p̄t facere elēosinam.

Elemosinā potest facere q̄cunq; sui ē iuris. et habet
dominiū v̄l admīstratōem aliquoz bonoz tpaliūz.
Nūquid ḡmōach⁹ v̄l aliq̄ psona religiosa p̄t facere
elemosinā. Dico qđ talis psona aut habz admīstratōem aut
nō. Si habz admīstratōez p̄t et debz. īmo quicqđ sibi sup̄
est ī necessitatib; ecclīe et causis p̄ijs ē exponendū. dicente
brō Bernardo. Bona ecclīe bona pauperū sunt. et q̄cquid a
ministris ecclesie vltra victū et vestitū retinet totū ē sacrile-
giū et rapina. Si aut nō habet admīstratōez saluo meliori
iudicio vel cōsilio credo qđ nō p̄t nec debet facere elemosinā
nisi de plati sui licētia petita et obtenta. Monach⁹ em̄ non
potest tractare etiā vtilitates sui monasterij nisi de p̄cepto
abbatis sui. xvi. q. i. monachi. de conse. di. v. nō oportet. Et
hoc intelligo nisi ille qui petit elemosinā sit ī extrema ne-
cessitate constitutus. id ē indigeat ad mortē. quia ī illo

Tracta. III. secūde partis

debz ei dare si potest. esto etiā q̄ platus exp̄sse inhiberet sibi
qz in tali casu oīs homo tenet ex p̄cepto dei subuenire p̄rio
iuxta illd. Pasce fame moriētē zc. xlvij. di. sicut hi. Et etiā i
tali casu oīa sunt cōia. xlvij. di. sicut hi. Nota tñ q̄ si mōa/
ch? nō habēs admīstratōez de p̄cepto abbatīs vadat ad pe/
grinatōem vl' ad studiū sine aliq̄ distinctōe p̄t dare elemosi/
nā. nā eo ip̄o q̄ plar? dedit sibi licētiā stādi i scolis vel eūdi ad
pegrinatōez videt sibi dedisse licētiā faciēdi oīa q̄ scholares
honesti et pegrini solēt facere. ita tñ q̄ moderate faciat. Qui
libz em̄ dz se p̄formare moribz illoz inter q̄s viuit. xli. dis. c.
Quisq̄s. Sz nūqd̄ vxor p̄t elēosinā facere absq̄ licētiā vi/
ri sui? Dicendū q̄ si vxor habz res p̄feriales .i. p̄pas p̄ter
dotē. sic dicta a para qd̄ ē iuxta: et fernas qd̄ ē dos. q̄si iuxta
dotē. p̄t de illis facere elēosinā etiā iuito marito. L. d. pac. le.
c. q̄ hac. De rebz etiā viri sui sicut de pane z vino z alijs rebz
q̄ bono ac approbato z laudabili more solēt ad dispēsatōez
vxoris p̄tinere p̄t facere elemosinā moderate: et p̄m faculta/
tē viri z p̄m maiorē vl' minorē indigētiā z multitudinē pau/
pez. Et dz sibi formare p̄scīaz q̄ nō displiceat marito i cor/
de. etiā si qñqz phibuit ei ore. Solēt em̄ mariti facere tales
phibitōez vxoribz nō vt retrahāt eas a toto sz ab excessu qm̄
suspiciāt eas facturās si haberēt habenas nimis lazas. Po/
test etiā sibi formare p̄scīaz ex q̄litate z miseria paupis: cogi/
tās q̄ si marit? videret illū oibz modis placeret ei q̄ faceret
sibi elemosinā. Sz si oīno z p̄cise dictet sibi q̄ viro displice/
at deponat p̄scīam si p̄t. si nō p̄t nō det z doleat q̄ nō p̄t dare.
Et sic intelligo istud c. xxxij. q. v. mulierē p̄stat. i. si. vbi dz q̄
cū scādalo viri vxor nō debet facere elemosinā. Et istud itel/
ligo nisi paup sit in extrema necessitate p̄stitit? qz tūc intre/
pide dz dare alias peccaret. Et qd̄ dixi de rebz viri etiā d̄ do/
taliū dixi. Nā rez dotaliū illibatū dominiū apud virū est.
L. de iure do. c. in rebz. Dñs aut̄ Albert? dicit q̄ si ml̄ier sit
lucrosa .i. si ex officio suo vl' misterio lucret: esto q̄ nō hz bo/
na p̄feralia de eo qd̄ lucrat p̄t facere elemosinā sine mādā/
to z p̄sensu viri. Etiā filiū familias nō p̄t facere elēosinā de

De satisfactione.

rebo patris sine ei⁹ licetia et mādato nisi supponat q^d placeat patri. sicut sup^{er} dixi de vxore. Et intelligo h^{oc} nisi tal^{is} fili⁹ habeat peculiu^m castrēse v^{el} q^{uasi} castrēse. De tali em^{en} peculio p^{ro} facere elemosinā p^{ro} etia^m inuito. Peculiu^m castrēse ē q^{uod} acq^uisuit ex militia. Peculiu^m q^{uasi} castrēse ē q^{uod} acq^uisuit ex sciētia vel artificio honesto. Intelligo etia^m nisi videat paupes iⁿ extrema necessitate p^{ro}stitutū. De filio etia^m eunte ad pegrinatōez v^{el} exi^{ste}te iⁿ studio itellige vt s^{uper} dixi de mōacho. Et m^ultō min^{us} seru^{us} v^{el} ancilla p^{ro} facere elemosinā de reb^{us} d^{omi}no^{rum} nisi forte fuit eis p^{ro}missa m^{is}tratio bonoz. q^{uod} tūc possent t^{ame}n moderate si sciāt q^{uod} d^{omi}no nō displiceat.

Terciu^m p^{ro}sideratū circa elēosinā. s. cui d^{ebet} dari elemosina.

Elemosina nō d^{ebet} dari nisi indigēti. et h^{oc} sonat nomen elemosine. Un^{de} elemosina vt d^{icit} Eberhard^{us} dicitur ab eloyz q^{uod} ē misere: et moyz q^{uod} est aq^uis: q^{uasi} miserorūz. i. indigētū aq^u. Noz aut^{em} q^{ui} petūt elēosinā q^{uod} dā petūt q^{uasi} ex debito sic religiosi medicāres q^{ui} p^{ro}dicāt v^{er}bū dei. et celebrāt q^uotidie p^{ro} b^{en}efactorib^{us} suis. Et isti d^{omi}nō p^{ro}stet eos h^{ab}ere illō officiū sunt oib^{us} alijs p^{ro}ferēdi. Et isti dicūt petere q^{uasi} ex debito. q^{uod} nō solū dant eis t^{em}p^{or}alia imo etia^m spūalia accipiūt ab eis. Un^{de} iⁿ p^{er}sona taliū dicit apl^{us}. Si spūalia vob^{is} seminam^{us} nō ē mirū si t^{em}p^{or}alia v^{ost}ra metam^{us}. Alij petūt t^{ame}n p^{ro} vite sue sustētatione. sic isti paupes q^{ui} medicāt. Et iⁿ isto casu aut hō p^{ro} dare oib^{us} aut nō. Si p^{ro} oib^{us} dare tūc d^{ebet} oib^{us} dare absq^{ue} vlla d^{ist}inctōe. Et ad h^{oc} inducūt exēpla Abzabe et Loth. q^{ui} q^{uam} oēs indifferēter recipiebāt hospitio: angelos etia^m iⁿ hospitio suscepūt. Si em^{en} aliq^{ui}s repulisset. forsitā iⁿ illos angelos repulisset. Et iⁿ h^{oc} casu ait Iohes Ch^{rist}us. Quiescam^{us} ab absurda. i. nephāda ac dyabolica curiositate. s. discernēdi iⁿ paupes et paupes. Nō em^{en} ex vita eoz q^{ui} accipiūt vel q^{ui} d^{ant} mercedē tibi tribuet de^{us}. sed ex volūtate et honorificetia m^ultā et m^{is}ericordia et bonitate. xl. di. q^uiescam^{us}. Itē Bre. xi. q. iij. q^{uam}. i. si. d^{icit}. q^{uod} ex cōmunicato etia^m dāda ē elemosina. Et h^{oc} itelligo tā de excōicato q^{uod} de q^uilibet alio p^{ro}ctōre notorio. q^{uod} intelligēdū ē nisi ob saturitatē sibi negligēt iusticiā: et fierēt deteriores. q^{uod} iⁿ tali

Tracta. III. secūde partis.

casu nō est eis faciēda elemosina. vt ait Aug. v. q. v. *Nō oīs.*
Et h̄ intellige nisi esuriāt ad mortē. Tūc em̄ q̄ntūcūq; negli
gerēt iusticiā debēt pasci. nisi forte iudex secularis dānasset
eos ppter scelera sua ad fame moriēdū. In secdo casu in q̄ nō
p̄t omnib; dare elemosinā posito q̄ oēs eq̄liter indigeāt: dicit
Ambro. decē circa h̄ esse p̄siderāda. s. fidē. causaz. locū tēpus
modū: necessitudinē. sanguis p̄pinq̄ratē. eratē: debilitatē. cō
ditōez siue nobilitatē. Fidē: qz fidelis p̄ferēd⁹ ē infideli. Cau
sam qz si duo tenent capti: vn⁹ p̄p̄t culpā suā. ali⁹ sine culpa.
iste ē p̄ferēdus ali⁹. Locū: qz captus siue detē⁹ ī carcere p̄fer
rēd⁹ ē illi q̄ libere p̄t ire q̄cūq; vult. Tēpus. qz si vn⁹ in tpe p̄
secutōis patit̄ p̄ferēd⁹ ē illi q̄ nullā p̄secutōem patit̄. Modū
vt nō totū det̄ vni. nec sil̄ effundant opes s; discrete dispēsen
tur. nisi forte aliq; vell; relinq̄re ex toto seculū. *Necessitudi*
nē vt mag⁹ indigēs min⁹ indigētī p̄ferat̄. Sanguis p̄pinq̄ra
tē vt p̄pinqu⁹ p̄ferat̄ extraneo. *Eratē.* qz senes sūt iuuenib; p̄
ferēdi. *Debilitatē* vt infirm⁹ p̄ferat̄ sano ⁊ debil⁹ forti. *No*
bilitatē: ut nobilis p̄ferat̄ ignobili. Et istud totū intelligēdū
est ceteris parib; . Tal̄ em̄ p̄ditio poss; esse ex vna pte q̄ r̄for
maret pactū ī p̄riū. Sic pone. qdā hab; p̄fem infidelē q̄ in
diget elemosina. ⁊ existēs fidel⁹ indiget etiā elēosina. nec ipse
p̄t subuenire vtriq; sed vni tm̄. cui subueniet: an patri infideli
an extraneo fideli ī exhibitiōe nutrimentī. In isto casu dicunt
aliq; q̄ pater infidel⁹ est p̄ferēdus extraneo fideli in exhibitiōe
nutrimentī. S; extrane⁹ fidel⁹ p̄ferēd⁹ ē patri infideli ī dilectiōe
argu. xxx. di. c. ij. Et fundat̄ ista opinio sup̄ istō p̄ceptū. ho
nora p̄ez tuū. ⁊ intelligit̄ si eq̄liter indigeāt. Si em̄ extrane⁹
indigeret ad mortē. ⁊ pater nō: tūc extrane⁹ esset p̄ferēd⁹ p̄ri.
Alij dicūt p̄riū. s. q̄ boni extranei sunt mal⁹ p̄pinq; p̄ferēdi.
Quis istoz dicat meli⁹ iudicio lectoris relinq̄.

Quartū p̄sideratū circa elēosinā. s. quō dz fieri elēosina.
Uia fm̄ qd̄ dicit ph̄s ī ethicis. *Mod⁹* iponit spe
cie actui vl̄ actioni. qd̄ intelligo de specie moris. nō
em̄ sufficit facere bonū nisi bñ fiat. Un̄ dñs p̄cepit
Moysi. Iuste qd̄ iustū fuerit exeq̄ris. Jō ad h̄ q̄ elēosina sūt

De satisfactione.

meritoria requiritur quod debito modo fiat. Unum elemosina debet fieri gratanter sine letantia. ut ait apostolus. ij. ad Thimotheum. ix. Qui parce seminat parce et metet. et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet. unusquisque prout destinavit in corde suo. non ex tristitia aut necessitate. Hilariter enim dator diligenter debet. Secundo debet fieri secrete. Unum saluator. Cum facis elemosinam noli tuba canere ante te. sicut hypocrite faciunt. et sequitur. Te autem faciente elemosinam nesciat sinistra tua quod faciat dextera tua. Tercio debet fieri abundanter. et secundum facultatem dantis. Unde Thimotheus. iij. Fili si multum tibi fuerit abundanter tribue. si autem exiguum libenter impartiri stude. Quarto debet fieri prudenter. ut fiat secundum traditam formam in. c. precedenti. Quinto debet fieri festinater. Unum sapiens. Qui cito dat bis dat. Sexto debet fieri ardenter. id est cum intentione recta. ut. scilicet fiat propter deum et non propter vanam gloriam. Unum sicut ait grece. Qui celum mereri poterat non ventum transitorij favoris querat.

Capitulum. III. quoniam tractatur de parte principalis est de ieiunio que est secunda pars satisfactoris. habes quatuor capitula sub se.

Secunda pars satisfactoris est ieiunium. id quod dicitur in Thimotheo. Bona est elemosina cum ieiunio. Circa quod consideranda sunt quattuor. Primum quod modis dicitur ieiunium. Secundo quoniam fuit institutum. Tercio quod requirantur ad hoc quod ieiunium sit meritorium. Quarto quot bona facit ieiunium.

Primum consideratum circa ieiunium. scilicet quot modis dicitur ieiunium.

Orandum quod triplex est ieiunium. Primum est corporis a cibo et a potu materiali. Secundum est afflictio a gaudio temporalis. Tercium est abstinere a peccato mortali. Et hoc triplici ieiunio debemus castigare iumentum. id est corpus nostrum. Pax est ei ieiunare a cibo nisi ieiunet a peccato. Unum Isaias. Quare ieiunauimus? et non asperxisti. humiliauimus? animas nostras et nescisti. Loquitur Isaias in persona ieiunantis in peccato mortali. Et subdit responsionem in persona dei loquens. Ecce ad lites et contentiones ieiunatis et percutitis pugno impie. et sequitur. Numquid est tale ieiunium quod elegi. quasi dicat non.

Tracta. III. secūde partis

imo istud. Dissolue colligatōes impietatis. solue fasciculos depmētes. 7 omne on⁹. s. peccati distrūpe. Frāge esuriētī panē tuū. 7 egenos vagosq; induc in domū tuā. Cum videris nudum operi eū. 7 carnem tuā ne despereris.

Scdm⁹ p̄sideratū circa ieiuniū. s. qñ fuit institutū

d Omin⁹ instituit ieiuniū ī paradiso terrestri: qñ p̄cepit p̄mis pentibus ne p̄mederēt de ligno sciētie boni 7 mali. Sed postea sc̄tificauit ip̄m in deserto quādo ieiunauit q̄drāginta dieb⁹ et q̄drāginta noctibus.

Tercū p̄sideratū circa ieiuniū. s. q̄t requirūt ad ieiuniū.

a D⁹ h⁹ q̄ ieiuniū sit meritorū requirūt q̄tuor q̄ debēt ip̄m cōcomitari. s. largitas. leticia. hora et mensura.

De largitate dicit Hiero. Qd māducatur⁹ esses si n̄ ieiunares da paupib⁹. vt ieiuniū tuū sit saturitas aīe n̄ mar/ sup⁹ lucy. Illō ieiuniū de⁹ approbat vt ait Hier. qd ad euz man⁹ elemosinaz eleuāt. Ideo illud qd tibi subtrahis alteri largire. ut vñ caro tua affligat inde indigētis p̄ximi caro releuet. De leticia dicit ch̄ist⁹. Cū ieiunatis nolite fieri sic⁹ ypocrite tristes. extimināt em̄ facies suas vt appareāt hoīb⁹ ieiunātes. De tercio. s. de hora notādū q̄ hora p̄medēdi ī dieb⁹ ieiunior⁹ ē hora nona vl⁹ circa. ita tñ q̄ fm̄ qd dicit Tho. ī q̄rto suo nō optz aspicere astralabiū. sed sufficit q̄ nō anticipet nimis notabiliter p̄dicta hora. Un̄ legīt. i. libro Regū. xiiij. q̄ Ionathas q̄ anticipauit horā p̄medēdi morti fuit adiudicatus. De q̄rto. s. de mēsurā notādū q̄ ieiunās dz multū sobrie p̄medere. Un̄ dz. i. Pe. v. Sobriū estote &c. Et sobetas ista attrēdit tā ī cibi q̄litate q̄ ī q̄ntitate. In q̄litate cibi vt. s. hō n̄ p̄medat cibaria phibita. sic carnes vl⁹ lacticia. Et silz nō q̄ rant cibaria exq̄sita: exq̄sita 7 singulari mō para. Vide de h⁹ s. c. de interrogatōib⁹ faciēdis ī p̄fessioe. Sobetas etiā attendēda ē ī q̄ntitate vt nō sumat cibo nisi q̄ntū sufficit ad nase sustentatōem. Supfluitas em̄ cibi mlt̄a mala facit. qz puocat ad luxuriā. 7 omne op⁹ bonū dissoluit. Un̄ ī figura hui⁹ legitur ī q̄rto li. Reg. xxv. q̄ nabuzardā q̄ int̄p̄at p̄nceps cocorū. p̄ quē itelligit v̄tris iglunies. d̄struxit muros hierusalē

De satisfactione.

per quos intelligantur virtutes anime fidelis. Unum Augustinus. Deus autem dicitur ciborum laxata perdit orationis virtutem. et Hieronymus. Venter me ro estuas de facili spumat in libidine.

Quartum consideratum circa ieiunium. scilicet quod bona facit

Ieiunium debito modo observatum tria bona facit. Primum remittit stimulum carnalium vicioz. Secundo mentem elevat ad precepta deorum divinoz. Tercio impetrat gratiam virtutum et celestium promissionum. Et ista tria tanguntur in prefatione quodragesimo in primo. Qui corporali ieiunio vicia promittit. mentem elevat virtutem largitur et promissa. Notandum insuper quod per ieiunium intelligitur omnes afflictiones corporales. sicut vigilie. peregrinationes flagella et

Capitulum. III. et principale est de oratione que est tertia pars satisfactionis.

Ratio que est tertia pars satisfactoris diffinitur sic a Damasceno. Oratio est primus affectus mentis in deum tendens. et plerumque ne animus pigrescat in voce preloquens vel sic. Oratio est operatio vocis ad aliquid impetrandum in deum tendentium. Notandum quod in oratione non debet peti temporalia ad minimum. principaliter enim debet peti spiritualia et pertinentia ad salutem. iuxta illud verbum saluatoris. Primum querite regnum dei et iusticiam eius. et hec omnia. scilicet temporalia adicient vobis. Que autem sunt petenda in oratione ostendit christus. quando discipulis dicentibus sibi. magister doce nos orare dixit. Cum oratis dicite. Pater noster etc. Et de hoc dicitur infra in tertia parte ubi tractabitur de ista materia in speciali. Notandum autem est. quod ad hoc quod oratio sit meritoria et satisfactoria requiritur quod habeat tredecim proprietates. scilicet quod sit fidelis. secreta. humilis. discreta. devota. humilis. secreta. pura. lacrimosa. attentata. fervida: operosa et assidua. Et de istis non plene perscrutari de se sunt note cuilibet advertere volenti. Valet autem oratio precipue contra vicia spiritualia. Unde Hieronymus. super illud locum. Hoc genus demoniorum non eijcitur nisi in oratione et ieiunio: ait sic. Medicina est cuilibet morbo adhibenda. et ideo non sanat oculum quod sanat calcaneum. Ieiunio sanantur pestes corporis. oratione autem sanantur pestes anime vel mentis. Si autem queratur. quantum autem istarum trium partium satisfactoris sit potior. scilicet oratio. elemosina. vel ieiunium. Dicendum quod si comparatur quantum ad obiectum quod immediate

Tracta. III. secūde partis.

respiciūt. vel qntū ad materiā circa quā sūt. Si p mū sic orō
est dignior alijs duabz. Oratio em̄ habz deū p imediato ob
iecto. vt patz ex ei⁹ diffinitōe. Nā oratio ē pi⁹ affect⁹ mentis
tēdēs ad deū zc. Elēosina aut̄ hz p imediato obiecto miserā
prīmī z ad hāc releuādā ordiat. Ieiuniū aut̄ hz p imediato
obiecto lasciuīā carnis. qz ad hāc reformādā ordiat. Oratō
etiā est circa spūalia. elēosina aut̄ z ieiuniū circa corpalia. qre
manifestū ē q oratō ē dignior z potior elēosina z ieiunio. Si
aut̄ opant qntū ad ambitū. sic elēosina ē potior orōe z ieiunio
qz elēosina p̄tinet in se orōnez z ieiuniū. Ille em̄ q dat elēosi
nā indigēti obligat ipm ad orādū p se deū. z sic orō icludī i
elēosina. Ille etiā q facit elēosinā ē princeps ieiunij z abstinē
tie illi⁹ q recipit eā. z sic ieiuniū i elēosina p̄tinet. Un̄ credo
q elēosina ē vtilior z potior ad satisfaciēdū ieiunio z orōne.
Et ista videt̄ esse intētio bti Pauli i pma eplā ad Thimo. c.
iij. vbi sic inq̄t. Exerce aut̄ teipm ad pietatē. i. ad elēosinam
Nā corpal exercitatio. i. ieiunium ad modicū est vtil. pietas
aut̄ ad oīa vtilis est. pmissiōez habēs vire q nūc est z future.

Que pnia dz iponi p vnoqz pctō Cap. V
q q Uāto pctm̄ ē gūi⁹ tāto ceteris paribz debz fieri z im
poni maior z gūior pnia seu satisfactio p eo. Et di
co ceteris paribz. qz tales circūstatie possint esse ex pte p̄sone
peccātis: vl etiā ex pte peccati q p min⁹ gūi⁹ pctō debeat ipo
ni gūior penitētia seu satisfactio. vbi grā. cōstat q inficere
m̄fēz ē gūi⁹ pctm̄ q̄ inficere vxorē. z tñ gūior pnia dz im
poni de iure vxoricide q̄ matricide. Et rō ē. qz pnia dz esse tal
q sit remediū p̄cti p̄teriti z cautela futuri. Et iō qz homines
sunt mag⁹ pni ad vxoricidiū q̄ ad matricidiū. vt mag⁹ retra
bant maior penitētia debz iponi p vxoricidio q̄ p matrici
dio. Et i fili casu maior pnia dz iponi iuueni lubrico q̄ seni
Sed ceteris paribz qnto pctm̄ ē gūi⁹ tāto maior pnia dz im
poni p eo. Ad vidēdū gū pnia p vnoqz pctō sit iponenda:
vidēdū ē de gūibz pctōz: qd. s. pctm̄ gūi⁹ ē altero. Notan
dū est gū q gūitas p̄t attrēdi i p̄ctis tribz modis. Uno mō cir
ca idē pctm̄. et b̄ duobz modis. Uno mō ex pte cause iducētis

De satisfactione.

ad pctm̄. Nā fm̄ qđ dicit Bre. pctm̄ tribz modis ꝓmittit̄. s. aut igr̄tia. aut ifirmitate. aut studio. i. certa sc̄ia ꝓpetratur. Vñ pctm̄ qđ ꝓpetrat̄ ex ifirmitate est ḡui? qđ si ꝓpetraret̄ ex ignor̄tia. s. m̄lto ḡui? si ꝓpetrat̄ ex certa sc̄ia. de pe. di. ij. sc̄ie dū. Vñ maior p̄n̄ia ip̄onēda ē ꝓ pctō ꝓpetrato ex ifirmitate. i. tēptatōe v̄l fragilitate qđ ꝓ pctō ꝓpetrato ex ignor̄tia. et m̄lto maior ꝓ pctō ꝓpetrato ex certa sc̄ia. Nec est h̄ ꝓ illō dīctū qđ dicit Amb. dicēs. Grauius peccat qđ sibi ꝓmittit̄ impunitatē. ḡui? qđ ꝓtēnit. s. ḡuissime qđ ignorat. qđ exponēdū ē ḡuissime i. piculossissime. qđ sp̄ialis penitētia nō agit de pctō qđ ignorat. Vñ Iohes Ch̄is̄. alias os aureū. Nullū iuenitur delictorū tale remediū sic eorū ꝓt̄inua memoria. de pe. di. iij. Judas. Et h̄ intelligas cū hō recordat̄ de pctō ad ꝓriti onē nō ad delectatōem. Alio mō ꝓt attēdi ḡuitas circa idēz pctm̄ ex pte ip̄i? peccati. Nā vt dicit Aug. Sicut tribz ḡdi- bus puenit ad pctm̄. s. suggestiōe. delectatōe et ꝓsensu. ita ip̄i us ꝓcti sunt tres differētie. s. pctm̄ i corde. pctm̄ i ore et ope. et peccatū i cōsuetudine. Ita qđ peccatū i ope est grauius qđ peccatū i corde. s. grauissimū est i cōsuetudine. Vñ iste tres differētie siue offēse pctōz intelligunt̄ ꝓ tres mortuos quos ch̄is̄t̄ dicit̄ suscitasse. scz filiā archisynagogi. filiūz vidue et Lazarū. Puellā suscitauit verbo tm̄. puerū verbo et motu. Lazarū verbo et motu et lacrimis. ad ostendēdū qđ maior penitētia est imponēda ꝓ peccato opatōis qđ ꝓ peccato cogita- tōis. sed multo magis ꝓ peccato cōsuetudinis. Vñ puellam suscitauit i n̄ domo. ecce pctm̄ cogitatōis. puez i porta ciui- tatis. ecce peccatū opatōis. Lazary qđriduanū i monumēto ecce peccatū ꝓsuetudis. Alio mō ꝓt attendi grauitas i n̄ di- uersa peccata. ita tm̄ qđ sint eiusdē generis: sicut dicit Aug. qđ peccato luxurie. Adulterij malū v̄ncit fornicatōez. vincitur adulteriū ab incestu. peius est enim cū matre qđ cūz alia mul- re cōcumbere. sed omnīū horū pessimū est quod cōtra natu- ram sit. Tercio modo ꝓt attendi grauitas i n̄ peccatis. et hoc i n̄ diuersa peccata diuersorū genēz. sicut dicit Aug. qđ gra- uius est homicidiū qđ adulteriū. xxxij. q. ij. Si quod veri?

Tracta. iiii. secūde partis

Et vniuersaliter pēta q̄ directe p̄mittūt s̄ deū .sicut ydolatra
heresis: blasphemia et filia sunt gūiora alijs. De h̄ tñ magis
diceret in tertia pte qñ ageť de decē p̄ceptis legis. Viso quō
est gđ? i p̄ctis vidēdū ē quō d3 se h̄re sacerdos circa ip̄ositio
nē p̄nie. Circa qđ sciēdū q̄ p̄mūis sentētia doctorū tenet q̄
oēs penitētie sunt arbitrarie. i. arbitrio sacerdotis taxande.
et h̄ p̄sideratis criminū q̄ntitate et q̄litate. Itē p̄sideratis p̄so
ne dignitate. officio: paup̄tate: infirmitate siue debilitate. com
plexiōe. p̄suetudine. societate. lacrimis: deuotiōe. religiōe. regi
onis et t̄pis q̄litate: necnō et oīb3 alijs circūstātijs sup̄dictis.

Et nota q̄ circa ip̄ositōes p̄niāz bonū ē scire casus peni
tētiales q̄s ponit Host. i. sū. sua. ti. de p̄nia. vbi dīc q̄ q̄ istos
casus iğrat nō meret h̄re nomē sacerdotis. et d3 p̄fiteri p̄ctō/
ri sacerdos declarare q̄ ad h̄ deb3 esse discretus. p̄niāz tñ p̄t mo
derare s̄m q̄litate. et sic p̄t dicere p̄ q̄lib3 p̄ctō. tu debes sic pe
nitere. s3 forte vita nō sufficeret. iō dō tibi talē rē. p̄ oīb3 pec
catis tuis p̄cedo tibi q̄ idulgētie facie p̄sint tibi: et oīa bona
q̄ facies: et mala q̄ p̄ amore dei sustineb3 iniūgo p̄ p̄nia. Unde
Leo papa. T̄pa penitūdis. i. p̄nie habita moderatiōe p̄side
rāda sunt iudicio tuo put p̄uersoz. i. penitētiū aīos p̄spere
ris esse deuotos. Itē i octaua synodo h̄ fuit ip̄ositū i iudicio
eoz q̄ p̄sunt vlt̄ q̄nto tpe vlt̄ q̄li mō penitere d̄beāt q̄ deliquit
xxvi. q. vii. T̄pa ip̄a: et. c. h̄ sit. Hoc idē dīc Hiero. de pe. dīf.
.i. mēsurā. s. i. arbitrio sacerdotis esse derelictū tps p̄nie. Ut
aut̄ p̄ticularit̄ sciāt simplices quō i ip̄ositōe p̄niāz p̄cede
re debeāt. Notādū q̄ regularit̄ p̄ p̄uicio: adulterio: fornicati
one: homicidio volūtario: et ceteris criminib3 capitalib3 ē septē
nis p̄nia ip̄onēda. Et h̄ duplici rōe. Una ē q̄ de p̄ceptis ma
riā sorore Moysi et aarō lep̄ p̄cussaz: p̄ quā itelligit̄ lepra cu
iuslibet p̄cti mortal̄: septē dieb3 manere extra castra. et p̄ mū
datōes redire ad castra. Nec rō ponit. xxiiij. q. ij. hoc ip̄m. et
s̄m h̄ p̄ dīc intelligim3 ānū. iuxta v̄bū dñi dicētis p̄ p̄phetā
Diē p̄ āno dedi tibi. Alia rō ē vt sic p̄ p̄ctm̄ mortale p̄ctōz a
misit septiformē grāz sp̄ūsc̄ti. ita p̄ p̄niāz septēnē recuperet eā
Notādū aut̄ q̄ lic3 dictū sit q̄ h̄mōi criminib3 est imponenda

De satisfactione

penitētia septēnis. tamen magis vlt' min' aspera debz imponi
put maioritas vlt' minoritas criminis pēlatis ceteris circūstā
tijs s' exposcit. vt i seqntibz apparebit. Sūt aut ples casus
in qbz ppter peccātis dignitatē vlt' pēti enormitatē iponit ma
ior penitētia. vlt' etiā ex varijs causis minor. Nā p'sbiter si for
nicatōez fecerit debz agere pñiaz. x. ānoz. fm formā traditaz
lxxxij. di. p'sbiter. Et istud intelligūt qdā de simplici fornicā
tōe. Alij z forte veri' de icesu vlt' de adulterio. vtputa qz co
gnouit p sanguineā vlt' affine vlt' iungatā. Itē p'sbiter q' p'gno
uit filiā suā spūalē quā baptisauit vlt' de sacro fōteleuauit vlt'
cui' cōfessionē audiuit. vlt' i p'firmatōe tenuit d'z agere pñiaz
xij. annoz. et etiā debz relinq're z ponere res suas paupibus
z i monasterio deo vsqz ad mortē fūire. xxx. q. i. Si q's sacer
dos. Itē q' p'gnouit monialē d'z agere pñiam decē annozū. et
ipā silr' fm formā positā. xxxij. q. i. de filia. z. c. deuotā. Pa
triciā debz penitere decē ānis fm formā satis asperā posi
tam. xxxij. q. ij. Zatozē. Uxoricide adhuc imponet maior
pñia. xxxij. q. ij. admonere. Notādū etiā q' parētibz in q'z
lectis iueniunt filij mortui. ille ex cui' culpa cōtingit si sit so
lut' debz induci vt itret monasteriū eiusdē episcopatus vbi
peccata sua ppetua deplozet penitētia. si tñ nō poterit ad s'
ppter carnis fragilitatē induci pcedēda ē ei licētia p'hēdi ma
trimoniū iposita sibi in seculo pmanēti gūi pñia. Silr' nō de
bet induci igredi mōasteriū i alijs duobz casibz. q'z vn' ē si al
ter iungū viuūt. nisi forte cōiūx vellet silr' igredi. Ali' casus ē
si habeat filios puos a qbz nō p't recedere nisi aliqs timēs deū
sine suspitōe filios educaret. Si aut nesciēter istud acciderit
puta qz negligēter collocauit secū filiū i lecto: z i mane iuenit
eū extinctū. debz agere ut dicūt doctores pñiaz triū ānoz. q'
rū vn' sit i pane z aq. extra d' his q' si. occi. c. ij. et. iij. z. ij. q. i.
Cōsulūisti. Pro homicidio casuali iponēda est pñia qnqz an
noz qñ culpa p'cessit ca sum. alit' nulla nisi forte ad cautelā. l.
di. de his clericis. z duobz. c. seqntibz. Et credo q' idē iudiciū
est de homicidio necessario. De ista materia vide in terciā pte
in tractatu de. p. pceptis. De vicio sodomitico q's sit detesta

Tracta. III. secūde partis

bile. patet p Aug. dicēte. q lōge mai⁹ crimē est q̄ agnoscere matrē. Patet etiā p penā sodomitis inflictā q̄ i igne sulphu-
reo de celo misso pierunt. Istud etiā pctm̄ clamat spēalit̄ vin-
dictā ad dñm. Un̄ in Gen. dicit dñs. Clamor sodomozū z
gomorreoz venit ad me. qz vt ait Aug. violat p isto pctm̄ so-
cietas q̄ nob̄ dz esse cū deo. cū eadē natura cui⁹ ip̄e ē actor li-
bidis pueritate polluit. xxxij. q. vij. flagicia. De isto pctō ēē
dic̄ Aug. Uides p̄e⁹ i hūana natura tm̄ nephas p̄ naturā fie-
ri desit̄ icarnari. Et īfinita mala de isto nephādo crimie pos-
sunt dici. Est em̄ tāte maledictōis nō solū act⁹ s̄z etiā ip̄a no-
mīatio siue platio q̄ os loq̄nt̄ aures audiētiū ip̄aqz qd̄āmo-
do polluit elemēta. Et istud male cogitāt hyspani. pueri enī
in cunabul̄ existētes. etiā mlieres p̄cūdia mliebri postposi-
ta istud nephādū z execrabile p̄bū qd̄ castellā noiānt oibz p̄-
bis suis imiscēt. Et sic vt dictū ē os loq̄nt̄ aures audiētiū
z ip̄a elemēta polluit. Un̄ labia talium debēt cū ferro cadēti
cauterisari. Un̄ credo q̄ p hmōi nephādissimo crimie gūissi-
ma pena sit iūngēda. Vltra alia crimīa ponunt̄ i diuersis
capitulis in corpe decretorū p q̄b̄ maior p̄nia q̄ septēnis est
imponēda. q̄ omitto hic. qz talia crimīa de iure z p̄suetudine
refuant̄ iudicio ep̄oz. q̄s credo talia iura meli⁹ me scire. Et
etiā qz indistincte credo oēs penitētias hodie esse arbitrarīas
id ē arbitrio sacerdotum taxādas p̄satis p̄tritoē z cōditōne
pctōrū et oibz alijs circūstātijs. Un̄ etiā possz esse tāta cōtri-
tio p̄sētis q̄ p pctō maximo essz ei modica: imo q̄si nulla pe-
nitētia imponēda. sicut fecit dñs Elemēs q̄r⁹. q̄ cū qdaz die
eq̄taret p Romā. qdā mlier q̄ de remotis venerat accessit ad
eū portās vnū puez puulū i brachijs. z voce magna cū lacri-
mis clamauit. P̄r sc̄rē miserere mei peccatricis z da mihi pe-
nitentiā. qz habui istū filiū quē hic porto a filio meo. Et pa-
pa corā oibz absoluit eā. z imposuit sibi penitentiā q̄ ieiunaz
p annū septas ferias in pane et aq̄. Et mlier recedēs z reuol-
uēs secū gūitarē p̄cti et paruitatem penitētie credidit q̄ pa-
pa nō bñ itellerit eā. z i crastinū accessit ad papā eq̄tante z cō-
fessa ē sibi sicut p̄us. z papa absoluit eā iūngēs sibi penitentiā

De satisfactione

q̄ diceret tria pater n̄r. Mulier itaq; recedēs et secū vt prius
pctm̄ et penitētiā reuoluēs iterato ad papā rediēs ⁊ corā oī/
bus vt prius fecerat cōfessa ē. quā papa absoluit imponens ei
pn̄iaz vt diceret vnū p̄r noster. Et cū interrogaret q̄re ei ita
modicā imposeret pn̄iaz. R̄ndit papa. Pl⁹ ascēdit dolor et
verecūdia quā passa est ita publice cōfiteōdo pctm̄ suū q̄ si
omnib; dieb; vite sue in pane et aq̄ ieiunasset. Exēplo ḡ isto
p̄fessor ī ipositōe pn̄ie d̄z attēdere p̄tritoz; dolore; recūdiāq;
cōfiteſ. et fm̄ q̄ videbit maiorē vl' mīorē; p̄tritoz; d̄z iponere
maiorē l' mīorē pn̄iaz. Notādū aut̄ q̄ p̄ p̄trō vbi d̄z fieri re
nūciatio sic simonia vel restitutio. sic i furto vel rapina: dep̄
datōe. incēdio: vsura: fraudulēta ⁊ dolosa negociatōne: ludo
fm̄ distinctōem sup̄positā deb; imponi penitētia q̄ renūciat
vel restituat si p̄t. vel si nō p̄t q̄ habeat animū restituēdi ⁊ do
leat q̄ nō potest: ⁊ p̄mittat q̄ si de⁹ det sibi de q̄ possit resti
tuere q̄ restituat. alias nō absoluat: nec penitētia ei imponat.
Notandū etiā q̄ sacerdos semp deb; imponere penitētiā
p̄ p̄riū correspōdēre ip̄i p̄trō. vt sup̄bo ordē. auaro elemo/
sinā. lūcuroso ieiuniū. et si videat expedire pegrinatōnez vel
loci mutatōez vt sic maceret caro et refrenet ⁊ non reficiet ad
delectatōez ex memoria facti vel aspectu p̄sone vel loci cū q̄ ⁊
in q̄ peccauit. et fuit pctm̄ p̄petratū. vt. lxxvi. di. valet. xv. q.
.i. Mulier. Notandū etiā q̄ deb; cauere sacerdos ne iponat
penitētiā seruo p̄ quā fiat p̄iudiciū d̄no. nec discipulo p̄ quā
fiat p̄iudiciū magistro: nec ecōuerso. Et istud maxime caue/
at circa vix ⁊ vxorē q̄ nō imponat alicui pn̄iam talē p̄ quā
ali⁹ possit euenire in cognitōem peccati. S; ponat q̄ ali/
q̄s p̄trōz cōfiteſ de peccatis suis et penitet. vel dicit se peni
tere de peccatis: nō tū vult subire onus penitētie dicēs se de
licatū vel infirmū vel male cōplexionatū ⁊ similia. q̄d faciet
de isto? Dico q̄ si dicat se penitere de peccatis ⁊ pponat de ce
tero se abstinere cū allegat fragilitatē et recusat satisfactōnis
asperitatē debet sacerdos inducere ipm̄ vt habeat animum
paratū ad omnē satisfactōnem portandam. ostendendo sibi
magnitudinē peccatorum suorum. et que et quanta bona amī

Tracta. III. secūde partis

sit ppter ista q̄ omnia recupabit p̄ p̄niam. Ostēdēdo etiā q̄ q̄nta sustinuit ch̄r̄st⁹ p̄ p̄ctis n̄ris. q̄ tñ summe erat delicat⁹
z q̄t et q̄nta sustinuerūt sc̄ti martires z sc̄tē virgines tenere z
delicate z a p̄ctis imunes. Quāta ḡ pena debeat tātis et tali
bus p̄ctis q̄ tu p̄misisti: z multa talia d̄z sibi oñdere. Et si cū
oīb⁹ istis nō p̄t ip̄m iducere ip̄onat ei talē penitētiā quā veri
sili⁹ credit eū portare posse. Et ad h̄ iūitat nos exēplū ch̄r̄sti
q̄ nūq̄ legit ḡuē ip̄osuisse p̄niaz. nisi: vade z ampli⁹ noli pec
care. Tñ Ch̄r̄st⁹. s̄p̄ illū locū. alligāt onera ḡuia zc. dicit sic.
Si erram⁹ modicā p̄niaz imponētes. nōne meli⁹ ē p̄p̄t peni
tētiā puā dare rōez q̄s p̄p̄t nimīā crudelitātē succūbere peni
tētē. xxi. q. vii. Alligāt. Aug. Si nō p̄t gaudere sacerdos d̄
om̄imoda purgatōe peccator⁹. gaudeat saltem qz liberat⁹ a
gehēna mittit ad purgatorīū. Ex q̄ patet q̄ si penitētiā ip̄o
sita a sacerdote nō ē p̄digna p̄plebit i purgatorio. Itē po
ne q̄ aliq̄s p̄fiteat p̄ctā sua z nō vult abstinere ab eis. v̄l vult
abstinere ab vno z nō ab altero. nūq̄d admittēd⁹ est ad p̄niaz
Dico q̄ sacerdos debz cōfessioez istī⁹ audire z recipe: non tñ
debet eū absolui. sed debz sibi de p̄ctis p̄fessis salubri⁹ cō
siliū qd poterit exhibere z cōsulere q̄ faciat aliquā penitētiā
p̄ p̄ctis. z inducere ad bonū q̄ntū poterit. et omnia bona q̄
de cōsilio sacerdotis iste faciet quātūcūq̄ informia. i. sine cha
ritate facta. q̄uis sibi nō valeant directe q̄ntū ad vitā eternā
obtinendā. tñ valebūt sibi ad quattuor vel ad aliquod ip̄oz
Primo ad extremi iudici⁹ supplicīū tolerabili⁹ subeundū
de pe. di. iiii. Si quis aut nō habet charitatē. Sc̄do ad tē
poralē p̄spicitatē obtinendā. de pe. dist. iiij. cauendū. xxi. q. ii.
Si quibus. Tercio ad hoc vt illustret citius cor eius ad pe
nitentiā. de pe. di. iiij. flens. in fi. Quarto quia dyabolus non
potest sibi tantū nocere. sicut patet de iudeo: de quo narrat
Gregorius in libro dyalogorū. q̄ quia se signauerat demo
nes non potuerunt sibi nocere. Ex dictis patet q̄ ad hoc q̄
penitentia sit satisfactoria et meritoria oportet q̄ sit facta
in charitate. id est q̄ ille qui facit eam sit sine peccato mortā
li. Sed. pone. alicui penitenti inuncta fuit penitentia.

De satisfactione

et anteq̃ compleat penitētiā suā labit in p̃ctm mortale. ⁊ exi
stens in illo p̃cto p̃plet penitētiā iniunctā. postea redit ad sta
tū gr̃e: nūq̃d valet illa p̃niā: vel tenet eā iterare? Ad h̃ dic̃ san.
Tho. de aq̃no i q̃rto suo q̃ q̃dā sunt opa satisfactoria q̃z esse
ctus manet postq̃ ip̃a facta sunt. sicut postq̃ facta ē elem̃sina
adhuc manz ei⁹ effect⁹. s. diminutio substātie tp̃alis dantis.
Similiter postq̃ aliquis ieiunauerit adhuc manet effectus
ieiunij q̃ est debilitas corp̃alis ieiunātis. Et alia q̃uis sunt
in peccato mortali facta nō oportet q̃ iterent̃. Alia sunt opa
satisfactoria q̃ postq̃ facta sunt nibil remanet de eis. sic oratō
⁊ ideo si fiat in p̃cto mortali optet q̃ iterent̃. Uñ si alicui fuit
iniūctū in penitētia q̃ dicat centū pater nr̃. si dicat ea existēs
in p̃cto mortali nō p̃plet penitētiā. imo oportet q̃ iteret eaz
existēs in gr̃a. sec⁹ de elem̃sina ⁊ ieiunio: vt dictū est. Et cir
ca hoc sciendū q̃ opa facta in charitate mortificant p̃ seq̃ns
p̃ctm mortale: et viuificant postea p̃ verā penitētiā si sequat̃
Sed illa q̃ nūq̃ fuerūt viua. i. illa q̃ fuerūt facta in peccato
mortali nūq̃ possunt viuificari. Uñ p̃sus. Illa reuiuiscūt
q̃ viua nata fuerūt. Vinere nō p̃nt q̃ mortua nata fuerūt.

Capitulu. VI. quarti tractatus secūde partis principalis
Utrum vnus possit p̃ alio satisfacere.

Uñc restat videre vtr̃ vnus possit p̃ alio satisfacere
n Circa q̃d sciendū q̃ iste p̃ q̃ q̃s satisfaciť: aut est viuus
aut ē mortu⁹. Si sit viu⁹ aut ip̃e p̃t p̃ se satisfacere:
aut nō potest. Si p̃t dico q̃ viu⁹ nō p̃t p̃ alio viuo satisfacere.
Et ratio que me mouet ad hoc ē ista. Equitas em̃ diuise in
sticie exigit vt q̃ peccat satisfaciat. et hoc si potest p̃ se. sed iste
peccauit ⁊ p̃t p̃ se satisfacere. q̃ optet q̃ p̃ se satisfaciť. Si aut̃
nō p̃t p̃ se satisfacere tūc dico q̃ ali⁹ p̃t p̃ eo satisfacere. Sz ad
h̃ requirunt multa. q̃dā ex p̃te illi⁹ q̃ satisfaciť. q̃dā ex p̃te illius
p̃ q̃ satisfiť. q̃dā ex p̃te vtriusq̃. q̃dā ex p̃te opis satisfactorij.
Ex parte illi⁹ q̃ satisfaciť requirit̃ pp̃inquit̃as. s. q̃ ille qui satis
faciť sit obligatus pp̃inquit̃ate sanguinis illi. p̃ quo satisfaciť
Sicut credo q̃ si pater esset impotēs ad satisfaciendū: filius
posset ceteris cōcurrētibz satisfacere. p̃ eo. Et ratio ē. qz pater

Tracta. III. secūde partis

et filius sunt quasi vna psona. Ex parte illi⁹ p quo satisfit requirit necessitas. scz q indigeat. 7 etiā impossibilitas. s. q nō possit p se satisfacere. Ex parte vtriusqz requirit charitas. s. q vterqz sit i charitate. quia charitas est radix merēdi. 7 sine ipa nullū opus est satisfactoriū. Ex parte operis requiritur maioritas. q scz ille qui satisfacit p alio faciat plus q ille p quo debet satisfacere. vt si ille p quo satisfaciat est obligatus ad ieiunādū vñā sextā feriā nō sufficeret q si ille qui satisfaceret p illo ieiunaret illam sextā feriā. imo oporteret q ampli⁹ ieiunaret. Et credo etiā q requirat q fiat auctoritate superioris. Si aut ille p quo satisfaciat sit mortu⁹. tūc aut ē in paradiso. et tūc nō indiget q aliquis p eo satisfaciat. qz vt ait Aug⁹. Iniuriā facit martiri qui orat p martire. quod intelligendū est de quolibet qui est in paradiso. vt expsse dicit ex tra de cele. mis. Cum marthe. Aut est i inferno. 7 tūc fm opinionē oīm theologoz nihil quod fiat p eo pficit sibi. quia in inferno nulla ē redēptio. Aut est in purgatorio. 7 tūc potest satisfieri p eo a viuis. Et ita dicit Aug. in libro de agēda cura mortuorū. vbi sic dicit. Non estimem⁹ ad mortuos p qbz curā gerimus puenire nisi quod p eis siue altaris siue eleosi narū siue orationū sacrificijs solēniter supplicamus. xij. q. ij. Nō estimemus. Et Bre. in. c. Ale. xij. q. ij. Anime defunctorū quattuor modis solunt. aut oblatōibz sacerdotū: aut oratōibz sanctorū. aut charoz elemosinis: aut ieiunijs cognatorū. Licet autē de penitentia multa alia essent dicenda hec tñ que dicta sunt breuitatis causa sufficiāt. Sup opis impfectōe veniā postulās a lectore. vt que corrigēda videat et addenda nō inuidendi aīo: sed benigno corrigat 7 emēdet.

Explicit secūda particula huius operis

Tercia pars principalis.

Incipit tertia particula prin-

cipalis huius libri. in qua agit de articulis fidei. et de his q̄
p̄tinent ad populi informatiōem.

Boniam dominus et

q

mgr n̄r iesus christ⁹ de mūdo ascēsur⁹ ad p̄z
discipulos quō se haberēt ad fideles q̄s suo re
demerat sanguine instruēs dixit. Eūtes doce/
te oēs gētes. In q̄ rectores eccliarū discipul⁹ succedētes in/
struit et monuit vt sibi subditos doctrina sana et salutifera
informarēt. Qd̄ i lege veteri pulcerrime est figuratū. vbi le/
git q̄ in rōnali iudicio qd̄ legalis sacerdos gerebat i pectore
doctrina et veritas erāt sculpta. In q̄ re dabat̄ itelligi q̄ euan/
gelici sacerdotes vitatis doctrinā debent in se gerere. et eam
suis subditis nūciare. alioq̄n sententiā maledictiōis etne incur
rūt. Sicut dñs p̄ Isaiā cōminat̄ dicēs. Ne vobis canes mu
ti nō valētes latrare. Verito ḡ rector ecclastic⁹ canis dicīt
q̄ latratu p̄dicatiōis et doctrine euāgelice lupos. i. demōes ar
cere debz a grege dñi. et dormiētū in peccatis aīas excitare
S; tūc mut⁹ efficit̄ cū desidia torpet. v̄l ex igrātia tacet. et me
rito a dño reprobāt. Qua ex re sumopelaborare dz et solerti
ac sollicito aīo vigilare ne diuīte sciētie ignorās existat. q̄nūmo
tm̄ d̄ ea scire tenet q̄ sciat suū officiū debite exeq̄ et sibi pplm
pmīssum iformare. Et h̄ q̄ntū ad ea q̄ ip̄e pplus debet scire.
Que q̄ ad nūc possunt reduci ad q̄nqz. vīcz ad credēda ad pe
tēda. ad faciēda. ad fugiēda. et ad sperāda. Dz ḡ rector ecclia
stic⁹ sibi subditos iſtruire qd̄ credēdū. qd̄ petēdū. qd̄ facien
dū. qd̄ fugiēdū. et etiā qd̄ sit spandū. Prīmū p̄tinet i articulis
fidei. scdm̄ i petitiōibz orōis dñice. terciū et q̄rtū i p̄ceptis de/
calogi. q̄ntū i dotibz gl̄ie paradisi. Et de istis i ista tertia p̄cula
est agēdū. Et fm̄ h̄ ista tertia p̄cula in q̄ttuor capla diuidit̄
Caplm̄ pmū erit de articulis fidei. Capitulū scdm̄ erit d̄ pe
titiōibus orōis dñice. Capitulū terciū erit de decē p̄ceptis.
Capitulū q̄rtū erit de dotibus beatorū.

La. I. tercie partis

De articulis fidei.

Capitulū I

Este aplo sine fide ipossibile ē placere deo. fides effi
est fundamētū oīm bonoz opez. sine q̄ oīs spūal edī
ficatio p̄structa deficit atq; cadit. Ista aut̄ fides i ar
ticul fidei p̄pletissime p̄tinet. q̄ articuli i simbolo p̄tinent et
colligunt. Notādū aut̄ q̄ttuor esse simbola. q̄ licz i v̄bis sunt
variā. i sensu tñ. z sentētia sunt vnū. Primū vocat̄ symbolum
aploz illō. s. Credo qd̄ d̄r i cōpletorio: z i p̄ma. z vocat̄ aplo
rū. qz apli recepta spūsc̄i gr̄a illud cōposuerūt. Et ex h̄ vo
cat̄ symbolū. qz d̄r de singul⁹ et bolus. qz q̄libet ipoz posuit
bolū suū. Un̄ bt̄s Petr⁹ icepit dicēs. Credo in deū p̄m
oīpotētē. ceteri apli fuerūt cetera p̄secuti. Scdm̄ credo vocat̄
symbolū nycenū. qz sc̄ti patres illud in Nycena sinodo p̄po
suerūt. z illō cantat̄ in missa. sicut dictū ē i p̄ma p̄e p̄mi tra
ctat⁹ de eucharistia. ca. x. Terciū vocat̄ symbolū Athanasij.
qz sc̄tus athanasij⁹ illud cōposuit. z istud in p̄ma d̄r. s. Quicū
qz vult salu⁹ esse. Quartū vocari p̄t symbolū innocētianum
siue lateranēse. qz fuit cōpositū sub Innocētio in p̄cilio late
ranensi. z istud ponit̄ extra de sum. tri. z fide catho. c. Firmū
credim⁹. Et ita sicut i q̄ttuor euāgelijis tota veritas doct̄ne
z fidei christiane p̄phēdit. ita i istis q̄ttuor symbolis oēs arti
culi fidei p̄tinent. Et sicut oīm q̄ttuor euāgelistarū doctrina
ē vna. ita oīm q̄ttuor symboloz est vna sciētia atq; fides. Et
sic iuxta v̄siōez Ezechiel rota fit i medio rote. c. i. Materia
istoz q̄ttuor symboloz sunt articuli fidei. q̄ q̄dem articuli ab
aliq̄bus dicunt̄ esse. xij. z ab aliq̄bus. xiiij. Illi q̄ dicunt̄ esse
xij. distinguūt eos penes numez aploz. q̄ symbolū vt dictūz
est p̄posuerūt et fidē catholicā p̄dicauerūt: z eccl̄iaz fundave
rūt. Illi q̄ dicūt̄ esse. xiiij. distinguūt eos penes materiā de q̄
sunt. Cū ḡ materia de q̄ sunt articuli fidei sit deitas z hūani
tas. qz dñs n̄r iesus christ⁹ ver⁹ de⁹ z hō ē. Iḡt fm̄ istos se
p̄tē sunt articuli p̄tinetes ad diuitatē: z septē p̄tinetes ad hu
manitatē. Articuli p̄tinetes ad diuitatē distinguūt sic. qz vn⁹
respicit essentiā. tres respiciunt p̄sonas: z tres opa p̄sonaz.
Articul⁹ ille q̄ respicit essentiā ē credere i deū trīnū et vnum.

De articulis fidei

vnū q̄dem in essentia et trinū in psonis. Et p̄tra istū articulū
errauit maniche⁹ q̄ posuit duos deos. vnū bonū: alterū ma
lū. Et ad remouendū istū errorem cum in simbolo aploꝝ dice
ret solū credo in deū. i. simbolo Nyceno fuit additū in vnū
deū. Et de isto articulo dicit in simbolo Athanasij. Fides
aut catholica hec est vt vnū deū i trinitate et trinitatē in vni
tate veneremur. quasi dicat. credam⁹ deū esse vnū in essentia.
et trinū in psonis. Articuli autē p̄tinentes ad psonas sunt
tres. Prim⁹ est credere in psonā patris. Et de isto articulo
dicit in vtroq; simbolo. patrē omnīpotentē. ita q̄ pater est p̄
ma psona in trinitate. nō q̄dem p̄ortate nature vel t̄pis: sed
solū p̄ortate originis: q̄ psona patris a nullo originat⁹: sed
alie p̄sone. originant⁹ ab ea. Et istud t̄git in simbolo Atha
nasij cū dicit. Pater a nullo est fact⁹ nec creat⁹ nec genitus.
Secūsus articul⁹ de illis qui p̄tinet ad psonas est credere in
p̄sonā filij. Et de isto dicit i vtroq; simbolo. Et in iesuz chri
stū filiū ei⁹ vnīcū. ita q̄ debem⁹ credere q̄ psona filij n̄ sit nec
creat⁹ sed generat⁹ a patre. Et hoc t̄gitur i simbolo Athana
sij. cū dicit. fili⁹ a patre solo est: nō fact⁹ nec creatus sed geni
tus. Et cōtra istū articulū errauit Ari⁹: q̄ dixit filiū esse cre
aturā purā et minorē patre. Ideo cōtra errorem Ari⁹ fuit ad
ditū in simbolo Nyceno. deū de deo. lumen de lumine. deū ve
rū de deo vero: genitū nō factū: cōsubstantialē patri. Licet em̄
christ⁹ inq̄ntū hō sit minor patre. tū inq̄ntū de⁹ est eq̄lis pa
tri s̄m diuinitatē: vt dicit Athanasij. Eq̄lis patri s̄m diuini
tatē. minor patre s̄m hūanitatē. Fuerūt etiā q̄dā heretici vo
cati Embrite v̄l Embyonite. q̄ dixerūt filiū esse genitū a pa
tre ex t̄pe: et nō fuisse ab eterno. Et p̄tra istū errorem fuit additū
in simbolo Nyceno. Et ex p̄re natū ante om̄ia secula. Terci
us articulus de illis q̄ p̄tinet ad psonas est credere i p̄sonaz
sp̄s sancti. Et de isto articulo dicit in simbolo apostolorum
Credo in sp̄m sanctū. ita q̄ debem⁹ credere sp̄ritū sanctum
esse v̄x deū a p̄re et filio. p̄cedentē. ita dicit Athanasij. Spi
ritus sc̄tus a patre et filio nō factus nec creat⁹ nec genit⁹ sed
p̄cedēs. Et p̄tra istū articulū errāt greci dicētes sp̄m sanctuz

Ca. I. Tercie partis

a solo patre pcedere. et cōtra errorem eorum addit romana ecclesia
in simbolo Nyceno. Qui ex patre filioque pcedit. Fuerunt alii
que heretici qui dixerunt spiritum sanctum esse creaturam et non deum. Et pro
errore istorum fuit additum in simbolo Nyceno. Qui cum patre et
filio simul adoratur et cōglorificatur. Nulla enim creatura debet ado/
rari equali adoratore cum deo. Contra istos tres articulos de tri/
nitate personarum erravit Sabellius qui posuit cōfusionem per/
sonarum dicens. quod eadem persona quicquid erat pater. quicquid erat filius. quicquid
spiritus sanctus. Contra quem dicit Athanasius. Alia est enim persona patris
alia filii. alia spiritus sancti. Unum est sciendum quod una persona est alia ab
altera. non tamen est aliud. Unum ista est vera. pater est alius a filio. scilicet
ista est falsa et heretica. prout est aliud a filio. quia hec dictio alius
est masculini generis dicit diversitatem in persona. sed hec dictio
aliud que est neutri generis dicit diversitatem in essentia. Alii
tres articuli pertinent ad opera trinitatis. quorum quidam pertinent ad o/
pus nature. videlicet ad opus creationis. et de hoc est unus arti/
culus. scilicet qui dicit quod debemus credere deum esse creatorem omnium
creaturarum. Et de isto articulo dicitur in simbolo apostolorum. crea/
tor celi et terre. Et contra istum articulum erravit Manicheus qui
dicit quod deus bonus creavit res invisibiles. sed deus malus crea/
vit res visibiles. Unde pro errore istum fuit additum in symbo/
lo Nyceno. visibilia omnium et invisibilia. Notandum etiam quod
in simbolo apostolorum dicitur creator. in simbolo autem Nyceno
dicitur factor. Et ratio est. quia differentia est inter creatorem et fa/
ctorem. similiter inter creare et facere. quia creare est aliquid ex nihilo
producere. et facere est aliquid producere ex aliquo. Quia ergo deus in
principio creavit angelos et materiam omnium tam celestium quam terre/
strium. ex qua postea fecit alia. ideo dicitur creator. quia hoc postea
ex illa materia fecit omnes alias creaturas. et ideo dicitur facto/
rem. Operum etiam dei quidam pertinent ad opus gratie. scilicet ad opus iusti/
ficationis. Et de hoc est unus articulus. scilicet quod debemus credere quod
gratiam dei fideles spiritualiter unum sunt. et remittuntur peccata fidelibus
unius in unitate ecclesie et catholice fidei. Et de hoc dicitur in sym/
bolo apostolorum. sanctam ecclesiam catholicam. id est universalem. scriptorum
et communionem. remissionem peccatorum. Et in isto articulo prophetatur.

De articulis fidei

omnia sacramenta ecclesie. et quicquid sacrosanta romana ecclesia de baptismo et eucharistia: et alijs sacramentis ecclesie in quibus fideles si bi ad inuicem communicant. et per quod sit peccatorum remissio credit: precipit et docet esse credendum. Et contra istum errauit Pelagius qui posuit quod per solum actum liberi arbitrii absque gratia dei poterat haberi remissio peccatorum. Contra etiam istum articulum errauerunt Jacobite et Anicholaites Ioviniani Ualdenses et vniuersaliter omnes heretici. iudei: sarraceni. gentiles et pagani. et quicumque de baptismo et eucharistia et alijs sacramentis credunt aliter quam romana ecclesia. Contra istum tamen articulum errant specialiter greci et omnes alij scismatici qui negant sacrosancram romanam ecclesiam esse caput et magistram omnium ecclesiarum. Tamen contra istum errorem fuit additum in simbolo Ayceno vna apostolica ecclesia. Contra etiam errorem Donati qui posuit baptismum debere iterari fuit additum in simbolo Ayceno. Confiteor vnum baptismum. Operum etiam dei quedam ad opus glorie pertinent. scilicet ad opus glorificationis. et de his est vnus articulus videlicet quod credimus virtute dei omnes resurrecturos tam bonos quam malos. et bonos esse promittendos et malos esse puniendos. Et de isto articulo fidei dicit in simbolo apostolorum. Carnis resurrectores et vitam eternam Amen. Et in simbolo Ayceno. Expecto resurrectores mortuorum: et vitam venturi seculi amen. Circa istum articulum errabant saducei qui negabant resurrectionem esse futuram. Contra etiam istum articulum errauit Plato qui posuit resurrectionem esse naturalem: et fieri ratione nature: in fine seculi magni anni. qui complebitur in. xxxvi. milibus annis. Contra etiam istum articulum errauit Origenes: qui posuit malos in inferno puniri solum vsque in diem iudicii. Unde contra omnes istos errores dicit in simbolo Athanasij. Ad cuius aduentum. Hec est virtute cuius hoc est contra errorem Platonis. omnes homines resurgere habent cum corporibus suis. contra errorem saduceorum. Et reddituri sunt de factis proprijs rationem. et qui bona egerunt ibunt in vitam eternam. qui vero mala in ignem eternum. contra Origenis errorem. Isti sunt septem articuli pertinentes ad diuinitatem. Alij autem septem pertinent ad humanitatem. Primus est de conceptione filij. scilicet credere quod filius dei fuit conceptus

Saducei
negabant
Plato:
Origen

La. I. Tercie partis.

in vtero beate Marie virginis & tute spūs sancti. Et de hoc
 dicit in simbolo apłorū. Qui cōceptus est de spūs sancto: & in
 simbolo Nyceno. Qui ppter nos hoies et ppter nostrā salu
 tem descēdit de celis. & incarnat⁹ est de spūs sancto. Cōtra istū
 articulū errauit Daniche⁹ dicens filiū dei nō verā carnē sed
 fantastica assumpsisse. Et cōtra istū errorem dicit in simbolo
 Athanasij. Perfect⁹ de⁹: pfect⁹ hō ex anima rōnali et hūana
 carne subsistens. Et cōs articul⁹ de p̄tinentib⁹ ad hūanitatē
 est de natiuitate christi. scz credere dei filiū ab eterno natū a
 patre: ex tpe natū ex maria virgine. q̄ virgo extitit añ ptum
 in partu & post partū. Et de isto articulo dicit i vtroq; sim
 bolo. Nat⁹ ex maria vrgine. Cōtra istū articulū errant p̄fidi
 iudei: negātes dei filiū ex Maria virgine esse natū. Contra
 istū articulū etiā errauit ille nephandus Iovinianus q̄ dicit.
 q̄ licet beatissima virgo Maria cōceperat virgo. tñ in partu
 fuit corrupta Et cōtra istū errorem dicit i vtroq; simbolo. Ex
 maria virgine. Terci⁹ articul⁹ p̄tinēs ad hūanitatē est d̄ pas
 sione dñi nr̄i iesu christi. scz q̄ credim⁹ dei filiū p salute no
 stra passus: crucifixū mortuū & sepultū. Et hoc ē q̄ ad natu
 rā humanā. qz natura diuina nihil patiebat. Et de isto arti
 culo dicit in vtroq; simbolo. s. apłor. et Nyceno. Pass⁹ sub
 pontio Pilato: crucifix⁹ mortu⁹ & sepult⁹. Et cōtra istū arti
 culū errauit spurcissim⁹ machomet⁹. qui q̄uis in altero ca
 none suo dicat christū ex Maria virgine natū. tñ negat eum
 passum vel crucifixū fuisse sed vnū aliū loco ei⁹. Cōtra etiā
 istū articulū errauit Origenes dicens christū nō solū passum
 p hoib⁹. imo etiā p demōib⁹ i aere qñ ascēdit in celū. Et p̄tra
 istū errorem dicit in simbolo Nyceno. Qui ppter nos hoies &
 ppter nr̄am salutē rē. Quart⁹ articul⁹ p̄tinēs ad hūanitatez
 est de ascēsu ad inferos. s. q̄ credim⁹ q̄ aīa christi q̄ i morte se
 parata fuit a corpore: vnita tñ diuinitati: corpore etiā diuinitati vni
 to in sepulchro remanēte descēdit ad limbū sanctorū patruz:
 q̄ est qdam pars inferni. & istos p̄res q̄ in fide de christo incar
 nādo et i charitate decesserūt inde liberauit: p̄ctōib⁹ i infer
 no remanētib⁹ damnatoz. Et de isto articulo dicit in vtroq;

nam

hys fang Iovinian

simb
 man
 a mo
 perā
 surr
 pulc
 quo
 par
 ner
 fuit
 in a
 est t
 cō
 pa
 tic
 ni
 stu
 z p
 los
 est
 rū
 Et
 z m
 bu
 in a
 stū
 art
 lus
 ar
 q̄
 arc
 itū
 re
 tco

De articulis fidei

simbolo. descendit ad inferos. Quintus articulus pertinet ad humanitatem est de resurrectione. scilicet quod credimus dei filium resurrexisse a mortuis tertia die. secundum quod scripture prophetarum et apostolorum predixerant. Et de isto articulo dicitur in utroque simbolo. tertia die resurrexit a mortuis. Notandum autem quod christus non fuit in sepulchro nisi quadraginta horis. sed dicitur ibi fuisse tribus diebus. quod secundum Augustinum intelligendum est per synodochem. ut ponatur pars diei per tota die. unde ipse fuit ibi per ultimam partem diei veneris. quia in completorio istius diei fuit positus in sepulchrum. et fuit ibi per tota die sabbati. et per primam partem diei dominice. quia in aurore surrexit. Sextus articulus ad humanitatem pertinet est de ascensu ad celos. scilicet quod credimus quod quadragesima die a resurrectione sua christus cum magna comitiva angelorum et animarum sanctorum patrum quas ab inferno extraxerat ascendit in celum. Et de isto articulo habet in utroque simbolo. Ascendit ad celos. sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Septimus articulus ad humanitatem pertinet est aduentum christi ad iudicium credere scilicet quod christus in fine mundi in forma humana apparebit cum virtute magna et potestate in valle Josaphat. et ibi iudicabit bonos et malos. Et de isto articulo dicitur in utroque simbolo. Inde venturus est iudicare vivos et mortuos. Isti sunt. xiiij. articuli fidei. qui septem pertinent ad divinitatem. et alij septem ad humanitatem christi. Et istos articulos debent sacerdotes subditos suos edocere. et maxime illos qui pertinent ad humanitatem. et potissime illos de quibus ecclesia solennizat. sicut est articulus conceptionis de qua est festum in annunciatione beate marie. et articulus de natiuitate. de qua fit festum in natali. et articulus de passionem de quo fit festum in pasce. et articulus de resurrectione de quo fit festum in die pasce. et articulus de ascensione de qua fit festum in die ascensionis domini. Istos enim articulos cum articulo de aduentu ad iudicium quilibet fidelis postquam venit ad annos discretionis tenet scire explicito. Et de istis articulis ad humanitatem pertinentibus habent versus. Nascitur abluatur patitur descendit ad inferna. Surgit et ascendit venit discernere cuncta. Nec est fides catholica quam corde credo et ore confiteor. in qua fide vivere volo et mori. prestant me in omnibus cre

La. II. Tercie partis

dere sicut sancta Romana ecclesia credit. Et si qd min⁹ bñ dī
xerim totū reuoco ⁊ totū habeat p non dicto

De petitiōibus oratiōis dominice.

Capitulū II.

m Odum ⁊ formā orādi saluator tradēs dixit Math.
vi. et Lu. xi. Cū oratis dicite. Pater n^r q es in celis
rē. Circa qd notandū est q ista oratio excellit oīa
orōes in trib⁹. Prim⁹ rōe magistri q eam pposuit: q fuit chri
stus ver⁹ deus et homo ver⁹. in quo oīes thesauri sapiētie
⁊ sciētie dei sunt absconditi. Quāto ergo magister q istā orati
onē cōposuit excellit oīes alios magistros: rāto ista oratio
excellit oēs alias oratiōes. Unde vocat ista oratio dñica orō
qz dñs dñantiū eā cōposuit ⁊ ordinauit. Scdo excellit oēs
alias orōes rōe forme. Est enī oratio breuissīma. ita q nemo
pōtest se excusare ⁊ dicere q ratōe plixitat⁹ sue generet tedū
vel fastidiū. Notandū tñ q licet vt dictū est sit breuis i ver
bis. est tñ multū pfunda in sensu ⁊ ad impetrādū efficacissi
ma. Unde de ea dicit sapiēs. Breuis oratio penetrat celos.
Tercio excellit oēs alias orōes rōe materie de qua est. In ip
sa enī continent omnia necessaria tā in vita ista q in alia.
Unde notandū q saluator in ista oratiōe sic pcedit. qz primo
docet nos captare dei beniuolētiā. Scdo docet nos orandi
modū et formā. Primū facit cū dicit. Pater noster rē. Secū
dū facit cū dicit. Adueniat regnū tuū rē. Circa pñū duo fa
cit. Primo docet nos captare dei beniuolentiā. Scdo docet
nos optare orōis efficacīā. ibi sanctificet nomen tuū rē. Dici
mus ergo. Pater noster q es in celis rē. Ubi primo confite
mur deū esse omniū rex principiū. qz pater. Scdo allegam⁹
nostrū priuilegiū. qz dicimus noster. Tercio nominam⁹ no
men ei⁹ ppriū. ibi. qui es. Quarto assignam⁹ sibi certū domi
ciliū. qz in celis. dicim⁹ g. pater noster q es in celis. Ubi sciē
dū q pñm qd dicit Eberhard⁹. pater accipit qnqz modis. qz
pmo dicit pater rōe cure. alio mō ratōe geniture. alio mō ra
tōe etatis. alio modo ratioe honoris. alio mō rōe creatōnis.
Istis quinqz modis deus est pf omniū. Primo ratōe cure

De oratione dominica.

Ira dicit Paul⁹ ap^ls dicēs. Dē m solitudine vram ponē/
tes in deū. qz ipse curat de oibz. vt ipsemet dicit christ⁹ i Ma/
theo. Nolite solliciti esse dicētes. qd māducabim⁹ aut qd bi/
bem⁹: aut q opiemur. scit em pater v^r celestis qz his omibz
indigeris. Scdo deus est pater oim rōe geniture. Un de eo
dicit ap^ls. Volūtarie genuit nos verbo veritat⁹. vt sum⁹ ini/
tiū aliqd creature ei⁹. Un qlibet p^r dicere illud ps. Dñs di/
xit ad me fili⁹ meus es tu ego hodie genui te. Et de qlibz di/
cit de⁹ illud qd dicit in. ij. lib. Regū. Ego ero illi in patrē z ip/
se erit mihi in filiū. Tercio de⁹ est pater rōe antiq^utatis. Un
de eo dicit Daniel. Antiqu⁹ dicz sedit z libri vicz psciētiarū
ap^li sunt corā eo. Un oēs possum⁹ dicere qd dicit ap^ls. Unū
p^rem habem⁹ deū. Quarto de⁹ est pater oim rōe honoris.
qz deū habem⁹ honorare spēali honore z reuerētia. q a do/
ctoribz dicit latrā. q honor nulli creature debz exhiberi nec
debet. Un qlibet debet dicere illud qd dicit i Matheo. Eo
fiteor tibi dñe pater celi z terre. ita q p^rfiteri ibi idē est qd lau/
dare siue honorare. Quinto de⁹ ē pater oim rōe creatōis. Un
Boyses. Nunqd n ipse est de⁹ q possedit te. fecit te: z creauit
te. Un ex h⁹ qd dicim⁹ p^r habem⁹ fiduciā ad obtinendū illd
quod in illa orōe petimus. Un possumus arguere sic. pater
dat filio illud qd petit ab eo dūmodo illud qd petit sit iustus
z filio necessariū. sed de⁹ est pater oim z illud qd petim⁹ i ista
orōe est iustissimū z valde nobis necessariū. qre fiduciā habe/
mus q deus totū dabit nobis. Et fundat ista rō sup verbuz
saluatoris in Luca vbi dicit sic. Si vos cū sitis mali nostis
dare bona filiis v^ris. qnto magis pater v^r dabit spm bonū
petentibz se. qsi dicat. q imo dabit Scdo i ista orōe allega/
mus nostz p^rilegiū. cū dicim⁹ n^r. Un notādū q qūis ut di/
ctū ē de⁹ sit p^r oim illis qnqz modis. tñ nos q sum⁹ regenera/
ti i christo possum⁹ dicere spēaliter pater noster. Un ipse ē p^r
n^r. qz nos sum⁹ ab eo liberati misericordi⁹. adoptati speciali⁹.
educati nobili⁹. i formati salubrius. Dico q de⁹ ē spēaliter p^r
noster. qz nos christiani sum⁹ ab eo redēpti siue libati mis/
cordius. vñ possum⁹ de eo dicere illd qd dicit in Apocalipsi

Ca. II. Tercie partis

Redemisti nos deo in sanguine tuo. De qua redemptioe dic
beatus Petr^{us}. Non ex corruptibilibus auro vel argento redempti
estis de vana vestra conuersatione: sed precioso sanguine immacu
lati agni domini nostri iesu christi. Secundo dico quod de^{us} est speciali
ter pater noster. quia nos christiani sum^{us} ab eo adoptati speci
ali^{ter}. Et de hoc dicit apostolus. Misit de^{us} spiritum filii sui in cor
da vestra in quo clamamus abba pater: ut adoptioe filiorum dei
recipemus. Tercio dico quod de^{us} est specialiter pater noster. quia nos
christiani sum^{us} ab eo educati nobili^{ter}. In sacramento ei eucha
ristie pascit nos de^{us} corpore et sanguine christi. Ita dicit ipsemet
christus in Iohanne dicens. Caro mea vere est cibus et sanguis me^{us}
vere est potus. De isto cibo dicit psalmista. Panem angelorum manduca
uit homo. De quo pane dicit christus. Qui manducauerit ex hoc
pane viuet in eternum. Unde ecclesia tantum beneficium recogitans
in voce gratiarum actionis prapens dicit. O quam suavis est domine spi
ritus tu^{us} in nobis. ut ei dulcedinem tuam in filios demonstrares
pane de celo prestitito esurietes humiles reple bonis: fastidio
sos diuites dimittes inanes. Quarto dico quod de^{us} est specialis
pater noster. quia nos christiani sum^{us} ab eo informati salubri^{ter}
et hoc per doctrinam euangelicam: que sola est doctrina salutifera et
salubris. Et istam doctrinam petebat dauid cum dicebat. Bonita
tem et disciplinam et scientiam doce me. De ista doctrina dicit sapiens
Audi fili mi disciplinam patris tui. Ex hoc ergo quod dicimus
pater noster habemus fiduciam quod illud quod a deo petimus medi
ante oratione dabit nobis. ut arguamus sic. principale trahit ad se
minus principale et accessorium. extra de se. et. vel alia. c. si eccle
siam. li. vi. sed de^{us} dedit seipsum nobis. et ideo vocamus eum nostrum
et respectu eius omnia sunt accessoria. Ergo certi sumus quod ista
dabunt nobis a deo. Et fundat ista ratio super verbo apostoli di
centis in epistola ad Romanos. viii. Si de^{us} pro nobis quis contra nos. qui
etiam proprio filio suo non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit eum.
Quod non etiam cum illo omnia nobis donauit. quasi dicat imo. Tercio
in oratione ista nominamus nomen dei proprium cum dicimus. qui es.
Circa quod sciendum est quod quisquam doctorum in vita ista nescia
mus nomen proprium dei. tamen inter alia nomina que dicimus de deo

De oratōe dñica.

istud nomen qui es est magis pprium. qđ patet ex hoc. qz moy
si interrogati qđ responderet filijs israel si interrogaret qđ esset
nomē ppriū dei. dixit deus. sic dices filijs israel. qui est misit
me ad vos. Dicim⁹ ergo deo: qđ es. qz deus est firma entitas
nunq̃s deficiēs sed oēs pficiēs. summa bonitas oīb⁹ sufficiēs
pura veritas oēs erudiēs. & charitas oēs reficiēs. Primo
dicim⁹ deo qđ es. qz ip̃e est firma entitas nunq̃s deficiēs. Uñ
ip̃e dicit de se in Exodo. Ego sum qđ sum. Et ps. A seclō vs
qz in seculū tu es. Scđo dicim⁹ deo qui es. qz deus ē summa
bonitas omnib⁹ sufficiēs. Unde iuueni vocati se bonū dicit
christ⁹. Nemo bon⁹ nisi solus de⁹. Et de deo dicit ps. Bon⁹
es tu & in bonitate tua doce me iustificatōes tuas. Et ap̃lus
Sufficiētia nra ex deo est. Tercio dicim⁹ deo qđ es. qz de⁹ est
pura veritas oēs erudiēs. Unde dicit christ⁹ in Johanne.
Ego sum via veritas & vita. Et in Matheo. Vg̃r scimus
qz verax es & viā dei in veritate doces. Quarto dicim⁹ deo.
qđ es. quia deus ē vera charitas om̃es reficiēs. Unde in p̃ma
canonica Johānis. Deus charitas est: & qđ manet in charita
te in deo manet & de⁹ in eo. Et ip̃emet dicit in Matheo. Ue
nite ad me om̃es qđ laboratis & onerati estis & ego reficiā vos
Dicēdo ergo. qđ es. fiduciā habemus qđ deus qđ est firma enti
tas nulli deficiet sed omnes pficiet. qz est summa bonitas oī
bus sufficiet. quia est pura veritas om̃es erudiet. qz est vera
charitas oēs reficiet. Quīto dico qđ in ista orōe captādo di
beniuolentiā assignam⁹ sibi certū domiciliū. cū dicim⁹ in ce
lis. Circa qđ norandū qđ celū quo ad nūc est qđ duplex. qz est
celū sup̃naturale. materiale: spūale & intellectuale. Celū sup̃na
turale est ip̃a trinitas. & de isto celo dicit in Genesi. Suspice
.i. respice celū. i. ip̃am trinitatē. & numera stellas. i. ei⁹ p̃fectio
nes & p̃perates si potes. Celū materiale qđ ad nūc est celū em
pyreū. de quo dicit Gen. i. In p̃ncipio creauit deus celum et
terrā. qđ fm̃ Strabū intelligit de celo empyreo. Celū spūale
est deuora aia. de quo ps. Dñs in celo sedes ei⁹. Celū intelle
ctuale est natura angelica. de qđ ibidē. Verbo dñi celi firmati
sunt. i. angeli p̃firmati sunt in bono. Et in q̃libet istoz celoz

La. II. Tercie partis.

est de^o. qz in pmo celo. i. in trinitate est indiuisus p essentiam. In scdo celo. i. in empyreo e clare visus p glias. In tercio celo. i. i aia deuota e ihabitans p gras. In qtro celo. i. i nata age
lica est ipam eleuas p excellētiā. Dico pmo q de^o est i pmo ce
lo. i. i trinitate indiuisus p essentiā. 7 de hoc dicit i pma cano
nica Johis. Tres sūt q testimoniū dāt i celo: p^r verbū 7 spi
ritus sc^os. hi tres vnū sunt vicz p essentiā. Scdo dico q de^o
est i scdo celo. i. i empyreo clare visus p gliam. Et de h^o b^oz in
Apocal. Ap^olū ē ostiū i celo 7 archa testamēti visa ē. Archa te
stamēti ē de^o: q vt dīc apl's Heb. ix. noui testamēti mediator
est. Tercio dico q de^o ē i tercio celo. i. in aia deuota. ibi inha
bitans p gras. Un p^s. cxxij. Eld te leuaui oculos meos q habi
tas i celis. i. in aia deuotis. Quarto dico q de^o est in qtro
celo. i. in angelica natura ipaz eleuas p excellentiā. Un psal.
viii. Eleuata est magnificētia tua sup celos. i. sup nouē ordi
nes angelorū. Dicēdo g in celis habem^{us} fiduciā qz de^o est
in pmo celo in ipm trāssormabimur. qz in scdo p ipm inha
bitabimur. qz in tercio p ipm viuificabimur. qz in qtro p ipm
eleuabimur. Et sic terminat pma pars dñice orōis i q capra
mus dei beniuolentiā. Sequitur scda pars dñice orōis in
qua optamus siue petim^{us} orōis efficacīā dicēdo. Sanctifi
ces nomē tuū. Et est pma petitio in ordine sed ē vltima in re
seu in intētiōe. Circa qd sciendū est q ad h^o q oratio nostra
habeat efficacīā. i. q exaudiat a deo requiritur qttuor. s. q fiat
cū firmitate fidei. cū bonitate rei. cū deuotiōe animi. 7 q fiat i
noīe christi. Dico pmo q ad h^o q orō habeat efficacīā optz q
fiat cū firmitate fidei. Sicut enī instrumētū ē iefficax nisi sit
debito signo signatū ita orō nra est iefficax nisi sit signaculo
fidei signata. Et ideo dicebat christ^{us}. Quicqd orātes petitis
credite. i. signaculo fidei signate: 7 accipietis 7 fiet vob. Unō
dicit Joh. ix. c. Scim^{us} qz pctōres de^o nō audīt. Ut aut dīc
ap^ol^{us} Ro. xiiij. Dñe qd nō ē ex fide pctim^{us}. 7 ideo vt dicit
christ^{us} Joh. iij. Vteri adoratores adorabūt p^rem in spū 7 ve
ritate. s. fidei. Scdo dico q ad h^o ut orō habeat efficacīā optz
q fiat cū bonitate rei. i. q i orōe nō petāt iania s; vilia. sicut

De oratione dominica.

enī libell⁹ ineptus ē null⁹. ita orō iēpta ē nulla. In cui⁹ signū
dicit apls Jaco. iij. Petitis et nō accipietis eo q^d male petatis
Tercio dico q^d ad h⁹ q^d orō habeat efficacīā optz q^d fiat cū de/
uorōe animi. Sic ei ad h⁹ vt fum⁹ ascēdat de thuribulo optz
q^d sit ibi ignis. ita ad h⁹ q^d orō ascēdat ad deū optz q^d sit igne d
uorōis accēsa. In cui⁹ signū legit Apoē. viij. Stetit angel⁹
dñi añ altare habēs thuribulū aureū i manu sua. et data sunt
ei icēsa multa. q^d sunt orōes scōz. et ascēdit fum⁹ incēsorū de
orōibz scōz de manu āgeli. Ideo petebat dauid i ps. Diriga
tur dñe orō mea sic incēsum i cōspectu tuo. Quarto dico q^d
ad h⁹ q^d orō habeat efficacīā optz q^d fiat i noīe chrīsti. Sic enī
illō q^d pcurator agit nō valet nisi agat nomīe pcuratorio. ita
cū sum⁹ orādo pcuratores chrīsti si volum⁹ exaudiri optz q^d
petam⁹ i noīe chrīsti. Un dicit chrīst⁹. Quocūq^z petieritis pa/
trē i noīe meo dabit vob. Joh. xv. Ista q̄ttuor optam⁹ esse i
orōe nra cū dicim⁹. sc̄ificet nomē tuū. Tria pma t̄gūt in h⁹
q^d dicim⁹ sc̄ificet. fm q^d factū pmo idē ē q^d firmū. i q^d firmi
tas fidei. Scōdo idē ē q^d sine terra. i q^d vtilitas rei. Tercio idē
ē q^d sanguīe tinctū i q^d animi deuotio designat. Quartū tan
git i h⁹ q^d dicim⁹ nomē tuū. De q^d noīe dicit Barci vi. In noīe
meo demonia eijciēt. liguīs loq̄ntur nouis. serpētes tollēt. et
si mortifex qd biberit nō eos nocebit. sup egros man⁹ iponēt
et bñ habebūt. Et sic termīat scōda pars orōis dñice. in q^d op/
tam⁹ siue petim⁹ orōis efficacīā. Sequitur tertia ps pnci/
pal in qua docemur orādī modū et formā cū dicīt. Adueni/
at regnū tuū. Circa quod sciēdū q^d ab isto loco vsq^z in finem
ptinent sex petiōes: in q̄bus petimus omīe quod ē nobis ne
cessariū tā i vita ista q̄ i alia. Cū enī tota pfectio hoīs p̄sistat
in duobz. s. in declinatōe malī et psecutōe bonī. iuxta illud ps.
Declina a malo et fac bonū. ideo i ista orōe petim⁹ a deo ut no
bis cōferat omīe bonū et omīe malū auferat. Quantū ad colla
tōem boni ponunt tres petiōes. Cū enī sit triplex bonū. s.
bonū gr̄ie: bonū gr̄e: et bonū nature. istud triplex bonū peti/
mus nobis dari. Nam bonū glorie petimus nobis dari cuz
dicimus. Adueniat regnū tuum. id ē regnū padisi. et sensus.

Ca. II. Tercie partis.

O pater q̄ es in celis petim⁹ q̄ regnū tuū adueniat nobis. i. ad nos veniat. Sz q̄re poti⁹ dicim⁹ adueniat regnū tuū q̄ dicam⁹ adueniam⁹ in regnū tuū. Dico ad denotādū q̄ gloria paradisi nō habet ex pprijs meritis. sed ex mera grā dei. iuxta v̄bū apli dicētis. Nō ex opib⁹ iusticie q̄ fecim⁹ nos sz fm suā misericordiā saluos nos fecit. Jō dicim⁹ adueniat. i. grā tua ad nos veniat. nō aut̄ dicim⁹ adueniam⁹. qz vt dictū ē ex meritis n̄ris nō possum⁹ i illō venire. Nō ei p̄t venire ad me nisi p̄r q̄ misit me traxerit eū. vt d̄r Joh. vi. De isto regno dicit Aug. loq̄ns i p̄sona christi. Uenale habeo regnū celoz. qd̄ emit. paup̄tate regnū. vilitate gl̄ia. labore reges. tristitia gaudiū. morte vita. Bonū gr̄e petim⁹ cū dicim⁹. Fiat volūtas tua sic i celo z i tra. Ad cui⁹ euidentia sciēdū q̄ hō vocat̄ in sacra scriptura terra. Un̄ ps. Aia mea sic terra sine aq̄ tibi. Un̄ homi iusto dicit̄ ibidē. B̄ndixisti dñe terrā tuā. Angeli aut̄ z sc̄ti in paradiso existētes vocat̄ celū. Un̄ ps. Celi enarrāt gloriā dei. Est ergo sensus. O pater noster q̄ es i celis. fiat volūtas tua i terra: h̄ est in nob̄ hoib⁹ terrenis. sicut sit i celis. i. sic sit i angel⁹ z i b̄tis. Vel p̄ trā intelligit̄ ecclia militās. p̄ celū ecclia triūphās: vt sit sensus. sic i ecclia triūphāte sit volūtas tua. ita petim⁹ q̄ fiat i ecclia militāte. Que at̄ sit ista volūtas docet nos apls dicēs. Nec ē volūtas dei sacrificatio v̄ra. Et d̄r. fiat volūtas tua. nō aut̄ volūtas n̄ra. qz vt d̄c̄ christ⁹ Nō ois q̄ dicit mibi dñe dñe intrabit i regnū celoz. sz q̄ facit volūtatē p̄ris mei q̄ i celis ē. Bonū nature petim⁹ cū dicimus. Panē nost̄r q̄tidianū da nobis hodie. Et est sciēdū q̄ panis dicit̄ a pan̄ grece qd̄ ē totū latine. In h̄ ḡ q̄ petim⁹ panē petimus oia q̄ sunt nob̄ necessaria ad sustentatiōez hui⁹ misere et trāsitorie vite. Nec ē illō i istō qd̄ dictū ē sup̄ in p̄te sc̄da tractatu q̄to in ca. de orōe: vbi dicebat q̄ i orōe nō sunt petenda tp̄alia. qd̄ ē intelligēdū q̄ nō sunt petēda directe z p̄ se. sz inq̄ntū sunt necessaria ad habēdū celestia z et̄na sic b̄i possunt peti. Un̄ Bre. in collecta. Sic trāseam⁹ p̄ bona tp̄alia vt nō amittam⁹ eterna. Vel est intelligēdū q̄ nō sunt petēda ad sup̄fluitatem sed ad sustentationē. z sic petim⁹ ea hic. vñ dicim⁹

hodie. q̄
ita pete
dederit
Habet
etiā q̄ t
nis sp̄i
one asp
hic hab
q̄ part
sina z i
nis est
vi. Eg
rit ex
bulat
rialis
dore
mus
mice a
spiciū
mali.
pe z m
fm ho
timus
te nob
Ista d
Symo
ri zē. q̄
petim⁹
stis. i.
bito in
tamus
stis nō
dib⁹ v
bis. S
illis qu

De oratōe dñica.

hodie. qz nō petim⁹ nisi inq̃ntū est necessariū p hoc die. Et ita petebat Salomon dū dicebat. Diuitias et paupertates ne dederis mihi: s; tñ victui meo tribue necessaria. Et Paul⁹. Habētes alimēta ⁊ q̃b⁹ tegamur his p̃tēti sim⁹. Horādū etiā q̃ triplex ē panis quē petim⁹ in ista orōe. Primus ē panis spiritualis austere penitētie. Iste est panis ordeace⁹ ratione asperitatis. Et de isto pane dicī Joh. vi. Est puer vn⁹ hic habēs q̃nq; panes ordeaceos. Isti quīq; panes sunt q̃nq; partes p̃fecte penitētie. scz cōtritio. confessio. oratio. elēosina ⁊ ieiuniū. de quibus dictū est in secūda pte. Scōus panis est sacramētalīs. scz eucharistie. De q̃ pane dicī Johā. vi. Ego sum panis viū⁹ qui de celo descēdi. si q̃s māducauerit ex hoc pane viuet in eternū. In fortitudine istī⁹ panis ambulāt fideles vsq; ad montē padisi. Tercius panis est materialis et tēporal substantie. De isto pane dicī Ben. iij. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et istos tres panes petimus in orōe ista. iuxta verbū saluatoris in Luca dicēs. Almice accōmoda mihi tres panes. Iste ergo tres petitōes respiciūt collatōem boni. Sūt alie tres q̃ respiciūt ablationez mali. Circa qd notandū est q̃ duplex est malū. s. malū culpe ⁊ malū pene. Malū culpe ē duplex. s. p̃teritū et futurum. s. m hoc ergo sunt tres petitōes ablatōis mali. In prima petimus malū culpe p̃teritū nobis dimitti cū dicimus. Dīmītte nobis debita nostra sicut ⁊ nos dīmīttim⁹ debitorib⁹ nr̃is. Ista debita sunt p̃ctā iuxta parabolā christi. quam p̃posuit Symoni leproso dicēs. Duo debitores erāt cuidā feneratori ⁊c. q̃ pabola s. m glo. itelligit de debito peccati. Debita ista petimus nobis dimitti a deo sicut dīmīttim⁹ debitorib⁹ nostris. i. illis q̃ p̃tra nos peccauerūt. Et istud itelligit de debito iniuriarū quas debem⁹ remittere. alioq̃n si nos n̄ dīmīttamus de⁹ nō dīmīttet nobis. dicēte christo. Pater v̄ celestis nō dīmīttet vobis nisi vos dimiseritis vnusq;sq; de cor dīb⁹ v̄stris. Qua em̄ mēsurā mēsi fueritis eadē remetiet vobis. Si ergo vis q̃ de⁹ tibi dīmīttat p̃cta tua. ⁊ tu dīmītte illis qui p̃tra te peccauerūt. alioq̃n dicet tibi. Ex ore tuo te

La. II. Tercie partis.

in dico serue neq̃. dicis em̃. dimitte mihi sicut ego dimitto. sz tu nō dimittis. ergo dicis q̃ tibi nō dimittere debeat. Sed nūquid ille q̃ in fraterno odio dicit istā orōem peccat? Dico q̃ nō. quia nō dicit eam in p̃sona pp̃ria sed in p̃sona eccl̃ie. qđ patet. qz dicit. nobis z nō dicit mihi. et cū vñuersal̃ eccl̃esia regat a spū sancto z errare nō possit. ideo nunq̃ q̃s errat dicēdo istam oratōem. In sc̃da petitiōe petimus nos a malo culpe futuro p̃caueri. cū dicimus. Et ne nos inducas in tēptatōez

Notandū q̃ temptatio aliqñ sumit in bonū. sicut i Benesi qñ dicit. Tēptauit de⁹ Abraam. z in libro Sapiētie cū d̃r. De⁹ tēptauit illos z inuenit eos dignos se. Et d̃r de⁹ tēptare duobz modis. Uno mō p̃missiue: et ita sumit qñ dicit. de⁹ tēptauit illos. id ē tēptari p̃misit. Et sic tēptauit Job. Alio mō dicit tēptare vt oñdat alijs exemplū virtutis. sic tēptauit Abraā vt oñderet virtutē obediētie ei⁹. z de tali tēptatōe nō loq̃mur hic. Aliqñ etiā tēptatio sumit i malū. et sic ē duplex. Nā qdam est ab hoste. i. a demōe: et qdā a carne. i. inq̃ntuz caro cōsurgit aduersus spiritū. Tēptatio q̃ est ab hoste non est p̃ctm̃ nisi p̃sentiat ei. imo si resistat sibi est multū meritoria. Et isto mō chr̃st⁹ fuit tēptat⁹. de q̃ dicit Mathe⁹. Ductus est iesus in desertū a spū vt temptaret a dyabolo zc. Tēptatio q̃ est a carne sp̃ surgit ex p̃ctō. inq̃ntū. i. ip̃a rebellio carnis aduersus sp̃m̃. puenit i nobis ex peccato p̃moz parentū z est materialiter ip̃m peccatū originale. mō ista rebellio q̃ntū ad sui p̃ncipiū nō est in p̃tate nostra inq̃ntū dicimus q̃ p̃mi mor⁹ nō sunt in p̃tate ñra. sed resistere isti tēptatōi siue cōsentire p̃mis motibz bñ est in p̃tate nostra. z ideo p̃sentire temptatōi siue sit ab hoste siue sit a carne sp̃ est peccatū. ita q̃ si sit cōsensus cū deliberatōe est p̃ctm̃ mortale. sed si sit cōsensus subitus et q̃si surreptici⁹ est solū peccatū veniale. Nō i ista petitiōe nō petimus vt in tēptatōem nō inducamur. sed vt in temptatōem cōsentiamus. Et ideo in ista petitiōe nihil aliō petimus q̃ q̃ de⁹ det nobis virtutē resistendi tēptatōi. qđ apl⁹ p̃mittit eū factur⁹ dicēs. Fidelis de⁹ q̃ nō patit̃ vos temptari supra id qđ potestis. sed faciet cū tēptatōe pueni⁹

De decē p̄ceptis.

ut possitis sustinere. In vltima petitiōe petim⁹ nos a malo pene liberari. cū dicimus. Sed libera nos a malo. qđ itel/ligimus a malo pene eterne. quod est simpliciter malū. Nam malū pene tēporalis potest esse ⁊ est aliqñ bonū. sicut bonuz fuit martirib⁹ sustinere multas penas ⁊ mltā tormēta. Un a tali malo nos nō petim⁹ liberari. s; a malo pene etne. fm qđ petit ecclesia dicens in canone misse. Libera nos q̄sum⁹ dñe ab oib⁹ malis rē. In fine omniū petitionū subiūgit amē. id ē ita fiat. quasi cōfirmatio omniū petitiōnū. Sicut ergo ī orōe dñica sunt seprē petitiōes. in quarū prima petim⁹ orationis efficacīā cū dicimus. sanctificet nomen tuū. quasi dica/mus. nomen tuū est sanctū et firmū. ita illud quod petimus in ista oratōe optamus esse firmū cū in fine dicimus. Amen id ē. sic fiat et firmū sit sicut petimus. Et ideo licet ista petitiō sit prima in intēōe: est tamē vltima in executōe. In alijs sex petitiōibus petim⁹ nobis omne bonum cōferri et a nobis omne malū auferri donec nobis hec omnia pcedant. Et hec quantū ad nunc sufficiant.

De decem p̄ceptis p̄ ordinem.

Capitulum III

Interrogāti iuueni qđ faciendo vitā eternam haberet. respōdit christ⁹. Math. xix. Si vis vitā ingredi serua mādata. q̄si diceret. Ingressus in vitā eternam est observatio mādatoꝝ. Que qđē mādata sunt p̄cepta decalogi. Et dicit decalog⁹ a deca qđ ē decē. ⁊ logos qđ ē fmo q̄si decē mādatoꝝ fmo. Sūt ḡ p̄cepta leg⁹ decē. q̄z qđā ordīnāt hoīez ad deū. qđā ad prim. Precepta q̄ ordināt hoīez ad deū sunt tria. fm q̄ hō ē obligat⁹ ipi deo ad tria. Siceī vasal l⁹ d; dño suo tria. s. fidelitatē vt nō recoḡscat aliqñ aliū dominū. reuerentiā vt nō faciat ei opprobriū. famulatū vt ipēdat ei debitū obsequi. sic q̄lib; dictam iē iur⁹ nātāl ē obligat⁹ dō ad ista tria. Et iō q̄tū ad p̄mū ē istd p̄ceptū. Nō habeb⁹ deos alienos corā me. Exo. xv. Quātū ad scdm ē istd. Nō assumes nomē dñi dei tui in vanū. Quantū ad terciū est istud. Memoro vt diem sabbati sanctifices. Precepta que ordinant

La. III. Tercie partis

homine ad primū sunt septē. Ordināt em̄ homo ad primūz duobz modis. s. vt bonū sibi faciat ⁊ ne sibi noceat. Quantūz ad p̄mū est vnū p̄ceptū. scz Honora patrē tuū ⁊ m̄rem tuaz. Quantū ad secundū sunt sex p̄cepta. Potest em̄ hō nocere p̄ primo tribz modis. Vno modo facto. alio mō verbo. alio mō volūtate. Facto p̄t nocere sibi tribz modis. scz vel in p̄sona p̄pria. vel in p̄sona sibi cōiūcta vel in rebz p̄p̄iis. Quantū ad primū est istud p̄ceptū. nō occides. q̄ntū ad scōm est istō. nō mechaberis. q̄ntū ad terciū est istud. Nō furtū facies. Quātū ad istud ne hō noceat primo vbo est istud. Nō falsū testimoniū dices. Quātū ad h̄ ne hō noceat primo volūta- te sunt alia duo. qz ne noceat sibi volūtate libidinis est istud. Nō cōcupisces vxorē p̄mi tui. Ne aut noceat sibi volūta- te cupiditatis est istud. Nō ꝑcupisces seruū. nō ancillā. n̄ bo- uem. nō asinū ⁊c. Ista ergo sunt decē p̄cepta legis. de q̄z q̄li- bet aliqua p̄ ordinē sunt dicenda.

Primū preceptum.

p̄ Rīmū p̄ceptū est. Nō habebis deos alienos coram me. Exo. xx. Ita q̄ in isto p̄cepto phibet̄ oīs ydola- tria ⁊ oīs heresis. ⁊ oēs species sortilegij siue diuinatōis q̄cū- qz modo fiat. siue fiat ī igne siue ī aere: siue ī aq̄ siue ī terra. si- ue ī corpibz mortuorū: siue ī aspectu garrīt̄ v̄l volat̄ auū siue ī caracteribz. siue ī vana inspectōe psalterij v̄l euāgelio- rū vel aliaz scripturaz. Et regulariter oīs diuinatio q̄cūqz mō p̄dictoz. vel quōcūqz aliter fiat. phibita est ī isto p̄cepto. ⁊ est maledicta a deo ⁊ a sc̄ā eccl̄ia tanq̄s ydolatria ⁊ infideli- tas reprobata. Cū em̄ futura q̄ soli⁹ dei sunt ꝑgnoscere aliq̄ p̄ tales sup̄stītiōes vel inuenire laborēt deitatis iura creatur̄ attribuit̄. Ita inq̄t Isaias dicēs. Priora ⁊ nouissima ānun- ciate mihi. et dicā q̄ dī estis vos. Aug. Nō obseruetis dies qui dicunt̄ egīptiaci. aut kalēdas ianuarij. in q̄bz cātīlene et q̄dam ꝑmīssiones ⁊ adiūicē dona donant̄: q̄si in p̄ncipio no- ui anni boni fati ꝑsagiū existāt. aut aliq̄s mēsēs vel t̄pa dies vel annos: lune aut mēsīs aut solis cursum. qz q̄ has et q̄cū- qz diuinatōes aut auguria facit aut obfuar̄: aut attēdit aut

De decem p̄ceptis.

presentit observantibus: aut talibus credit. aut ad domū eorū vadit
aut in suā domū introducit. aut interrogat. sciat se fidem chri
stianā et baptismū puaricasse. et paganū et apostatā et inimicū
dei se esse: et irā dei graviter in eternū incurrisset: nisi in ecclesia
emendatus penitētia deo recōciliē. Nota tñ q̄ agricole q̄ ob
stant tpa ad seminandū: vel arbores succidēdas vel ad silia q̄
certam et naturālē habēt rōem. Et phisici q̄ ad medicas dā
das vel minūtōes faciēdas et ad silia observāt dies certos et tē
pora nō p̄dēnant hic. Eū enī oīa ista inferiora subsint q̄ntum
ad naturā corpoream influentijs corporū sup̄celestiū: nō est phi
bitū: imo est debitū et necessariū respicere habitūdies talū: et
attēdere influxū stellarū et planetarū. Sed cū aīa rōnal̄ i nul
lo subsit influentijs corporū sup̄iorū: dicēte Salomōe ac etiā
Ptolomeo. Anima sapiēs dñabit astris. ideo respicere talia
in his que a libero arbitrio p̄cedūt est sup̄stitiosum et vanum.
Un̄ ex clamore cornicis p̄noscicare pluviā futurā nō est sup
stitiosum. cū talia aīalia ex dispositōe aeris et mutatōe tempis
possunt in corpibz suis sentire talē immutatōem et. Nota
dum etiā q̄ si aliq̄s vel aliq̄ colligat aliquā herbā dicēdo sim
bolū fidei vel ordē dñicā: vt ponat eā sup̄ aliquē infirmum.
ista intētiō: vt in istis deus creator omnīū et dñs honoretur:
nō reprobāt: dūmodo aliqua alia observātia sup̄stitiosa non
obseruet vel immisceat. xxvi. q. v. nō liceat. et. q. vii. Nō ob
uetis. Et istud habendū est p̄ regula generali i materia ista q̄
om̄is inq̄sitiō que fit p̄ inuocatōem demonū tacitā vel expli
sam quōcūq̄ fiat: siue p̄ caracteres siue p̄ figuras siue q̄cūq̄
alio modo est in isto p̄cepto phibita. Sed qd̄ erit de istis cō
iuratōibus in q̄bus ponunt et recitant nomina dei et angelorū
in q̄bus ponunt multa bona verba. Dico q̄ in talibus est cauē
dū ne sub specie boni lateat malū. Unde diligenter est aduer
tendū ne inter illa noīa immisceant aliqua noīa ignota q̄ ma
gis sunt nomina demonū q̄ noīa angelorū. Eū enī fm̄ qd̄ di
cit Beda. Nulla sit falsa doctrina que nō aliqua vera falsis i
misceat. impossibile est q̄ in istis sup̄stitiōibz nō admisceantur
aliqua vera cū falsis: et aliqua bona cū malis. Et quia modicū
p

fermentū totam massam corrūpit. quantū cunq; sint ibi multa bona si sint ibi aliq; mala totū est corruptū et suspectū. quia etiam sepe angel⁹ malus trāssfiguratur se in angelū lucis. Nō est igit facile credendū illis fantasticiis qui dicūt se videre angelos vel aliquos sanctos. Unde dicit apl⁹. Probate spūs si ex deo sunt.

Secundū pceptum

Secundū pceptū est. Non assumes nomē dñi dei tui in vanū. ita q; in isto pcepto phibent pūmo et pūncipaliter omnes species piuriū que sunt multe. Ad cuius evidentiā sciendum est q; ad hoc vt iuramentū sit licitū oportet q; sint ibi tria. scz veritas: iudiciū et iusticia. Ita dicit dñs per Dzee pphetaz. Jurabūt in veritate et iusticia et iudicio. xxij. q. i. et iurabunt. Si aliquod istorū defuerit est piuriū. xxij. q. iij. animaduertendū. Veritas enī semp debet esse in pscientia iurant⁹ vt firmiter sciat ita esse sicut iurat. aliter si solū credit et non sciat p certo ita esse nō debet de certa scientia sed ex credulitate iurare. Iudiciū dicit hic discreta deliberatio. s. vt nō iuret. etiā verū nisi ppter necessitatē. id ē cuz dicit alicui aliq; verum quod ei expedit vel vtile est credere: et non vult credere simplici assertō: tūc poterit illud affirmare iuramēto. Iusticia vt illud q; iurat sit licitū et honestū. extra de iureiurā. et si christ⁹. Quocunq; ergo iuret sine iuramētū sit assertoriū siue pmissoriū quodcūq; istorū deficiat. siue iuret falsum siue verū cum iurās credit iurare falsum. siue q; iuret absq; aliq; necessitate. siue q; iuret aliquod illicitū. sp est piuriū: et est directe contra istud pceptū. Sed qd fiet de istis iuramentis q̄tidiānis que fiunt ex quadā mala cōsuetudine: nunq; est ibi piuriū cū deficiat ibi iudiciū. Dico q; sic. sed si fiant de relicta et sine intentōe decipiēdi vel fallendi. istud nō ē piuriū sed peccatū veniale. sed si fiāt de re illicita vl cū intētiōe fallēdi vl decipiēdi est peccatū mortale. Uñ nota cū iuramētū nō fuerit institutū vt sit vinculū iniquitatis: iuramētum qd fit de re illicita vel cōtra charitatē. et qd nō pōt seruari sine interitu salut⁹ eterne. sicut si iurem me aliquē interfectorū vel nō daturū elemo

De decē preceptis.

sinam. vel aliqd p simile piuriū est: et nō est aliquaten⁹ obseruandū. Unde Hiero. In malis pmissis rescinde fidē. in turpi voto muta decretū. xxij. q. ij. In malis. Horādū etiā q secundario phibet hic iuramentū qd fit p falsos deos. qd non debet fieri a christianis. Tñ credo q christian⁹ vbi est expediens posset recipere iuramentū a pagano p deos suos. Hora etiā q nō est iurādū p creaturas nisi p aliqs. videlicet p euāgelii. p altare: p crucē: p reliqas sanctorū. In manu etiā epi p iurari. xxij. q. i. Si aliq. et. q. v. Qui piurat. Unde nota q q iurat p creaturā nō cōcessam debz acerrime castigari. vt dicit Raymundus in summa sua.

Terciū preceptum.

Erciū pceptū est. Memēto vt diē sabbati scñfices. ita q in isto pcepto p̄cipit pmo et pncipaliter obferri diē dñica. et cōmunit̄ p̄cipiunt alie festiuitates solēnes q ponūt de se. di. ij. pñciādū. vbi sic dicit. Pronūcian dū est vt sciāt tpa feriādi p annū. id ē oēm dñicā a vespa vsq ad vespam: ne a iudaismo capiant. Feriādi qo p annū sunt isti diēs. Natiuitas dñi. scōz Stephani: Johis euāgeliste: Innocentiū. sancti Siluestri. Circūcisio dñi. Epiphania. Purificatio brē Marie vginis. Scm̄ pasca cū tota hebdomada Tres dies rogationū. Ascēsiō dñi. Dies pēthecostes. sancti Johis baptiste. duodecim aploz: et maxime scōz Petri et Pauli q mundū sua p̄dicatōe illuminauerūt. sancti Laurenij: Assumptio beate marie et natiuitatis eiusdē. Eccleie dedicatio. sancti Michael. Dedicatio cuiuscūqz oratorij. Omnīū sanctorū. sc̄ti Martini: et ille festiuitates q singuli epi in suis episcopatibz cū p̄plo collaudauerint. q vicinis tm̄ p̄morantibz indicēde sunt. nō tm̄ omibz generalit̄. Tñ h̄ vltimū intellige de sc̄tis canonizatz ab ecclia Romana. qz epi p se nō possēt aliqē sc̄m canonizare seu erigere. extra de reli. et vene. scōrū. c. i. Relique qo festiuitates nō sunt cogēde ad seruandum nec phibende. Nec itaqz scripta sunt et determinata in. c. pallegato. pronūciandū. Item Eusebius papa statuit festum inuentōis sancte crucis qnto nonas Maij solēnit̄ celebrari.

La. III.

Tercie partis.

de conse. di. iij. crucis. Nota etiam q in. c. pronunciandus
 nō sit mentio de conceptōe et annūciatōe beate Marie &
 ginis. cum tamē quodlibet sit festū solēne & celebre. Rationem
 vide in glo. ibidem Sed forte diceret aliquis. istud pceptū
 de die sabbati & non de die dominica est intelligendū. Ad hu
 ius euidentiā est notandū q in lege veteri fuerūt quedā prece
 pra cerimonialia: et quedā moralia. Cerimonialia erant illa q
 ptinebant ad speculē cultum dei. sicut q die tali fieret tale sa
 crificiū vel tale. & etiā que ptinebant ad cerimonialia populi.
 sicut q induerēt tali veste & similia. Et ista pcepta ex quo chri
 stus resurrexit: & est pmulgatū euāgelii nō fuerūt obseruata
 imo qui ea obseruaret peccaret mortaliter. Moralia aut erāt
 illa que erāt de dictamine legis nature. sicut seruire deo. hono
 rare parentes: et similia. Et ista pcepta adhuc manēt in virtu
 te sua. Vodo pceptū de obseruantia sabbati partiz erat mo/
 rale: quantū ad hoc scz. vt debīt honor impēderet deo. & istd
 est de dictamine legis nature. Sed q tali die determināta ra/
 lis honor impenderet magis q alia die erat cerimoniale. scz
 inquātū requies illius diei erat figura illi sabbati magni in
 quo christ⁹ requieuit in sepulchro. & ideo quātū ad istud ces/
 sauit istud pceptū. ita q dies sabbati fuit mutata in diē domi
 nicā & rōnabiliter. In hac enī die mūdus sumpsit exordii. re
 surrexit christ⁹. mors interitū & vita accepit picipiū. Et ista
 est intentio beati Pauli in epla ad Colos. ij. Nemo vos iudi
 cet ī cibo vel potu aut in parte diei festi aut neomenie aut sab
 batorū que sunt ymbra futurozū. Et de hoc multū disputat
 apłus ibidem. Et habent sup hoc multa ca. de conse. dist. iij.
 In dieb⁹ festiuis debēt homines vacare hymnis & psalmis &
 canticis spūalibus et alijs bonis operibus magis q alijs di
 ebus. Et ideo debent abstinere ab omni opere seruilī. nō so
 lum a peccato: quod pprie seruile dicitur. quia facit hominē
 seruū dyaboli. sed etiam ab operibus mechanicis: et a nego
 cijs secularibus. et mercatum non fiat nec placitum. nec ali
 qui s ad mortem siue penam iudicetur. nec sacramento iuret:
 nisi p pace fienda. de cōsecratōe. dist. iij. Rogatōes. De his

mecha
 bus o
 batū
 us & f
 na qu
 hosti
 gi die
 di res
 re. S
 nullie

q

Et
 lent
 de h
 sarij
 tris
 bus
 dus.
 qbus
 Et n
 lia et
 entes
 ri tris
 versu
 ista. p
 infir
 pelir
 collig

q

De decē preceptis.

mechanicis et secularibus expōsit de^o dicēs. Exo. xx. Sex diebus opaberis: et facies omnia opa tua. septimo autē die sabbatū dñi dei tui est. Non facies omne opus in eo tu et filius tuus et filia tua. seruus tuus et ancilla tua. iumentū tuū et aduēna qui est intra portas tuas. Flora tamē q̄ ppter piculum hostiū vel ppter imminentē tempestatē possunt fructus colligi diebus dominicis et festiuis. ita tamē q̄ illi quorū huiusmodi res sunt studeant p posse suo largiores elemosinas erogare. Scholares etiā in hmoi diebus possunt scribere in q̄ter nulis suis lectrōes suas q̄s p hebdomadā audierunt.

Quartū pceptum.

Quartū pceptum et primū de illis que p̄tinent ad proximū est. Honora patrē tuū et matrē tuam. ita q̄ in isto pcepto directe p̄cipitur q̄ parentes honorentur.

Et est intelligendū nō solū de honore reuerentie: sicut q̄ osculenti eius manus: vel genua flectūt coram eis et similia. imo de honore subsidij et p̄uidentie. scilicet q̄ p̄uideat eis in necessarijs s̄m facultatē vniuscuiusq̄. Nomine etiā patris et matris intelligunt̄ p̄lati ecclesie et magistri et dñi rēporales. quibus omnibus est honor debitus impēdendus seu exhibendus. Nomine etiā patris et matris intelligunt̄ omnes primi q̄bus si indigeant sunt eis septē misericordie opa exhibenda. Et notandū est q̄ operū misericordie quedam sunt spiritalia et quedā corporalia. Spirituality sunt ista. cōsulere nescientes. corrigere delinquentes. remittere iniuriātibz. consolari tristes. sup̄portare importunos: orare p̄ persecutoribus. Unū versus. Consule castiga remitte solare ser ora. Corporalia sunt ista. pascere esuriētes. potare sitiētes. vestire nudos. visitare infirmos. redimere captiuos. colligere in hospitio vagos. sepelire mortuos. Unde x̄sus. Visito poto cibo redimo tego colligo tondo.

Quintū pceptum

Quintū pceptū et secundū de p̄tinentibus ad primū est. Non occides. supple iniuste. In quo pcepto p̄bibet̄ homicidiū. et sub noīe homicidij intelligitur

La. III. Tercie partis.

omnis iniuria corporalis que potest inferri primo. Et est notā dum q̄ duplex est homicidiū. q̄ q̄dam est spirituale 7 quod dā corpale. Spirituale fit q̄nq̄ modis. scz odiendo. de q̄ Johannes in p̄ma canonica sua. c. iij. Qui odit fratrē suū homicida est. Detrahēdo: male p̄sulēdo: vel nocēdo. Et de istis tribus habet de pe. di. i. homicidior. et. c. Omnis iniquitas. et. c. noli putare. Ul' victū subtrahēdo. di. lxxvi. Pasce fame morientē. si nō paup̄i occidisti. Et q̄olibz istorū homicidiorum fin doctorēs est pctm̄ mortale. Homicidiū corpale fin doctorēs fit duobz modis. Ul' mō p̄bo. alio mō facto. Verbo fit tribz modis. s. p̄cepto: p̄silio 7 defensiōe. di. l. Si quis viduā. de pe. di. i. piculose. Et quodlibet istorū si fiat iniuste ē pctm̄ mortale. Facto fit quattuor modis. scz iusticia: necessitate: casu et voluntate. Iusticia vt cū iudex vel minister reū iuste p̄dē/ natum ad mortē occidit. h̄ homicidiū si fiat ex liuore vl' amore fundendi humanū sanguinē. licet talis occidat iuste q̄ meret fundendi humanū sanguinē. licet talis occidat iuste q̄ meret fundendi humanū sanguinē. Si vero fiat ex amore iusticie tūc nō peccat iudex p̄demnādo ip̄m ad mortē: nec p̄cipiēdo ministro q̄ occidat eū. nec minister ereq̄ndo mandatū iudicis. dum tñ faciant seruato ordine iuris. p̄batur hoc ex verbis apli ad Ro. xij. vbi dicit sic. Omnis aia potestatibz sublimioribz subdita sit. seq̄t. Nō em̄ sine causa gladiū portat. dei enī mīster ē vindex in irā ei q̄ malū agit. Si fiat necessitate tūc distigue. quia illa necessitas aut fuit euitabil. sic q̄ poterat euadere absq̄ occisiōe hoīs. tūc reus est homicidij. 7 debet agere penitentiam tanq̄ p̄ mortali. aut fuit ineuitabilis. vt q̄ occidit hominem absq̄ odiū meditatōe: imo liberādo se 7 sua cū dolore. In isto casu nō dicit peccare: nec astringit ad penitētiā. tamē debz dolere 7 suis pctis ascribere q̄ in istā denenit necessitatē. P̄iarū enim mentiū est ibi culpā agnoscere vbi culpa nō est. extra d̄ homi. c. interfecisti. Si aut fiat casu irez distigue. q̄ aut dabit operam rei licite aut illicite. Si dabit opam rei illicite: vt puta q̄ picit lapidē versus locū p̄ quez cōsueuerunt homines trāsire. vel dū furabat equum vel bouē aliquis ab equo

De decem preceptis.

¶ bone percussus interijt et similia. In isto casu talis est simpli-
citer reus homicidij. Si dabat opaz rei licite: puta qz incide-
bat arborē sibi necessariā. vel deponebat fenū de curru vel si-
milīa. si adhibuit diligentīā quā debuit. vīcz respiciēdo et p-
clamādo nō nimis tarde nec remisse: sed tēpore pgruo. et ita al-
te qz si aliquis erat ibi vel veniebat poterat fugere et sibi caue-
re. et tūc non imputat sibi. vt habet. l. dis. sepe ptingit. et extra
de homi. c. quidā. Si autē fiat homicidij voluntate sine omni
distingtōe tenēdū est qz sit grauissimū et enorme peccatū. dist.
l. Si quis voluntarie.

Secundū pceptū

f Extū pceptū est. Nō mechaberis. ita qz in isto pcep-
to phibet oīs pccatū pccatū ille qui rite fit cū legitima
vīrore. Que aut sunt et quot sunt species talis pccatū vide su-
pra in parte secūda. tractatu. iij. c. ix. qzuis qdam.

Septimū pceptum

f Eptimū pceptū est. Nō facies furtū. ita qz in isto pce-
pro phibet omīs vsura. rapina: fraus: dolus. et genera-
liter omnis acq̄sitio illicita aliene rei: quocūqz modo
quocūqz pallio siue titulo fiat.

Octauū pceptū

o Trauū pceptū est. Nō falsum testimoniū dices. ita qz
in isto pcepto phibet omīs mendaciū. Et est hic scien-
dū qz fm Aug. in li. de mēdacio octo sunt genera mēdaciorū.
Prīmū est qd sit p doctrinam fidei et bonoz morū. vt dicere
christū nō esse natū de vīgine: vī nō esse passum ī cruce. vī ali-
qd fīle circa articulos fidei: vī bonos mores. Scdm ē qd nul-
li pdest sz alicui obest. sicut mēdacij detractoris. vī falsi testis
ī cā criminali. Tercij ē qd pdest vni sz obest alij. vt mēdacijs
falsi testis in cā pecuniaria. Quartū est qd sit sola mentiēdi li-
bidine: et qsi absqz causa et vtilitate. Quintū est qd sit placen-
di cupiditate. sicut mēdacij adulatoris. Sextū est qd nul-
li nocet sed pdest alicui ad euītandū piculū pecunie. vel alteri
us rei. sicut si aliquis sciens pecuniā alicuius tollendā a fure
vel raptore mentiatur sibi dicendo se nescire vbi sit. Septimū

Ca. III. Tercie partis.

est qđ nulli nocet sed pdest alicui ad euitandū piculuz psonę. vt si aliquis qrat ad mortē ⁊ alius mentiat dicendo se nescire vbi sit. Octauū est qđ nulli nocet sed pdest alicui ad h vt ab immūdicia corpali tueat. vt si volenti corrūpe virginē mentiatur aliquis dicēs eā esse pūgatā. Alia distinctio ponit ab eodē Aug. s. q. mendaciū aliđ est pñciosuz. ⁊ istud pphendit qnq genera pme distinctōis. et est sp peccatū mortale. xxi. q. ij. prīmū. Aliud est officiosum. ⁊ istud pphēdit vltima tria genera pme distinctōis. ⁊ istud est pctm veniale. Aliud est iocosum. ⁊ istud credo etiā esse pctm veniale. qđ intelligo qñ ille cui dicis tale mendaciū nouit ipm causa iocādi esse dictū. ⁊ q nō dicat ex libidine mentiēdi. Demēdacio adulatōis nota q aliqs pter alteri adulari duobz modis. Vno mō attribuēdo ei bonū qđ nō habz. ⁊ de isto dicūt oēs q sit mortle. Alio mō extollēdo bonū qđ habz. ⁊ de isto dicūt oēs q sit veniale

Nonū et decimū pceptum

Nonū et decimū pceptū phibent actū interiorē. scilicet actū volūtatis. s. q. null⁹ pcupiscat alienā vxorē. ⁊ nomine vxoris intelligit qcunqz mlier. qz vt dicit christ⁹ Qui viderit mulierē ad pcupiscendū eā iā mechat⁹ est eaz in corde suo. Sicut nemo pcupiscat illicite rē alienā ad possidendū eam. Nec ergo sunt decē pcepta legē. qz qdā sunt affirmatiua. qdā negatiua. Affirmatiua obligāt sp s. nō ad sp sed p loco et tpe. Negatiua aut obligāt sp ⁊ ad sp. De istis pceptis habent p̄sus. Unū cole deū. nec vane iures p ipm. Sabata sc̄ifices. venerareqz p̄ntes. Nō sis occisor. fur mechas testis iniqu⁹. Uicin⁹qz thozū. resqz caueto suas.

De dotibz beatorz

Cap. III.

Uia teste Augustino nullū bonū irremuneratum. similē nullū malū impunitū. ideo vltimo vidēdū est de dotibus. i. de p̄m̄is que habebūt illi q obseruauerūt ista pcepta supra dicta. Nota ergo q obseruatoribz istoz pceptorū dabunt septē dores. i. septē glorie in p̄. so. tres ex parte anime. et quattuor ex parte corporis. Prima dos ex parte anime ē clara visio. qz scz videbim⁹ deū

De doctibus beatorum

clare sine aliquo velamine. et in ista visione consistit tota beatitudo nostra. Unde Aug⁹. Visio tota erit merces. Et ista visio clara succedit visioni fidei. sicut dicit Paul⁹. Uidem⁹ nunc scz in vita ista p speculū in enigmate. scz fidei. tūc aut facie ad faciem. Secūda dos ex parte aīe est firma tentio. s. qz ita firmiter tenebimus eū qz ipm amittere nō possum⁹. De ista tentione dicit in Lāricis. Tenui eū nec dimittā. Et ista firma tentio succedit spei. Tercia dos ex parte aīe nrit pfecta fruitio. s. qz anima beata pfecte fruē⁹ deo: et adhaerebit ei satiabiliter: et delectabit in eo. psal. Satiabor cū apparuerit glia tua. Et ista pfecta fruitio succedit amori et charitati. Et de istis tribus doctibus dicit Aug. Uidebimus amabimus et laudabimus. Nam istud officiū habebimus in paradiso. scz videre: amare et laudare deū. Post resurrectōem aut habebimus q̄tuor doctes ex parte corporis. qz corpora nostra erūt agilia. i. movebuntur p quodcūqz spaciū sine aliqua fatigatōe et labore. Erūt etiam impassibilia. qz nullo modo poterūt pati: maxime corpora beatorū. Erūt etiā immortalia. qz nullo mō poterūt mori. Erūt etiā clarissima. Unde saluator. Fulgebūt iusti sicut sol in regno patris mei. Cuius regni concives nos faciat rex regum et dñs dñantium Iesus christus Amen.

Hec circa officiū curatorū breuiter a me pstricta sunt vt simplices in aliquibz instruantur. et magis puecti ad altiora inuestigandū laborare conent. Obsecrans vt si in hoc libello lector aliqua vtilia inueniat: ipa soli deo attribuēs gratias ei referat qz aliquantulā scintillā intelligentie mihi impartiri dignatus est. Ea autē que minus bene dicta vident hūane fragilitati ascribēs charitatiue corrigat. et p me peccatore pces ad deum fideliter fundat. Hec insup erarata sunt in famosa ciuitate Argentinēsiū. p Martinū flach. Anno dñi. M. cccc. lxxxix. die. ix. mensis Februarij

Hain 8497.

conditionibus requisitis

istie sacramenti

... sunt conditiones quas debet ad minus ha-
 ... qui celebrat: vel qui recipit eucharistie sacramē-
 ... m. Prima q̄ sit homo. ideo nō debet administrari
 ... bus. Secunda q̄ sit viator. ⁊ ideo nō administratur
 ... is siue bonis siue malis. nec mortuis: si forte in visione
 ... apparere cōtingeret. Tercia q̄ sit fidelis. ideo nō admi-
 ... tratur pagani: saraceni aut alijs infidelibus. Quarta
 ... sit adultus. et idē nō administrat iunioribus nisi doli ca-
 ... ribus: quod relinquitur sacerdotis iudicio. Quinta q̄ sit
 ... ne mentis. et ideo nō debet administrari stultis ⁊ vesanis tē-
 ... pore furoris. Si vero habeat furorē p̄ lucida intervalla tem-
 ... pore quo sit sane mētis bene potest sibi ministrari hoc sacra-
 ... menti. Sexta q̄ sit ieiunus. et si fiat instācia de isto q̄ chri-
 ... stus post cenā cōmunicavit cū discipulis suis. Potest iei q̄
 ... cenavit ratōe veteris testamēti. quod tūc erat tēpis qd̄ erat
 ... ante legē gratie. et sic sub lege cōmunicavit. quia tūc incipie-
 ... bat tēpus gratie. Alia ratio est causa necessitatis. et sic infir-
 ... mis potest ministrari quocūq̄ tēpore. Et ideo quia christus
 ... erat mortuus p̄ redemptiōe nostra. ideo tunc cōmunicavit cū
 ... discipulis. Septima q̄ sit devot⁹. Octava q̄ nō habeat cō-
 ... scientiā siue remorsum alicui⁹ peccati mortalis. Nonā q̄ nō
 ... sit notatus crimine: et subaudi notorio: nisi forte sit emēdat⁹
 ... Decima q̄ sit mundus mente ⁊ corpore. Undecima q̄ habeat
 ... purā ⁊ rectam intentiōem.

Casus episcopales patent in his versiculis

Qui facit incestum deflorans aut homicida
 Sacrilegus: patrum pcussor vel sodomita.
 Transgressor voti: piurus sortilegusq̄
 Et mentita fides: faciens incendia: prolis
 Oppressor: blasphemus: heretic⁹: omnis adulter.
 Pontificem sup̄ his semp̄ dicendis adibis.

is

ba/
amē
trari
natur
sione
dmi/
uarta
li ca/
q sic
is tē/
a tem
acra
chri/
ici q
o erat
cipie/
infr/
ristus
i cu
at cō
q nō
ēdāe
abeat

